

Numismatický sborník

28/2 • 2014

Filosofický ústav Akademie věd České republiky, v.v.i., Praha /
Centrum medievistických studií Akademie věd České republiky a Univerzity Karlovy v Praze

Praha 2016

Numismatický sborník 28/2

Filosofický ústav Akademie věd České republiky, v.v.i., Praha /
Centrum mediévistických studií Akademie věd České republiky a Univerzity Karlovy v Praze

Vědecký redaktor / Scientific Editor:

PhDr. Jiří Militký, Ph.D. (e-mail: militky.jiri@seznam.cz)

Redakční rada / Editors:

PhDr. J. Lukas; PhDr. V. Novák, Ph.D.; prof. PhDr. Petr Sommer, DSc.; dr hab. Jarosław Bodzek

Recenzní kruh / Review Board:

Mgr. J. Budaj, Ph.D.; Mgr. D. Kašparová; MUDr. Z. Petráň; PhDr. L. Polanský;
PhDr. E. Šimek, CSc.; PhDr. R. Zaoral

Adresa redakce / Contact Address:

Centrum mediévistických studií, Jilská 1, 110 00 Praha 1-Staré Město (e-mail: cms@flu.cas.cz)

Vyobrazení na přední straně obálky:

Brakteát arcibiskupství Magdeburg z Ostřetína (text na straně 265)

Vydává:

Filosofický ústav Akademie věd České republiky, v.v.i., Praha /
Centrum mediévistických studií Akademie věd České republiky a Univerzity Karlovy v Praze
Technická příprava a grafická úprava: Abalon s.r.o. – www.abalon.cz
Náklad: 300 výtisků

Objednávky a předplatné / The subscription of the completed volumes should be addressed:

Kosmas, s.r.o., Lublaňská 3, 120 00 Praha 2, tel. +420 222 510 749; e-mail: kosmas@kosmas.cz

© Filosofia, vydavatelství Filosofického ústavu AVČR, v.v.i., Praha
číslo publikace: 446, Praha 2016
ISBN 978-80-7007-465-7
ISSN 0546-9414

Numismatický sborník

28/2 (2014)

Filosofický ústav Akademie věd České republiky, v.v.i., Praha /
Centrum medievistických studií Akademie věd České republiky a Univerzity Karlovy v Praze

Tento svazek finančně podpořily společnosti
Chládek a Tintěra, Pardubice a.s.
Macho & Chlapovič a.s.

Praha 2016

LATÉNSKE A RÍMSKE MINCE ZO ZOHORA NA ZÁPADNOM SLOVENSKU

Príspevok k problematike laténskeho
a germánskeho osídlenia Pomoravia

Kristian ELSCHKEK – Eva KOLNÍKOVÁ

Abstract – La Tène and Roman coins from Zohor, west Slovakia. Contribution to problems of the La Tène and Germanic settlements in the floodplain of the Morava River.

The Zohor settlement was influenced by its placement close to the Danube and Amber Roads in the La Tène and Roman-Germanic periods. Its size and importance are documented by Celtic and Roman coins besides other archaeological artifacts. Some nine Celtic coins were found in the central La Tène settlement and 121 Roman coins were discovered in the Germanic settlement and burial site. The Celtic coins – obols struck in the Moravian Boian centre Nĕmčice, one tetradrachm and drachms from the Bratislava oppidum, and one Tauriscian tetradrachm – date the location to the 3rd–1st century BC. Three Republican denarii and two Augustian assarii with countermarks 'CAE' and 'VAR' document the end of the Celtic settlement in connection with the Roman military activities in the middle Danube region. Roman coins of the 1st–5th century AD found there can point to the appearance, development and disappearance of the local Germanic settlement, and can document its political and trade contacts with Rome.

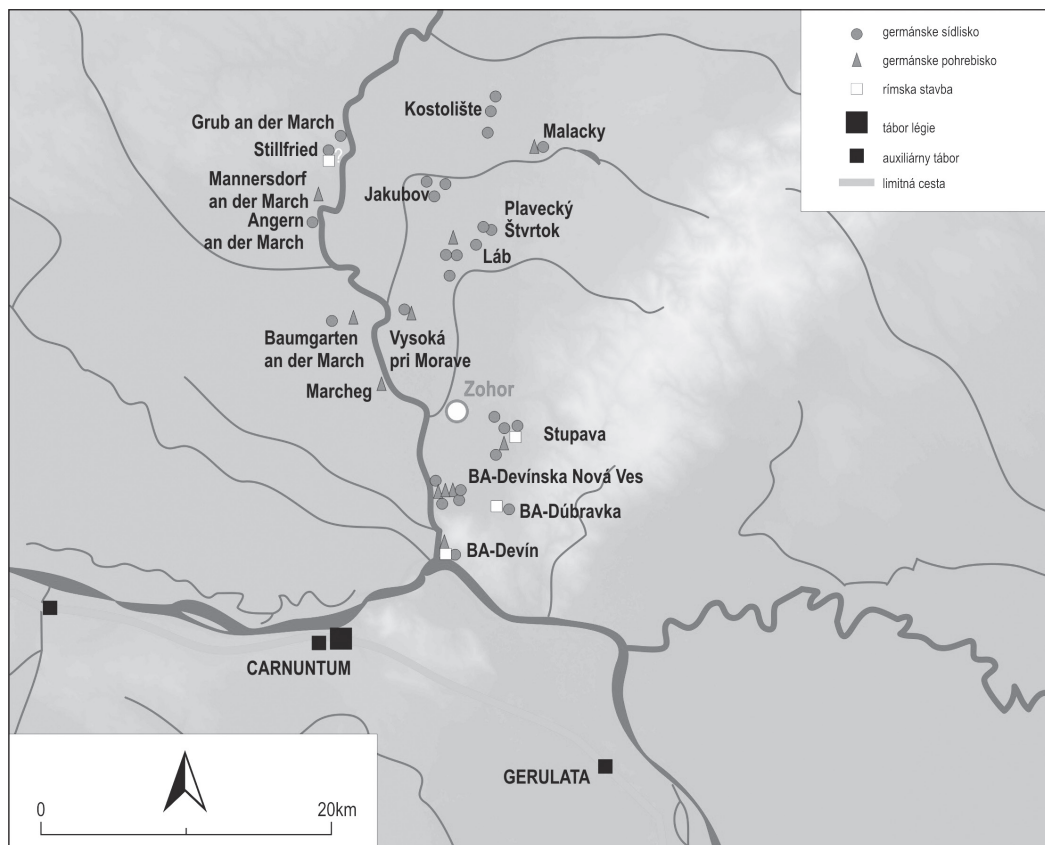
 Slovakia, Celts, Germanic peoples, Romans, settlements, burial ground, coins

Úvod

Územie Bratislavy a južného Záhoria sa koncom starého a v prvých štyroch storočiach nového letopočtu nachádzalo na križovatke dvoch transeurópskych obchodných ciest. Dunajská kopírovala tok veľťoku a Jantárová, ktorej trasa bola spojnicou medzi Jadranom a Baltickým morom. Vychádzala z Aquileje, pokračovala cez rímske provincie, toto územie opúšťala pri hlavnom meste Panónie – Carnunte, oproti Devínu pri Bratislave.¹ Jantárová cesta viedla z Carnunta (obr. 1) cez centrálné laténske a neskôr aj germánske sídlisko v Zohore, kde sídlila germánska nobilita (*Ondrouch 1957, 13–40; Kolník 1959, 144–150; Kraszkovská 1959; Elschek 1996; 2007a, 259–261; 2007b, 144–145, 152–153; 2013, 8–10*). Lokalita Zohor sa nachádza 14 km od rímskej hranice vymedzenej Dunajom. Plnila významnú úlohu ako obchodná stanica a colný kontrolný bod na tejto ceste, ktorá smerovala Záhorím na sever (obr. 2). V rámci dvojstranných aktivít Rímskej ríše a tzv. Slobodnej Germánie sa na územie barbarika dostával kvalitný rímsky tovar, najmä keramika, stavebný materiál, šperky, spínadlá a mince. V priebehu 2. až 4. storočia po Kr. sa tu, v predpolí limitu, budovali rímske stavby, známe napr. z Bratislavy-Devína, z Bratislavy-Dúbravky a Stupavy (*Kolník 1986, 420–429; Hečková 1986; Plachá – Pieta 1986, 339–345; Kuzmová 1997, 42–50; Minaroviech-Ratimorská – Elschek 2007, 105–111; Hrnčiarik 2013, 209–214; Turčan 2012*). Aj z areálov ďalších nálezísk v tejto oblasti pochádzajú stovky rímskych tehál a strešnej krytiny, ktoré sú indikátormi stavieb budovaných na týchto miestach rímskou stavebnou technikou. Tieto stavby pravdepodobne slúžili germánskym elitám, ktoré bohatli z obchodu, cla, ale i počas vojenských ťažení na rímske územie, buď ako spojenci Ríma alebo jeho protivníci. Počas systematických prieskumov i záchranných výskumov od 80-tych rokov 20. storočia tu značne vzrástol, popri laténskych najmä počet rímskych mincí. Ten je však ovplyvnený činnosťou nelegálnych hľadačov, ktorí väčšinou zatajujú mincové nálezy pred odbornou evidenciou.²

1 Príspevok vznikol v rámci grantov VEGA č. 0121/15 a APPV-14-0842.

2 Najmä náleziská v Zohore i Stupave, ale i ďalšie v Pomoraví sú preto monitorované kamerovým systémom, miestnymi informátormi a políciou.

Obr. 1. Jantárová cesta a archeologické náleziská.

V rámci južného Záhoria sú početnejšie nálezy rímskych mincí známe najmä z Bratislavy-Devína, Bratislavy-Dúbravky, Bratislavy-Devínskej Novej Vsi, Lábu, Stupavy, Stupavy.Mástu a Zohora (obr. 18) (*Kraskovská 1980; Fiala 1986, 160–161; Kolníková 1986, 28–29, 80, 132, 157, 203; Elsček 1996, 218–221; 2007b, 152–155; Elsček – Groh – Kolníková 2015; Hunka – Kolníková 1996; 1997; 1998; 1999; Hrnčiarik 2013, 177–197*).

Výpoved' nálezov mincí o osídlení Zohora

Počas prieskumov a záchranných archeologických výskumov Archeologického ústavu SAV (K. Elsček) v rokoch 1994–2010 bolo z priestoru centrálneho laténskeho a germánskeho sídliska i germánskeho žiarového pohrebiska získaných 8 laténskych a 121 rímskych mincí, spolu 129, čo je nezvykle vysoký počet. Napriek tomu, že ide väčšinou o nálezové exempláre bez priameho súvisu s konkrétnymi sídelnými alebo hrobovými objektmi, mince z tejto lokality predstavujú reprezentatívny súbor so značne signifikantnou vypovedacou hodnotou.

V českej odbornej literatúre sa pre takéto nálezy začal používať termín „ztrátové mince“ (*Militký 2008, 125*), ktorý sa ujal aj v niektorých slovenských príspevkoch. V slovenčine však stratový predmet je taký, „ktorý prináša stratu, škodu, vyplýva z nej strata nie zisk“. Správne znenie tohto termínu by preto malo byť „stratené mince“, teda také, „ktoré niekto stratil, nemajú vlastníka“ (*Pisárčiková a kol. 1995, 689*). Nie vždy však v prípade jednotlivito objavených mincí musí ísť o stratené exempláre. Môže to napr. byť poľnohospodárskou činnosťou rozptýlený väčší súbor mincí rôzneho pôvodu (privátna alebo vojenská pokladnica, suma určená na obchod ukrytá pred odcudzením, súbor mincí votívneho charakteru, a pod.).

Obr. 2. Plocha preskúmaná na lokalite Zohor-Piesky.

Niektoré jednotlivito objavené mince mohli byť tiež úmyselne vyňaté z obehu a použité napr. ako amulety (mince s dierkou na zavesenie), alebo mohli byť použité na ďalšie spracovanie (kovové zliatky), prípadne mohli plniť inú funkciu (obetiny, tzv. obolus mŕtvych – minca uložená do hrobu). Okrem toho pri rozrušených sídelných objektoch (orbou, stavebnými aktivitami), ako je to aj v prípade Zohora, často sa nedá zistiť, či ide o stratené alebo na iný účel určené nálezové exempláre. Preto v slovenskej odbornej spisbe je žiadúce zotrvať pri termíne „jednotlivé nálezové exempláre“, a klasifikovať ich podľa možnosti ako sídliskové, hrobové, votívne, náhodné, prípadne iné (Kolníková 1972, 14–15).

Pri hodnotení nálezov mincí z lokality Zohor, tak ako aj z iných podobných nálezísk, je nutné vychádzať z faktu, že predstavujú len náhodné torzo pôvodnej peňažnej sumy, ktorá tu v danom období bola v obehu. Dovtedy, než táto lokalita bola podrobená archeologickému výskumu, evidovali sa z nej iba tri mince z náhodných nálezov: bratislavská keltská tetradrachma s nápisom COISA, denár cisára Hadriana a sestercius Lucilly razený za Marka Aurélia (Ondrouch 1964, č. 83, 231, 282).

Laténske osídlenie – keltské mince, rímske republikánske denáre, asy cisára Augusta

V 3. až 1. stor. pred Kr. boli okrem významného sídliska Zohor-Piesky Keltmi husto osídlené aj okolité katastre Lozorna, Lábu, Vysokej pri Morave, Stupavy a miestne časti „záhorskej“ Bratislavy (Devín, Devínska Nová Ves, Dúbravka, Lamač a Záhorská Bystrica). Počas povrchového prieskumu katastra obce Zohor sa podarilo identifikovať 14 laténskych nálezísk (Elschek – Vrablec 2001, 61), z toho tri rozsiahlejšie sídliská z rozlohou 1–2 ha. Zohorské laténske sídliská patrili k širšiemu hospodárskemu zázemiu keltských stredísk: oppíd v Plaveckom Podhradí a v Bratislave-Starom meste, i v zázemí obchodno-výrobného strediska refugiálneho charakteru v Bratislave-Devíne.

Na nálezisku Zohor-Piesky zaberá centrálné laténske sídlisko rozsiahly areál s rozlohou 15–20 ha. Pokiaľ v severnej časti duny sa podarilo preskúmať hustú koncentráciu objektov, v južnej časti polohy bolo osídlenie sporadické a jednotlivé zahĺbené zemnice sú ďaleko od seba vzdialené. Chronologickú následnosť, resp. súčasnosť objektov bude možné zistiť až po podrobnej analýze keramiky a chronologicky citlivých predmetov z objektov. Doteraz sa podarilo preskúmať vyše 30 sídliskových objektov od mladšej fázy staršej doby laténskej (LT B2) až po neskorú dobu laténsku (LT D1/D2), teda cca od prelomu 4./3. až

po 2. pol. 1. stor. pred Kr. Ide predovšetkým o hlboké zemnice a sídliskové jamy. Nie je vylúčené, že časť zástavby mohla pozostávať aj z ľahších, predovšetkým nadzemných hospodárskych stavieb kolovej konštrukcie. Tunajšie kolové stavby však pravdepodobne zväčša patria osídleniu z mladšej doby kamennej až z mladšej doby bronzovej. Podrobnejší rozbor drobných nálezov z doby laténskej bol publikovaný na inom mieste (*Elschek – Kolníková 2014*). Všeobecne sa dá konštatovať, že chronologicky citlivé nálezy, medzi ktoré patria napr. sklené a bronzové náramky, železné spony i súčasti opaskov, zaberajú dlhší časový rámec od mladšieho stupňa staršej doby laténskej (LT B2) po neskorú dobu laténsku (LT D1/D2). Chronologická pozícia deviatich (8+1COISA) laténskych mincí z časového úseku LT C1 až LT D1/D2 zodpovedá aj ostatným horeuvedeným chronologicky citlivým drobným nálezom.

Mince teda dokumentujú osídlenie lokality už v storočiach pred zmenou letopočtu. Je tu zastúpených päť obolov typu Roseldorf/Němčice (cca koniec 3.–1. pol. 2. stor. pred Kr.), jedna bratislavská tetradrachma s nápisom COISA, dve drachmy typu Simmering (cca 70–40 pred Kr.) a tauriská tetradrachma typu Đurđevac (cca koniec 1. stor. pred Kr.). Záver keltského osídlenia lokality pravdepodobne ozrejmuje aj tri rímske republikánske denáre a dva augustovské asy, v súvisi s rímskym vojenským zásahom tesne po zmene letopočtu.

Zastúpenie obolov typu Roseldorf/Němčice v nálezovom fonde mincí zo Zohora okrem toho, že tu potvrdzujú laténske osídlenie azda už na prelome 3. a 2. stor. pred Kr. a ďalší vývoj v 1. pol. 2. stor. pred Kr., naznačuje aj jeho kontakt s moravským bójskym centrom Němčice nad Hanou. Tieto mince sa totiž na jeho pôde razili v značnom počte (*Kolníková 2006*, 261–283; *Čižmář – Kolníková – Noeske 2010*, 655–700; *Kolníková 2012a*, 33), a to v 1. pol. 2. stor. (*Kolníková 2006*, 41), prípadne už koncom 3. stor. pred Kr. (*Dembski 2009*, 97). Ich výskyt nielen v Zohore, ale aj na ďalších laténskych náleziskách východne od dolného toku Moravy, ktorá predstavovala hranicu medzi keltským osídlením na moravskom území a na juhozápadnom Slovensku, poskytuje dôkaz o čulých vzájomných obchodných kontaktoch (*Kolníková 2015a*; *2015b*). Bójski kupci zrejme často prekračovali tok Moravy. Vyhľadávali kontakt s výrobnými a obchodnými osadami na Záhorí, v oblasti medzi riekou Moravou a západnými svahmi pohoria Malé Karpaty. Také osady, ako dokladá archeologický výskum, sa nachádzali napr. na území dnešných obcí Šaštín-Stráže (*Zachar 1977*, 298–299), Plavecké Podhradie-Pohanská (*Paulík 1976*), Studienka (*Zachar 1981*, 326). Cesty bójskych obchodníkov však smerovali aj do keltských stredísk na východných svahoch Malých Karpát, aké sú známe na základe archeologického výskumu na lokalitách Smolenice-Molpír (*Dušek – Dušek 1995*, 71) či Horné Orešany-Slepý vrch (*Pieta 2007*). Dokumentujú to aj nálezy mincí typu Roseldorf/Němčice, napr. na hradiskách Pohanská v Plaveckom Podhradí (*Fröhlich 2012*, 67) a Molpír v Smoleniciach (*Minarovičová 1998*, 221; *2002*, 180–181).

Oblasť Malých Karpát poskytovala najmä surovinové zdroje k výrobe železa (*Pieta 2008*, 74, 138, 142), ktoré sa na uvedených lokalitách spracovávalo nielen pre domácu spotrebu, ale aj pre obchod. Obchodný záujem moravských Keltov (Bójov) smeroval aj k zdrojom drahých kovov, ktoré sa nachádzali jednak v malokarpatskom priestore, jednak v rudnatých oblastiach severného a stredného Slovenska (*Pieta 2008*, 154). Okrem nálezov mincí typu Roseldorf/Němčice záujem prospektorov dokumentujú aj moravské bójske zlaté mince typu Athena Alkidemos na viacerých západoslovenských náleziskách (prehľad: *Elschek – Kolníková 2014*), i keď v Zohore sa dosiaľ nenašli. Výrazné svedectvo o tom poskytuje hromadný nález mincí typu Athena Alkidemos v Horných Orešanoch v polohe Majdán (*Fröhlich 2013*), objavený v blízkosti významného laténskeho výrobného a zrejme aj obchodného centra na tejto lokalite, v polohe Slepý vrch (*Pieta 2007*, 295–310; *2012*, 791 – tu údaj o stredolatónskom osídlení lokality). Nálezy bójských mincí na území Slovenska dokumentujú teda skôr hospodársko-obchodné kontakty, a nie sídelnú expanziu Bójov na tieto územia, ako sa im to snaží pripísať niektorá odborná tlač (*Militký – Karwowski 2013*, 19).

Oboly typu Roseldorf/Němčice zo všetkých uvedených nálezísk majú hmotnosť od 0,5 do 1 g, iba dva exempláre z Pohanskej sú o málo ľahšie (0,48 a 0,49 g). Tento fakt sa považuje za dôkaz, že boli razené neskôr ako ťažšie varianty, na začiatku druhej polovice 2. stor., a to v oppide Staré Hradisko (*Fröhlich 2012*, 67–68), čo pomôže overiť pripravované spracovanie doterajších mincových nálezov z tejto lokality. Hradisko Pohanská v Plaveckom Podhradí približne od prvej polovice 2. stor. pred Kr. (LT C1–2) malo zrejme funkciu hospodársko-administratívneho a obchodného centra keltskej oblasti Záhoria (*Pieta 2008*, 138), neskôr aj s vlastnou razbou mincí (*Fröhlich 2012*, 61–65). V jeho predpolí pôsobili viaceré remeselnícko-poľnohospodárske osady, medzi ktoré, aj podľa nálezov mincí, nepochybne patril aj Zohor, či Šaštín-Stráže (*Zachar 1977*, 298–299; *Sčasnár – Kliment – Červeňanský – Zachar 1984*, 133) a ďalšie lokality.

Keltské osídlenie lokality Zohor-Piesky, podľa výpovede mincí, pokračovalo aj v mladšej laténskej dobe, v 1. stor. pred Kr. Dokladá to nález bratislavskej tetradrachmy s nápisom COISA a dvoch drachiem typu Simmering. Razba týchto mincí sa v Bratislavskom oppide predpokladá v 1. pol. 1. stor. pred Kr., resp. v rokoch 70–40 pred Kr. (Kolníková 1998, 2–3). Naznačujú kontakt medzi bratislavským oppidom a osadou v Zohore. Situovaná blízko križovatky Dunajskej a Jantárovej cesty táto osada zohrávala dôležitú úlohu obchodnej a akejsi colnej stanice. Ležala neďaleko vstupu Jantárovej cesty do Pomoravia, do oblasti Záhoria. V tom čase však už centrálnu pozíciu zaujímal bratislavské oppidum. V oblasti Záhoria to dokladá výskyt mincí razených v jeho mincovni, tetradrachmy s nápismi typu BIATEC a drachmy typu Simmering (Stupava, Malacky, Kuchyňa, Sološnica: Ondrouch 1964, č. 81, 82, 85–87).

Ďalší osud laténskej osady v Zohore naznačuje nález tetradrachmy typu Ďurđevac, razenej keltským kmeňom Tauriskov na dnešnom území Slovinska (Göbl 1973, 32–33, 102–104; Kos 1977, 19, 46; 2012, 1823–1825). Nie je to prvý nález tohto druhu z juhozápadného Slovenska, tauriské mince typu Ďurđevac boli objavené aj na lokalitách Bratislava-Devin a Bratislava-Rusovce (Harmadyová 2012, 195; Bazovský–Kolníková 2011, 103). V tejto oblasti sa vyskytli aj iné tauriské mincové typy, napr. tetradrachmy s frontálne zobrazenou hlavou (Plachá – Kolníková 1990, 241). Frekventujú aj na území Dolného Rakúska (Hainburg-Braunsberg, Kahlenberg – Dembski 1972, 43–44). Tu majú výrazné zastúpenie aj na hradisku Oberleiserberg (Militký 2011, 1200–1201). Tento druh mincí sa často vyskytuje v sprievode panónskych keltských mincí typu Kapos (Kos 2002, 151–153), ktoré sa pripisujú panónskemu kmenu Hercuniatov, usídlenému na území dnešného juhozápadného Maďarska, západne od Balatonu. Razba mincí typu Kapos (označuje sa aj ako typ Regöly) sa tu predpokladá od konca 2. stor. pred Kr., keď sa razili zo striebra. Z bronzu boli razené približne od stredy 1. stor. pred Kr., pravdepodobne na oppide Regöly. Obiehali až do vzniku provincie Panónia, pravdepodobne však aj neskôr (Bíró-Sey 1972, 362–363; Torbágyi 1998, 634). Mince typu Kapos sa v značnom počte vyskytujú na územiach severne od toku stredného Dunaja (Slovensko, Dolné Rakúsko, Morava, Česko – prehľad: Kolníková 1999, 103–104; 2012a, 71, XVII/13). V oblasti Záhoria sa nateraz evidujú dve mince tohto typu, a to z Devínskej Novej Vsi (Hunka – Kolníková 1997, 84; 1999, 59). Možno predpokladať, že obidva mincové typy (Ďurđevac a Kapos) sa sem dostali v rovnakom čase a za rovnakých okolností. Nie je vylúčené, že tu mali rovnaký pôvod aký sa pripisuje ich spoločnému výskytu v hromadnom náleze z dalmátskeho náleziska Balina Glavica (po 4 tetradrachmy typov Ďurđevac a Kapos). V tomto prípade sa predpokladá, že ide o vlastníctvo keltského žoldniera, ktorý slúžil v rímskej armáde v čase Tiberiových vojnových operácií na území Panónie a Dalmácie, ukrytý v neskoroaugustovskom období. Predpokladá sa, že tento súbor mincí nemohol patriť rímskemu vojakovi, keďže Rimania v tom čase žold svojim bojovníkom vyplácali neskororepublikánskymi alebo augustovskými mincami (Kos 2002, 154–156).

Záver keltského panstva v stredodunajskom priestore do istej miery súvisel s vojnami Bójev a Dákov, ktorí podľa písomných prameňov, archeologických nálezov i mincí expandovali k strednému Dunaju najmenej vo dvoch vlnách. Tu Dákovia pod vedením kráľa Burebistu porazili Bójev a Tauriskov, ktorým veľik bójsky kráľ Kritasir (Dobesch 1994; Pieta 2008, 45; Kolníková 1997, 37–53).

Pred zmenou letopočtu za cisára Augusta prichádzajú navyše od juhu rímske légie a od severu a severozápadu germánske kmene, ktoré dovŕšili zánik keltskej moci a postupne zvyšky Keltov asimilovali. V oblasti južného Záhoria umožňujú zberové nálezy z viacerých neskorolatenských sídlisk, kde je zároveň zastúpené včasnogermánske osídlenie z neskoroaugustovského, resp. tiberiovského obdobia, uvažovať o priamom strete týchto etník a asimilácii zvyškov keltského obyvateľstva Germánmi (Elschek 2006, 190–192; 2009, 239–240), pričom ani úloha rímskeho vojska v tomto procese nie je vylúčená. Na základe neskorolatenských spôn typu Alesia, spôn s prehnutým lučíkom typu Almgren 18b, včasnorímskych spôn typu „Aucissa“ a ďalších charakteristických nálezov sa v Pomoraví predpokladajú rímske vojenské aktivity, pričom úlohu tu mohol zohrávať aj rímsko-norický vplyv (Tejral 1999, 133).

Rímske republikánske denáre sú v Zohore zastúpené tromi exemplármi, z ďalších lokalít na Záhorí je ich šesť: Čáry, Dojč-Jasenové, Holíč, Láb, Plavecké Podhradie-Pohanská, Radimov (Kolníková 2015b, 166–171). Sú medzi nimi aj tzv. legionárske denáre Marka Antonia z rokov 32–31 pred Kr. Nedá sa vylúčiť, že tieto mince sa sem dostali v rámci obchodných aktivít rímskych či keltských kupcov v dolnom Pomoraví. Spolu s mincami razenými za cisára Augusta (Malacky, Láb), pričom dva nálezové exempláre sú aj zo Zohora,³ však pravdepodobne môžu súvisieť s vojenskými aktivitami Ríma na stredodunajskej hranici, možno s ťažením Tibéria roku 6 po Kr. Zároveň tak indikujú oslabenie keltského osídlenia Záhoria, vrátane osady v Zohore, resp. naznačujú zánik tohto a niektorých ďalších keltských sídlisk.

3 Nový prírastok augustovského asu zo Zohora s kontramarkou VAR v štatistike nebol zohľadnený.

V tejto súvislosti vyvstáva problém datovacej hodnoty republikánskych denárov, keďže často sa v odbornej literatúre poukazuje na ich obeh ešte aj v prvých storočiach nášho letopočtu, resp. až do 2. stor. po Kr. Jeden zo zástancov tohto názoru, významný bavorský bádateľ H.-J. Kellner, v súvisí s výskytom republikánskych denárov z rokov 117/116 pred Kr. v nálezoch z keltského oppida Manching vyslovil dôležitú myšlienku o potrebe republikánske mince hodnotiť na základe regionálnych a historických súvislostí a odlišností. Svoj starší názor tak opravil a pripustil, že spomenuté republikánske denáre boli v oppide Manching v obehu počas jeho trvania, v 1. pol. alebo okolo stredu 1. stor. pred Kr. (Kellner 1990, 27–28).

Súvis republikánskych denárov s prítomnosťou rímskej vojenskej jednotky v lokalite Zohor naznačuje aj nález dvoch augustovských asov s kontramarkou CAE a VAR z mincovne Lugdunum. As s kontramarkou CAE bol razený v rokoch 15–10 pred Kr. Predpokladá sa, že augustovské asy boli takto kontramarkované na území Panónie, ako dôvod sa uvádza zvýšenie ich nominálnej hodnoty pre vojakov, za ich vernosť a služby (Kos 1986, 49; Kos – Šemrov 1995, 53). Možno sa teda domnievať, že prinajmenej republikánske denáre a dva augustovské asy (ak nie aj tauriská minca) dokladajú prienik Tiberiovoho vojska za severný breh Dunaja roku 6 po Kr. a teda aj na územie Zohora. V tomto vojnovy nestabilnom období je totiž možno vylúčiť obchodné pozadie ich prísunu k strednému Dunaju. Navyše, kontramarkované augustovské asy sa vyskytujú výlučne na miestach rímskych vojenských táborov, resp. v oblastiach s výrazným pohybom vojsk (Kos 1986, 49; Kos – Šemrov 1995, 53; ku kontramarkovaniu mincí pozri aj Fröhlich 2011, 4–9). Často sa tu vyskytujú aj rozpolené asy, čo sa vysvetľuje nedostatkom drobných mincí medzi vojakmi, potrebou takto ich nahradiť (Berger 1996, 47).

Názor o výskyte kontramarkovaných augustovských asov na miestach rímskych vojenských ťažení a ich základní podporujú napr. nálezy z Kalkriese (Dolné Sasko), z miesta rozhodujúceho víťazstva Germánov nad Rimanmi roku 9 po Kr. Rimanom vtedy velil P. Quintillus Varus (tu na asoch kontramarky VAR, ale aj IMP, AVC, C. VAL, trojlístok – Berger 1996, 47–55). Dôkaz o súvisí rímskych asov, a najmä kontramarkovaných s rímskym vojenským prostredím poskytujú aj nálezy z Devína, z miesta predpokladaného pobytu rímskej vojenskej jednotky v čase Tiberiovoho ťaženia k Dunaju. Tu sa našli dva asy a jeden sestercius Augustových monetárov s kontramarkami AVC a AVCV (Fiala 1986, 161, 166–167). Najnovšie nálezy kontramarkovaných asov Augusta zo Zohora s kontramarkami CAE a VAR a dva denáre z Mástu, razby Caesara s kontramarkou a Marka Antonia, by prípadne tiež mohli súvisieť s rímskou vojenskou prítomnosťou v južnom Pomoraví (Elschek – Groh – Kolníková 2015, 69). Početné kontramarkované asy sa zaznamenali aj z priestoru vojenských táborov v Strebersdorf/Frankenau na trase Jantárovej cesty, na území rakúskeho Burgenlandu (Schachinger 2013, 163; pozri aj výskyt relatívne početných augustovských mincí v oblasti Weinviertel v severovýchodnom Rakúsku – Jedlička 2004, 114). V súvisí s názorom G. Dobescha (2009, 42–43), založenom na analýze historických písomných prameňov, o prieniku rímskych vojsk v čase Tiberiovoho ťaženia až do českého vnútrozemia, sa do nového svetla dostáva aj nález dvoch augustovských medených mincí s kontramarkou VAR z českého Polabia (Kostomlaty nad Labem, Počeplice – Militký 2008, 231), resp. aj nález rímskeho kvadransu z roku 133 pred Kr. z oppida Staré Hradisko (Čížmář 1993, 417; pozri aj Kolník 1991, 71–84, tu názor o možnom prieniku Tiberiových jednotiek až k Starému Hradisku).

V tejto súvislosti nadobúda význam objav reprezentatívnych rímskych stavieb na akropole oppida v priestore Bratislavského hradu pre keltskú vládnucu triedu (Musilová 2010, 203; Musilová – Lesák – Resutík 2012) a najmä strategicky dôležité keltské sídlo Bratislava-Devín odkiaľ okrem augustovských mincí pochádza italská terra sigillata, amfory, stanové kolíky, rímske zbrane a výstroj. Okrem toho sa tu podarilo preskúmať drevenú vežu s kamennou podmurovkou a pôdorysy drevených barakov s hlinenou dlážkou z augustovského obdobia (Pieta – Plachá 1999, 196–197; Pieta 2008, 51; Harmadyová 2009, 553–555).

Pri postupe rímskej armády zohrávali dôležitú úlohu oba brehy rieky Moravy, určite aj lokalita Zohor-Piesky a blízke náleziská (napr. Devínska Nová Ves, Dúbravka, Láb, Mást a Malacky) s ojedinelými včasnorímskymi nálezmi, republikánskymi a augustovskými mincami. Otázkam súvisiacim s ťažením Tibéria proti Marobudovi sa v minulosti venovali viacerí autori (Bálek – Šedo 1996, 404; Tejral 2001, 303–305; 2009, 150–156, Abb. 4–5; Komoróczy 2006, 186; 2009, 546–547; Bouzek 2010, 91).

Ako už bolo uvedené vyššie, počas výskumov na Jantárovej ceste sa v Strebersdorfe podarilo zistiť tri rímske vojenské tábory, z ktorých najmenej jeden patrí do augustovsko-tiberiovského obdobia (Groh 2009, 178–182). Nie je vylúčené, že jeho začiatky mohli súvisieť s tiberiovskou výpravou v roku 6 po Kr. alebo s rímskou vojenskou kontrolou Jantárovej cesty začiatkom 1. stor. po Kr., nakoľko z areálu tábora pochádzajú početné mince Augusta a Tibéria i drobné nálezy z obdobia ich vlády. Okrem toho sú mnohé asy kontramarkované, patria sem početné polené asy z republikánskeho obdobia a z obdobia včasného

principátu, ako aj niekoľko republikánskych denárov a viaceré augustovské denáre, typ Gaius/Lucius (*Schachinger 2013*, 163).

Rímske republikánske a augustovské mince naznačujú, že okolo zmeny letopočtu v oblastiach okolo sútoku Moravy s Dunajom prichádza k výraznej zmene. Dochádza k výmene obyvateľstva, keltské osídlenie postupne zaniká pod prevahou nových prisťahovalcov – germánskych Kvádov. Zároveň vzrastal hospodársko-politický význam Jantárovej cesty v oblasti Pomoravia, ako to naznačujú početné nálezy rímskych mincí v celej oblasti Záhoria, vrátane rímsko-germánskej osady v Zohore-Pieskoch (*Elschek 2007b*, 143–155). V rámci vojenských, či obchodných aktivít Rimanov, obdarovávaní germánskych náčelníkov, či vykupovania mieru, sa otvorila cesta prisunu rímskych mincí do naddunajských oblastí.

Germánske osídlenie, výpoveď rímskych mincí zo Zohora a zo slovensko-rakúskeho Pomoravia

Rímske mince doteraz objavené v južnej časti slovenského Pomoravia (určila E. Kolníková) pochádzajú z výskumov a prieskumov K. Elscheka (Devínska Nová Ves 75 – určených 65; Zohor 121+1 – určených 106; Láb – 9, Stupava/Mást – 49 atď.). Z Bratislavy-Dúbravky pochádza 18 rímskych razieb (výskum T. Kolníka, K. Elscheka et al.), zo Stupavy bolo doteraz známych 48 exemplárov (*Kraskovská 1980*) – pribudol aureus Vespasiana (výskum V. Turčana; pozri *Minarovičová 1997*, 1–3), z Devína je známych 41 exemplárov – z toho aureus Augusta (*Fiala 1986*, 161–162; *Kolníková 2012b*, 279).

Germánske kniežacie sídlo a sídlisko centrálného charakteru so žiarovým pohrebiskom a kostrovými hrobmi miestnej elity v Zohore zaberalo plochu vyše 30 ha. Predbežne tu bolo preskúmaných vyše 100 obytných, hospodárskych a výrobných objektov, približne 25 žiarových a 5 kostrových hrobov miestnej germánskej nobility. Sídlisko bolo založené okolo prelomu letopočtu. Nie je vylúčené, že v tomto období sa tu ešte nachádzali zvyšky keltského obyvateľstva. Nárast germánskeho osídlenia bol postupný, od začiatku 1. po začiatok 5 storočia (*Hunka – Kolníková 1996; 1997; 1998; 1999*). Vrchol osídlenia nastáva v 2. polovici 1. stor. až 2. polovici 3. stor. Z uvedeného časového úseku predbežne pochádza najviac preskúmaných objektov, archeologických nálezov i mincí. Doteraz preskúmané žiarové i kostrové hroby patria do 2. polovice 1. a do 2. stor., drobné nálezy z pohrebiska dokladajú začiatok pochovávaní od prvých desaťročí 1. storočia (*Elschek 2009*, 245–246). Strieborných nominálov je na nálezisku 75 %, ostatok tvoria bronzové mince. Časť bronzových mincí z 2. storočia navyše pochádza z germánskych žiarových hrobov a z areálu pohrebiska. V urnovom hrobe č. 2 sa našiel sestertius Faustiny mladšej z rokov 166–176 (č. 39), v blízkosti hrobov 2 a 3 sa našiel as Antonina Pia (č. 32), a v sepulkrálnom objekte 15 (pravdepodobne sa jedná o vykradnutý bohatý žiarový hrob) sa našli dva dupondiusy Antonina Pia (č. 31 a 33) z rokov 152–155 (*Elschek – Rajtár – Varsík 2011*, 106–107).⁴ Mince v žiarových hrobchoch sú popri početných rímskych výrobkoch, najmä rímskych nádobách, ďalším svedectvom romanizácie a preberania rímskeho zvyku ukladania mince do hrobu ako poplatok prievozníkovi Charónovi za prevoz duše zomrelého cez rieku zabudnutia Léthe do záhrobia. Doteraz sa na západnom Slovensku v hrobchoch našli len dve mince: as Hadriána v žiarovom hrobe z Čáčova a neurčiteľný denár z hrobu 5 v Abraháme (*Ondrouch 1957*, 62; *Kolník 1980*, 23; *Kolníková 1972*, 39–43).

Rímske mince z výskumu K. Elscheka zo Zohora tvoria predbežne najpočetnejší komplex tejto kategórie rímskeho importu z územia Záhoria. Zo 121 (+1) rímskych razieb sa podarilo časovo zaradiť a presne určiť 106 (+1) exemplárov. Tri mince pochádzajú ešte z obdobia Rímskej republiky. Najstaršou mincou rímskeho cisárstva je as Augusta s kontramarkou CAE z rokov 15–10 pred Kr., nasleduje unikátny as Augusta z rokov 7–3 pred Kr. s kontramarkou VAR (*Elschek 2014*, Abb. 6: 11), obe z mincovne Lugdunum a as Claudia z rokov 42–43 z mincovne v Ríme. V dejinných udalostiach 1. pol. 1. stor. (napr. vznik Vanniovho kráľovstva na území medzi riekami Marus a Cusus – Morava a Váh) mince dozaista zohrávali významnú úlohu v rímsko-germánskych vzťahoch (*Dobiáš 1964*, 149–155). V nálezoch zo Zohora sa to však výraznejšie neprejavuje, z tohto obdobia sa eviduje len už spomenutá Claudiova minca. Tento stav pravdepodobne súvisí s nariadením cisára Traiana z roku 107, ktorým boli povinne stiahnuté z obehu všetky emisie pred Nerónovej reformy v rokoch 63/64. Podobne, aj v mincových nálezoch z iných oblastí juhozápadného Slovenska sú mince z 1. pol. 1. stor. zastúpené minimálne (*Kolníková 1972*, 85).

4 Z areálu pohrebiska v Zohori sú mince č. 26, 31–33, 39, 56, 78, 109–110, 114.

Nárast prísunu rímskych mincí na pôdu dnešného Zohora, ako to naznačuje zachovaný nálezový fond, nastal až v 2. pol. 1. stor. po Kr. Značným počtom sú zastúpené denáre razené za Vespasiana (7). Dopĺňajú ich mince ďalších cisárov z tohto obdobia – Títa (2), Domitiana (3) a Nervu (1). Okrem denárov mincovníctvo tohto obdobia reprezentuje 1 as (Títova razba pre Domitiana) a 1 dupondius (razba cisára Nervu). Zvýšený prísun rímskych mincí do severodunajského barbarika bol zrejme výsledkom výrazného politického i hospodárskeho záujmu Ríma o tieto oblasti. Striedali sa v ňom obdobia pokoja s vojenskými akciami, v rámci ktorých Rimania pacifikovali nespokojných Germánov. Preto prísun rímskych mincí do naddunajského barbarika môže súvisieť s rímskymi aktivitami, ale aj s účasťou germánskych vojakov na riešení vnútorných problémov Rímskej ríše. Napr. v bitke o cisársky trón pri Cremona roku 69 podporili Vespasiana (*Dobiáš 1964*, 155).

Výrazné zvýšenie počtu mincí v zachovaných nálezoch zo Zohora možno konštatovať v 2. stor. Zastúpené sú tu denáre Traiana (4), mincovníctvo cisára Hadriana okrem denárov (4) reprezentujú asy (2) a sestercius (1). Antoninus Pius je zastúpený denármi (4), dupondiami (2), sesterciom (1) a asom (1), Marcus Aurelius zasa sesterciom (1), asom (1) a denármi (3). Denáre cisára Commoda (3) uzatvárajú v zohorskom nálezovom fonde rímske mincovníctvo 2. stor. V tomto mincovom súbore sa odzrkadľujú udalosti markomanských vojen (166–180) a ich ukončenie Commodovým mierom (roku 180). Takúto situáciu naznačujú aj mince z ďalších nálezísk na juhozápade Slovenska (*Kolníková 1994*, 489).

Bronzové nominály boli okrem niekoľkých exemplárov z areálu pohrebiska zastúpené aj na sídlisku (as, dupondius, sestercius), čo naznačuje, že môžu pochádzať zo žoldu rímskych vojakov, zúčastnených na vojnových operáciách v priestore zohorskej sídliskovej aglomerácie. Mince razené z obecných kovov sa totiž sotva uplatnili v obchodných či iných rímsko-germánskych kontaktoch.

Prvá polovica 3. stor. je v nálezoch zo Zohora zastúpená denármi Septimia Severa (2), Macrina (1), Elagabala (5) a Alexandra Severa (4), sesterciami razenými Gordianom (1) a Alexandrom Severom pre Iuliu Mamaeu (1). Bolo to obdobie vážnej hospodársko-politickej krízy impéria, v rámci ktorej, roku 194 za vlády Septimia Severa, došlo k výraznej devalvácii denára. Vtedy sa podstatne znížil obsah striebra v mincovom kove určenom na razbu denárov a znížila sa ich hmotnosť. Je preto otázne, či sa takéto znehodnotené mince uplatnili v obchodných rímsko-germánskych kontaktoch alebo sa v nich odráža skôr prítomnosť rímskych vojakov za severnou dunajskou hranicou.

Vrchol výskytu rímskych mincí v nálezovom fonde zo Zohora súvisí s 2. pol. 3. stor. V tom čase miesto denárov zaujali antoniniany, často s minimálnym obsahom striebra. V Zohore sú to najmä razby cisárov Galliena (7), Claudia II. Gothica (11), Aureliana (7) a Proba (4). Hospodárska kríza rímskeho cisárstva sa vtedy výrazne prehĺbila, najmä za vlády cisára Galliena (253–268). Spreádzali ju vojenské zrážky Rimanov a Germánov. Za takýchto okolností nastal útlm obchodných kontaktov, preto aj výskyt mincí z tohto obdobia v Zohore môže reflektovať vojenské aktivity za vlády uvedených cisárov.

Prvá polovica 4. stor. je v nálezovom fonde mincí zo Zohora zastúpená niekoľkými folismi a centenionalismi Constantinovcov (6). Z druhej polovice 4. stor. sa evidujú už len 4 mince, pričom okrem centenionalisov sú zastúpené aj 4 maioriny. Najmladšou a teda aj poslednou mincou v tomto súbore je polcentenionalis cisára Honoria z rokov 408–423. Naznačuje zánik germánskeho osídlenia Zohora v búrlivej dobe sťahovania národov.

V súbore je aj 15 neurčitelných mincí, rozlámaných, roztavených, prevrútaných alebo skorodovaných exemplárov. Tri denáre pravdepodobne z 2. stor. sú zliate do beztvarej hrče, sú tak neurčiteľné. Väčšina mincí evidovaných v tomto súbore sú razby mincovne Rím, niekoľko exemplárov je zo Siscie, po jednej minci sú zastúpené mincovne Antiochia, Heraclea, Lugdunum, Mediolanum, a Thessalonika. Jediný exemplár pochádza z Viminacia v Hornej Moesii.

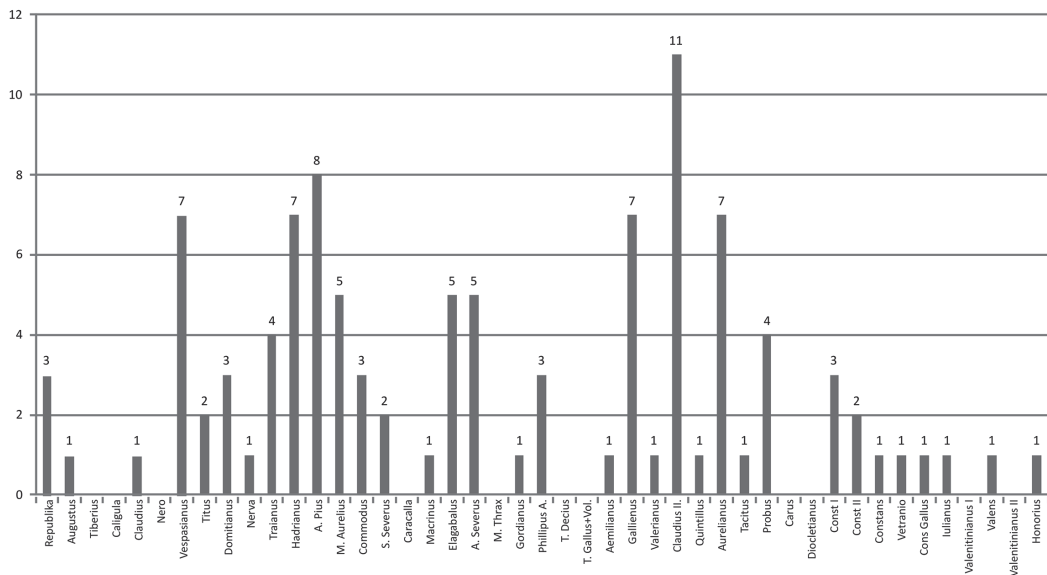
Zriedkavé rímske razby

Popri menej bežných razbách Macrina (217–218) a Quintilla (270) medzi zriedkavé razby z obdobia rímskeho cisárstva zo Zohora možno zaradiť predovšetkým antoninian Aemiliana (253) a maiorinu Vetrana (350). Miestodržiteľ Moesie a legát Aemilianus dosiahol veľké víťazstvo proti Gótom, za čo ho jeho vojaci vyhlásili za cisára. Pred zahájením vojenského stretu s vtedajším cisárom Trebonianom Gallom tohto a jeho syna Volusiana zabili. Aemilianus vládol v roku 253 len tri mesiace, nakoľko germánske a galské légie vyhlásili vtedy za cisára Valeriana, miestodržiteľa Raetie, Galie a Germanie (*Petráň – Friedrichovský 2008*, 164–165, 204–205, 231–232). Je zaujímavé, že z neďalekého náleziska Láb pochádza mimoriadne vzácny antoninián Cornelia Supery, ktorá pravdepodobne bola jeho manželkou (*Elschek*

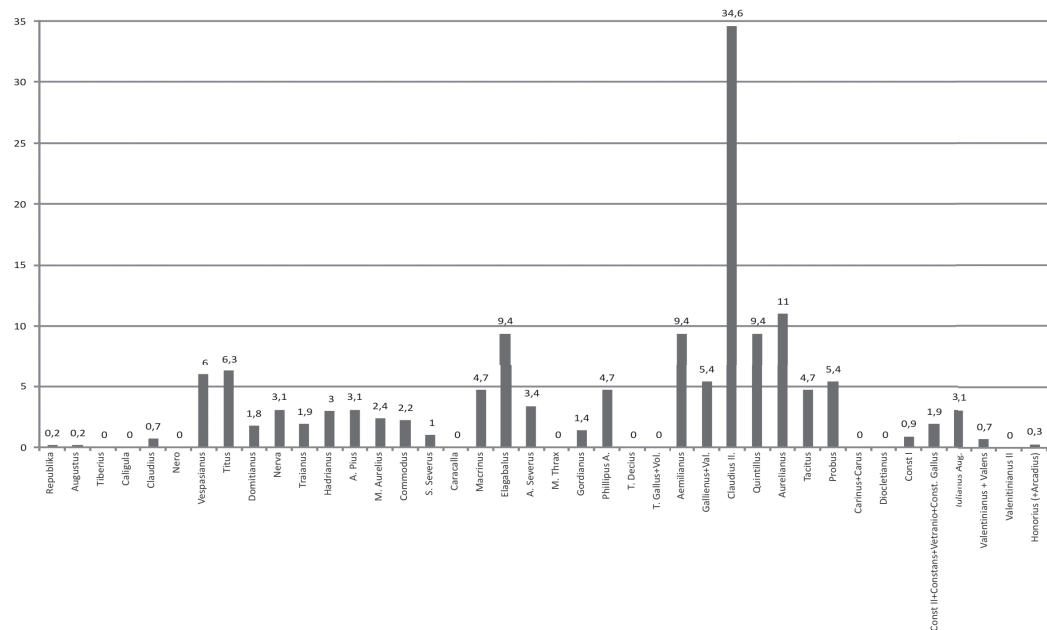
2007b, 146). Maiorina Vetrana, pôvodne veliteľ a ilýrskych a panónskych légii, ktorého vojaci v roku 250 vyhlásili po smrti Constansa za cisára, je tiež pomerne vzácna. Vládal len 6 mesiacov a pred vojenským stretom s Constantiom II. mu ponúkol svoje vojská, za čo mu bola vzbura odpustená a svoj život dožil v Bithýnii, kde zomrel v roku 356 (*Petráš – Fridrichovský 2008, 296–297*).

Grafické vyhodnotenie rímskych mincí

Zastúpenie mincí jednotlivých vydavateľov sprisťupňujú grafy 1–2 (obr. 3–4). Graf 2 je zostavený podľa vzorca A. Ravetza (1964, 206): počet mincí jednej periódy x 1000 : dĺžka periódy x počet mincí v komplexe.

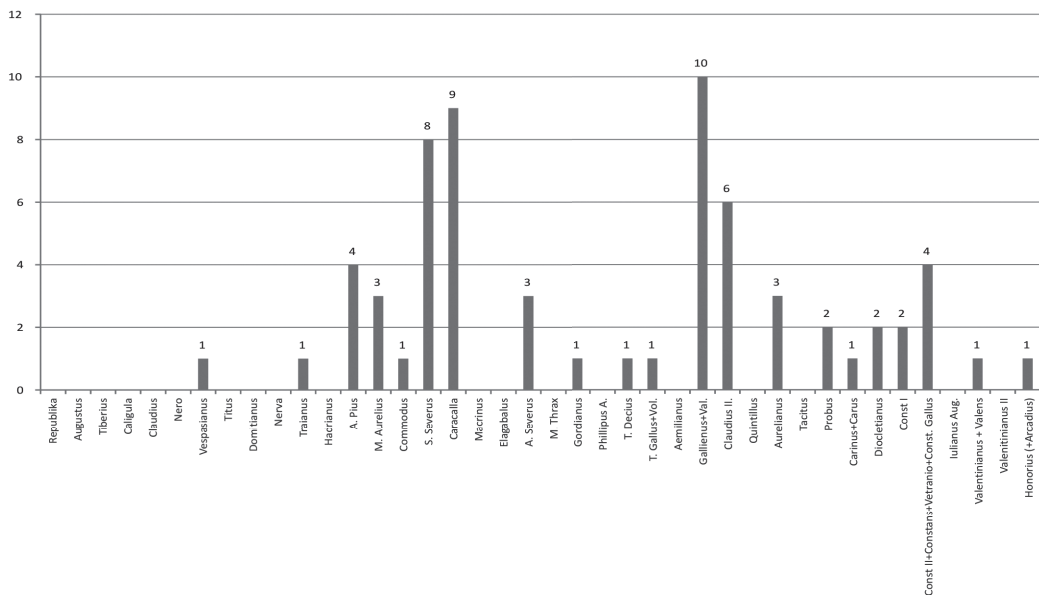

Obr. 3. Grafické znázornenie počtu mincí zo Zohora podľa vydavateľov.

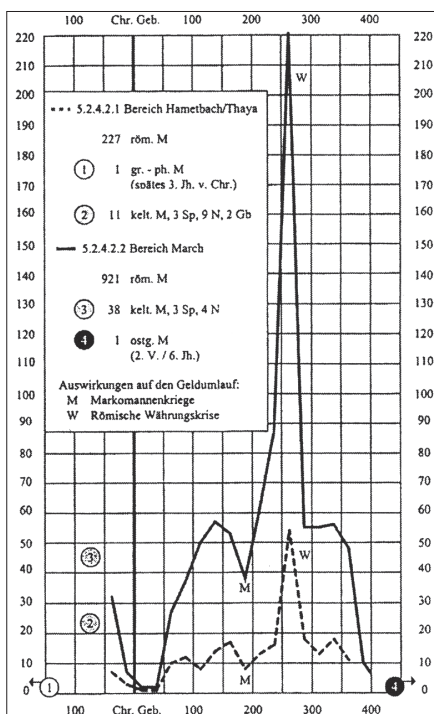

Obr. 4. Štatistický prehľad názvov mincí zo Zohora podľa metódy A. Ravetza.

Porovnanie s počtom mincí jednotlivých panovníkov z nálezov v Devínskej Novej Vsi (*Elschek 2007b*, Abb. 1, 3–4A) poskytuje graf 3 (obr. 5). Na rozdiel od Zohora výskyt rímskych mincí tu začína až razbami Vespasiana, pričom osídlenie je tu doložené od polovice 1. stor. Ďalší priebeh výskytu mincí v Devínskej Novej Vsi je podobný Zohoru. Vyšší počet vykazujú však razby Septimia Severa až Caracalu (*Elschek 2007b*, 146).

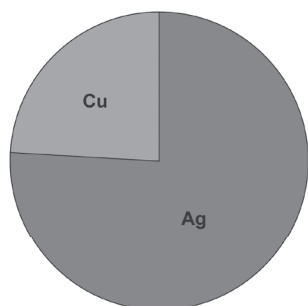
Obr. 5. Porovnanie s nálezmi mincí z Devínskej novej Vsi.

Obr. 6. Nálezmi mincí z dolnorakúskeho Pomoravia a z oblasti toku Dyje.

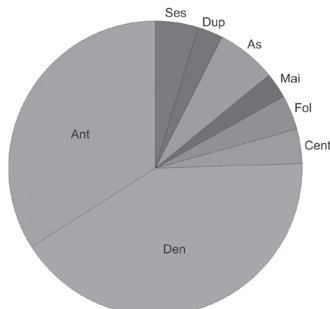
Pre porovnanie sa na grafe 4 (obr. 6) dokumentuje aj situácia v dolnorakúskom Pomoraví (March-Gebiet) a v oblasti rieky Dyje (Thaya-Gebiet) (*Jedlička 2004*, 114). Toto územie predstavuje z hľadiska počtu rímskych razieb reprezentatívnu vzorku. V rámci analýzy typov razieb a zloženia rímskeho numizmatického materiálu je táto vzorka tiež porovnateľná so situáciou v slovenskej časti Pomoravia.

Na grafe 5 (obr. 7) sa dokumentuje zastúpenie mincí v nálezoch od roku 155 pred Kristom po rok 235 po Kristu zo Zohora podľa druhov kovu, pričom sa konštatuje prevažujúce zastúpenie strieborných razieb, denárov a antoniniánov.

Graf 5

■ Ag 44ks 75,9%
■ Cu 14ks 24,1%

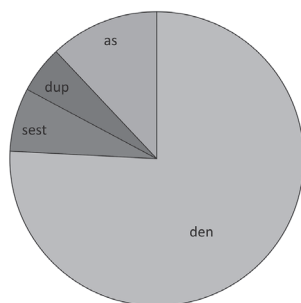

Graf 6

■ Ses 4,70% 5ks
■ Dup 2,80% 3ks
■ As 6,60% 7ks
■ Mai 2,80% 3ks
■ Fol 3,80% 4ks
■ Cent 3,80% 4ks
■ Den 41,50% 44ks
■ Ant 34,00% 36ks

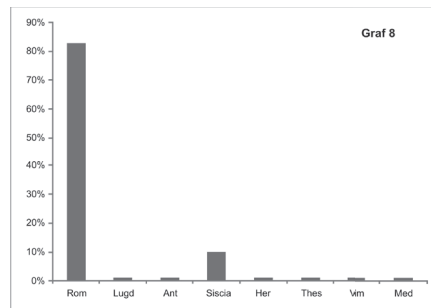
Obr. 7. Prehľad nálezov mincí zo Zohora podľa kovu a obr. 8. Prehľad nálezov mincí zo Zohora podľa zastúpených nominálov.

Grafy 6 a 7 (obr. 8–9) zobrazujú pomer jednotlivých nominálov zastúpenia rímskych mincí na nálezisku (od roku 155 pred Kr. po rok 423 po Kr.). Denáre sú zastúpené 44 exemplármi, čo predstavuje 41,5% všetkých mincí, antoniniany 36 exemplármi – 34%, 7 asov – 6,6%; 5 sesterciov – 4,7%; 4 centenionaly – 3,8%; 4 folisy – 3,8%; 3 dupondiusy – 2,8% a 3 maioriny – 2,8%.

Graf 7

■ Den 75,90% 44ks
■ Ses 6,90% 4ks
■ Dup 5,20% 3ks
■ As 12,00% 7ks

Graf 8

Obr. 9. Nálezy mincí zo Zohora podľa zastúpených nominálov a obr. 10. Prehľad mincí zo Zohora podľa mincovní.

Z grafu 8 (obr. 10) vyplýva zastúpenie mincovní v súbore zo Zohora. Zo 106 rímskych mincí sa mincovňu podarilo určiť v 81 prípadoch. Najvyššie zastúpenie majú razby mincovne v Ríme – so 67 exemplármi = 83% mincí. Výraznejšie je zastúpená už len Siscia s 8 exemplármi = 10% mincí. Ostatných šesť mincovní (Lugdunum, Antiochia, Heraklea, Thessalonika, Mediolanum a Viminacium) je zastúpených po jednej razbe (1,2% mincí).

Skratky v záhlaví tab. I–II:

Ø – priemer v mm; **R** – postavenie razidla; **Z** – zachovalosť (od 1–5); **LegAv** – legenda averz; **LegRev** – legenda reverz; **IkonAv** – ikonografia averz; **IkonRev** – ikonografia reverz; **Minc** – mincovňa; **Kat** – numizmatický katalóg; **NrAÚ** – inventárne číslo AÚ SAV; **NrFin** – prírastkové číslo nález, miesto nález (S–sídliisko, pl–výsk. plocha, o–objekt, P–pohrebisko, H–hrob, č/lomeno – sektor).

Skratky nominálov: **Ant** – antoninianus; **Cen** – centenionalis; **D** – denár; **Dup** – dupondius; **Fol** – folis; **Mai** – maiorina; **MB** – malý bronz; **Sest** – sestercius.

Skratky kovu: **Ag** – striebro; **Ae** – meď, bronz, mosadz.

Skratky mincovní: **Ant** – Antiochia; **Her** – Heraclea; **Lug** – Lugdunum; **Sis** – Siscia; **Thes** – Thessalonika; **Vim** – Viminacium.

Tab. I. Zohor, nálezy keltských mincí.

ID	Panov	Dat	Nom	Kov	Hm.g.	Ø mm	Z	Ikon Av	Ikon Rev	Lit	NrAÚ	NrFin
1	Bójovia, typ Roseldorf/ Nemčice, Var. A	200–150	obol	Ag	0,95	9,79 × 9,82	2	Hrboľ	Cválajúci kôň vpr., nad ním rozeta, pod ním lýra	Kolníková 2012, 179	9590	1676, S.sev
2	Bójovia, typ Roseldorf/ Nemčice, Var.Aa	200–150	obol	Ag	0,636	9,5	?	Nezreteľná hlava vpr.,	Kôň vpr., nad ním gulôčka s poloblúkom	Kolníková 2012, 179	7834	132/18
3	Bójovia, typ Roseldorf/ Nemčice, Var.B1	200–150	obol	Ag	0,69	8,76 × 9,2	2	Bez razby, s miernym hrboľom	Kôň vl., nad ním oblúk zakončený plnými krúžkami, pod bruchom koňa oblúk s krúžkom	Kolníková 2012, 180	9417	1259, pl.3
4	Kelti, Typ Roseldorf/ Nemčice, Var.Bc	200–150	obol	Ag	0,593	8,27 × 8,66	?	Bez razby, mierny hrboľ	Kôň vl., nad ním tyčka, pod ním plný krúžok	Kolníková 2012, 181	9468	1466, pl.III
5	Bójovia, typ Roseldorf/ Nemčice, Var?	200–150	obol	Ag	0,861	8,97 × 9,14	?	zošúchaná	zošúchaná	?	9420	1009
6	Bratislavskí Kelti, typ Simmering	70–40	drachma	Ag	1,719	12,76 × 12,59	?	Krúžok, Y, rad lístkov	Kôň vl.	Göbl 1994, Taf. 8:31	9418	1244, o.44
7	Tauriskovia, Typ Đurđevac	50–0	tetrachma	Ag	7,917	22	?	Hlava vl., diadém, Účes a veľké oko	Kôň vl.,	Göbl 1973, Tab. 26	7835	261/41
8	Kelti, Typ?	?	?	Ae	1,992	11,50 × 12,75	?	Nečitateľný	Kôň vl.	?	9419	1146, pri o.60

Tab. II. Zohor, nálezy rímskych mincí.

ID	Panov	Dat	Nom	Kov	Hm.g.	Ø mm	R	Z	Leg Av	Leg Rev	Ikon Av	Ikon Rev	Minc	Lit	NrAÚ	NrFin
1	Sex.tus Pompeius Fostlus	137 pred Kr.	D	Ag	3,439	16 × 19	9	2	Bez legendy	(SEX.POM. FOSTLVS V exergu ROMA	Hlava Romy vpr., vl. džbán, pod bradou X	Vlčica kojí Romula a Rema, za ňou je figovník strom, vl. stojí Faustulus	Rím	Syd. 461 Cr. 235/1a	9421	1332, S.sev
2	C. Vibius Pansa	90 pred Kr.	D	Ag	2,970	16 × 18	2	3	?	?	Hlava Apollóna vpr.,	Kvadriga vpr.	Rím	Syd. 684, Cr. 342	9422	1086, pl.10
3	Rímska republika?	?	D, dierka	Ag	2,697	15,10 × 16,19	?	5	?	?	?	?	?	Syd? Cr.?:	9423	1243, o.36
4	Augustus	15–10 pred Kr.	As	Ae	10,155	25,00	3	4	CAESAR PONT MAX, kontramarka CAE	ROM ET AVG	Hlava vpr., vavrínový veniec	Oltár	Lugd	RIC 230	9474	1414, pl.III
5	Claudius I.	42–43	As	Ae	10,19	27,03 × 27,36	6	3	TI CLAVDIVS CAESAR AVG PM TRP	CONSTANTI (AE AVGVSTI), SC	Hlava vl.	Constanttia stojí vl., opiera sa o sceptrum,	Rím	RIC 111	9591	1721, pri o.216
6	Vespasianus	73	D	Ag	2,435	19	6	3	...CAES VES AVG GEN	... AVG...	Ovenčená hlava vpr.	Salus sedí vl., drží pateru	Rím	RIC 67	7841	103/35
7	Vespasianus	77–78	D	Ag	2,719	18	6	2	VESPASIANVS AVG	v exergu IMP XIX	Ovenčená hlava vpr.	Prasnica s tromi prasiatkami	Rím	RIC 109	7854	233/47

ID	Panov	Dat	Nom	Kov	Hm.g.	Ø mm	R	Z	Leg Av	Leg Rev	Ikon Av	Ikon Rev	Minc	Lit	NrÁU	NrFin
8	Vespasianus	70–72	D	Ag	2,994	15,4	6	1	IMP CA(ES VESP) AVG PM	AVGVR TRI POT	Ovenčená hlava vpr.	Simpulum, aspergillum, litus	Rím	R/C 30	8299	324/22
9	Vespasianus	69–71	D	Ag	2,755	17,76 × 18,26	6	2	IMP... VESPASIANVS AVG	PON MAX TRP COS II	Hlava vpr.	Okrídlený caduceus	Rím	R/C 21,	9424	1017, pl.4
10	Vespasianus	72–73	D	Ae	2,182	18	6	3	...VESP AVG PM COS ...	?	Ovenčená hlava vpr.	Viktorie kráča vpr.	Ant	R/C 362	9425	1087, pl.11
11	Vespasianus pre Domitiana	76	D	Ag	2,518	16 × 19	6	2	CAESAR AVG F DOMITIANVS	?	Hlava vpr.	Pegas kráča vpr.	Rím	R/C 238	9426	1264, pří o.20
12	Vespasianus	70	D	Ag	2,84	16,18 × 17,707	6	3	(IMP) CAESAR VESPASIANVS AVG	COS. ITER. FORT?	Busta vpr., vavrín. veniec	Fortuna stojí vľ., drží caduceus	Rím	R/C 32?	9592	1671, pl.juh
13	Titus pre Domitiana	80–81	As	Ae	8,746	26	6	3	CAES ... VESP F DOM ...	? S C.	Hlava vpr.	Postava v dlhom rúchu vľ.,	Rím	R/C 136	7842	65/3
14	Titus pre Iuliu	79–81	D	Ag	2,091	19 × 17	6	3	IVLIA AVGVSTA TITI AVGVSTI	(VENVS AVGVST)	Busta vpr., na hlave diadém	Venuša stojí vpr., opiera sa o stĺp, drží helmú a sceptrum	Rím	R/C 56	9427	1331, S.sev
15	Domitianus	95–96	D	Ag	3,008	18,5	7	2	IMP CAES DOMIT AVG PM TRP XV	IMP XXII COS XVII CENS PPP	Ovenčená hlava vpr.	Minerva vľ., drží blesk a kopiju, štít	Rím	R/C 192	7836	85/35
16	Domitianus	85	D	Ag	2,803	19,5	?	4	IMP CAES DOMIT AVG GERM PM TRP IIII	IMP VIII ... CENS ...	Ovenčená hlava vpr.	Nezreteľná postava vpr.	Rím	R/C 62?	7920	257/41
17	Domitianus	81	D	Ag	3,267	17,01 × 17,46	6	2	IMP CAESAR DOMITIANVS AVG	TRP COS VII	Ovenčená hlava vpr.	Delfín na kotve	Rím	R/C 4	9461	1618, pl.III
18	Nerva	96–98	Dup	Ae	12,696	15,78 × 1636	6	1	IMP NERVA CAES AVG PM TRP COS III PP	FORTUNA AVGVST., SC	Hlava vpr., lúčovitá koruna	Fortuna stojí vľ., drží kormidlo a roh hojnosti	Rím	R/C 84	9475	1412, pl.III
19	Traianus	103–104	D	Ag	2,384	18,5	7	3	IMP TRAIANO AVG GER DAC PM TRP COS V PP	... OPTIMO PRINCIPI	Ovenčená hlava vpr.	Adundantia vľ., drží klasy a roh hojnosti, vľ modius, vpr. prora	Rím	R/C 166	7844	16/5
20	Traianus	100–102	D	Ag	2,680	18	6	3	IMP CAES NERVA TRAIAN AVG GERM PM	TRP COS II PP	Hlava vpr.	Pax sedí vľ.	Rím	R/C 29	7846	71/3
21	Traianus	114–117	D	Ag	3,206	18	7	2	IMP TRAIANO OPTIMO AVG GER D / ACPMTRP/	... COS VI PP SPQR	Ovenčená hlava vpr.	Genius stojí vľ., drží pateru a klasy	Rím	R/C 303	7959	266/11
22	Traianus	101–111	D	Ag	2,547	18,6	3	1	IMP CAES NERVA TRAIAN AVG GERM	PM TRP COS IIII PP	Ovenčená hlava vpr.	Viktória kráča vľ., drží veniec a palmovú ratolest'	Rím	R/C 60	8305	309/41
23	Hadrianus	119–122	D	Ag	2,608	20	8	2	IMP CAESAR TRAIANHADRIA NVS AVG	PM TRP COS III, v exergu CONCORD	Busta vpr., vavrín. veniec	Concordia sedí vľ., drží pateru, vzadu socha Spes,	Rím	R/C 118	7840	155/20

ID	Panov	Dat	Nom	Kov	Hm.g.	Ø mm	R	Z	Leg Av	Leg Rev	Ikon Av	Ikon Rev	Minc	Lit	NrÁU	NrFin
24	Hadrianus	125–128	Sest	Ae	22,687	32	6	2	HADRIANVS AVGVSTVS	v exergu FORT RED COS... (III?), S C	Hlava vpr.	Fortuna sedí vl., drží kormidlo a roh hojnostii	Rím	RIC 647	7917	246/38
25	Hadrianus	117–138	D	Ag	2,133	17	?	5	HADRIANVS AVG	?	Hlava vpr.	Nečitateľný	?	RIC?	7909	510, 68–95, o.76
26	Hadrianus?	117–138	As	Ae	7,672	9,06 × 9,40	6	3	?	?	Hlava vpr.	Skorodovaný	Rím	RIC?	9480	783, P3
27	Hadrianus	134–138	D sub	Cu jadro	2,320	20	6	4	...HADRIANVS...	FORTV (NA AVG)	Ovenčená hlava vpr.	Fortuna v dlhom rúchu stojí vl., drží kormidlo a roh hojnosti	Rom	RIC 245A	9428	1226, S.sev
28	Hadrianus	125–128	As	Ae	5,07	22,17 × 23,27	6	4 VS	COS III/ S C	Ovenčená hlava vpr.	Postava stojí vpr.,	Rím	RIC 664?	9593	1378, S.sev
29	Hadrianus	125–128	D	Ag	2,565	17,71 × 18,02	6	2	HADRIANVS AVGVSTVS	COS III	Ovenčená hlava vpr.	Sedem hviezd okolo mesiaca	Rím	RIC 202	9460	1622, pl.II
30	Antoninus Pius a Marcus Aurelius	140	D	Ag	3,276	18	12	1	ANTONINVS AVG PIVS PPTRP COS III	AVRELIVS CAESAR AVG PII F COS	Prostovlasá hlava vpr.	Prostovlasá hlava vpr.	Rím	RIC 415	7919	254/39
31	Antoninus Pius	154–155	Dup	Ae	12,081	24,72 × 25,07	6	3	ANTONINVS AVG PIVS PP TRP XVIII	LIBER(TAS COS)IIII	Hlava vpr., lúčovitá koruna	Libertas stojí vl., drží pileus a sceptrum	Rím	RIC 933	9483	542, P1/ H15, nad
32	Antoninus Pius	147–148	As	Ae	7,672	9,06 × 9,40	6	3	AN.....PIVS...	PRIMI DECEN NALES COS IIII SC	Hlava vpr.	Nápis vo vavrínovom venci	Rím	RIC 260	9482	556, P3, pri H2
33	Antoninus Pius	152–153	Dup	Ae	10,895	?	?	?	?	?	?	?	?	?	?	902, P1/ H15
34	Antoninus Pius pre Marca Aurelia	148–149	D	Ag	2,649	19,12 × 18,57	6	2	AVRELILIVS CAESAR AVG PII F	TRPOT III COS II	Hlava vpr., bez venca	Minerva stojí vpr., na hlave helma, v pravej ruke kopija, v ľavej štit	Rím	RIC 444	9429	1011, rez
35	Antoninus Pius	140–144	Sest	Ae	28,019	29,88 × 31,58	12	2	ANTONINVS AVG PIVS PP TRP COS III	CONCORDIA EXERCITVVM/ S C	Bradatá hlava vpr., vavrínový veniec	Concordia stojí vl., drží Viktóriu a a štandardu	Rím	RIC 600	9432	1031, S.sev
36	Antoninus Pius	157–158	D	Ag	2,147	15,18 × 17,20	6	3	...PIVS PP IMP II	TRPOT XXI COS IIII	Ovenčená hlava vpr.	Annona stojí vl., drží klasy a kormidlo na prove, vl. pri nohách modius	Rím	RIC 275	9471	1424, S.sev
37	Antoninus Pius	156–157	D	Ag	2,917	17,53 × 17,59	6	2	ANTONINVS AUG PIVS PP IMP II	TRPOT COS XX COS IIII	Ovenčená hlava vpr.	Annona stojí vl., na prove, drží kormidlo a modius	Rím	RIC 260	9469	1450, pl.III
38	Marcus Aurelius	161–180	As	Ae	11,9127	25,8	?	5	?	?	Hlava vpr.	?	?	RIC?	8296	388/1

ID	Panov	Dat	Nom	Kov	Hm.g.	Ø mm	R	Z	Leg Av	Leg Rev	Ikon Av	Ikon Rev	Minc	Lit	NrAÚ	NrFin
39	Marcus Aurelius pre Faustinu jun.	166–176	Sest	Ae	25,584	32	6	4	(FAVSTINA?) AVGVSTA	FECVNDITAS/ S C	Busta cisárovny vpr.	Fecunditas stojí vpr, opiera o sceptrum, v ľ. drží dieťa	Rím	RIC 1638	9484	540, P2/H2
40	Marcus Aurelius pre Antonina Pia	161	D	Ag	3,039	16,87 × 16,32	6	2	DIVVS ANTONINVS	CONSECRATIO	Hlava A. Pia vpr.	Pohrebná hranica s drapériami a girlandami	Rím	RIC 436	9430	1020, pl4
41	Marcus Aurelius	166	D	Ag	1,971	17	6	2	M ANTONINVS...	TRP XX IMP IIII COS III	Hlava vpr.	Pax stojí vľ., drží palmovú ratolest' a roh hojnosti	Rím	RIC 159	9431	1172, S.sev
42	Marcus Aurelius?	138–161	D-polo- vica	Ag	0,8700	17,55	?	?	?	?	Časť hlavy s bradou	?	Rím	RIC?	9594	1324, S.sev
43	Commodus	186–187	D	Ag	2,611	18	6	2	M. COMM ANT P FEL AVG BRIT	LIBERT AVG PM TRP VII COS V PP	Ovenčená hlava vpr.	Libertas vľ., drží pileus a sceptrum	Rím	RIC 135	7838	180/19
44	Commodus	186–187	D	Ag	2,129	17,12 × 17,61	6	2	M COMM ANT P FEL AVG BRIT	PM TRP XI IMP VIII COS V PP	Bradatá hlava vpr., vavrínový veniec	Felicitas stojí vľ., drží caduceus a sceptrum	Rím	RIC 137	9433	1043, pl.5
45	Commodus	190–191	D	Ag	1,888	15 × 16	12	2	M COMM ANT P FEL AVG BRIT P P	GEN AVG FELIC COS VI	Hlava vpr., vavrín. veniec	Genius stojí vľ., nad oltárom drží pateru, v ľav. ruke má roh hojnosti	Rím	RIC 227	9434	1078, pl.5
46	Septimius Severus pre Caracallu	199–200	D dierka	Ag	2,654	18,5	6	2	ANTONINVS AVGVSTVS	FELICI/TAS/ AVGG	Ovenčená hlava vpr.	Felicitas vľ., drží roh hojnosti a caduceus	Rím	RIC 734	7837	98/35
47	Septimius Severus pre Iuliu Domnu	196–211	D	Ag	2,366	17,55 × 18,35	6	3	IVLIA AVGVSTA	FORTVNA FELICI	Busta cisárovny vpr.	Fortuna stojí vľ., drží caduceus, opiera sa o kormidlo	Rím	RIC 552	9435	1058, pl.2
48	Macrinus	217–218	D	Ag	1,5200	18,38 × 18,41	12	2	IMP CM OPELSEV (MACRI)NVS AVG	SAL(VS) PVBLICA	Ovenčená hlava vpr.,	Salus sedí vľ., pravou rukou krmi hada na oltári, ľavou sa opiera o sceptrum	Rím	RIC 86	9595	1674, S.sev
49	Elagabal pre Iuliu Soaemias	222	D	Ag	2,457	19,5	1	2	IVLIA SOAEMIAS AVG	VENVS CAELESTIS	Busta cisárovny vpr.	Venuša vľ., na hlave diadém, drží jablko a sceptrum, v pravom poli hviezda	Rím	RIC 241	7839	191/39
50	Elagabal	218–222	D	Ag	2,164	18,5	12	2	IMP ANTONINVS	INVICTVS SACERDOS AVG	Ovenčená hlava vpr.	Cisár obetuje nad trojnožkou, drží pateru a vetvu , v ľ. poli hviezda, dole roh hojnosti	Rím	RIC/87	7921	397/D

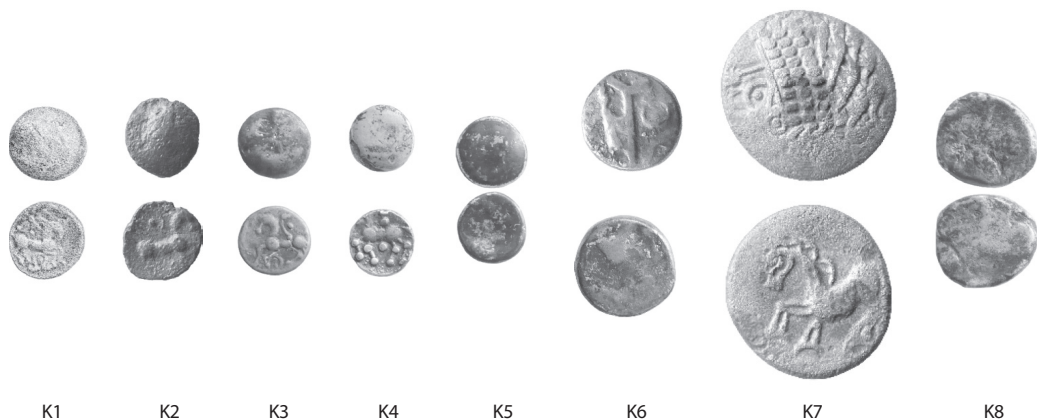
ID	Panov	Dat	Nom	Kov	Hm.g.	Ø mm	R	Z	Leg Av	Leg Rev	Ikon Av	Ikon Rev	Minc	Lit	NrAÚ	NrFin	
51	Elagabal	221	D	Ar	1,999	19,10 × 18,62	6	2	IMP ANTONINVS PIVS AVG	IOVI CONSERVATORI AVG	Busta vpr., vavrínový veniec	Jupiter stojí vľ.,, drží blesk a sceptrum	Rím	<i>RIC</i> 89- var.	9436	1001, pl.8	
52	Elagabal pre luliu Maesu	220	D	Ag	2,251	18	12	2	IVLIA MAESA AVG	SAECVLI FELICITAS	Busta cisárovny vpr.	Felicitas stojí vľ., drží pateru nad oltárom a dlhý caduceus	Rím	<i>RIC</i> 271	9437	1088, pl.11	
53	Elagabal	218–222	D	Ag	2,019	17,74 × 18,48	6	2	IMP ANTONINVS PIVS AVG	SVMMVS SACERDOS AVG	Busta vpr., vavrínový veniec	Cisár stojí vľ., v pravej ruke drží pateru nad oltárom, v ľ. má ratolest'	Rím	<i>RIC</i> 146	9478	1402, o.85	
54	Alexander Severus	234	D	dierka	Ag	2,685	19,8	7	1	ALEXA(ND)ER PIVS AVG	SPES (P) VBLICA	Ovenčená hlava vpr.,	Spes stojí vľ., drží kvet, pridrža si sukňu	Rím	<i>RIC</i> 254	8303	316/23
55	Alexander Severus	224	D	Ag	2,493	17	12	3	IMP C M AVR SEV ALEXAND AVG	PM TRP III COS PP	Ovenčená hlava vpr.	Mars stojí vľ., drží olivovú ratolest' a sceptrum	Rím	<i>RIC</i> 37	8294	384/35	
56	Alexander Severus pre luliu Mamaeu	228	D	Ag	2,166	20,3	12	1	IVLIA MAMAEA AVG	FELICITAS PVBLICA	Busta vpr., na hlave diadém	Felicitas stojí spredu, pozerá vľ., v pr. ruke drží caduceus, ľ. sa opiera o stĺp	Rím	<i>RIC</i> 335	8909	498/22	
57	Alexander Severus	228–231	D	Ag	3,048	17	2	2	IMP SEV ALEXAND AVG	ANNONA AVG	Hlava vpr.	Annona spredu, pozerá vľ., ľ. nohu má na prove, v pr. ruke kormidlo na glóbe, vľ.avo módus s dvomi klasmi	Rím	<i>RIC</i> 188	9438	1111, pl.7	
58	Alexander Severus pre luliu Mamaeu	228	Sest.	Ae	17,713	28	12	3	IVLIA MAMAEA AVGVSTA	FELICITAS PVBLICA, SC	Busta cisárovny vpr.	Felicitas sedí vľ., drží caduceus a roh hojnosti	Rím	<i>RIC</i> 679	9439	1175, S.sev	
59	Gordianus	238–244	Sest.	Ae	13,106	28	7	3	IMP CAES M ANT GORDIANVS AVG	PMS COL VIM/ AN?	Ovenčená hlava vpr.	Postava s roziahnu- tými rukami, vedľa tur a byk	Vim	<i>Pick</i> 1898	8295	387/46	
60	Philippus I. Arabs	247	Ant	Ag	2,060	19,5	7	3	...PHILIPPVS... AVG	AEQVITAS AVG	Hlava s lúčovou korunou vpr.	Aequitas drží váhy a roh hojnosti	Rím	<i>RIC</i> 27b	7847	125/18	
61	Philippus I. Arabs	247	Ant	Ae	3,437	21,8	5	1	IMP M IVL PHILIPPVS AVG	AEQVITAS AVG	Popsie vpr., lúč. koruna	Aequitas stojí vľ., drží váhy a roh hojnosti	Rím	<i>RIC</i> 27b	8291	395/9	
62	Philippus I. Arabs	244	Ant	Ag	4,918	19 × 21	6	2	IMP M IVL PHILIPPVS AVG	SECVRIT ORBIS	Busta vpr., lúč. koruna	Securitas sedí vľ., drží sceptrum, podopiera si hlavu	Rím	<i>RIC</i> 48b	9440	1239, pl.6	

ID	Panov	Dat	Nom	Kov	Hm.g.	Ø mm	R	Z	Leg Av	Leg Rev	Ikon Av	Ikon Rev	Minc	Lit	NrAÚ	NrFin
63	Aemilianus	253	Ant	Ag	2,564	19 × 22	6	2	IMP AEMILIANVS ... AVG	MARTI PROPVGT	Busta vpr., lúč. koruna	Mars stojí vl., drží kopiju, opiera sa o štít	Rím	RIC 6	9441	1174, S.sev
64	Gallienus	253–268	Ant zlo- mok	Ae	0,569	?	12	3	...LLI...	Nečit.	Časť hlavy	Časť postavy s váhami a rohom hojnosti	?	RIC?	7848	138/18
65	Gallienus	253–268	Ant	Ae	2,56	21,5	6	3	GALLIENVS ...	LIBERO P C..., v exergu B	Hlava s lúč. korunou vpr.	Panther kráča vl.	Rím	RIC 229	7852	166/20
66	Gallienus	253–268	Ant	Ae	1,698	19,5	5	2	GALLIENVS LIC I AVG	Poprsie vpr., e lúč. koruna	Felicitas vl., drží roh hojnosti a caduceus	Rím	RIC 186	7858	201/33
67	Gallienus	253–268	Ant	Ae	3,447	19	12	3	GALLIENVS AVG	... AVG	Poprsie vpr., lúč. Koruna	Panovník vo vojen. odeve vl., opiera sa o štít a kopiju, v pravom poli vi	Rím	RIC 325	7854	215/22
68	Gallienus	253–268	Ant	Ag	2,155	20,5	6	3	GALLIENVS AVG	/DIANA/ CONS AVG	Hlava vpr., lúč.koruna	Antilopa vl, nečit. značka	rím	RIC 180	7914	515, 73/95, pl.I-95
69	Gallienus	253–268	Ant	Ag	2,933	21,5	6	2	GALLIENVS AVG	APOLLINI CONS AVG	Hlava s lúč. korunou	Kentaur vl., drží globus a trofej	rím	RIC 164	7915	516, 74/95, pl.I-95
70	Gallienus	265	Ant	Ae	1,925	17,71 × 18,51	6	3	...NVS AVG	...P...	Hlava vpr., lúčovitá koruna	Indulgentia stojí vl., opiera sa o stp, drží sceptrum a roh hojnosti	Rím	RIC 206?	9470	1427, pl.III
71	Valerianus I.	271	Ant	Ae	3,129	17 × 18	12	3	IMP (LIC VALERIAN)VS PF AVG	VIRTVS AVGG	Busta vpr., lúč. koruna	Roma stojí vl., drží kopiju, opiera sa o štít	Rím	RIC 136	9442	1227, S.sev
72	Claudius II. Gothicus	268–270	Ant	Ae	2,137	18	12	3	IMP C CLAVIDVS PF AVG	LIBERALITAS AVG	Hlava s lúč. korunou vpr.	Libertas stojí vl., drží roh hojnosti a tesseru	Rím	RIC 57	7849	135/18
73	Claudius II. Gothicus	268–270	Ant	Ae	2,389	18,5	12	3	...CLAVDIUS...	AEQVITAS AVG	Hlava s lúč. korunou vpr.	Aequitas vl., drží váhy a roh hojnosti	?	RIC 14?	7851	162/20
74	Claudius II. Gothicus	268–270	Ant	Ae	0,942	19,5	?	3	...AVDI...	?	Hlava s lúč. korunou vpr.	Zničený	?	RIC?	7856	173/20
75	Claudius II. Gothicus	268–270	Ant	Ae	2,601	18	7	2	...DIVS AVG	IOVI V...	Hlava s lúč. korunou vpr.	Jupiter vl., drží blesk a sceptrum	Rím	RIC 53	7855	200/33
76	Claudius II. Gothicus	268–270	Ant	Ae	2,907	19	2	3	IMP CLAVIDVS AVG	LAETITIA	Poprsie vpr., lúč. koruna	Laetitia stojí vl., drží veniec a roh hojnosti	Sis	RIC 181	8300	325/22
77	Claudius II. Gothicus	268–270	Ant	Ae	2,197	17,8	12	3	... CLAV ...	FIDES (EXER)CI	Poprsie vpr., lúč. koruna	Fides stojí vl., v oboch rukách drží insígnie	Rím?	RIC 36	8298	361/31

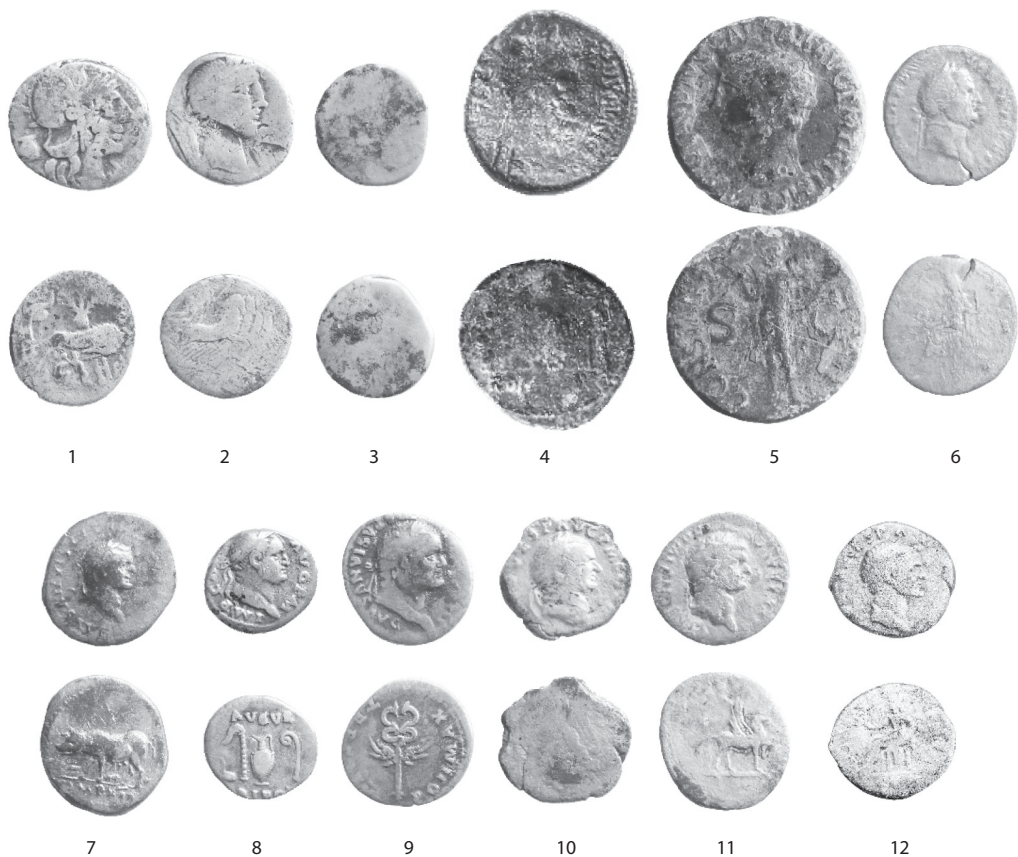
ID	Panov	Dat	Nom	Kov	Hm.g.	Ø mm	R	Z	Leg Av	Leg Rev	Ikon Av	Ikon Rev	Minc	Lit	NrAÚ	NrFin
78	Claudius II. Gothicus	268–270	Ant	Ae	2,092	18,4	12	4	IMP C CLAVDIVS AVG	SA (LVS) AVG	Poprsie vpr., lúč. koruna	Nezretná stojaca postava	Rím	<i>RIC</i> 98	8908	499, P2
79	Claudius II. Gothicus	268–270	Ant	Ae	2,577	18	6	2	IMP CLAVDIVS AVG	LAETITIA AVG	Busta vpr., lúč. koruna	Laetitia stojí vľ., drží veniec a roh hojnosti	Sis	<i>RIC</i> 181	9444	1112, pl.7
80	Claudius II. Gothicus	268–270	Ant	Ae	3,012	20 × 21	6	2	IMP CLAVDIVS AVG	PAX AVG	Busta vpr., lúč. koruna	Pax stojí vľ., drží ratolest' a sceptrum	Rím	<i>RIC</i> 79	9443	1190, S.sev
81	Claudius II. Gothicus	268–270	Ant	Ae	2,44	18 × 19,7	12	3	IMP CLAVDIVS AVG	ANNONA AVG	Busta vpr., lúč. koruna	Annona stojí vľ., nohu má na prove, drží klasy a roh hojnosti	Rím	<i>RIC</i> 19	9596	1325, S.sev
82	Claudius II. Gothicus	268–270	Ant	Ae	2,665	20,64	12	3	IMP CLAVDI...	...AVG, -/II/-	Hlava vpr., lúčovitá koruna	Mars stojí vľ., opiera sa o sceptrum a štít?	Rím	<i>RIC</i> 71?	9473	1416, pl.III
83	Quintillus	270	Ant	Ae	3,041	20	?	3	IMP Q.....VS AVG	Nečit.	Poprsie vpr., lúč. koruna	Stojaca postava vľ.	?	<i>RIC</i> 239 n.	7845	123/18
84	Aurelianus	274	Ant	Ae	3,225	22	6	1	IMP C AVRELIANVS AVG	CONCORDIA MILITVM V exergu XXIP	Poprsie vpr., lúč. koruna	Cisár vpr., podáva ruku Concordii, medzi postavami S	Sis	<i>RIC</i> 244	7853	89/33
85	Aurelianus	270–275	Ant	Ag	2,908	22,5	12	2	IMP AVRELIANVS AVG	RESTITVT ORIENTIS	Poprsie vpr., lúč. koruna	Ženská postava vpr., podáva veniec panovníkovi, ktorý drží sceptrum, v exergu T	Sis	<i>RIC</i> 234	7916	244/38
86	Aurelianus	270–275	Ant	Ae	3,425	20,2	6	3	IMP AVRELIANVS AVG	IOVI CONSER	Poprsie vpr., lúč. Koruna	Panovník stojí vľ., drží sceptrum, prijíma glóbus od Jupitera	Sis	<i>RIC</i> 225	8302	334/35
87	Aurelianus	270–275	Ant	Ae	2,445	20,4	6	3	IMP AVRELIANVS AVG	(FORT)VNA RE(DVX) zn.-/!/Q	Poprsie vpr., lúč. koruna	Fortuna sedí na kolese vľ., drží kormidlo a roh hojnosti	Med	<i>RIC</i> 128	8293	390/1
88	Aurelianus	270–275	Ant dierka	Ag	3,619	23,5	6	2	IMP AVRELIANVS AVG	/OV/ /CO/N / SER/	Poprsie vpr., lúč. koruna	Aurelianus drží sceptrum, preberá glóbus z rúk Jupitera	Sis	<i>RIC</i> 225	7911	512, 70/95, 0.76
89	Aurelianus	270–275	Ant	Ae	3,108	20,71 × 21,99	7	2	IMP C AVRELIANVS AVG	CONCORDIA MILITVM, -/!/T	Poprsie vpr.,	Concordia podáva ruku cisárovi	Sis	<i>RIC</i> 244	9479	1262, pl.9
90	Aurelianus	272–275ñ4	Ant	Ae	3,092	21,38 × 21,57	6	3	IMP AVRELIANVS AVG	-/!/Q, ORIENS AVG	Poprsie vpr., brnenie, lúčovitá koruna	Sol stojí vľ., drží glóbus, po stranách sedia dve postavy	Rím	<i>RIC</i> 61	9467	1483, pl.III
91	Tacitus	275–276	Ant	Ae	3,233	21,1	5	3	IMP CM CL TACITVS AVG	AEQVITAS AVG	Poprsie vpr., lúč. koruna	Aequitas stojí vľ., drží váhy a roh hojnosti	Rím	<i>RIC</i> 82	8301	323/31

ID	Panov	Dat	Nom	Kov	Hm.g.	Ø mm	R	Z	Leg Av	Leg Rev	Ikon Av	Ikon Rev	Minc	Lit	NrAÚ	NrFin
92	Probus	276–282	Ant	Ae	2,301	20	6	3	... OBVS AVG	?	Hlava vpr., lúč. koruna	Nezreťelná stojaca postava,	?	RIC?	7843	86/33
93	Probus	276–282	Ant	Ag	3,693	23	6	2	IMP CM AVR PROBVS PF AVG	VIRTVS PROBI AVG V exergu XXIP	Busta vl., cisár má v ruke sceptrum s orlom	Mars kráča vpr., cez plece drží trofej, v ruke kopiju	Sis	RIC 810	7958	265/11
94	Probus	278	Ant dierka	Ae	3,253	23 × 24	6	1	IMP PROBVS AVG	-/-/R*S, ADVENTVS AVG	Panovník v pancieri, na hlave helma, vl., v ruke drží sceptrum s orlom?	Panovník na koni vl., drží sceptrum, pod zdvihnutou pravou nohou koňa kľáči zajatec	Rím	RIC 157	9445	1176, S.sev
95	Probus	276–282	Ant	Ae	2,994	18,03 × 18,41	12	3	IMP...S AVG	Nečit.	Poprsie vpr., lúčovitá koruna	Stojaca postava vl.	?	RIC?	9463	1556, S.sev
96	Constantinus I pre Rím	330–335	Fol	Ae	1,689	16,64 × 17,18	12	2	VRBS ROMA	+ / + / .RSIS	Busta Romy vl.	Vlčica kojí Romula a Rema vl.	Sis	LRBC 750	9472	1421, S.sev
97	Constantinus I. pre Constantinop- olis	335– 337?	Fol	Ae	2,020	15,75 × 16,28	6	3	CONSTANTI- NOPOLIS	?	Busta vl.	Viktorie kráča vl., v pravej ruke má kopiju, ľavou sa opiera o štít	?	LRBC č.?	9447	1039, pl.4
98	Constantinus I.?	306/7– 337?	Fol dierka	Ae	1,385	17	12	4	Nečit.	GLORIA EXERCITVS	Busta vpr., na hlave diadém	Dvaja vojaci spredú, opierajú sa o kopije, medzi nimi dve vojenské štandardy	?	?	9446	1173, S.sev
99	Constantius II.?	337–361	Cen	Ae	1,857	16,2	6	4	DN CONSTANT...	(GLORIA) ROMANORVM	Poprsie vpr., diadém	Vojak drží labarum, kráča vpr., za ním kľáči zajatec	Sis	?	8297	381/9
100	Constantius II.	323–361	Fol	Ae	1,834	17,4	12	3STANTI VS PF AVG	GLORIA EXERCITVS	Poprsie vpr., diadém	Dvaja vojaci so štítmí a kopijami, medzi nimi dve štandardy	?	?	8292	394/9
101	Constans	337–350	Cen	Ae	1,866	16,4	6	3	(DN CONSTANS) S PF AVG	GLORIA ROMANORVM	Poprsie vpr., diadém	Vojak drží labarum, kráča vpr., za ním kľáči zajatec	?	?	8304	315/23
102	Vetranio	350	Mai	Ae	4,991	21 × 23	12	2	DN VETRANIO PF AVG	HOG SIG NOVICTORERIS, A/-//ASIS	Busta vpr.	Vojak s labarom s christogra- mom a s kopijou stojí vpr., pozerá vl., vpravo stojí Viktória a kladie mu na hlavu veniec	Sis	LRBC 1166	9448	1191, S.sev

ID	Panov	Dat	Nom	Kov	Hm.g.	Ø mm	R	Z	Leg Av	Leg Rev	Ikon Av	Ikon Rev	Minc	Lit	NrAÚ	NrFin
103	Constantius Gallus	351–354	Mai	Ae	4,549	22	6	2	DN CONSTANTIVS	FEL TEMP REPARATIO, ?	Busta vpr., diadém	Vojak s kopijou nad nepriateľom. padajúcim z koňa	Her	LRBC 1894	9449	1162, S.sev
104	Iulianus Augustus	361–363	Mai	Ae	6,241	21,96 × 24,87	6	3	DN FL CL IVL.....	SECVRITAS (REIPVB)	Poprsie vpr.	Býk kráča vpr., v exergu TESA?	Thes?	LRBC 1693	9450	1025, rez7
105	Valens	364–378	Cen	Ae	2,433	17,45	12	3	DN VALENS PF AVG	(SECVRITAS) REIPVBLICAE	Hlava vpr.	Viktorie kráča vl.	?	LRBC?	9462	1570, S.sev
106	Honorius	408–423	1/2 Cen	Ae	1,730	12	12	3	DN HO.....	(GLORIA ROMANO) RVM	Busta vpr.	Vojak stojí vpr., pred ním kľači zajatec	Sis	LRBC 1582	9451	1225, S.sev
107	?	?	?	Ae, zlo- mok	0,916	17	?	6	?	?	?	?	?	?	7850	108/35
108	?	?	?	Ae	1,846	15,5	?	6	?	?	?	?	?	?	7918	253/39
109	?	?	D rozta- vený	Ag	2,204	14,6 × 18,4	?	5	?	?	?	?	Rím?	?	8907	500/P2
110	?	?	D deform.	Ag	2,669	18,6	?	5	?	?	?	?	Rím?	?	8906	501/P2
111	?	?	MB	Ae	1,810	19	?	5	Leg nečit. S PF AVG	?	Časť hlavy s diadémom vpr.	Nečitateľný	?	?	7910	511, 69-95, 0.76
112	?	?	Fol?	Ae postrie- brené	1,564	22	?	4	?	Leg. nečit. / REPARATIO REIPVB/ v exergu BISS	Zničený	Panovník s Viktoriou, ruku podáva kľačiacej korunovej postave	?	?	7912	513, 71-95, 0.76
113	?	?	?	Cu	2,373	18	?	4	?	?	Ovenčená hlava vpr.,	Zničený	?	?	7913	514, 72/95, pl.I-95
114	?	stor 2	D 3ks zliatok	Ag	8,149	?	?	6	?	?	?	?	?	?	9481	610, P3, pri H2
115	?	stor 4?	1/2 Cen	Ae	1,258	11,35 × 12,05	?	5	?	?	Nezreteľné poprsie vpr.	Nečitateľný	?	?	9452	1032, S.sev
116	?	stor 2?	D? dierka	Ae	1,915	6,26 × 6,33	?	5	?	?	Hlava vpr.	Postava v dlhom rúchu stojí vl.	?	?	9477	1407, S.sev
117	?	stor 3?	Ant?	Ae	1,651	10,16 × 10,69	?	5	?	?	Poprsie vpr.	Skorodovaný	?	?	9476	1411, 0.90
118	?	stor 3	Ant?	Ae	1,846	17,08 × 17,09	12	5	?	?	Hlava vpr., lúčovitá koruna	Nezreteľná postava vpr.	?	?	9466	1503, pl.III
119	?	stor 2?	D? dierka	Ae	2,159	14,98 × 15,98	?	5	?	?	Nezreteľná hlava vpr.	Nečit.	?	?	9465	1517, S.sev
120	?	stor 3	Ant? 1/2 mince	Ae	1,580	18,55	?	5	?	?	Nezreteľná hlava vpr.	Postava v dlhom rúchu	?	?	9464	1553, S.sev
121	?, zliatok	?	?	Ar	2,136	15 × 21	?	5	?	?	?	?	?	?	9453	1077, pl.1

Obr. 11. Zohor-Piesky. Keltské mince, č. K1–K8.

Obr. 12. Zohor-Piesky. Rímske mince č. 1–12 (1:1).

13

14

15

16

17

18

19

20

21

22

23

24

25

Obr. 13. Zohor-Piesky. Rímske mince č. 13–25 (1:1).

26

27

28

29

30

31

32

33

34

35

36

37

38

39

40

41

42

Obr. 14. Zohor-Piesky. Rímske mince č. 26–42 (1:1).

43 44 45 46 47 48

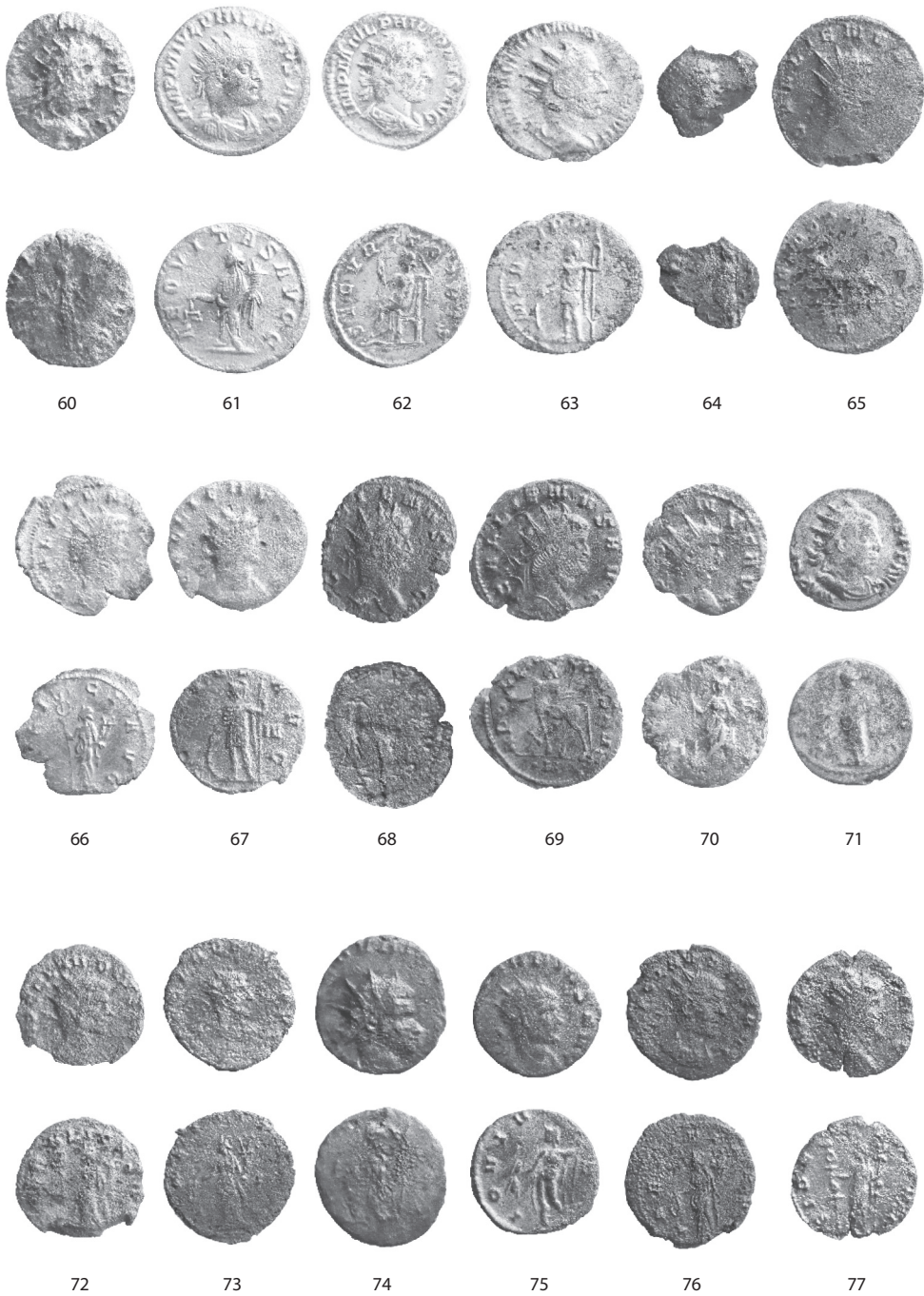

49 50 51 52 53 54

55 56 57 58 59

Obr. 15. Zohor-Piesky. Rímske mince č. 43–59 (1:1).

Obr. 16. Zohor-Piesky. Rímske mince č. 58–77 (1:1).

Obr. 17. Zohor-Piesky. Rímske mince č. 78–100 (1:1).

101

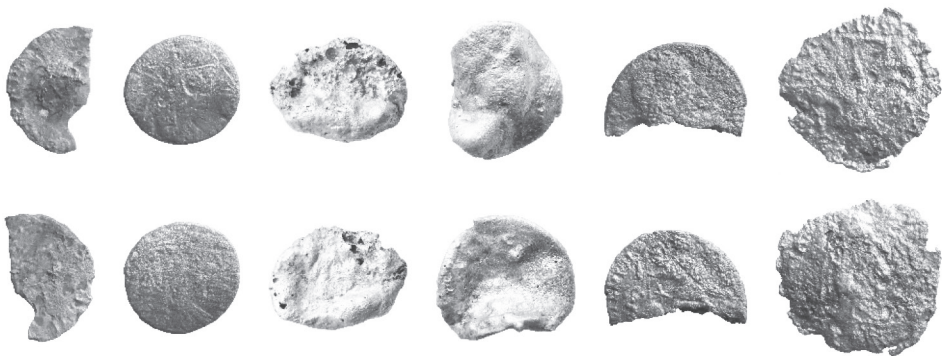
102

103

104

105

106

107

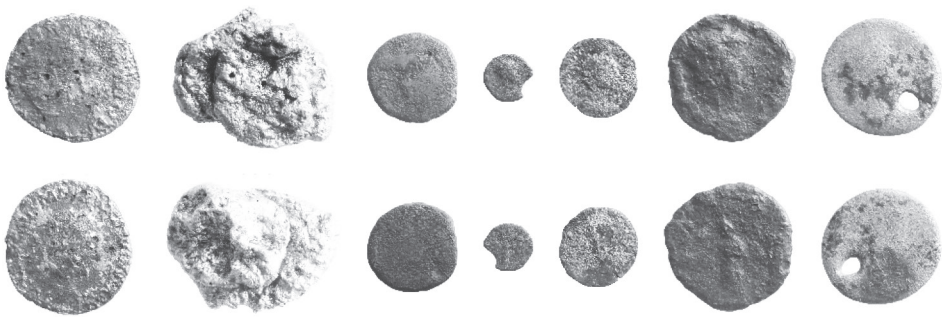
108

109

110

111

112

113

114

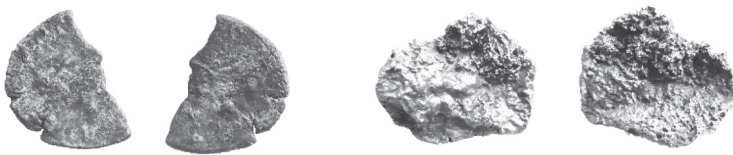
115

116

117

118

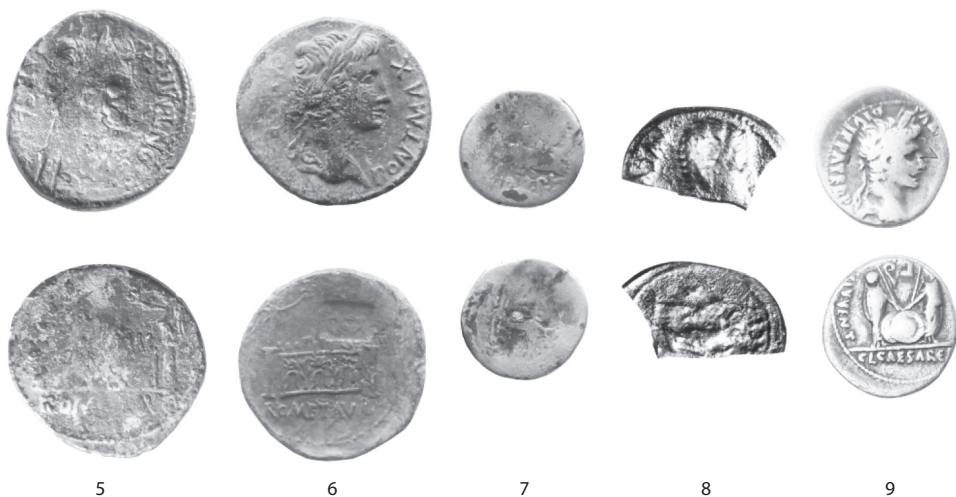
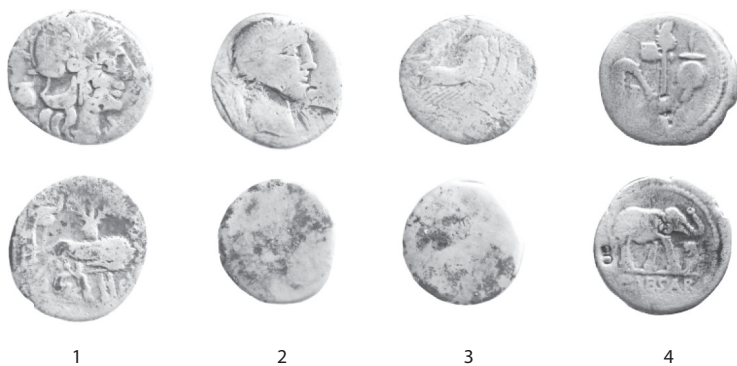
119

120

121

Obr. 18. Zohor-Piesky. Rímske mince č. 101–121 (1:1).

Obr. 19. Výber rímskych mincí z nálezísk: 1–3, 5–6 Zohor; 4–7 Stupava-Mást; 8 Láb; 9 Malacky.

Literatúra

- Bazovský, I. – Kolníková, E. 2011: Nové nálezy keltských mincí zo západného Slovenska. *Slovenská numizmatika* 19, 103–106.
- Bálek, M. – Šedo, O. 1996: Das frühkaiserzeitliche Lager bei Mušov – Zeugnis eines augusteischen Feldzugs ins Marchgebiet? *Germania* 74, 399–414.
- Berger, F. 1996: Kalkriese 1. Die römischen Fundmünzen. Mainz am Rhein.
- Bíró-Sey, K. 1972: The Question of the Chronology of the Transdanubian Celtic Coins. *Acta Archaeologica Academiae Scientiarum Hungaricae* 24, 359–363.
- Bouzek, J. 2010: Kelten, Germanen, Römer in Mitteleuropa an der Zeitenwende. In: *Anodos* 8/2008. *Studies of the Ancient World*. Trnava, 89–93.
- Crawford, M. H. 1974: *Roman Republican Coinage* 1–2. Cambridge.
- Čížmář 1993: Zur Chronologie der Púchover-Kultur in Mähren. *Památky archeologické* 84, 86–96.
- Čížmář, M. – Kolníková, E. – Noeske, H.-Ch. 2008: Němčice-Viceměřice. Ein neues Handels- und Industriezentrum der Latènezeit in Mähren. *Germania* 86, 655–700.
- Dembski, G. 1972: Die keltischen Fundmünzen Österreichs. *Numismatische Zeitschrift* 87–88, 37–73.

- 2009: Eigenprägung und Fremgeld – Die Fundmünzen aus Roseldorf. In: Roseldorf. Interdisziplinäre Forschungen zur größten keltischen Zentralsiedlung Österreichs. Forschung im Verbund Schriftenreihe. Band 102, 87–101.
- Dobesch, G. 1994:* Zur Chronologie des Dakerkönigs Burebista. In: R. Göbl: Die Hexadrachmenprägung der Grossboier. Ablauf, Chronologie und historische Relevanz für Noricum und Nachbargebiete. Wien, 51–68.
- 2009: Politik zwischen Marbod und Rom. In: Salač, V. – Bemann, J. (Hrsg.): Mitteleuropa zur Zeit Marbods. Tagung Roztoky u Křivoklátu 4.–8. 12. 2006. Anlässlich des 2000jährigen Jubiläums des römischen Feldzuges gegen Marbod. / 19. Internationales Symposium Grundprobleme der frühgeschichtlichen Entwicklung im mittleren Donauroaum. Praha – Bonn, 7–52.
- Dobiáš, J. 1964:* Dějiny československého území před vystoupením Slovanů. Praha.
- Dušek, M. – Dušek, S. 1995:* Smolenice-Molpír. Befestigter Fürstensitz der Hallstattzeit. Nitra.
- Elschek, K. 1996:* Nové nálezy římských mincí z Bratislavy-Devínskej Novej Vsi a zo Zohora. Slovenská numizmatika 14, 216–222.
- 2006: Laténezeitliche und römerzeitliche Besiedlung des linken Marchufers und das germanische Herrschaftszentrum von Zohor. In: Humer, F. (Hrsg.): Legionsadler und Druidenstab. Vom Legionslager zur Donaumetropole. Textband. Horn, 190–197.
- 2007a: Der germanische Fürstensitz von Zohor (Westslowakei) während der römischen Kaiserzeit. Kurze Übersicht. Zborník Slovenského národného múzea 101 / Archeológia 17. Bratislava, 265–280.
- 2007b: Römische Münzen entlang der Bernsteinstraße im slowakischen Marchgebiet nördlich von Carnuntum (Westslowakei) und ein Beleg der Sekundärverwendung von römischen Münzen. Slovenská numizmatika 18, 143–155.
- 2009: Der slowakische Abschnitt der Bernsteinstrasse im 1. Jahrhundert nach Chr nördlich von Carnuntum und neue Grabfunde von Zohor. In: Salač, V. – Bemann, J. (Hrsg.): Mitteleuropa zur Zeit Marbods. Tagung Roztoky u Křivoklátu 4.–8. 12. 2006. Anlässlich des 2000jährigen Jubiläums des römischen Feldzuges gegen Marbod. / 19. Internationales Symposium Grundprobleme der frühgeschichtlichen Entwicklung im mittleren Donauroaum. Praha – Bonn, 239–250.
- 2013: Zohor – Ein neues Fürstengrab der „Lübsow- Gruppe“ und Brandgräber mit Edelmetallbeigaben aus Zohor (Westslowakei). In: Hardt, M. – Heinrich-Tamáška, O. (Hrsg.): Macht des Goldes, Gold der Macht. Herrschafts- und Jenseitsrepräsentation zwischen Antike und Frühmittelalter im mittleren Donauroaum. Forschungen zu Spätantike und Mittelalter 2. Wienstadt, 91–123.
- 2014: Ein frühgermanisches Grubenhaus mit Aucissa-Fibel und ein augusteischer As mit Kontermarke des VARUS aus Zohor (Westslowakei). Beitrag zur Ankunft der ersten Germanen und Römer in den Mitteldonauroaum. Zborník Slovenského národného múzea 108–Archeológia 24, 303–313.
- Elschek, K. – Vrablec, M. 2001:* Systematický celoplošný prieskum katastra obce Zohor. AVANS 2000. Nitra, 60–67, 238–246.
- Elschek, K. – Rajtár, J. – Varsík, V. 2011:* Sepulkralný objekt zo Zohora. In: Droberjar, E. (ed.): Archeologie barbarů 2010. Studia Archaeologica Suebica I. Olomouc, 133–151.
- Elschek, K. – Kolníková, E. 2014:* Laténezeitliche Kleinfunde, keltische und römisch-republikanische Münzen aus Zohor (Westslowakei). Beitrag zur Datierung der jungeneisenzeitlichen Zentralsiedlung. In: Čizrnáková, J. – Venclová, N. – Březinová, G. (eds.): Moravské křižovatky. Střední Podunají mezi pravěkem a historií. Brno, 353–375.
- Elschek, K. – Groh, St. – Kolníková, E. 2015:* Eine neue germanische Siedlung und römisch-germanische Niederlassung von Stupava-Mást (Westslowakei). Vorbericht. Slovenská archeológia 63, 63–114.
- Fiala, A. 1986:* Římske mince na Devíne. Slovenská numizmatika 9, 157–178.
- Fröhlich, J. 2011:* Unikátny keltský statér s nápisom Devi(I). K spoločensko-hospodárskej organizácii stredodunajských Keltov. Numismatický zborník 25, 3–22.
- 2012: Keltské mince z oppida Pohanská v Plaveckom Podhradí v systéme „peňažnej dohody“ stredoeurópskych Keltov v najmladšej dobe laténskej. Numismatický zborník 26/1, 59–80.
- 2013: Nález keltských mincí z Horných Orešian-Majdánu na Slovensku. Zlato a pôvod keltských mincí typu Athena Alkidemos. Numismatický zborník 27/1 (2012–2013), 9–32.
- Göbl, R. 1973:* Typologie und Chronologie der keltischen Münzprägung in Noricum. Wien 1973.
- 1994: Die Hexadrachmenprägung der Gross-Boier. Ablauf, Chronologie und historische Relevanz für Noricum und Nachbargebiete. Wien 1994.

- Groh, S. 2009: Neue Forschungen an der Bernsteinstraße in Nordwestpannonien. Die römischen Militärlager und der vicus von Strebersdorf und Frankenau/Frankenava. In: Bíró, S. (Hrsg.): EX OFFICINA. Festschrift Dénes Gabler. Győr, 175–188.
- Haradyová, K. 2009: Die ersten Spuren der Römer auf der Burg Devín. In: Salač, V. – Bemmann, J. (Hrsg.): Mitteleuropa zur Zeit Marbods. Tagung Rožtoky u Křivokláta 4.–8. 12. 2006. Anlässlich des 2000jährigen Jubiläums des römischen Feldzuges gegen Marbod. / 19. Internationales Symposium Grundprobleme der frühgeschichtlichen Entwicklung im mittleren Donauraum. Praha – Bonn, 551–555.
- 2012: Oblast Devína v dobe laténskej. In: Šedivý, J. – Štefanovičová, T. (zost.): Dejiny Bratislavy I. Od počiatkov do prelomu 12. a 13. storočia. Bratislava, 191–196.
- Hečková, J. 1986: Römischer Baukomplex in Stupava. Archeologické rozhledy 38, 378–394.
- Hrnčiarik, E. 2013: Römisches Kulturgut in der Slowakei. Teil 1–2. Bonn.
- Hunka, J. – Kolníková, E. 1996: Prírastky mincí v Archeologickom ústave SAV v roku 1994. Archeologické výskumy a nálezy na Slovensku v roku 1994. Nitra, 94–97.
- 1997: Prírastky mincí v Archeologickom ústave SAV v roku 1995. Archeologické výskumy a nálezy na Slovensku v roku 1995. Nitra, 84–88.
- 1998: Prírastky mincí v Archeologickom ústave SAV v roku 1996. Archeologické výskumy a nálezy na Slovensku v roku 1996. Nitra, 74–79.
- 1999: Prírastky mincí v Archeologickom ústave SAV v roku 1997. Archeologické výskumy a nálezy na Slovensku v roku 1999. Nitra, 58–65.
- Jedlička, F. 2004: Ein Stück Bernsteinstrasse im nordöstlichen Weinviertel (Unter Mitarbeit von Stefan Allerbauer). Würrnitz-Strasshof an der Nordbahn-Stockerau.
- Kellner, H.-J. 1990: Republikdenare von Manching. Jahrbuch für Numismatik und Geldgeschichte 40, 23–28.
- Kolník, T. 1959: Germanische Gräber aus der älteren römischen Kaiserzeit in Zohor, Žilkovce und Kostolná pri Dunaji. Slovenská archológia 7, 144–162.
- 1980: Römerzeitliche Gräberfelder in der Slowakei, Bratislava.
- 1986: Römische Stationen im slowakischen Abschnitt des nordpannonischen Limesvorlandes. Archeologické rozhledy 38, 411–434.
- 1991: Zu den ersten Römern und Germanen an der mittleren Donau im Zusammenhang mit den geplanten römischen Angriffen gegen Marbod 6 n. Chr. In: Die römische Okkupation nördlich der Alpen zur Zeit des Augustus. Kolloquium Bergkamen 1989. Münster, 71–84.
- Kolníková E. 1972: K interpretácii nálezov rímskych mincí na Slovensku. Slovenská numizmatika 2, 7–114.
- 1986: Rímske mince. In: Oliva, P. – Burian, J. – Nemeškalová-Jiroudková, Z. – Tejral, J.: Tabula Imperi Romani. Castra Regina, Vindobona, Carnuntvm. M-33 Praha.
- 1994: Die Markomannenkriege im Lichte der Fundmünzen aus der Slowakei. In: Friesinger, H. – Tejral, J. – Stuppner, A. (Hrsg.): Markomannenkriege – Ursachen und Wirkungen. Brno, 487–496.
- 1997: Zeugnis der Münzfunde über Kontakte des vorrömischen Dakiens mit dem mitteleuropäischen Raum. Studii și cercetări de numismatică 11 (1995). București, 37–53.
- 1998: Bratislavské keltské mince vo svetle doterajších poznatkov. Slovenská Numizmatika 16, 1–13.
- 1999: Hortfund keltischer Kaposmünzen aus der Südslowakei. Konfrontation mit den bisherigen Erkenntnissen. In: Bertók, K. – Torbágyi, M. (Hrsg.): Festschrift für Katalin Bíró-Sey und István Gedai zum 65. Geburtstag. Budapest, 85–106.
- 2006: Význam mincí z moravského laténskeho centra Němčice nad Hanou pre keltskú numizmatiku. Numismatický sborník 21, 3–56.
- 2012a: Němčice, ein Macht-, Industrie- und Handelszentrum der Latènezeit in Mähren und Siedlungen am ihren Rande. Kommentierter Fundkatalog. Münzen. Brno.
- 2012b: Peniaze v rímsko-germánskych vzťahoch. In: Šedivý, J. – Štefanovičová, T. (zost.): Dejiny Bratislavy I. Brezalauspurc – na križovatke kultúr. Bratislava, 276–281.
- 2015a: Münzprägung und Geldwirtschaft an der Ostgrenze der boischen Besiedlung – Zusammenhänge und Fragestellungen. In: Karwowski, M. – Salač, V. – Sievers, S. (Hrsg.): Boier zwischen Realität und Fiktion. Akten des Internationalen Kolloquiums in Český Krumlov vom 14.–16. 11. 2013. Kolloquien zur Vor- und Frühgeschichte Band 21. Bonn, 253–271.

- 2015b: Nové nálezy keltských a rímskych mincí zo Záhoria. Slovenská numizmatika 20, 166–171.
- Komoróczy, B. 2006:* K otázke existencie rímskeho vojenského tábora na počátku 1. století po Kr. u Mušova (kat. úz. Pásohlávky, Jihomoravský kraj). Kritické poznámky z pohledu římsko-provinciální archeologie. In: Droberjar, E. – Lutovský, E. (eds.): Archeologie barbarů 2005. Sborník příspěvků z I. protohistorické konference „Pozdně keltské, germánské a časně slovanské osídlení“. Kounice, 20.–22. září 2005. Praha, 155–215.
- 2009: Bemerkungen zu den Baustrukturen und zu der Frage des frühkaiserzeitlichen Lagers in der Flur Mušov-Neurissen. In: Salač, V. – Bemmann, J. (Hrsg.): Mitteleuropa zur Zeit Marbods. Tagung Roztoky u Křivoklátku 4.–8. 12. 2006. Anlässlich des 2000jährigen Jubiläums des römischen Feldzuges gegen Marbod. / 19. Internationales Symposium Grundprobleme der frühgeschichtlichen Entwicklung im mittleren Donauraum. Praha – Bonn, 537–555.
- Kos, P. 1977:* Keltiski novci Slovenje. Keltische Münzen Sloweniens. Ljubljana.
- 1986: The Monetary Circulation in the Southeastern Alpine Region ca. 300 B. C.–A. D. 1000. Ljubljana.
- 2002: A Find of Celtic Coins from the Area of Balina Glavica (Sinotion) in Dalmatia. Vjesnik Arheološkog muzeja u Zagrebu 35, 147–158.
- 2012: Tauriskisches Münzwesen. In: Sievers, S. – Urban, O. H. – Ramsel, C. (Hg.): Lexikon zur Keltischen Archäologie L–Z. Wien, 1823–1825.
- Kos, P. – Šemrov, A. 1995:* Roman Imperial Coins and Countermarks of the 1st Century (Augustus–Traianus). Ljubljana.
- Kraskovská, L. 1959:* Hroby z doby rímskej v Zohore. Slovenská archeológia 7, 99–143.
- 1980: Rímske mince zo Stupavy. Slovenská numizmatika 6, 113–120.
- Kuzmová, K. 1997:* Terra Sigillata im Vorfeld des nordpannonischen Limes. Nitra.
- LRBC: Hill, P. V. – Kent, J. P. C. (Part I) and Carson, R. A. G. – Kent, J. P. C. (Part 2):* Late Roman Bronze Coinage A.D. 324–498. London 1960.
- Militký, J. 2008:* Mincovníctví v době laténské. In: Venclová, N. (ed.): Archeologie pravěkých Čech / 7. Doba laténská. Praha, 122–128.
- 2011: Die keltischen Münzen vom Oberleiserberg (Niederösterreich). In: Holmes, N. (Ed.): Proceedings of the XIVth International Numismatic Congress Glasgow 2009. Glasgow, 1198–1206.
- Militký, J. – Karwowski, M. 2013:* Gold und Silber bei den Boiern und ihren südöstlichen Nachbarn – numismatische und archäologische Überlieferung. In: Hardt, M. – Heinrich-Tamáska, O. (Hrsg.): Macht des Goldes, Gold der Macht. Herrschafts- und Jenseitsrepräsentation zwischen Antike und Frühmittelalter im mittleren Donauraum. Forschungen zu Spätantike und Mittelalter 2. Weinstadt, 17–31.
- Minarovičová, E. 1997:* Vzácný objav zlatej rímskej mince v Stupave. Numizmatika (Bratislava) 15, 1–3.
- Minarovičová, E. 1998:* Ďalšie ojedinelé nálezy keltských a rímskych mincí v katastri Smoleníc. Slovenská numizmatika 15, 221.
- Minaroviech-Ratimorská, J. – Elschek, K. 2007:* Hypothetische 3D Rekonstruktion des römischen Bades von Bratislava-Dúbravka. In: Anodos-Supplementum 4. Trnava, 103–117.
- Musilová, M. 2010:* Bratislavaer Burg – Arx Boiorum im Lichte der neuesten archäologischen Funde. Archäologische Forschung – Winterreithalle. In: Anodos 10/2010. Studies of the Ancient World. Trnava, 187–205.
- Musilová, M. – Lesák, B. – Resutík, B. 2012:* Prienik rímskej kultúry do neskoroláténskeho prostredia. Najnovšie výskumy na bratislavskom hrade. In: Šedivý, J. – Štefanovičová, T. (zost.): Dejiny Bratislavy 1. Od počiatkov do prelomu 12. a 13. storočia. Bratislava, 197–205.
- Ondrouch V. 1957:* Bohaté hroby z doby rímskej na Slovensku. Bratislava.
- 1964: Nálezy keltských, antických a byzantských mincí na Slovensku. Bratislava.
- Paulík, J. 1976:* Keltské hradisko Pohanská v Plaveckom Podhradí. Bratislava.
- Petráň, Z. – Fridrichovský, J. 2008:* Encyklopédie římských císařů a císařoven z pohledu jejich mincí. Praha.
- Pick, B. 1898:* Die antike Münzen von Dacien und Moesien. In: Die antike Münzen Nord-Griechenlands. Band I/1. Berlin.
- Pieta, K. 2007:* Der frühlaténezeitliche Burgwall in Horné Orešany/Westslowakei. Vorbericht. Slovenská archeológia 55, 295–310.
- 2008: Keltské osídlenie Slovenska. Nitra.

- 2012: Horné Orešany, Slowakei. Frühlatènezeitlicher Burgwall. In: Sievers, S. – Urban, O. H. – Ramsl, C. (Hrsg.): Lexikon zur Keltischen Archeologie A–K. Wien, 792–792.
- Pieta, K. – Plachá, V. 1999:* Die ersten Römer im nördlichen Mitteldonauraum im Lichte neuer Grabungen in Devín. In: Fischer, Th. – Precht, G. – Tejral, J. (Hrsg.): Germanen beiderseits des spätantiken Limes. Köln – Brno, 179–205.
- Pisárčiková, M. a kol. 1995:* Synonymický slovník slovenčiny. Bratislava
- Plachá, V. – Kolníková, E. 1990:* Nové keltské mince na Devíne. Slovenská numizmatika 11, 241–247.
- Plachá, V. – Pieta, K. 1986:* Römerzeitliche Besiedlung von Bratislava-Devín. Archeologické rozhledy 38, 339–357.
- Ravetz, A. 1964:* The fourth-century inflation and Romano-British coins. Num. Chronicle, 201–231.
- RIC 1:* Mattingly, H. – Sydenham, E. A. 1925. The Roman Imperial Coinage. I. Augustus–Vitellius. London.
- RIC 2:* Mattingly, H. – Sydenham, E. A. 1926: The Roman Imperial Coinage. Volume II. Vespasian to Hadrian. London.
- RIC 3:* Mattingly, H. – Sydenham, E. A. 1930. The Roman Imperial Coinage. Volume III. Antoninus Pius to Commodus. London.
- RIC 4/1:* Mattingly H. – Sydenham, E. A. 1936: The Roman Imperial Coinage. Volume IV, Part 1. Pertinax to Geta. London.
- RIC 4/2:* Mattingly H. – Sydenham, E. A. 1938: The Roman Imperial Coinage. Volume IV, Part 2. Macrinus to Pupienus. London.
- RIC 4/3:* Sutherland, C. H. V. 1949: The Roman Imperial Coinage. Volume IV, Part 3. Gordian III. to Uranius Antoninus. London.
- RIC 5/1:* Webb, P. H. 1927: The Roman Imperial Coinage. Volume V, Part 1. (Valerian to Florian). London.
- RIC 5/2:* Webb, P. H. 1933: The Roman Imperial Coinage. Volume V, Part 2. (Probus to Amandus). London.
- Ščasník, V. – Kliment, V. – Červeňanský, M. – Zachar, L. 1984:* Zlomky dávkovacích platničiek na výrobu keltských mincí – nálezy zo Šaštína-Stráži a Bratislavy. Slovenská numizmatika 8, 121–145.
- Schachinger U. 2013:* Die Fundmünzen eines Oberflächensurveys 2012 im Nordteil der Straßenstation von Nemescsó. In: Die Straßenstationen von Nemescsó und Sorokpolány an der Bernsteinstraße. ÖAI-Zentraleuropäische Archäologie 3. Wien, 159–172.
- Sydenham, E. A. 1952:* The Coinage of the Roman Republic. London.
- Tejral, J. 1999:* Zum Stand der archäologischen Forschung über den römischen militärischen Eingriff in Gebieten nördlich der Donau. In: Přehledy výzkumů 39 (1995–1996). Brno, 81–164.
- 2001: Markomannen. In: Reallexikon der germanischen Altertumskunde. Band 19, 302–308.
- 2009: Das Gebiet nördlich der mittleren Donau zur Zeit Marbods. In: Salač, V. – Bemann, J. (Hrsg.): Mitteleuropa zur Zeit Marbods. Tagung Roztoky u Křivokláta 4.–8. 12. 2006. Anlässlich des 2000jährigen Jubiläums des römischen Feldzuges gegen Marbod. / 19. Internationales Symposium Grundprobleme der frühgeschichtlichen Entwicklung im mittleren Donauraum. Praha – Bonn, 149–216.
- Torbágyi, M. 1998:* Bemerkungen zur Chronologie der keltischen Münzen vom Kapostaler Typ. In: Stephanos nomismatikos. Edith Schönert-Geiss zum 65. Geburtstag. Berlin, 632–642.
- Turčan, V. 2012:* Ein Baukomplex aus der römischen Kaiserzeit aus Stupava. In: Březinová, G. – Varsík, V. (edd.): Archeológia na prahu histórie. K životnému jubileu Karola Pietu. Nitra, 419–427.
- Zachar, L. 1977:* Zisťovací výskum pri obci Šaštín-Stráže. Archeologické výskumy a nálezy na Slovensku v roku 1976. Nitra, 298–299.
- 1981: Záchraný výskum v Studienke. Archeologické výskumy a nálezy na Slovensku v roku 1980. Nitra, 326.

Summary

Kristian Elschek – Eva Kolníková, La Tène and Roman coins from Zohor, west Slovakia. Contribution to problems of the La Tène and Germanic settlements in the floodplain of the Morava River.

Archaeological excavations were organized in the territory of the present-day Zohor Village (west Slovakia), and La Tène (end of the 3rd century BC – end of the 1st century BC) and Germanic (1st–5th century AD) settlements were discovered there. The location is situated some 14 km from the Roman frontier on the Danube, on the Amber Road. It served as a production-trading centre, and represented a customs point on the road from the floodplain of the Morava River to the Baltics. In 1994–2010, eight Celtic and 121 (+1) Roman coins were found there during excavations led by the Archaeological Institute of the Slovak Academy of Sciences (K. Elschek). In spite of the fact that these coins represent specimens without direct connection with concrete archaeological situations – with exception for some burial objects – they are regarded as a representative group with significant information value. Only one Celtic and two Roman coins were found there previously.

The La Tène settlement at the location represents an area of 15–20 hectares. Some thirty objects have been studied there up to date covering the era between the Early La Tène Period (LT B2) and the Late La Tène Period (LT D1/D2). Besides coins and ceramics, also glass and bronze bracelets, iron fibulae and parts of belts were discovered there. The Celtic coins are represented by five obols of the Roseldorf/Němčice type (ca 200–150 BC), one tetradrachm of the Bratislava type (with inscription ‘COISA’), two drachms of the Simmering type (ca 70–40 BC) and one Tauriscian tetradrachm of the Gjurgjevac type (ca 50–0 BC). The end of the Celtic settlement at the location is documented by three Roman Republican denarii and two Augustian assarii with countermarks ‘CAE’ and ‘VAR’. They are connected with the Roman military activities in the middle Danube region, possibly with campaign of Tiberius against the Germanic tribes in 6 AD. The obols of the Roseldorf-Němčice type struck in the Moravian Boian centre Němčice between the break of the 3rd and 2nd centuries and the mid-2nd century BC can point to its contacts with the La Tène settlement in Zohor. Appearance of these coins in other La Tène locations to the east of the lower Morava River can prove contacts of the Moravian Boii and Celts settled in south-west Slovakia. The Boian traders were interested in territories with rich raw material sources in hillsides of the Little Carpathians and north and central Slovakia. Besides those pieces of the Roseldorf/Němčice type found there, the interest of the Boian prospectors is documented also by the Moravian Boian gold coins of the Athena Alkidemos type discovered at various western Slovak locations. The Boian coins found on the Slovak territory document more the economic and trading contacts than the Boian colonizing expansion in Slovakia.

The Celtic settlement of the Zohor location continued also in the Late La Tène Period in the first half of the 1st century BC as it is shown on appearance of coins found in the oppidum in Bratislava – one tetradrachm of the ‘COISA’ type and drachms of the Simmering type. The following history of the La Tène settlement in Zohor is illustrated by the tetradrachm of the Đurđevac type struck by the Celtic Taurisci. The Tauriscian coins were also found at other Slovak locations. These coins are frequently accompanied by the Pannonian Celtic coins of the Kapos type. It is not impossible that they came to the Celtic settlements in south-west Slovakia from Pannonia together with Roman Republican denarii (three of them found in Zohor) and coins struck under Augustus in time of the military campaign led by Tiberius in the middle Danube region. In Zohor, one assarius produced under Augustus in the Lugdunum mint in 15–10 BC with ‘CAE’ countermark on its obverse was found there. The second countermarked assarius struck under Augustus in 7–3 BC bears countermark ‘VAR’ on its reverse. Taking in mind the fact that the countermarked assarii of Augustus appear in place of the Roman military camps (e.g. Kalkriese in Lower Saxony, in Strebersdorf/Frankenau in Burgenland in Austria, in Slovakia in Bratislava-Devín), the coins from Zohor can point to advancement of the Roman army in time of the campaign led by Tiberius against Marobud in 6 AD through the Záhorie territory along the Morava River in the north-western direction towards Mušov in Moravia, up to Staré Hradisko respectively (appearance of two assarii struck under Augustus with countermark ‘VAR’ on the territory along the Elbe River in Bohemia remains unexplained).

Gradually, the Germanic tribes penetrated Záhorie, and parallelly, economic and political importance of the Amber Road along the Morava River increased. This fact is proved by existence of a Germanic settlement in Zohor and numerous Roman coins found there. Among the Roman coins from Zohor – 121+1 pieces (15 of them totally corroded and illegible) – the earliest coin is represented by the Republican

denarius struck in 155–120 BC and the latest one is represented by the half-centenionalis produced under Honorius in 408–423 AD. The first half of the 1st century AD is represented, besides two assarii struck under Augustus, by one assarius struck under Claudius. This situation is very likely connected with the decree of Traianus in 107 AD which ordered withdrawal of all issues before the reform of Nero in 63/64 AD. Increasing number of the Roman coins to present-day Zohor regions started to come in the second half of the 1st century AD as a result of significant political and economic interest of Rome in the territories to the north of the middle Danube area. Peace times were altered by military activities of the Romans against the Germanic tribes. This flow of the Roman coins to Barbaricum across the Danube can be connected with the Roman military activities, but also with participation of the Germanic soldiers in pacification of the Roman internal problems. Trading activities also cannot be excluded.

Clear increase in number of coins in Zohor is visible in the 2nd century. This group of coins reflects events of the Marcomannic Wars (166–180) and their ending by Commodus (peace treaty of 180). In the first half of the 3rd century, the empire was affected by a serious economic-political crisis, and the denarii were devalued heavily under Septimius Severus in 194. This situation is clearly documented in decreasing number of coins found in Zohor. The lower quality denarii could hardly be used in the Roman-Germanic trade contacts, and they very likely represent the soldier's pay and reflect appearance of the Roman soldiers behind the northern Danube frontier. The peak number of coins found in Zohor is connected with the second half of the 3rd century. The economic crisis of the Roman Empire deepened and was accompanied by military clashes of the Romans and the Germanic tribes. All these events caused decline in trading contacts, and that is why, appearance of the Roman coins in Zohor can more likely reflect military activities.

The first half of the 4th century is represented in Zohor by several folles and centenionalis coins struck under the Constantine dynasty. The second half of the 4th century is represented by four coins only. The latest issue – struck under Honorius in 408–423 – can point to the termination period of the Germanic settlement in Zohor.

The article is accompanied by the following supplements: map of the finding territory (Figs. 1–2), graphical survey of coins for the particular rulers (Fig. 3–4), comparison with the coins found in Bratislava – Devínska Nová Ves (Fig. 5), comparison with the coins found in Lower Austria along the Morava and Dyje Rivers (Fig. 6), ratio of the silver and copper coins in Zohor (Fig. 7), proportion of individual denominations (Figs. 8–9), survey of the mints (Fig. 10). All coins are fully illustrated (Figs. 11–18) and described in detail (Tabs. 1–2).

English summary by V. Novák

FUNDE FRÜHMITTELALTERLICHER MÜNZEN VOM OBERLEISERBERG (NIEDERÖSTERREICH)

Jiří MILITKÝ – Hubert EMMERIG

Abstract – Early medieval coins found on the Oberleiserberg hill (Lower Austria)

The poly-cultural location on the Oberleiserberg hill is also known as a place where various coins were found. The early medieval coins are specific – with exception for one piece from Regensburg, some 49 Hungarian coins are documented there. Forty eight of them are represented by pieces accidentally lost in various places on the hill-plateau. Only one denier was found in the inhumation no. 34. The Hungarian coins are dating back to the interval between circa 1020 and 1063/1074. The denier struck in Regensburg is later (1084–1106). The group of deniers of the 11th century found on the Oberleiserberg hill represents a unique source of information about the monetary circulation in Lower Austria before beginning of the local production of the Austrian coins in the first quarter of the 12th century.

 Hungary, Regensburg, Lower Austria, 11th century, import, denier

Einleitung

Die polykulturelle Burgstätte, das keltische Oppidum und die Höhensiedlung auf der Anhöhe Oberleiserberg (Niederösterreich, KG Klement, MG Ernstbrunn, PB Korneuburg; Abb. 1) ist vor allem als bedeutende archäologische Fundstätte bekannt (z. B. *Stuppner 2006*).¹ Diese Lokalität (Abb. 2) ist aber sehr wichtig auch aus numismatischer Sicht. Im Anschluss an die Besiedlung dieser Zentrallokalität sind von hier aus auch bedeutende Kollektionen von Verlustmünzen aus mehreren Horizonten bekannt. Die keltischen Münzen, welche bislang nur als kurz gefasste Übersichten veröffentlicht wurden (*Militký 2011; 2012, 49–53; 2016*), hängen mit der Existenz des keltischen Oppidums (z. B. *Karwowski 2012*) zusammen. Nur in minimalem Umfang wurden bislang auch römische Münzen veröffentlicht (*Militký 2012, 53–54*), die mit der Existenz des Magnatensitzes aus der Völkerwanderungszeit zusammenhängen (z. B. *Stuppner 2006, 24–39; 2012, 56–61*). Die Kollektion von mehr als 240 Verlustmünzen aus dem Zeitabschnitt vom 13. bis zum 17. Jahrhundert wurde überhaupt noch nicht publiziert (*Militký 2012, 54*).

Abb. 1. Die Lage der Siedlung auf dem Oberleiserberg.

¹ Das internationale Projekt und die Publikation wurden unterstützt durch die Grantagentur der Tschechischen Republik (Projekt Nr. GF15-34666L) und vom Österreichischen Wissenschaftsfonds FWF (I1911-G21): Frontier, Contact Zone or No Man's Land? The Morava-Thaya Region from the Early to the High Middle Ages.

Abb. 2. Die Luftaufnahme der Anhöhe Oberleiserberg vom Süden (Luftbildarchiv IUHA, Wien).

Durchaus spezifisch ist die Kollektion der frühmittelalterlichen Prägungen – es geht um ungarische Denare aus dem 11. Jahrhundert und eine Prägung aus Regensburg. Diese Münzen wurden in verschiedenen Phasen der Forschungsaktivitäten auf der Lokalität entdeckt, wobei der erste Fund bereits im Jahre 1836 gemacht wurde (Nr. 13). Ein Denar war Bestandteil des Inventars des Körpergräberfelds Nr. 34, welches im Rahmen der archäologischen Untersuchung der Bestattungsstelle im Jahre 1987 entdeckt wurde (Nr. 1). Den Kern der Kollektion repräsentieren aber die Verlustmünzen aus dem Areal der Fundstätte (Nr. 2–50). Die absolute Mehrheit dieser Münzen (34 St.) wurde bei den Prospektionen mit Metalldetektoren in den 80er und 90er Jahren des 20. Jahrhunderts von Leopold Laab aus Klement auf der Fläche des Nichtwaldbodens des südlichen Teiles des Gipfelplateaus der Lokalität entdeckt (Tab. 1). Seine archäologische und numismatische Sammlung wurde im Jahre 2008 vom Urgeschichtemuseum MAMUZ Schloss Asparn/Zaya angekauft. Aus der Funddokumentation des Finders geht klar hervor, dass diese Kollektion nicht als ausgegrabener Hortfund zu betrachten ist – die Funde der ungarischen Denare stammen aus verschiedenen und weit voneinander entfernt liegenden Teilen des Gipfelplateaus der Lokalität bzw. ihres langzeitlich beackerten südlichen Teiles. Eben diese Feststellung ist als grundlegend für die Interpretation der ganzen Kollektion zu betrachten. Die ungarischen Denare kennen wir aber auch aus anderen Funden auf dieser Lokalität – es handelt sich um alte Fundexemplare (Nr. 13, 33, 42), ferner um die von W. Hahn nach 1991 in manchen weiteren Privatsammlungen erfassten Stücke (Tab. 1).

Tab. 1. Übersicht frühmittelalterlicher Münzen aus Oberleiserberg nach ihrem Ursprung aus der Sammlung.

1	Grabung	1987	Universität Wien	1
2	Grabung	1984	Universität Wien	1
26–27, 50	Detektorprospektion	7.–8. 11. 2016	Universität Wien	3
3–11, 15–30, 32, 34–41, 48–49	Detektorfund	1986–c. 2000	Slg. Laab / MAMUZ Asparn/Zaya	34
13	Einzelfund	1836	Stift Heiligenkreuz	1
33, 42	Einzelfund	vor 1929	MAMUZ Asparn/Zaya	2
12	Einzelfund	1971	Slg. Marco	1
31	Detektorfund (?)	vor 1991	Slg. Arnhof	1
14, 43–44, 47	Detektorfund	1994–1997	Slg. Wagner	4
45–46	Detektorfund	1994, 1998	Slg. Hahn	2

Insgesamt 14 ungarische Denare aus dieser Lokalität wurden bereits 1991 publiziert (*Hahn 1991*, 55–56), weitere Stücke erfasste wiederum W. Hahn.² Die erneute Zusammenfassung der Kollektion von 33 Münzen erfolgt durch J. Militký (2012, 54). Die neue Analyse der ganzen Kollektion hat aber gezeigt, dass gegenwärtig aus dieser Lokalität insgesamt 47 ungarische Denare erfasst sind, wobei die meisten davon entweder physisch oder zumindest in Abbildung zur Verfügung standen.³ Zu dieser Menge müssen noch zwei weitere ungarische Denare und eine Regensburger Prägung zugezählt werden, welche bei der Detektorprospektion entdeckt worden sind, die von der Universität Wien vom 7.–8. 11. 2016 organisiert wurde. Die neu entdeckten Münzen ergänzen und bestätigen das bestehende Bild des Vorkommens der frühmittelalterlichen Prägungen auf der Lokalität.

Es darf somit zusammengefasst werden, dass die hier präsentierte Kollektion einzigartig ist und keine Parallele auf dem Gebiet von Niederösterreich hat. Das wichtige Ziel dieses Beitrags ist die geldgeschichtliche Interpretation dieser Münzkollektion.

Katalog

A. Grabfund

UNGARN, Königreich, Stephan I. (997–1038)

AR Denar, um 1020–1038

Lit.: *Huszár 1979*, 31, Typ Nr. 1.

Ex.: *Stuppner 2014*, 287, Abb. 14a (Rv.).

1. 0,38 g; 15,6/15,3 mm; 1^h

Fundort: Grabung 1987; Schnitt: 43; Grab 34; Sektor: 10N; Planum: auf 2; beim Schaumbeim.

Standort: Institut für Urgeschichte und Historische Archäologie, Universität Wien, Fd.-Nr. 3322.

B. Einzelfunde

UNGARN, Königreich, Stephan I. (997–1038)

AR Denar, um 1020–1038

Lit.: *Huszár 1979*, 31, Typ Nr. 1.

Ex.: *Hahn 1991*, 55, Nr. A 5.1, Abb. A 5.1; Numismatische Zentralkartei (NZK), Institut für Numismatik und Geldgeschichte, Universität Wien (mit Foto).

2. 0,44 g; 16,0/16,1 mm; 12^h

Fundort: Grabung 1984; Schnitt 28, Sektor B, gefunden von Planum 1 zu Planum 2. Fd.-Nr. 2214.

Standort: Institut für Urgeschichte und Historische Archäologie, Universität Wien, Fd.-Nr. 2214.

–, Lit.: *Huszár 1979*, 31, Typ Nr. 1.

3. 0,431 g; 16,0/16,0 mm; 6^h

Fundort: Plateau; Detektorprospektion (L. Laab), nach 1991.

Standort: Urgeschichtemuseum MAMUZ Schloss Asparn/Zaya, Inv.-Nr. 22694.169 (Slg. L. Laab).

–, Lit.: *Huszár 1979*, 31, Typ Nr. 1.

4. 0,360 g; -/16,9 mm; 9^h; etwa 50 % abgebrochen

Fundort: Plateau; Detektorprospektion (L. Laab), nach 1991.

Standort: Urgeschichtemuseum MAMUZ Schloss Asparn/Zaya, Inv.-Nr. 22694.173.6 (Slg. L. Laab, alte Erfassungs-Nr. Lb 32).

2 Wir danken Univ.-Prof. Dr. Wolfgang Hahn für das zur Verfügung Stellen seiner Dokumentation (Hahn – unpubl. Fundkatalog), hier sind auch anderswo nicht evidierten Exemplare erfasst.

3 Es darf nicht ausgeschlossen werden, dass im Rahmen von anderen Privatdetektorprospektionen weitere bislang nicht erfasste ungarische Denare entdeckt wurden.

–, Lit.: *Huszár 1979*, 31, Typ Nr. 1.

5. 0,272 g; -/16,4 mm; 12^h; etwa 50% abgebrochen

Fundort: Plateau; Detektorprospektion (L. Laab), nach 1991.

Standort: Urgeschichtemuseum MAMUZ Schloss Asparn/Zaya, Inv.-Nr. 22694.173.8 (Slg. L. Laab).

–, Lit.: *Huszár 1979*, 31, Typ Nr. 1.

6. 0,249 g; -/14,9 mm; 4^h; etwa 30% abgebrochen

Fundort: Plateau; Detektorprospektion (L. Laab), nach 1991.

Standort: Urgeschichtemuseum MAMUZ Schloss Asparn/Zaya, Inv.-Nr. 22694.173.7 (Slg. L. Laab).

–, Lit.: *Huszár 1979*, 31, Typ Nr. 1b.

7. 0,325 g; 15,6/- mm

Fundort: Plateau; Detektorprospektion (L. Laab), nach 1991.

Standort: Urgeschichtemuseum MAMUZ Schloss Asparn/Zaya, Inv.-Nr. 22694.173.2 (Slg. L. Laab).

Peter (1038–1041 und 1044–1046)

AR Denar

Lit.: *Huszár 1979*, 32, Typ Nr. 6.

Ex.: *Hahn 1991*, 55, Nr. A 5.5, Abb. A 5.5; NZK, Wien (mit Foto).

8. 0,645 g; 15,7/15,3 mm; 7^h

Fundort: Plateau; Detektorprospektion (L. Laab), vor 1991.

Standort: Urgeschichtemuseum MAMUZ Schloss Asparn/Zaya, Inv.-Nr. 22694.170.2 (Slg. L. Laab).

–, Lit.: *Huszár 1979*, 32, Typ Nr. 6.

9. 0,437 g; 16,4/15,5 mm; 12^h

Fundort: Plateau; Detektorprospektion (L. Laab), nach 1991.

Standort: Urgeschichtemuseum MAMUZ Schloss Asparn/Zaya, Inv.-Nr. 22694.170.1 (Slg. L. Laab).

–, Lit.: *Huszár 1979*, 32, Typ Nr. 6.

Ex.: *Hahn 1991*, 55–56, Nr. A 5.6, Abb. A 5.6; NZK, Wien (mit Foto).

10. 0,548 g; 16,2/16,2 mm; 1^h

Fundort: Plateau; Detektorprospektion (L. Laab), vor 1991.

Standort: Urgeschichtemuseum MAMUZ Schloss Asparn/Zaya, Inv.-Nr. 22694.170.3 (Slg. L. Laab).

–, Lit.: *Huszár 1979*, 32, Typ Nr. 6.

11. 0,401 g; 15,4/15,3 mm; 7^h; entzweigebrochen

Fundort: Plateau; Detektorprospektion (L. Laab), nach 1991.

Standort: Urgeschichtemuseum MAMUZ Schloss Asparn/Zaya, Inv.-Nr. 22694.173.5 (Slg. L. Laab).

–, Lit.: *Huszár 1979*, 32, Typ Nr. 6.

Ex.: *Koch 1972*, 164; *Hahn 1991*, 55, Nr. A 5.3.

12. Metrologie unbekannt

Fundort: Plateau; Detektorprospektion (?), 1971.

Standort: Slg. Helga Marco, Wien.

–, Lit.: *Huszár 1979*, 32, Typ Nr. 6.

Ex.: *Hahn 1991*, 55, Nr. A 5.4, Abb. A 5.4.

13. Metrologie unbekannt

Fundort: nicht lokalisiert; 1836.

Standort: Stift Heiligenkreuz.

–, Lit.: *Huszár 1979*, 32, Typ Nr. 6.

Ex.: *Hahn* – unpubl. Fundkatalog, Nr. 6; NZK, Wien (mit Foto).

14. Metrologie unbekannt

Fundort: nicht lokalisiert; Detektorprospektion (?), 1997.

Standort: Slg. Wagner.

Samuel Aba (1041–1044)

AR Denar

Lit.: *Huszár 1979*, 32, Typ Nr. 7.

15. 0,509 g; 16,2/16,0 mm; 12^h

Fundort: Plateau; Detektorprospektion (L. Laab), 1993.

Standort: Urgeschichtemuseum MAMUZ Schloss Asparn/Zaya, Inv.-Nr. 22694.168 (Slg. L. Laab).

Andreas I. (1046–1060)

AR Denar

Lit.: *Huszár 1979*, 32, Typ Nr. 8.

16. 0,427 g; 16,3/16,1 mm; 9^h

Fundort: Plateau; Detektorprospektion (L. Laab), nach 1991.

Standort: Urgeschichtemuseum MAMUZ Schloss Asparn/Zaya, Inv.-Nr. 22694.172.4 (Slg. L. Laab).

–, Lit.: *Huszár 1979*, 32, Typ Nr. 8.

17. 0,353 g; 15,0/15,0 mm; 9^h

Fundort: Plateau; Detektorprospektion (L. Laab), nach 1991.

Standort: Urgeschichtemuseum MAMUZ Schloss Asparn/Zaya, Inv.-Nr. 22694.172.5 (Slg. L. Laab).

–, Lit.: *Huszár 1979*, 32, Typ Nr. 8.

Ex.: NZK, Wien (mit Foto).

18. 0,546 g; 16,8/16,8 mm

Fundort: Plateau; Detektorprospektion (L. Laab), 1992.

Standort: Urgeschichtemuseum MAMUZ Schloss Asparn/Zaya, Inv.-Nr. 22694.172.8 (Slg. L. Laab).

–, Lit.: *Huszár 1979*, 32, Typ Nr. 8.

19. 0,606 g; 16,4/16,2 mm; 6^h

Fundort: Plateau; Detektorprospektion (L. Laab), nach 1991.

Standort: Urgeschichtemuseum MAMUZ Schloss Asparn/Zaya, Inv.-Nr. 22694.166.1 (Slg. L. Laab).

–, Lit.: *Huszár 1979*, 32, Typ Nr. 8.

20. 0,506 g; 16,3/16,1 mm; 9^h

Fundort: Plateau; Detektorprospektion (L. Laab), nach 1991.

Standort: Urgeschichtemuseum MAMUZ Schloss Asparn/Zaya, Inv.-Nr. 22694.166.2 (Slg. L. Laab).

–, Lit.: *Huszár 1979*, 32, Typ Nr. 8.

21. 0,443 g; 15,7/15,7 mm; 1^h

Fundort: Plateau; Detektorprospektion (L. Laab), nach 1991.

Standort: Urgeschichtemuseum MAMUZ Schloss Asparn/Zaya, Inv.-Nr. 22694.166.3 (Slg. L. Laab).

–, Lit.: *Huszár 1979*, 32, Typ Nr. 8.

22. 0,368 g; 15,3/14,8 mm; 4^h

Fundort: Plateau; Detektorprospektion (L. Laab), nach 1991.

Standort: Urgeschichtemuseum MAMUZ Schloss Asparn/Zaya, Inv.-Nr. 22694.166.4 (Slg. L. Laab).

–, Lit.: *Huszár 1979*, 32, Typ Nr. 8.

Ex.: *Militký 2012*, 54, Abb. 31; NZK, Wien (mit Foto).

23. 0,450 g; 15,5/16,1 mm; 8^h

Fundort: Plateau; Detektorprospektion (L. Laab), 1994.

Standort: Urgeschichtemuseum MAMUZ Schloss Asparn/Zaya, Inv.-Nr. 22694.172.10 (Slg. L. Laab).

–, Lit.: *Huszár 1979*, 32, Typ Nr. 8.

Ex.: *Stuppner 2006*, 41, Abb. 76 (Av.); *Stuppner 2014*, 287, Abb. 14b (Av); NZK, Wien (mit Foto).

24. 0,503 g; 17,1/17,6 mm; 12^h

Fundort: Plateau; Detektorprospektion (L. Laab), vor 31. 1. 1986.

Standort: Urgeschichtemuseum MAMUZ Schloss Asparn/Zaya, Inv.-Nr. 22694.172.2 (Slg. L. Laab).

–, Lit.: *Huszár 1979*, 32, Typ Nr. 8.

25. 0,450 g; 15,8/15,8 mm; 6^h

Fundort: Plateau; Detektorprospektion (L. Laab), nach 1991.

Standort: Urgeschichtemuseum MAMUZ Schloss Asparn/Zaya, Inv.-Nr. 22694.166.6 (Slg. L. Laab).

–, Lit.: *Huszár 1979*, 32, Typ Nr. 8.

26. 0,46 g; 16,8/16,8 mm; 9^h

Fundort: Plateau (Wald) – GPS N 48°33'36.1“, E 16 22°29.0“; Detektorprospektion, 8. 11. 2016.

Standort: Institut für Urgeschichte und Historische Archäologie, Universität Wien, sine.

–, Lit.: *Huszár 1979*, 32, Typ Nr. 8.

27. 0,52 g; 16,8/16,9 mm; 11^h

Fundort: Plateau (Wald) – GPS N 48°33'34.5“, E 16°22'22.5“; Detektorprospektion, 7. 11. 2016.

Standort: Institut für Urgeschichte und Historische Archäologie, Universität Wien, sine.

–, Lit.: *Huszár 1979*, 32, Typ Nr. 8.

28. 0,344 g; 15,5/15,3 mm; 9^h

Fundort: Plateau; Detektorprospektion (L. Laab), nach 1991.

Standort: Urgeschichtemuseum MAMUZ Schloss Asparn/Zaya, Inv.-Nr. 22694.172.3 (Slg. L. Laab).

–, Lit.: *Huszár 1979*, 32, Typ Nr. 8.

29. 0,406 g; 16,3/16,5 mm; 5^h

Fundort: Plateau; Detektorprospektion (L. Laab), nach 1991.

Standort: Urgeschichtemuseum MAMUZ Schloss Asparn/Zaya, Inv.-Nr. 22694.172.7 (Slg. L. Laab).

–, Lit.: *Huszár 1979*, 32, Typ Nr. 8.

Ex.: *Hahn 1991*, 56, Nr. A 5.12, Abb. A 5.12; NZK, Wien (mit Foto).

30. 0,420 g; 16,8/16,8 mm; 10^h

Fundort: Plateau; Detektorprospektion (L. Laab), Herbst 1990.

Standort: Urgeschichtemuseum MAMUZ Schloss Asparn/Zaya, Inv.-Nr. 22694.172.1 (Slg. L. Laab).

–, Lit.: *Huszár 1979*, 32, Typ Nr. 8.

Ex.: *Hahn 1991*, 56, Nr. A 5.13, Abb. A 5.13; Hahn – unpubl. Fundkatalog, Nr. 7; NZK, Wien (mit Foto).

31. Metrologie unbekannt

Fundort: nicht lokalisiert; Detektorprospektion (?), vor 1991.

Standort: Slg. M. Arnhof.

–, Lit.: *Huszár 1979*, 32, Typ Nr. 8.

32. 0,434 g; 16,1/16,1 mm; angeschnittener Rand /2^h/

Fundort: Plateau; Detektorprospektion (L. Laab), nach 1991.

Standort: Urgeschichtemuseum MAMUZ Schloss Asparn/Zaya, Inv.-Nr. 22694.172.6 (Slg. L. Laab).

–, Lit.: *Huszár 1979*, 32, Typ Nr. 8.

Ex.: *Mitscha-Märheim – Nischer-Falkenhof 1929*, 409; *Hahn 1991*, 56, Nr. 5.8.

33. 0,55 g; 16,6/17,2 mm; 3^h

Fundort: nicht lokalisiert; Grabung H. Mitscha-Märheim (?), nicht lokalisiert; vor 1929.

Standort: Urgeschichtemuseum MAMUZ Schloss Asparn/Zaya, Inv.-Nr. 19829.566 (Slg. Nischer-Falkenhof).

–, Lit.: *Huszár 1979*, 32, Typ Nr. 8.

Ex.: *Hahn 1991*, 56, Nr. 5.10, Abb. 5.10; NZK, Wien (mit Foto).

- 34.** 0,370 g; 16,2/16,0 mm; 8^h
Fundort: Plateau; Detektorprospektion (L. Laab), 1986–1990.
Standort: Urgeschichtemuseum MAMUZ Schloss Asparn/Zaya, Inv.-Nr. 22694.166.5 (Slg. L. Laab).
- , Lit.: *Huszár 1979*, 32, Typ Nr. 8.
- 35.** 0,404 g; 16,2/16,1 mm; 10^h; abgebrochener Rand
Fundort: Plateau; Detektorprospektion (L. Laab), nach 1991.
Standort: Urgeschichtemuseum MAMUZ Schloss Asparn/Zaya, Inv.-Nr. 22694.172.11 (Slg. L. Laab).
- , Lit.: *Huszár 1979*, 32, Typ Nr. 8.
- 36.** 0,542 g; 16,7/16,8 mm; 3^h
Fundort: Plateau; Detektorprospektion (L. Laab), nach 1991.
Standort: Urgeschichtemuseum MAMUZ Schloss Asparn/Zaya, Inv.-Nr. 22694.172.9 (Slg. L. Laab).
- , Lit.: *Huszár 1979*, 32, Typ Nr. 8.
Ex.: *Hahn 1991*, 56, Nr. A 5.11, Abb. A 5.11; NZK, Wien (mit Foto).
- 37.** 0,331 g; 15,3/16,5 mm; abgebrochen
Fundort: Plateau; Detektorprospektion (L. Laab), 1986–1990.
Standort: Urgeschichtemuseum MAMUZ Schloss Asparn/Zaya, Inv.-Nr. 22694.173.1 (Slg. L. Laab).
- , Lit.: *Huszár 1979*, 32, Typ Nr. 8.
- 38.** 0,355 g; -/15,7 mm; 3^h; etwa 15 % abgebrochen
Fundort: Plateau; Detektorprospektion (L. Laab), nach 1991.
Standort: Urgeschichtemuseum MAMUZ Schloss Asparn/Zaya, Inv.-Nr. 22694.173.3 (Slg. L. Laab).
- , Lit.: *Huszár 1979*, 32, Typ Nr. 8.
Ex.: NZK, Wien (mit Foto).
- 39.** 0,416 g; 15,0/15,4 mm; 3^h; gebrochen
Fundort: Plateau; Detektorprospektion (L. Laab), 1992.
Standort: Urgeschichtemuseum MAMUZ Schloss Asparn/Zaya, Inv.-Nr. 22694.173.4 (Slg. L. Laab).
- , Lit.: *Huszár 1979*, 32, Typ Nr. 8.
- 40.** 0,429 g; 15,4/15,8 mm; 12^h
Fundort: Plateau; Detektorprospektion (L. Laab), nach 1991.
Standort: Urgeschichtemuseum MAMUZ Schloss Asparn/Zaya, Inv.-Nr. 22694.172.13 (Slg. L. Laab).
- , Lit.: *Huszár 1979*, 32, Typ Nr. 8.
Ex.: NZK, Wien (mit Foto).
- 41.** 0,362 g; 15,7/15,3 mm
Fundort: Plateau; Detektorprospektion (L. Laab), 1994.
Standort: Urgeschichtemuseum MAMUZ Schloss Asparn/Zaya, Inv.-Nr. 22694.172.12 (Slg. L. Laab).
- , Lit.: *Huszár 1979*, 32, Typ Nr. 8.
Ex.: *Mitscha-Märheim – Nischer-Falkenhof 1929*, 409; *Hahn 1991*, 56, Nr. 5.7, Abb. 5.7; NZK, Wien (mit Foto).
- 42.** Metrologie unbekannt
Fundort: Grabung H. Mitscha-Märheim, nicht lokalisiert; vor 1929.
Standort: Urgeschichtemuseum MAMUZ Schloss Asparn/Zaya.
- , Lit.: *Huszár 1979*, 32, Typ Nr. 8.
Ex.: Hahn – unpubl. Fundkatalog, Nr. 21; NZK, Wien (mit Foto).
- 43.** Metrologie unbekannt
Fundort: nicht lokalisiert; Detektorprospektion (?), 1994–1996.
Standort: Slg. Wagner.

–, Lit.: *Huszár 1979*, 32, Typ Nr. 8.
Ex.: Hahn – unpubl. Fundkatalog, Nr. 22; NZK, Wien (mit Foto).
44. Metrologie unbekannt
Fundort: nicht lokalisiert; Detektorprospektion (?), 1994–1996.
Standort: Slg. Wagner.

–, Lit.: *Huszár 1979*, 32, Typ Nr. 8.
Ex.: Hahn – unpubl. Fundkatalog, Nr. 20.
45. 0,34 g; 17,5 mm
Fundort: nicht lokalisiert; Detektorprospektion (?), 1994.
Standort: Slg. W. Hahn.

–, Lit.: *Huszár 1979*, 32, Typ Nr. 8.
46. 0,35 g; 16,5 mm
Fundort: südlich unterhalb des Oberleiserberges; Detektorprospektion (?), November 1998.
Standort: Slg. W. Hahn.

–, Lit.: *Huszár 1979*, 32, Typ Nr. 9.
Ex.: NZK, Wien (mit Foto).
47. Metrologie unbekannt
Fundort: nicht lokalisiert; Detektorprospektion (?), 1994–1996.
Standort: Slg. Wagner.

–, Lit.: *Huszár 1979*, 32, Typ Nr. 9.
Ex.: NZK, Wien (mit Foto).
48. 0,586 g; 15,7/16,1 mm; 10^h
Fundort: Plateau; Detektorprospektion (L. Laab), 1994.
Standort: Urgeschichtemuseum MAMUZ Schloss Asparn/Zaya, Inv.-Nr. 22694.171 (Slg. L. Laab, alte Erfassungs-Nr. Lb 25).

Salomon (1063–1074)
AR Denar

Lit.: *Huszár 1979*, 34, Typ Nr. 15.
Ex.: *Hahn 1991*, 56, Nr. A 5.14, Abb. A 5.14; *Stuppner 2006*, 41, Abb. 75 (Av.); *Stuppner 2014*, 287, Abb. 14c (Av); NZK, Wien (mit Foto).
49. 0,562 g; 15,5/15,5 mm; 3^h
Fundort: Plateau; Detektorprospektion (L. Laab), Herbst 1990.
Standort: Urgeschichtemuseum MAMUZ Schloss Asparn/Zaya, Inv.-Nr. 22694.167 (Slg. L. Laab).

BAYERN, Heinrich IV., als Kaiser (1084–1106)

Münzstätte: *Regensburg*, AR Denar, 1084–1106
Av.: stilisierter gekrönter Kopf frontal, unlesbare Umschrift
Rv.: völlig stilisiertes architektonisches Motiv, unlesbare Umschrift
Lit.: *Hahn 1976*, 88, vgl. Nr. 60.
50. 1,17 g; 20,2/20,1 mm; 10^h
Fundort: Plateau (Wald) – GPS N 48°33′30.6″, E 16°22′26.3″; Detektorprospektion, 7. 11. 2016.
Standort: Institut für Urgeschichte und Historische Archäologie, Universität Wien, sine.

Abb. 3. Frühmittelalterliche Münzen aus Oberleiserberg (die Nummer entsprechen dem Katalog; 1:1).

27 28 29 30 31 32

33 34 35 36 37 38

39 40 41 42 43 44

45 46 47 48 49 50

Abb. 4. Frühmittelalterliche Münzen aus Oberleiserberg (die Nummer entsprechen dem Katalog; 1:1).

Auswertung der Münzen vom Oberleiserberg

Die Kollektion der frühmittelalterlichen Münzen vom Oberleiserberg ist eine einzigartige Quelle. Außer einer Regensburger Prägung (Nr. 50) umfasst sie insgesamt 48 ungarische Prägungen, wovon 48 Stück die Verlustmünzen aus verschiedenen Flecken des Gipfelplateaus der Anhöhe repräsentieren. Nur einer der Denare wurde im Körpergrab Nr. 34 (Nr. 1) entdeckt. Aus der tabellarischen Übersicht (Tab. 2) geht klar hervor, dass die ungarischen Prägungen etwa aus dem Zeitabschnitt von 1020 bis 1063/1074 stammen und lediglich der Regensburger Denar jünger ist.

Tab. 2. Übersicht ungarischer Denare vom Oberleiserberg.

1–7	Ungarn	Stephan I.	c. 1020–1038	<i>Huzsár 1979</i> , Nr. 1	7
8–14	Ungarn	Peter	1038–1041, 1044–1046	<i>Huzsár 1979</i> , Nr. 6	7
15	Ungarn	Samuel Aba	1041–1044	<i>Huzsár 1979</i> , Nr. 7	1
16–46	Ungarn	Andreas I.	1046–1060	<i>Huzsár 1979</i> , Nr. 8	31
47–48	Ungarn	Andreas I.	1046–1060	<i>Huzsár 1979</i> , Nr. 9	2
49	Ungarn	Salomon	1063–1074	<i>Huzsár 1979</i> , Nr. 15	1
50	Bayern	Heinrich IV.	1084–1106	<i>Hahn 1976</i> , Nr. 60	1

Die Prägungen von **Stephan I.** (997–1038) repräsentieren insgesamt sieben Denare vom Typ Huszár (1979) Nr. 1 (Nr. 1–7). Dieser Typ hat bereits einen reduzierten Schrötling und wurde in der zweiten Hälfte der Regierung des genannten Herrschers geprägt, also etwa seit 1020, bzw. nach 1018 (zur Datierung z. B. *Jonsson 1988*; *Videman – Macháček 2013*, 866). Die Münzen haben eine relativ einfache Ikonographie – auf dem Avers wie auf dem Revers befindet sich ein Kreuz, das oben in einem Kreuz aufläuft, in den Kreuzwinkeln sind Dreiecke situiert. Die Denare von Stephan vom hier vertretenen Typ wurden in einer unbekanntem Münzstätte produziert, vermutet wird ihre Prägung in Esztergom / Gran. Die umfangreiche Produktion belegen die vielen existierenden Varianten – welche kürzlich, bedauerlicherweise nicht sehr übersichtlich, erfasst worden sind (*Csákvári 2009*).⁴ Mit sieben Stück (Nr. 8–14) sind in der Kollektion vom Oberleiserberg die Denare des Königs **Peter** (1038–1041, 1044–1046) vom Typ Huszár (1979) Nr. 6 vertreten. Auch in diesem Falle handelt es sich um eine Prägung mit dem Kreuz auf beiden Seiten der Münze und kleinen Dreiecken in den Winkeln. Bedeutend ist der Fund des Denars von **Samuel Aba** (1041–1044), vertreten in einem einzigen Exemplar (Nr. 15) – es handelt sich um eine äußerst seltene Prägung vom Typ Huszár (1979) Nr. 7.

Den Kern der verfolgten Kollektion machen die Denare des Königs **Andreas I.** (1046–1060) aus, welche mit insgesamt 33 Stück (Nr. 16–48) vertreten sind. In dieser Menge überwiegt erheblich der Typ Huszár (1979) Nr. 8 (Nr. 16–46). Es handelt sich um den Typ mit dem beiderseitigen Kreuzmotiv, wobei das Kreuz oben mit einem kleinen Kreuz beendet ist und in den Winkeln des Kreuzes Dreiecke situiert sind. Ebenso wie bei den vorherigen Herrschern existieren im Rahmen dieses Typs viele bislang unbeschriebene Varianten, welche in einer unbekanntem Münzstätte oder mehreren Münzstätten geprägt wurden; auch hier wird an eine Entstehung in Esztergom / Gran gedacht, was aber nicht belegt ist. Nur mit zwei Exemplaren (Nr. 47–48) ist auf der Lokalität der Typ Huszár (1979) Nr. 9 vertreten. Die Ikonographie dieser Münze ist gegenüber dem vorher genannten gewandelt. Auf dem Avers steht ein Kreuz, gebildet von zwei Linienbündeln und einem Mittelring mit einer Kugel, in den Winkeln sind wiederum kleine Dreiecke. Am äußeren Rand des Umschriftbandes sind zwei glatte Ringe mit einem Perlstab, an vier Stellen in Kreuzstellung durch drei kurze Linien unterbrochen. Auf dem Revers steht ein einfaches Kreuz mit Mittelring und kleinen Kreuzen in den Winkeln. Am äußeren Rand ist ein einfacher glatter Ring.

Die jüngste Prägung der beschriebenen Kollektion stellt der Denar des Königs **Salomon** (1063–1074) vom Typ Huszár (1979) Nr. 15 (Nr. 49) dar. Es handelt sich um eine Prägung mit völlig neuer Ikonographie. Auf dem Avers ist die Halbgestalt des Königs frontal mit erhobenen Händen zu sehen, auf dem Revers ist ein traditionelles einfaches Kreuz mit Mittelring, kleinen Dreiecken in den Winkeln und glattem Ring im Umfang abgebildet. Die Münze ist sehr gut erhalten, was darauf hinweist, dass sie nicht lange im Umlauf war.

4 Im Bezug auf die Absenz einer numerischen Gliederung in dieser Publikation werden die Denare nicht nach diesem Buch bestimmt.

In der Kollektion der ungarischen Münzen vom Oberleiserberg dominieren die Denare aus dem Zeitabschnitt 1046–1060, aus der Zeit nach 1063 kommt nur eine einzige Prägung, danach endete der Zufluss ungarischer Münzen zu dieser Lokalität. Diese Feststellung korrespondiert sehr gut, wie noch zu zeigen sein wird, mit der Fundsituation in Mähren. Aus der Zeit nach 1063/1074 bis zum 13. Jahrhundert kennen wir vom Oberleiserberg keine Fundmünzen. Die Gründe dürfen komplizierter sein, und eine mögliche Erklärung muss in der Interpretation der ganzen Kollektion im Kontext der archäologischen und historischen Sichtweise der Nutzung der Anhöhe Oberleiserberg vom 10. bis zum 12. Jahrhundert gesucht werden.

Ein sehr interessanter Fund, welcher bei der Untersuchung im Jahre 2016 entdeckt wurde, ist der bayerische Pfennig (Nr. 50). Es handelt sich um eine Prägung, die zu den Pfennigen von Heinrich IV. aus der Münzstätte von Regensburg zu zählen ist. Die Prägung ist deutlich stilisiert, dennoch ist sie anscheinend als Typ 4 der Denare dieses Herrschers zu identifizieren – es handelt sich aber anscheinend um unbekannte Variante des Denars dieses Typs (*Hahn 1976*, zu Nr. 60). In chronologischer Hinsicht schließt diese Münze das Fundspektrum frühmittelalterlicher Münzen auf dem Oberleiserberg ab. Für die jüngste Phase der Nutzung dieser Lokalität im frühen Mittelalter ist vor allem die Richtungsänderung des Münzimports von Interesse.

Vom frühen Mittelalter auf der Lokalität wissen wir bislang nur sehr wenig, bzw. es wurde bislang nur wenig dazu publiziert. Die erste Gesamtübersicht der Problematik des Frühmittelalters auf Oberleiserberg publizierte neulich A. Stuppner (2014). Es bestehen hier zwei Fundhorizonte – der erste ist vielmehr hypothetisch und umfasst die Zeit vom 9. bis zum 10. Jahrhundert, und der zweite ist in die Zeit vom 10. bis zum 11. Jahrhundert zu datieren. Während den ersten Horizont nur vereinzelte Metallfunde repräsentieren, ist die jüngere Phase dank der archäologischen Untersuchung aus den Jahren 1977–1986 sehr gut belegt, in dieser Untersuchung wurde ein Körpergräberfeld mit 76 Grabstätten entdeckt (*Stuppner 2006*, 40–41; 2014, 270–271, 283, Abb. 5; *Brundke 2016*).⁵ Das Grabinventar bildeten Knöpferinge?, Schläfenringe mit S-Schleife und Perlen (*Stuppner 2014*, 271–273, 284, Abb. 6–8). Die Ausstattung eines der Gräber (Nr. 34) umfasste auch einen Denar des Königs Stephan I. (Nr. 1). Es ist also klar, dass die Grabstätte in die Zeit des Zuflusses der ungarischen Denare auf die Lokalität fällt. Im mittleren Teil der Grabstätte wurde ein älterer gemauerter, beinahe quadratischer Bau (Steinbau II) aus der Völkerwanderungszeit entdeckt (*Stuppner 2006*, 40, Abb. 71; 2013, 65–66, Abb. 2:2, 4:2). An seiner Stelle ist eine längliche gemauerte Kirche mit halbkreisförmiger Apside und Westanbau entstanden – dieser Bau war nur auf der Ebene der Baugrundlagen erhalten. Bis in die neueste Zeit wurde diese Kirche als romanischer Sakralbau aus der Zeit um das Jahr 1200 interpretiert (*Stuppner 2006*, 44, Abb. 78). Aufgrund der Tatsache, dass die Grabstätte diesen Bau konsequent respektiert, ist es höchstwahrscheinlich, dass diese Kirche eine viel ältere Gründung ist. Unlängst hat A. Stuppner die Datierung des Sakralbaus ins 10. Jahrhundert erwogen (*Stuppner 2014*, 273–274, 285, Abb. 9).⁶ Wenn seine These richtig ist, könnte es sich um eine Grabstätte neben der Kirche mit dem marianischen Patrozinium handeln, welches in der Frühen Neuzeit belegt ist.

Auf jeden Fall ist die Zeit des Zuflusses der Denare auf die Lokalität gut synchronisierbar mit der jüngeren Phase der Nutzung der Grabstätte im 11. Jahrhundert und mit der vorausgesetzten ältesten Bauphase der Kirche. Während die Grabstätte anscheinend noch im 11. Jahrhundert unterging bzw. nicht mehr genutzt wurde, existierte die Kirche kontinuierlich weiter. Die archäologische Untersuchung hat einen gotischen Umbau belegt (*Stuppner 2006*, 40–41), und als barocke Pilgerstätte fungierte der Ort bis 1784 – drei Jahre später wurde der Bau niedergerissen (*Stuppner 2007*, 46; 2014, 273, 287, Abb. 15).

Das Ende der Nutzung der Grabstätte widerspiegelt deutlich die Verwandlung der Lokalität. In diesem Zusammenhang wird es nötig sein, vor allem die gegenseitige Beziehung zwischen der Situation auf der Anhöhe und dem Ort des gegenwärtigen Dorfes Oberleis am dem Fuß des Berges zu klären, wobei das Dorf wahrscheinlich mit dem Dorf Lieze (*Stuppner 2006*, 42)⁷ zu identifizieren ist, das durch eine Urkunde von 1135 belegt werden kann (*Stuppner 2006*, 42–43). Hier steht auch die Mauritius-Kirche, deren Entstehung aufgrund des Patroziniums (bislang aber nur hypothetisch) ins 11. Jahrhundert datiert wird (*Stuppner 2014*, 276). Eben das Verhältnis des anscheinend bereits im 11. Jahrhunderts bestehenden Dorfes Lieze mit der Kirche, das in der Urkunde von 1135 erwähnt wird, zur Grabstätte auf dem Plateau der Anhöhe Oberleiserberg stellt eine vermutlich aussichtsvolle Richtung der weiteren Forschung dar.

5 Mit diesem Gräberfeld beschäftigen sich derzeit Nina Brundke und Judith Benedix im Rahmen ihrer Dissertationsprojekte an der Universität Wien.

6 Eine definitive Datierung dieses Baus sollte im Zusammenhang der Gesamtbearbeitung der Untersuchung der Begräbnisstätte stattfinden.

7 Im Jahre 1332 als Ober Leyzze erwähnt.

Kehren wir aber zurück zu dem Plateau auf dem Oberleiserberg. Außer den Körpergräbern mit der vorausgesetzten Kirche begegnen wir hier einer relativ atypischen Situation. Auf den untersuchten Flächen wurden einige Siedlungsobjekte mit frühmittelalterlicher Keramik gefunden (Stuppner 2006, 40, Abb. 71; 2014, 267–269), insgesamt wurde aber auf der vor allem in den letzten Jahren untersuchten Fläche nur wenig frühmittelalterliche Keramik gefunden, was durchaus überraschend ist.⁸ Die meisten Informationen zum Charakter der Besiedlung bzw. über die Nutzung der Fläche bringen daher die Einzelfunde der Metallgegenstände. Die Übersicht dieser nicht sehr häufigen Funde, worunter vor allem die Gegenstände altungarischen Charakters sichtbar sind, fasste aufgrund von älteren Veröffentlichungen (Mitscha-Märheim – Nischer-Falkenhof 1929, 408–409) neulich A. Stuppner zusammen (Stuppner 2014, 277–278, 286, Abb. 10–13). Weitere bislang nicht publizierte frühmittelalterliche Metallfunde entstammen der Sammlung L. Laab – z. B. die S-Schläfenringe.⁹

Aufgrund der festgestellten Tatsachen darf also mit großer Wahrscheinlichkeit konstatiert werden, dass auf dem Plateau im 11. Jahrhundert keine ausgeprägte Besiedlung existent war. Höchstwahrscheinlich kann die Existenz einer bedeutenden Höhensiedlung ausgeschlossen werden – immer noch offen ist aber die Frage einer möglichen Befestigung dieser Lokalität in diesem Zeitalter (Stuppner 2014, 274–275). Andererseits stammt von hier eine außerordentliche Konzentration ungarischer Verlustmünzen, welche aus der Zeit von den 20er bis zu den 60er Jahren des 11. Jahrhunderts datieren, und dieser Umstand muss irgendwie befriedigend geklärt werden.

Wenn im 11. Jahrhundert die Lokalität nicht standardgemäß besiedelt war, muss es sich um Aktivitäten von anderem Charakter gehandelt haben, bei denen mit Geld manipuliert wurde. Als die wahrscheinlichste Möglichkeit zeigt sich die Nutzung der Fläche zum Abhalten von Märkten (Militký 2016, 54; Brundke 2016, 72). Für diese Interpretation könnte auch der Fund eines frühmittelalterlichen Gegichts sprechen (Brundke 2016, 72, Abb. 4). Bislang unklar datiert ist die nicht publizierte Kollektion von sieben bleiernen flachen quadratischen Gewichts aus der Sammlung L. Laab, die in die Völkerwanderungszeit oder ins Frühmittelalter datiert werden können.¹⁰

Der bedeutende Rückgang des Münzaufkommens auf der Lokalität seit der 60er Jahren des 11. Jahrhunderts kann als Indiz einer grundlegenden Änderung der Nutzung der ausgedehnten Fläche verstanden werden – das Ende der Märkte und ihre Verlagerung auf einen anderen Ort. Irgendwann im Laufe des 11. Jahrhunderts enden auch die Bestattungen nahe der ältesten Bauphase der Kirche. In diesem Zusammenhang muss erneut betont werden, dass prinzipiell in der gleichen Zeit das Dorf Oberleis mit der Mauritius-Kirche entstanden ist, wohin die bisherigen Aktivitäten von der Fläche des Plateaus der Anhöhe verschoben werden konnten. Der neue Fund des Regensburger Pfennigs vom Ende des 11. Jahrhunderts kann als der bislang jüngste Beleg der Handelsaktivitäten auf der Lokalität wahrgenommen werden.

Die nachfolgende Nutzung und der Umbau der Marienkirche auf dem Oberleiserberg im Hochmittelalter und in der Frühen Neuzeit hängen mit einer anderen, vielmehr symbolischen Funktion dieser Kultstätte zusammen, welche in der Barockzeit zur ausgesuchten Pilgerstätte geworden ist (Stuppner 2006, 46; 2014, 273, 287, Abb. 15). Denn die häufigen Münzfunde aus der Zeit vom 13. bis zum 17. Jahrhundert können, außer der regelmäßigen Düngung der Felder mit dem Material aus dem Dorf Oberleis, eben auch die Pilgeraktivitäten in diesem Raum anzeigen.

Import ungarischer Denare des 11. Jahrhunderts nach Niederösterreich und Mähren

Das römische Reich war eine Gesellschaft mit einem hohen Monetarisierungsgrad. Ein Großteil der römischen Bevölkerung dürfte Zugang zu gemünztem Geld gehabt haben. Diese Aussage gilt auch für den heute österreichischen Raum im Vorfeld des Donau-Limes, also der Nordgrenze des Reiches. Das belegen die enormen Zahlen römischer Fundmünzen, die insbesondere an den wichtigen militärischen Stützpunkten wie Carnuntum oder Lauriacum gefunden wurden und werden. Die Gesamtzahl der römischen Fundmünzen im heutigen Österreich liegt weit jenseits der 100.000. Sie wurden – abgesehen von wenigen republikanischen Münzen – im 1. bis 4. Jahrhundert n. Chr. geprägt.

8 Für diese Information danken wir Dr. M. Karwowski.

9 Urgeschichtemuseum MAMUZ Schloss Asparn/Zaya.

10 Urgeschichtemuseum MAMUZ Schloss Asparn/Zaya, Inv.-Nr. 22694.165/1–7.

In der Spätantike ging der hohe Monetarisierungsgrad in diesem Raum verloren. So liegen die Zahlen aller Fundmünzen aus dem gesamten heutigen Österreich, also Hortfunde (soweit vorhanden) und Einzelfunde zusammengenommen, vom 7. bis 10. Jahrhundert jeweils unter 50 Stücken¹¹. Dabei ist freilich einzuschränken: Die Einordnung der Münzen aus Einzelfundkomplexen erfolgt hier nach dem Prägezeitrum. Wann diese Münzen in Verwendung waren und verloren wurden, können wir kaum jemals klären. Ebenso wenig wissen wir, ob in diesen Jahrhunderten römische Münzen noch in Verwendung waren. Trotzdem steht wohl außer Frage, dass der hohe Monetarisierungsgrad des römischen Reiches im Frühmittelalter der Vergangenheit angehörte.

Ein Aufschwung in der Geldverwendung ist erst im 11. Jahrhundert wieder zu beobachten. Aus diesem Jahrhundert liegen erstmals wieder mehr als 100 Fundmünzen als Einzelfunde vor, zu denen noch ein kleiner Hortfund von 37 Denaren (*Schmidel 1888*, 166; 1889, 37) und ein unsicherer Komplex von fünf byzantinischen Kupfermünzen (*Penninger 1962*, 4–5) hinzutritt. Etwa 80 der knapp über 100 Einzelfundbelege sind ungarische Denare, und auch der kleine Hortfund aus Carnuntum besteht ausschließlich aus ungarischen Denaren.

Die ungarische Münzprägung setzte unter König Stephan I. (997–1038) ein; das könnte erst im zweiten Jahrzehnt der Fall gewesen sein (*Jonsson 1988*). Seine Denare sind bereits mit 15 Exemplaren in Österreich präsent. Die anderen ungarischen Könige des 11. Jahrhunderts sind meist mit geringeren Stückzahlen vertreten, jedoch mit einer Ausnahme: Mehr als 40 Stücke stammen von König Andreas I. (1046–1060), und auch der erwähnte Hortfund setzt sich nur aus Denaren dieses Königs zusammen. Die Prägungen der ungarischen Könige des 12. Jahrhunderts sind in Österreich als Einzelfunde ebenfalls nachgewiesen, aber in deutlich geringeren Stückzahlen und mit keinem Exemplar am Oberleiserberg. Mit mehr als zehn Einzelfunden dominieren hier die etwas rätselhaften ungarischen Kupfermünzen aus der Zeit Belas III. (1172–1196). Dazu treten allerdings zwei große Schatzfunde: Der Fund von Tadtén (verborgen ab 1114) im Burgenland enthielt fast 2000 Denare der Könige Ladislaus I. (1077–1095; 107 Ex.), Koloman (1095–1114; 1.453 Ex.) und Stefan II. (1114–1131; 392 Ex.; *Barb – Dworschak 1936*). Und aus Wien ist ein großer Hortfund der ungarischen Kupfermünzen bekannt, der aber nur zu einem kleinen Teil dokumentiert werden konnte (*Schulz 1978*).

Mit den ungarischen Denaren dürfte im österreichischen Raum also im 11. Jahrhundert eine zaghafte erneute Monetarisierung dieses Raumes eingesetzt haben. Dafür sind zwei Gründe zu nennen. Obwohl die Ostmark in enger Verbindung zu Bayern stand, das schon lange Münzen prägte, drang dieses bayerische Geld – nach den Fundbelegen – kaum in die Ostmark vor. Außerdem ist die Grenze zwischen der Ostmark und dem sich festigenden Königreich Ungarn in dieser Zeit keineswegs klar greifbar; das östliche Österreich dürfte jedenfalls teilweise zum ungarischen Einflussraum zu zählen sein. Die Funde ungarischer Denare im Osten des heutigen Österreich sind deshalb wohl zu einem guten Teil als ungarische Inlandsfunde zu betrachten. Mit einer zunehmend klareren Abgrenzung der Einflussbereiche und dem Beginn der österreichischen Münzprägung in der ersten Hälfte des 12. Jahrhunderts in mehreren Münzstätten wurde das ungarische Geld zurückgedrängt. In Größe und Gewicht ganz unterschiedlich, waren die beiden Geldsorten miteinander nicht kompatibel.

Die neu einsetzende einheimische Münzprägung in der Ostmark bzw. im Herzogtum Österreich setzte sich schnell durch. Bereits ab der Mitte des 12. Jahrhunderts nahm die Geldverwendung einen beträchtlichen Aufschwung. Zahlungen in Urkunden wurden nunmehr bereits überwiegend in Pfund Pfennigen ausgedrückt (*Emmerig, im Druck*).

Unter den Fundorten ungarischer Denare des 11. Jahrhunderts ragt der Oberleiserberg weit heraus, da er mit großem Abstand die größte Zahl solcher Stücke aufzuweisen hat. Mehr als ein Drittel der heute bekannten Exemplare stammen von diesem Fundort. Für einen keineswegs nahe der Ostgrenze liegenden Ort nördlich der Donau, den man eigentlich nicht zum ungarischen Einflussgebiet gerechnet hätte, ist das überraschend. Zudem gibt es am Oberleiserberg neben zahlreichen Befunden aus der Spätantike (*Stuppner 2012*) relativ wenige Belege aus dem späten Frühmittelalter (*Stuppner 2014*); zu einem awarischen Gräberfeld auf dem Berg fehlt bisher noch die zugehörige Siedlung (*Stuppner 2006*, 40–41; 2014, 270–271, 283, Abb. 5; *Brundke 2016*). Wenn man aber an das ungarische Reitergrab des 10. Jahrhunderts (?) vom nahege-

11 Die Zahlen beruhen auf einem unpublizierten Vortrag von H. Emmerig auf der Tagung „Münzfunde (IV). Die Monetarisierungsprozesse bei den keltischen, germanischen und frühmittelalterlichen Kommunitäten und ihr Widerhall in den Münzfunden“ in Bechyně (CZ) im September 2014. Er trug den Titel: Münzgeld im spätantiken Noricum, in der Ostmark und im frühen Herzogtum Österreich (6.–12. Jahrhundert).

legenen Gnadendorf (*Daim – Lauerwald 2007*) denkt, könnte man in diesen Beobachtungen Indizien sehen, dass der ungarische Einfluss in diesem Raum bisher unterschätzt wurde. Aber selbst dann bleibt unklar, was sich auf dem Oberleiserberg abspielte und für die dortige auffällige Geldpräsenz verantwortlich ist.

Im Bezug auf die geographische Lage des von Oberleiserbergs, welcher nahe der mährischen Grenze situiert ist, muss man auch die Problematik des Aufkommens der ungarischen Denare in Mähren ins Visier nehmen. Gegenwärtig ist es allgemein bekannt, dass eben in Mähren im Laufe des 11. Jahrhunderts die ungarischen Münzen intensiv umliefen und die Absenz der lokalen Münzen ersetzten. Den alten Fond der Funde fasste J. Šmerda zusammen (*Šmerda 1989*), die Übersicht der Gräberfunde publizierte zuletzt B. Marethová (*2008*, 20–39, Tab. 2). Bis heute verdoppelte sich praktisch der Fond ungarischer Münzen in Mähren, dabei geht es vor allem um neue bislang nicht publizierte Funde (*Videman – Macháček 2013*, 866). Im Rahmen der „alten“ Fundkollektion sind vor allem häufig Exemplare aus Körpergräbern bekannt – im Jahre 1989 waren es 29 Lokalitäten, wobei in manchen Fällen mehrere Dutzend Exemplare aus einer einzigen Bestattungsstelle bekannt sind (*Šmerda 1989*, 229–230, Nr. 1–29; *Marethová 2008*, 20–39, Tab. 2). Der Brauch der Münzbeigabe in die Gräber war im 11. Jahrhundert in Mähren weit verbreitet. Eine weitere Kategorie stellen die Depots dar, bis 1989 wurden insgesamt fünf erfasst. Das größte davon war der Hortfund von Nēmčice, welcher etwa 1500 Denare Stephans I. und Andreas I. umfasste (*Šmerda 1989*, 230, Nr. 38–42). Die Sammelfunde sind ein wertvolles Zeugnis für die massenhafte Verbreitung dieser Münzen in Mähren. Die letzte Fundkategorie, die im Rahmen der „alten“ Fundkollektion definiert ist, sind die „sonstigen Einzelfunde“ (*Šmerda 1989*, 230, Nr. 30, 32, 34–37), wozu vor allem die Verlustmünzen aus den Siedlungen zählen. Aus der tabellarischen Übersicht geht klar hervor, dass die dominierenden Horizonte des Zuflusses in die Herrscherzeit von Stephan I. und Andreas I. fallen. Die jüngsten Funde sind die seltenen Denare von Ladislaus I. (1077–1095), der massenhafte Zufluss der ungarischen Münzen nach Mähren endete aber bereits um das Jahr 1060. Diese Tatsache ist durchaus sichtbar anhand der Münzbeigaben in den Gräbern, wo die ungarischen Prägungen nach 1061 nur selten vorkommen, und folglich kommen sie überhaupt nicht vor (*Marethová 2008*, 12, Graf 2).

Im Rahmen des neu publizierten Materials stellen die Kollektionen aus der Siedlung Kostice und aus der Terrasse Břeclav-Lanzhot eine sehr wichtige Probe der Intensität des Umlaufs der ungarischen Denare in Mähren im 11. Jahrhundert dar. Im Falle von Kostice sind hier die Denare von Stephan I. und Andreas I. vertreten (*Videman – Macháček 2013*, 854, Tab. 1), von der Terrasse Břeclav-Lanzhot kennen wir wiederum die Prägungen von Stephan I., Andreas I. und ferner diejenigen von Salomon (*Videman – Macháček 2013*, 856, Tab. 2). Auf beiden Fundstätten ist das Auftreten von mährischen přemyslidischen Prägungen seit den 60er Jahren des 12. Jahrhunderts gut sichtbar, repräsentiert durch die Denare der Teilfürsten Otto I. von Olmütz (1061–1087) und Konrad I. (1061–1092; *Videman – Macháček 2013*, 865). Dank dem Zeugnis aus den genannten Lokalitäten ist auch der weniger intensive Import von ungarischen Denaren noch im Laufe des 12. Jahrhunderts sichtbar.

Es kann somit konstatiert werden, dass die Situation in Mähren eine gute Parallele zur Kollektion auf Oberleiserberg darstellt. Während aber auf den kontinuierlich besiedelten mährischen Lokalitäten, z. B. in Kostice und auf der Terrasse Břeclav-Lanzhot, auch nach 1060 weiterhin mährische und nachfolgend auch österreichische Münzen umliefen, verschwinden die Münzen auf dem Oberleiserberg seit den 60er bis 70er Jahren des 11. Jahrhunderts beinahe gänzlich. Der auffällige Schwund von Münzen auf dem Oberleiserberg darf daher mit der Beendigung der Nutzung des Plateaus der Lokalität, wo der Marktort vorausgesetzt wird, zusammenhängen. Der neue Fund des bayerischen Pfennigs vom Ende des 11. Jahrhunderts auf dieser Lokalität hängt also höchstwahrscheinlich mit ihrer jüngsten Phase zusammen. Auf jeden Fall ist es aber interessant, dass sich hier bereits eine aus anderer Richtung importierte Münze – nämlich aus Bayern – durchsetzt.

Schluss

Es kann somit zusammengefasst werden, dass die Kollektion der Denare des 11. Jahrhunderts vom aus Oberleiserberg eine einzigartige Quelle zur Erkenntnis des Geldumlaufs in Niederösterreich in der Zeit vor der Einführung der Lokalprägungen der österreichischen Münzen im ersten Viertel des 12. Jahrhunderts darstellt. Es handelt sich um eine vielsagende Quelle, welche die Dominanz der importierten ungarischen Münzen, die auf dem niederösterreichischen Gebiet umliefen, dokumentiert. Es ist interessant, dass die Kollektion vom Oberleiserberg in der gleichen Zeit endet wie der intensive Import ungarischer Münzen nach Mähren, wo seit den 60er Jahren des 11. Jahrhunderts im Geldumlauf die heimischen

mährischen Denare der Přemysliden deutlich überwiegen. Das Gesamtbild des Münzimports ergänzt interessanterweise der neue Fund des bayerischen Pfennigs aus dem Ende des 11. Jahrhunderts. Auf dem Oberleiserberg haben wir aber bis zum 13. Jahrhundert keine jüngeren Münzen, daher muss vorausgesetzt werden, dass der plötzliche Schwund von Münzen eine Änderung der Nutzung der Fläche des Plateaus der Lokalität signalisieren darf.¹²

Literatur

- Barb, A. – Dworschak, F. 1936:* Der Fund von Tadtén, Burgenland. (Fund von Marz.). Vergrabungszeit: um 1130. 1913 Stück. Numismatische Zeitschrift 69, 69–72.
- Brundke, N. 2016:* Ein Gräberfeld des späten Frühmittelalters auf dem Oberleiserberg. In: Lauer mann, E. – Trebsche, P. (Hrsg.): Beiträge zum Tag der Niederösterreichischen Landesarchäologie 2016. Asparn/Zaya, 69–76.
- Csákvári, P. 2009:* Szent István dénárjának vernet Típusai. Győr.
- Daim, F. – Lauer mann, E. /ed./ 2007:* Das frühungarische Reitergrab von Gnadendorf (Niederösterreich), 2. verbesserte Auflage. Monographien des Römisch-Germanischen Zentralmuseums 64. Mainz.
- Emmerig, H., im Druck:* Der Beitrag der schriftlichen Quellen zur Frage nach der Monetarisierung des frühen Österreichs im 12. Jahrhundert. In: Proceedings of the XVth International Numismatic Congress Taormina 2015.
- Hahn, W. 1976:* Moneta Radasponensis. Bayerns Münzprägung im 9., 10. und 11. Jahrhundert. Braunschweig.
- 1991: Fundmünzen des 10. und 11. Jahrhunderts aus Ostösterreich. Mitteilungen der Österreichischen Numismatischen Gesellschaft 31, 50–59.
- Huszár, L. 1979:* Münzkatalog Ungarn von 1000 bis heute. München.
- Jonsson, K. 1988:* The Earliest Hungarian Coinage. In: Ilisch, P. (ed.): Commentationes Numismaticae. Festgabe für Gert und Vera Hatz zum 4. Januar 1988 dargebracht. Hamburg, 95–102.
- Karwowski, M. 2012:* Der keltische Oberleiserberg. In: Lauer mann, E. – Trebsche, P. (Hrsg.): Beiträge zum Tag der Niederösterreichischen Landesarchäologie 2012. Asparn/Zaya, 40–47.
- Koch, B. 1972:* 1971 eingelangte Münzfundberichte. Funberichte aus Österreich 10, Wien, 152–180.
- Marethová, B. 2008:* Príspevek k poznání raně středověkých pohřebišť. Zvyk vkládání mincí do hrobů. Studia mediaevalia pragensia 8, 7–44.
- Militký, J. 2011:* Die keltischen Münzen vom Oberleiserberg (Niederösterreich). In: N. Holmes (ed.): Proceedings of the XIVth International Numismatic Congress, Glasgow 2009. Glasgow, 1198–1206.
- 2012: Die Fundmünzen vom Oberleiserberg. In: Lauer mann, E. – Trebsche, P. (Hrsg.): Beiträge zum Tag der Niederösterreichischen Landesarchäologie 2012. Katalog des Niederösterreichischen Landesmuseums NF 507. Asparn/Zaya, 49–55.
- 2016: The coins of the Taurisci and Norici found in Bohemia and Moravia. In: Karwowski, M. – Ramsel, P. C. (eds.): Boii – Taurisci. Proceedings of the International Seminar, Oberleis-Klement, June 14th–15th, 2012. Mitteilungen der Prähistorischen Kommission 85. Wien, 91–115.
- Mitscha-Märheim, H. – Nischer-Falkenhof, E. 1929:* Der Oberleiserberg. Ein Zentrum vor- und frühgeschichtlicher Besiedlung, Mitteilungen der Prähistorischen Kommission 2/5, 391–438.
- Penninger, E. 1962:* Keltische, byzantinische und mittelalterliche Münzfunde aus Salzburg. (Münzfunde von Dürnbreg bei Hallein; Oberalm, BH. Hallein; Pfarwerfen, BH. St. Johann i. P.). Mitteilungen der Gesellschaft für Salzburger Landeskunde 102. Salzburg, 1–12.
- Schmidel, E. 1888:* Einzelfunde aus dem Amphitheater zu Carnuntum. Archäologisch-epigraphische Mitteilungen aus Österreich-Ungarn 12. Wien, 162–166.
- 1889: Einzelfunde aus dem Amphitheater zu Carnuntum. Bericht des Vereines Carnuntum für die Jahre 1887 und 1888. Wien, 33–37.
- Schulz, K. 1978:* Ein Fund mittelalterlicher ungarischer Kupfermünzen in Wien. Numismatische Zeitschrift 92. Wien, 17–19.
- Suppner, A. 2006:* Rund um den Oberleiserberg. Archäologische Denkmals der Gemeinden Ernstbrunn und Niederleis. Wien.

12 Für die Hilfe bei der Vorbereitung des Artikels gebührt unser Dank Dr. M. Karwowski.

- 2012: Die spätantike Höhensiedlung des 4. und 5. Jahrhunderts n. Chr. auf dem Oberleiserberg. In: Beiträge zum Tag der Niederösterreichischen Landesarchäologie 2012. Katalog des Niederösterreichischen Landesmuseums NF 507. Asparn/Zaya, 56–61.
 - 2013: Völkerwanderungszeitliche Herrschaftszentren und spätrömische Militärarchitektur am Beispiel des Oberleiserberges. In: Hardt, M. – Heinrich-Tamáska, O. (Hrsg.): Macht des Goldes, Gold der Macht. Herrschafts- und Jenseitsrepräsentation zwischen Antike und Frühmittelalter im mittleren Donauraum. Forschungen zu Spätantike und Mittelalter 2. Weinstadt, 63–70.
 - 2014: Der Oberleiserberg bei Ernstbrunn am Übergang vom Frühmittelalter zum Hochmittelalter. In: Die Babenbergermark um die Jahrtausendwende. Zum Millennium des heiligen Koloman. Die Vorträge des 32. Symposiums des Niederösterreichischen Instituts für Landeskunde, Stockerau, 2. bis 4. Juli 2012. Nöla: Mitteilungen aus dem Niederösterreichischen Landesarchiv 16. St. Pölten, 266–287.
- Šmerda, J. 1989: Nálezy uherských mincí na Moravě z 11. a 12. století. *Slovenská numizmatika* 10, 223–234.
- Videman, J. – Macháček, J. 2013: Nové mincovní nálezy z dolního Podyjí v kontextu raně středověké Moravy. *Archeologické rozhledy* 65, 851–871.

Summary

Jiří Militký – Hubert Emmerig, Early medieval coins found on the Oberleiserberg hill (Lower Austria).

The poly-cultural location – the Celtic oppidum and uphill settlement - on the Oberleiserberg hill (Lower Austria) is also known as a place where various coins were found. The early medieval coins are specific – with exception for one piece from Regensburg (cat. no. 50), some 49 Hungarian coins are documented there. Forty eight of them are represented by pieces accidentally lost in various places on the hill-plateau. Only one denier was found in the inhumation no. 34 (cat. no. 1). It is clear from the catalogue (Tab. 2) that the Hungarian coins are dating back to the interval between circa 1020 and 1063/1074. The denier struck in Regensburg is later (1084–1106). The pieces struck in 1046–1060 prevail among the Hungarian coins found on the Oberleiserberg hill, only one coin was produced after 1063 – possibly at that time, the flow of the Hungarian coins to the location stopped. The pfennig struck under Emperor Henry IV in Regensburg found at the location is interesting and evidently represents an unknown variety of this denier type.

It is very little known about early medieval times at the location. There are two historical horizons of objects found there – 9th–10th century and 10th–11th century. The first horizon is represented only by individual metallic objects, and the later horizon is well documented by archaeological excavations with inhumation burial ground of 76 graves. There was an older object of stone in almost square shape dating to the Migration Period discovered in the central part of the burial ground. A church of stone in rectangular shape with semicircular apse and western extension was built later at the same place. Because of the fact that the burial ground fully respects that building, it is possible to assume the church to be of earlier dating, very likely from the 10th century. The time of denier flow to the location is well synchronized with later use of the burial ground in the 11th century. While the burial ground ceased to exist in the 11th century, the church survived.

Besides the burial ground and the church, there is a relatively atypical situation at the location. There are only few objects with early medieval ceramics in the examined area, and basically, there is only very little of early medieval ceramics in the entire examined territory. The individual metallic objects offer the best information about character of the settlement, about use of the area respectively. Based on the extracted information, it is very likely that there was no significant settlement on the hill-plateau in the 11th century. If there was no standard settlement there in the 11th century, there must have been other activities of different character connected with cash-flow. Use of the area as a marketplace seems to be most likely. This interpretation could be supported by an early medieval weight found there.

It is possible to summarize that the group of deniers of the 11th century found on the Oberleiserberg hill represents a unique source of information about the monetary circulation in Lower Austria before beginning of the local production of the Austrian coins in the first quarter of the 12th century. It is also an important source documenting the predominant role of the imported Hungarian coins in the monetary circulation in Lower Austria.

English summary by V. Novák

DEPOT PRAŽSKÝCH GROŠŮ VÁCLAVA II. A JANA LUCEMBURSKÉHO Z KOSTELA SV. JANA KŘTITELE V MALÍNĚ (OKR. KUTNÁ HORA)

Luboš KRÁL – Zdeněk PETRÁŇ – Filip VELÍMSKÝ

Abstract – Hoard of Prague grossi of Wenceslas II and John of Luxembourg from the Church of St. John the Baptist in Malín (Kutná Hora district).

The article is focused on the hoard of 180 silver coins – one Prague grossus struck under Wenceslas II and 179 Prague grossi struck under John of Luxembourg – which was discovered at the tower foundations of the St. John the Baptist Church in Malín (Kutná Hora district) during the archaeological excavations led by the Archaeological Institute of the Academy of Sciences of the Czech Republic in Prague in 2007. Finding context is discussed. Standard numismatic catalogue of the entire hoard is attached (identification, classification and typology with description of all varieties, untypical and new variations of known types). The article is supplemented with comparison of two other hoards containing Prague grossi of Wenceslas II and John of Luxembourg from Kutná Hora dating back to the first quarter of the 14th century.

 Malín, St. John the Baptist Church, hoard, Prague grossus, Wenceslas II, John of Luxembourg

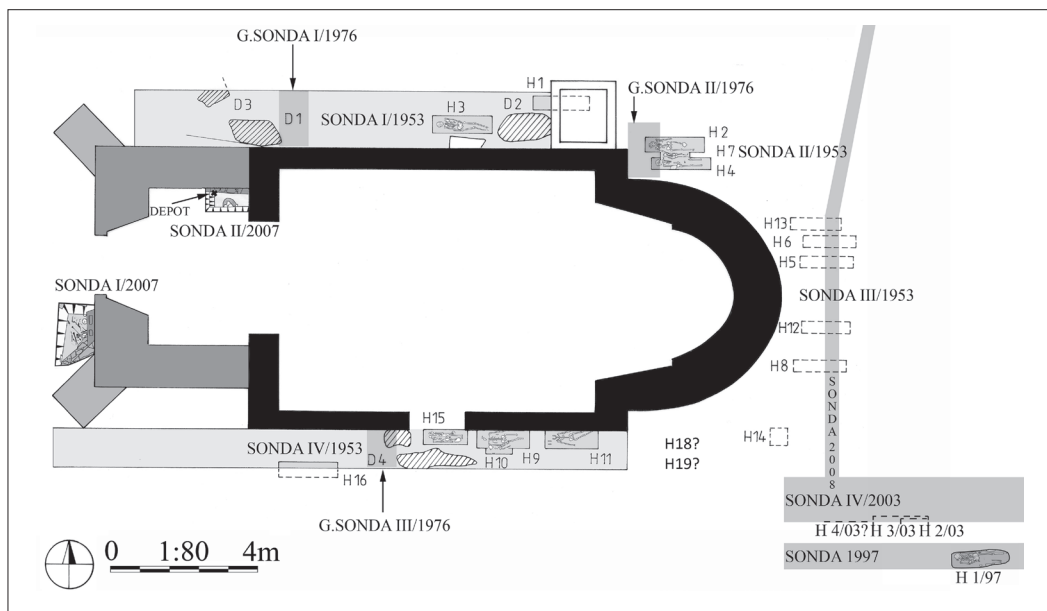
Kostel sv. Jana Křtitele v Malíně je již po několik desetiletí považován za vůbec nejstarší sakrální stavbu v okrese Kutná Hora. Jeho počátky jsou obvykle kladeny již na konec 10. století, přestože pro uvedení dataci chybí přímý doklad. K dějinám malínské stavby tak v současnosti sice existuje poměrně velké množství literatury, která však, až na ojedinělé výjimky, opakuje řadu názorů a absentuje poznatky dosavadního archeologického výzkumu (k výzkumu: *Velímský 2007*).

Zásadnější archeologický výzkum proběhl u kostela sv. Jana Křtitele pod vedením I. Hásky z Národního muzea v Praze v roce 1953, při kterém byla nalezena také drobná stříbrná mince určená jako bílý jednostranný peníz Vladislava II. Jagellonského.¹

V následujících letech pak následovala ještě řada dalších povětšinou však pouze záchranných výzkumů. Poslední výzkum toho charakteru u kostela sv. Jana Křtitele realizoval Archeologický ústav AV ČR, v.v.i., Praha pod vedením F. Velímského na přelomu srpna a září roku 2007 při výkopech statických sond u věže kostela (*Velímský 2007*). Jedním z úkolů tohoto výzkumu bylo získat podrobnější informace o samotné stavbě, zejména o charakteru a stáří založení věže kostela pro potřeby probíhajícího stavebně historického průzkumu.

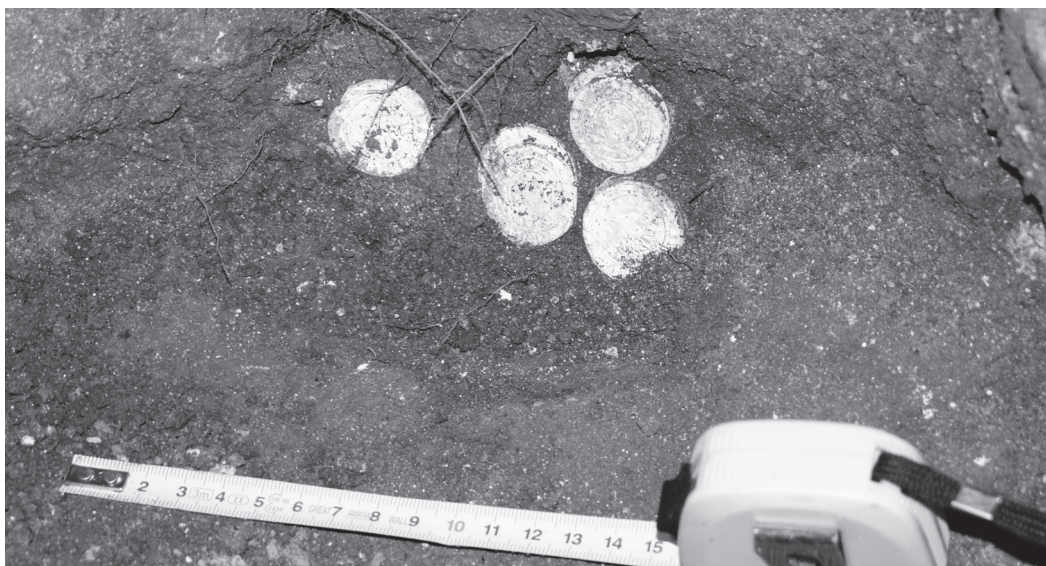
Během výzkumu byly realizovány celkem dvě sondy. První venkovní sonda byla situována při jihozápadním nároží věže. Druhá sonda se pak nacházela uvnitř přizemí věže v místě napojení věže na čelní západní zeď lodi kostela. V této interiérové sondě byl nejprve pod cca 60 cm silnou vrstvou navážek zachycen pozůstatek původní gotické podlahy věže, provedené z čtvercových keramických dlaždic o rozměrech 17,5 × 17,5 cm a síle 5 cm vsazených do vrstvy lité malty, která se ovšem dochovala pouze ve východní části sondy. Pod maltou se nacházelo souvrství tří na materiál velmi chudých středověkých kulturních vrstev, z nichž poslední dosedala v hloubce ca 135 cm na vrstvu oblázkového štěrku nad podloží obdobně jako ve venkovní sondě.

¹ Osobní fond I. Hásky, neinventarizováno, deník výzkumu 1953, APO NM v Praze.

Obr. 1. Malín, kostel sv. Jana Křtitele. Půdorys s vyznačením archeologických sondáží a místem nálezu depotu grošů.

V severozápadním nároží této sondy, v hloubce 90 cm od povrchu sondy a 30 cm od povrchu gotické dlažby, byl v ulehle materií první z evidovaných kulturních vrstev zachycen na dotyk k základu věže kostela přiložený depot 180 stříbrných mincí. Vkop pro uložení depotu byl patrný teprve pod úrovní maltového lůžka dlažby a to díky odlišné skladbě záspy, který tvořila o něco více sypká a tmavší hlína. Protože se ale v této části plochy sondy gotická dlažba, ani vrstva lité malty nedochovaly, nelze posoudit, zda k uložení mincovního depotu došlo před položením dlažby nebo teprve následně. Mince byly uloženy na sobě ve čtyřech nestejně velkých sloupcích. Vzhledem k tomu, že sloupce držely ještě při odkrytí pevně tvar, lze předpokládat, že mince byly původně zabaleny do obalu z nějakého organického materiálu (např. kůže, textilu, nebo pergamenu).

Obr. 2. Malín, kostel sv. Jana Křtitele. Grošový depot bezprostředně po odkrytí (foto F. Velímský).

Nalezený mincovní depot byl předán do sbírek Českého muzea stříbra v Kutné Hoře (ev. č. 542–721). Mince jsou téměř všechny dobře zachovalé bez výraznějších známek otěru oběhem či sekundárního poškození. Pečlivost ražby je však oproti stejnému nominálu Václava II. již nápadně nedbalejší. Určitá menší část ražeb je mírně excentrická občas s nedoraženými středem na lících stranách v oblasti koruny. Středová mincovní pole (častěji na rubech) mincí jsou často takřka v ražebním lesku a kov je lesklý bez patiny. Naopak okrajové části mincí v oblasti vnější opisů nesou pravidelně hladkou tmavou až černou patinu. Tento jev je důsledkem uložení mincí ve sloupečcích, kdy vnější vlivy pronikaly a působily chemicky na povrch mincí jen nejbližze okrajů a dále ke středům deponovaných grošů již pronikaly výrazně méně.

Obr. 3. Malín, kostel sv. Jana Křtitele. Celkový pohled na mince z depotu.

Popis nálezů

ČECHY, Václav II. (1283–1305)

mincovna: *Kutná Hora*, AR pražský groš, 1300–1305

Av.: koruna, + WENCEZLAVS • SECVNDVS, + DEI ☉ GRATIA ☉ REX ☉ BOEMIE

Rv.: český lev doleva s hřívou ze tří řad protilehlých půlměsíčků (3+4+4), ★+★ GROSSI ☉ PRAGENSES

Lit.: *Smolík 1971*, 11, č. 2; *Němečková – Sejbal 2006*, 182, č. 6.

1. 3,395 g; 11 h (ev. č. 542)

Jan Lucemburský (1310–1346)

mincovna: *Kutná Hora*, AR pražský groš, 1311–asi 1318/1320

Av.: koruna, + IOhANnES ☉ PRIMVS, + DEI ☉ GRATIA ☉ REX ☉ BOEMIE

Rv.: český lev doleva s hřívou ze tří řad protilehlých půlměsíčků (3+4+4), ★+★ GROSSI ☉ PRAGENSES, bez rubní značky za hlavou lva

Lit.: *Castelin 1960*, 150, var. I/1.

2. 4,078 g; 11 h (ev. č. 559)	29. 3,858 g; 9 h (ev. č. 645)	56. 3,624 g; 3 h (ev. č. 599)
3. 4,068 g; 1 h (ev. č. 656)	30. 3,849 g; 1 h (ev. č. 692)	57. 3,608 g; 11 h (ev. č. 705)
4. 4,046 g; 5 h (ev. č. 682)	31. 3,839 g; 11 h (ev. č. 652)	58. 3,602 g; 9 h (ev. č. 584)
5. 4,043 g; 4 h (ev. č. 635)	32. 3,833 g; 12 h (ev. č. 675)	59. 3,594 g; 8 h (ev. č. 547)
6. 4,032 g; 5 h (ev. č. 552)	33. 3,824 g; 4 h (ev. č. 668)	60. 3,569 g; 5 h (ev. č. 549)
7. 4,023 g; 1 h (ev. č. 565)	34. 3,821 g; 12 h (ev. č. 612)	61. 3,567 g; 11 h (ev. č. 632)
8. 4,005 g; 12 h (ev. č. 588)	35. 3,815 g; 2 h (ev. č. 550)	62. 3,565 g; 1 h (ev. č. 608)
9. 3,980 g; 12 h (ev. č. 653)	36. 3,785 g; 11 h (ev. č. 620)	63. 3,556 g; 6 h (ev. č. 616)
10. 3,967 g; 3 h (ev. č. 568)	37. 3,784 g; 9 h (ev. č. 604)	64. 3,542 g; 5 h (ev. č. 580)
11. 3,961 g; 1 h (ev. č. 691)	38. 3,776 g; 7 h (ev. č. 560)	65. 3,534 g; 1 h (ev. č. 544)
12. 3,935 g; 4 h (ev. č. 593)	39. 3,766 g; 5 h (ev. č. 640)	66. 3,526 g; 6 h (ev. č. 644)
13. 3,935 g; 6 h (ev. č. 687)	40. 3,765 g; 1 h (ev. č. 575)	67. 3,512 g; 7 h (ev. č. 598)
14. 3,933 g; 1 h (ev. č. 564)	41. 3,761 g; 7 h (ev. č. 597)	68. 3,507 g; 5 h (ev. č. 551)
15. 3,927 g; 10 h (ev. č. 561)	42. 3,747 g; 3 h (ev. č. 646)	69. 3,496 g; 11 h (ev. č. 617)
16. 3,926 g; 3 h (ev. č. 700)	43. 3,747 g; 11 h (ev. č. 566)	70. 3,495 g; 8 h (ev. č. 639)
17. 3,924 g; 4 h (ev. č. 714)	44. 3,726 g; 9 h (ev. č. 628)	71. 3,495 g; 1 h (ev. č. 563)
18. 3,919 g; 6 h (ev. č. 685)	45. 3,723 g; 8 h (ev. č. 627)	72. 3,472 g; 4 h (ev. č. 694)
19. 3,907 g; 5 h (ev. č. 548)	46. 3,705 g; 10 h (ev. č. 569)	73. 3,467 g; 1 h (ev. č. 555)
20. 3,905 g; 11 h (ev. č. 688)	47. 3,686 g; 2 h (ev. č. 557)	74. 3,413 g; 6 h (ev. č. 662)
21. 3,904 g; 8 h (ev. č. 554)	48. 3,680 g; 3 h (ev. č. 611)	75. 3,408 g; 1 h (ev. č. 582)
22. 3,903 g; 9 h (ev. č. 558)	49. 3,661 g; 12 h (ev. č. 679)	76. 3,407 g; 1 h (ev. č. 585)
23. 3,899 g; 1 h (ev. č. 676)	50. 3,654 g; 9 h (ev. č. 592)	77. 3,353 g; 9 h (ev. č. 686)
24. 3,890 g; 4 h (ev. č. 683)	51. 3,654 g; 9 h (ev. č. 674)v	78. 3,103 g; 6 h (ev. č. 636)
25. 3,882 g; 11 h (ev. č. 601)	52. 3,646 g; 1 h (ev. č. 553)	79. 3,094 g; 9 h (ev. č. 574)
26. 3,876 g; 3 h (ev. č. 556)	53. 3,645 g; 1 h (ev. č. 577)	80. 3,051 g; 6 h (ev. č. 716)
27. 3,874 g; 9 h (ev. č. 672)	54. 3,635 g; 8 h (ev. č. 543)	81. 2,712 g; 7 h (ev. č. 546)
28. 3,864 g; 4 h (ev. č. 622)	55. 3,630 g; 12 h (ev. č. 693)	

–, Av.: koruna, + IOhANnCS ◊ PRIMVS, + DEI ◊ GRATIA ◊ REX ◊ BOEMIE, tečka v křížku mezi BOEMIE a DEI

Rv.: český lev doleva s hřívou ze tří řad protilehlých půlměsíčků (3+4+4), ★+★ GROSSI ◊ PRAGENSIS, bez rubní značky za hlavou lva

Lit.: *Castelin 1960*, 150, var. I/1.

82. 4,067 g; 5 h (ev. č. 631)	84. 3,720 g; 2 h (ev. č. 579)	86. 3,630 g; 3 h (ev. č. 633)
83. 3,821 g; 3 h (ev. č. 589)	85. 3,683 g; 7 h (ev. č. 545)	87. 3,439 g; 3 h (ev. č. 681)

–, Av.: koruna, + IOhANnCS PRIMVS, + DEI ◊ GRATIA ◊ REX ◊ BOEMIE

Rv.: český lev doleva s hřívou ze tří řad protilehlých půlměsíčků (3+4+4), ★+★ GROSSI ◊ PRAGENSIS, rubní značka za hlavou lva – 1/2lilie

Lit.: *Militký – Petrář 2010*; rubní značka – *Hána 1998*, 16, tab. 1:1b.

88. 3,926 g; 1 h (ev. č. 573)

–, Av.: koruna, + IOhANnCS ◊ PRIMVS, + DEI ◊ GRATIA ◊ REX ◊ BOEMIE

Rv.: český lev doleva s hřívou ze tří řad protilehlých půlměsíčků (3+4+4), ★+★ GROSSI ◊ PRAGENSIS, rubní značka za hlavou lva – 1/2lilie

Lit.: *Castelin 1960*, 150, var. I/1; rubní značka – *Hána 1998*, 16, tab. 1:1b.

89. 4,104 g; 6 h (ev. č. 609)	98. 3,911 g; 4 h (ev. č. 606)	107. 3,862 g; 3 h (ev. č. 578)
90. 4,092 g; 9 h (ev. č. 602)	99. 3,907 g; 9 h (ev. č. 637)	108. 3,850 g; 8 h (ev. č. 689)
91. 4,022 g; 1 h (ev. č. 572)	100. 3,905 g; 3 h (ev. č. 570)	109. 3,835 g; 11 h (ev. č. 595)
92. 3,996 g; 11 h (ev. č. 581)	101. 3,897 g; 9 h (ev. č. 658)	110. 3,834 g; 12 h (ev. č. 715)
93. 3,972 g; 11 h (ev. č. 657)	102. 3,896 g; 10 h (ev. č. 605)	111. 3,832 g; 11 h (ev. č. 690)
94. 3,947 g; 12 h (ev. č. 587)	103. 3,893 g; 3 h (ev. č. 663)	112. 3,824 g; 9 h (ev. č. 659)
95. 3,947 g; 5 h (ev. č. 623)	104. 3,889 g; 7 h (ev. č. 603)	113. 3,803 g; 1 h (ev. č. 661)
96. 3,928 g; 2 h (ev. č. 614)	105. 3,878 g; 12 h (ev. č. 703)	114. 3,801 g; 9 h (ev. č. 643)
97. 3,913 g; 9 h (ev. č. 660)	106. 3,867 g; 12 h (ev. č. 719)	115. 3,789 g; 8 h (ev. č. 717)

116. 3,776 g; 8 h (ev. č. 648)	126. 3,712 g; 6 h (ev. č. 650)	137. 3,535 g; 12 h (ev. č. 696)
117. 3,769 g; 4 h (ev. č. 583)	127. 3,687 g; 8 h (ev. č. 610)	138. 3,528 g; 7 h (ev. č. 615)
118. 3,756 g; 7 h (ev. č. 626)	128. 3,679 g; 8 h (ev. č. 638)	139. 3,517 g; 6 h (ev. č. 702)
119. 3,755 g; 12 h (ev. č. 710)	129. 3,675 g; 8 h (ev. č. 576)	140. 3,514 g; 8 h (ev. č. 567)
120. 3,745 g; 10 h (ev. č. 684)	130. 3,670 g; 11 h (ev. č. 699)	141. 3,497 g; 1 h (ev. č. 624)
121. 3,743 g; 11 h (ev. č. 590)	131. 3,664 g; 12 h (ev. č. 642)	142. 3,302 g; 2 h (ev. č. 630)
122. 3,740 g; 3 h (ev. č. 607)	132. 3,652 g; 11 h (ev. č. 718)	143. 3,215 g; 12 h (ev. č. 596)
123. 3,739 g; 7 h (ev. č. 698)	133. 3,641 g; 1 h (ev. č. 621)	144. 3,196 g; 8 h (ev. č. 594)
124. 3,738 g; 1 h; av., rv. výrazný dvojráz (ev. č. 651)	134. 3,610 g; 9 h (ev. č. 618)	145. 3,192 g; 5 h (ev. č. 673)
125. 3,714 g; 11 h (ev. č. 625)	135. 3,577 g; 3 h (ev. č. 641)	146. 3,099 g; 11 h (ev. č. 664)
	136. 3,549 g; 12 h (ev. č. 711)	147. 3,035 g; 1 h (ev. č. 708)

–, Av.: koruna, + IOhANnCS ꝛ PRIMVS, + DEI ꝛ GRATIA ꝛ REX ꝛ BOEMIE, tečka v křížku mezi BOEMIE a DEI

Rv.: český lev doleva s hřívou ze tří řad protilehlých půlměsíčků (3+4+4), ★+★ GROSSI ꝛ PRAGENSSES, rubní značka za hlavou lva – 1/2lilie

Lit.: *Castelin 1960*, 150, var. I/1; rubní značka – *Hána 1998*, 16, tab. 1:1b.

148. 3,935 g; 7 h (ev. č. 666)	151. 3,782 g; 11 h (ev. č. 678)	154. 3,419 g; 7 h (ev. č. 655)
149. 3,928 g; 6 h (ev. č. 695)	152. 3,730 g; 12 h (ev. č. 634)	155. 3,270 g; 9 h (ev. č. 571)
150. 3,864 g; 6 h (ev. č. 654)	153. 3,565 g; 12 h (ev. č. 704)	156. 3,181 g; 9 h (ev. č. 586)

–, Av.: koruna, + IOhANnCS ꝛ PRIMVS, + DEI ꝛ GRATIA ꝛ REX ꝛ BOEMIE

Rv.: český lev doleva s hřívou ze tří řad protilehlých půlměsíčků (3+4+4), ★+★ GROSSI ꝛ PRAGENSSES, rubní značka za hlavou lva – 1/2lilie (?)

Lit.: *Castelin 1960*, 150, var. I/1; rubní značka – *Hána 1998*, 16, tab. 1:1b (?).

157. 4,073 g; 5 h (ev. č. 670)	159. 3,879 g; 8 h (ev. č. 677)	161. 3,585 g; 7 h (ev. č. 600)
158. 3,919 g; 2 h (ev. č. 709)	160. 3,863 g; 5 h (ev. č. 712)	162. 3,164 g; 12 h (ev. č. 665)

–, Av.: koruna, + IOhANnCS ꝛ PRIMVS, + DEI ꝛ GRATIA ꝛ REX ꝛ BOEMIE

Rv.: český lev doleva s hřívou ze tří řad protilehlých půlměsíčků (3+4+4), ★+★ GROSSI ꝛ PRAGENSSES, rubní značka za hlavou lva – 1/2lilie

Lit.: *Castelin 1960*, 150, var. I/1 (?); rubní značka – *Hána 1998*, 16, tab. 1:1b.

163. 3,725 g; 6 h (ev. č. 680)	165. 3,738 g; 3 h (ev. č. 667)
164. 3,720 g; 1 h (ev. č. 591)	166. 3,353 g; 11 h (ev. č. 619)

–, Av.: koruna, + IOhANnCS ꝛ PRIMVS, + DEI ꝛ GRATIA ꝛ REX ꝛ BOEMIE

Rv.: český lev doleva s hřívou ze tří řad protilehlých půlměsíčků (3+4+4), ★+★ GROSSI ꝛ PRAGENSSES, rubní značka za hlavou lva – křížek (?)

Lit.: *Castelin 1960*, 150, var. I/1; rubní značka – nepublikovaná.

167. 3,482 g; 8 h (ev. č. 563)

–, Av.: koruna, + IOhANnCS ꝛ PRIMVS, + DEI ꝛ GRATIA ꝛ REX ꝛ BOEMIE

Rv.: český lev doleva s hřívou ze tří řad protilehlých půlměsíčků (3+4+4), ★+★ GROSSI ꝛ PRAGENSSES, za hlavou lva nečitelná rubní značka (?)

Lit.: *Castelin 1960*, 150, var. I/1 (?).

168. 3,974 g; 5 h (ev. č. 629)	172. 3,859 g; 7 h (ev. č. 707)	176. 3,440 g; 5 h (ev. č. 647)
169. 3,967 g; 12 h (ev. č. 720)	173. 3,773 g; 5 h (ev. č. 701)	177. 3,348 g; 6 h (ev. č. 697)
170. 3,942 g; 8 h (ev. č. 713)	174. 3,654 g; 5 h (ev. č. 721)	178. 3,101 g; 9 h (ev. č. 669)
171. 3,887 g; 10 h (ev. č. 706)	175. 3,473 g; 5 h (ev. č. 613)	179. 3,048 g; 4 h (ev. č. 649)

–, Av.: koruna, + IOhANnCS ꝛ PRIMVS, + DEI ꝛ GRATIA ꝛ REX ꝛ BOEMIE, tečka v křížku mezi BOEMIE a DEI

Rv.: český lev doleva s hřívou ze tří řad protilehlých půlměsíčků (3+4+4), ★+★ GROSSI ꝛ PRAGENSSES, za hlavou lva nečitelná rubní značka (?)

Lit.: *Castelin 1960*, 150, var. I/1 (?).

180. 3,711 g; 5 h (ev. č. 671)

1

2

26

54

81

82

86

87

88

89

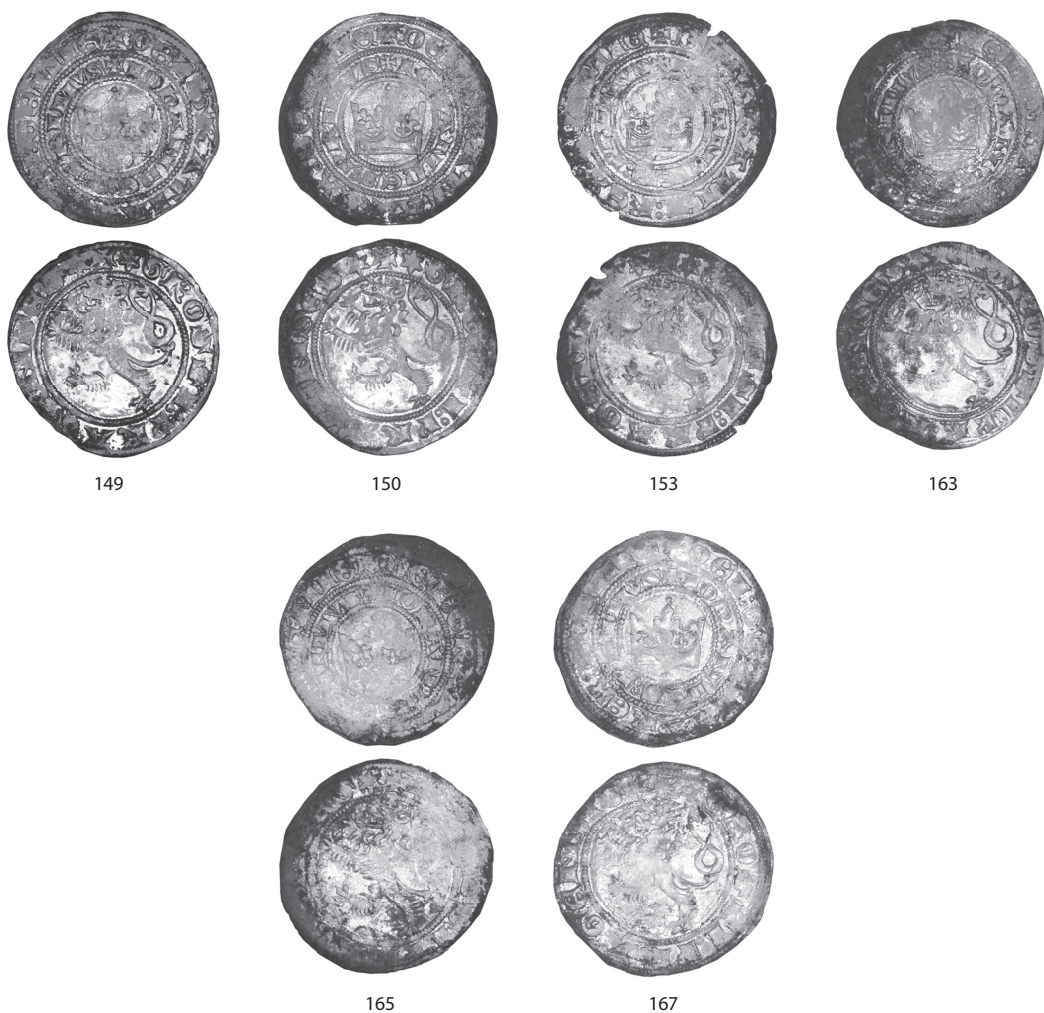

90

102

Obr. 4. Malín, kostel sv. Jana Křtitele. Výběr mincí z nálezu (čísla odpovídají katalogu; foto: F. Velímský).

Mincovní nález z Malína obsahoval pouze jediný nominál – pražské groše, jde tedy o soubor záměrně vytříbených mincí. Jedná se tedy v podstatě o monotypární depot, protože kromě jediného pražského groše Václava II. nález obsahuje pouze pražské groše Jana Lucemburského a to pouze jediného typu Castelin (1960) var. I/1 v několika variantách. Jediným rozdílem uvnitř tohoto typu je přítomnost či nepřítomnost rubní značky za hlavou lva (*Hána 1998*, 16, tab. 1:1b), která se vyskytla u 73 (č. 88–156, 163–166) a možná i u 79 (č. 157–162) exemplářů ze 179 kusů, což je 41,5% (44,9%) z celkového počtu Janových grošů. U jednoho groše byla zjištěna rubní značka v podobě křížku (č. 167) – jde zřejmě o nepublikovanou variantu.

Další odlišností je drobná tečka či kroužek uprostřed křížku v zevním opise líce mezi slovy BOEMIE a DEI. Takto odlišný křížek byl nalezen u celkem 16 kusů (č. 82–87, 148–156, 180).

Zajímavostí je jediný exemplář opisové varianty pražského groše Jana Lucemburského (č. 88) bez rozdělovacího znaménka dvou kroužků mezi slovy IOhANnES a SCCVNDVS. Tato opisová varianta byla již publikována samostatně (*Militký – Petrán 2010*). Detailní studium místa chybějícího rozdělovacího znaménka přineslo zajímavé zjištění – plocha je totiž pokryta jemnými liniemi, které vznikly hlazením plochy razidla před jeho výrobou. Tento drobný technologický detail jednoznačně dokládá, že dvojice kroužků do razidla vbíta opravdu nebyla.

Typ Castelin (1960) I/1 je statisticky obecně nejčastěji se vyskytujícím mincovním typem grošů Jana Lucemburského a podle doposud uznávané chronologie patří na samotný začátek ražeb tohoto panovníka podle K. Castelina do období let 1311– asi 1318. Protože v popsaném depotu není přítomen žádný z mladších mincovních typů pražského groše, lze hranici okolo roku 1318 nebo nedlouho po něm označit za dobu ukrytí depotu.

Konkrétní důvody uložení, jakož i společenské postavení majitele ukrytých peněz jsou dnes nezjistitelné. Nález však nepřímou naznačuje některé zajímavé souvislosti. Místo jeho ukrytí téměř s jistotou dokazuje, že v době uložení mincí do země již u západního průčelí kostela sv. Jana Křtitele stála gotická věž. Prostor, ve kterém byly groše ukryty, se tak nacházel uvnitř existující stavby kostela a je otázka, do jaké míry byl přístupný. Peněžní hotovost si zde ukryl někdo, kdo se zde mohl pohybovat a musel tedy zřejmě mít ke kostelu nějaký vztah. Suma 180 pražských grošů, tedy přesně tři kopy po 60 kusech, ukrytá zřejmě v nějakém organickém obalu, budí nápadný dojem, že jde o záměrně odpočítanou, nejspíše osobní peněžní hotovost. Z okruhu osob, které připadají do úvahy, lze samozřejmě na prvním místě jmenovat malínského faráře – to je ovšem jen těžko ověřitelná hypotéza.

Stanovení přesné příčiny ukrytí depotu je však pochopitelně pouhou spekulací, pouze s určitou pravděpodobností se jako možné jeví tezaurování finanční hotovosti na případné horší časy spíše než rychlá úschova z důvodu nějakého akutního nebezpečí. Důvod, proč již k vyzvednutí depotu nedošlo, zůstává neznámý.

Na základě rozboru nálezové situace i posouzení mincovní struktury odrytého grošového nálezu lze konstatovat, že tento depot byl uložen k již existujícímu základu věže kostela a to patrně ještě v průběhu druhého desetiletí 14. století.

Z nejbližšího okolí Kutné Hory známe pouze dva depoty obsahující početnější grošové ražby prvního Lucemburka na českém trůnu a ukryté ještě v době jeho vlády. Prvým je nález pražských grošů Václava II. a Jan Lucemburského náhodně objevený o rok dříve u paty pilíře presbytáře konventního chrámu Nanebevzetí Panny Marie v Sedlci u Kutné Hory (*Militký – Velímský 2007*). Tento depot, ukrytý přibližně ve stejné době jako popisovaný depot z Malína, obsahoval ještě jako převažující složku pražské groše Václava II.

Druhým mincovním souborem je nález 72 pražských grošů Jana Lucemburského z roku 1934 v okrajové čtvrti Kutné Hory zvané Mišpulky (*Štroblová 1974; Petrán 2002*). Tento grošový depot však svým zcela výjimečně špatným zrnem vybočuje z ostatních grošových nálezů. Soubor původně 72 kusů Janových pražských grošů také nejstaršího typu Castelin I/1 byl ražen z kovu o obsahu cca pouze 20 % stříbra a 80 % mědi. Jde tedy zcela jednoznačně o dobová falza – záměrně nejakostní ražbu ke škodě příjemce. Na druhé straně však všechny mince spolehlivě pocházejí z ušlechtilé řezaných razidel jen velmi těžko zhotovených v nějakém pokoutní padělatelské dílně. Proto již H. Štroblová (*1964*) vyslovila oprávněnou domněnku, že by se mohlo jednat o nelegální mincovní dílo pocházející přímo z královské mincovny. Tato problematika popisovaného nálezu tak zůstává nadále otevřená.

Literatura

- Castelin, K. 1960:* O chronologii pražských grošů Jana Lucemburského. Numismatický sborník 6, 129–163.
- Hána, J. 1998:* Rubní značky pražských grošů. Domažlice.
- Hásková, J. 1991:* Pražské groše 1300–1526. České, moravské a slezské mince 10.–20. století. Národní muzeum v Praze. „Chaurova sbírka“. Svazek III. Praha.
- Němečková, V. – Sejbal, J. 2006:* Nález mincí a slitkového stříbra z Černožic. Peníze posledních Přemyslovců a počátky české grošové měny. Hradec Králové.
- Militký, J. – Petrán, Z. 2010:* Dvě neznámé varianty pražských grošů Jana Lucemburského. Numismatické listy 65, 127–132.
- Militký, J. – Velímský, F. 2007:* Depot pražských grošů Václava II. a Jana Lucemburského od klášterního kostela Nanebevzetí Panny Marie v Sedlci (okr. Kutná Hora). Numismatický sborník 22, 232–242.
- Petrán, Z. 2002:* Nálezové mincovní celky v Okresním muzeu v Kutné Hoře a stav jejich zpracování. In: Šimek, E. (ed.): Dokumentace a prezentace dějin české mince a měny grošové doby v našich muzeích. Sborník příspěvků ze semináře numismatiků – Pardubice 22.–23. 10. 1998. Praha – Pardubice, 69–74.
- Smolik, J. 1971:* Pražské groše a jejich díly (1300–1547). Praha (doplnili Castelin, K. – Pánek, I.).

Štroblová, H. 1974: Příspěvek k nálezu falešných pražských grošů Jana Lucemburského z Kutné Hory – Mišpulek. Numismatické listy 29, 13–20.

Velímský, F., 2007: Kostel sv. Jana Křtitele v Malíně (okr. Kutná Hora) ve světle dosavadního archeologického výzkumu. Po stopách svatého Vojtěcha. Antiqua Cuthna 3, 175–198.

Summary

Luboš Král – Zdeněk Petrář – Filip Velímský, Hoard of Prague grossi of Wenceslas II and John of Luxembourg from the Church of St. John the Baptist in Malín (Kutná Hora district).

On September 3, 2007, a hoard of 180 silver coins (Prague grossi) was found during digging a static probe at the tower foundations of the St. John the Baptist Church in Malín (Kutná Hora district) during the archaeological excavations led by the Archaeological Institute of the Academy of Sciences of the Czech Republic in Prague. The coins were buried close to the foundations some 90 cm deep from the surface and some 30 cm below the Gothic floor. They were formed in four piles of different height still firmly stucked together after removal of the paving, so it is possible to anticipate an organic cover. The coins are very well preserved without any sign of significant wearing in circulation or secondary damage. Fewer pieces are slightly excentric, sometimes with badly struck central parts on obverse in place where the crown is situated. Central fields (mostly on reverse) are often almost intact and the metal is shiny without patina. On the other hand the coin margins in place of marginal legends have a smooth dark almost black patina very likely because of their burial. Some coins are sometimes not fully struck, so sometimes it is quite difficult to distinguish particular features typical for a concrete type. The hoard consists of pieces of one denomination only – Prague grossi – the group evidently represents deliberately selected coins. With exception for one Prague grossus struck under Wenceslas II (*Smolík 1971*, 11, no. 2), there are only Prague grossi struck under John of Luxembourg. They are classified by the type listed by K. Castelin under no. I/1 (*Castelin 1960*) with several varieties which are normally regarded as the very first issues of this ruler produced in 1311–1318. The only difference for this type is represented by existence or non-existence of the mark behind the lion's head (*Hána 1998*, 16, Tab. 1:1b) documented in the case of 73 pieces (nos. 88–156, 163–166), possibly 79 pieces (nos. 157–162) among 179 specimens, which is some 41.5% (44.9%) of the total number of the coins produced under John of Luxembourg in the hoard. In one case, the mark in form of a cross was detected on reverse (no. 167) – it is evidently an unpublished variety. There is another difference documented: small dot or annulet inside cross in the obverse marginal legend between 'BOCMIC' and 'DEI'. Such different cross was detected in 16 cases (nos. 82–87, 148–156, 180). There is also another rarity: one piece (no. 88) without division mark in form of two annulets between 'IOhANn€S' and 'SECVNDVS' (*Militký – Petrář 2010*). Because of the fact that there is no later type of the Prague grossi in the Malín hoard, it is possible to accept the burial date around 1318 or slightly later. The finding spot confirms existence of a Gothic tower in the western front of the St. John the Baptist Church in time of the burial of the coins. The space for the burial of the grossi was situated inside the existing church building. The amount of 180 Prague grossi, i.e. exactly three sexagenas, can point to a deliberately selected and thesaurized sum of money, private cash most likely.

English summary by V. Novák

PRAGER GROSCHEN IN DEN NEUZEITLICHEN MÜNZFUNDEN IN ÖSTERREICH – DER SCHATZFUND VON MANNERSDORF AM LEITHAGEBIRGE (NÖ)

Johannes HARTNER

Abstract – Prague Grossi in coin hoards from the 16th and 17th centuries in the territory of Austria.

The Prague Grossi has played a decisive role in Austrian and Bavarian circulation of the 14th and 15th century since 1300. Although its minting ended in 1547 during the reign of Ferdinand I (1521–1564), Prague Grossi can still be found in large quantity in coin hoards until the mid-17th century. Therefore this paper focuses on Prague Grossi in coin hoards from the 16th and 17th centuries discovered in the Austrian territory. In addition to an extensive analysis of the coin finds, the changed monetary-historical importance of the Prague Grossi at that time shall be considered. Additionally, a new coin hoard discovered in 2009 in Mannersdorf (Mannersdorf am Leithagebirge, District Bruck a. d. Leitha, Lower Austria), almost entirely consisting of Prague Grossi, and a chronologically organized catalogue of the relevant Austrian coin hoards (dating from 1500 to 1628) are presented in the appendix.

 Austria, Bohemia, Prague Grossi, 16th and 17th centuries

Einleitung

Als es in Europa Ende des 12., Anfang des 13. Jahrhunderts zu einem wirtschaftlichen Aufschwung, bedingt durch die Zunahme von städtischen Märkten und die Entstehung überregionaler Handelsräume, kam, war eine Reform des bestehenden mittelalterlichen Geldwesens erforderlich. Von zentraler Bedeutung dafür war die Prägung von Groschennominalen, also Mehrpfennignominalen.

Zu dieser Neuerung kam es etwa um 1190, als die Republik Venedig eine schwerere Silbermünze, den Matapan, zu prägen begann. Mailand und weitere norditalienische Städte nahmen sich daran ein Beispiel. So konnte sich der Grosso in der ersten Hälfte des 13. Jahrhunderts in Norditalien durchsetzen. Durch den städteübergreifenden Fernhandel war es auch über die italienischen Grenzen hinaus von Interesse, eine nicht nur lokal gültige Handelsmünze zu schaffen. 1259 kam es somit in der Münzstätte Meran in Tirol zu der Prägung des Tiroler Zwanzigers, auch bekannt unter dem lange verwendeten Begriff Kreuzer. Wenig später schloss sich ebenso Frankreich dieser Innovation an und führte um 1266, unter der Regierung von Ludwig IX. (1226/1235–1270)¹, die Turnose oder „*gros denier tournois*“ ein. Dieser fand in seinem Aussehen europaweit Nachahmung²; so auch in Böhmen, wo es 1300 zur Prägung des Prager Groschens kam, der weit über die böhmischen Grenzen hinaus und bis in das 16. Jahrhundert seine Gültigkeit bewahren sollte.³ Betrachtet man österreichische Münzfunde dieser Zeit, so zeigt sich, dass der Prager Groschen im Gebiet des heutigen Österreichs eine herausragende Ergänzung des vorhandenen Umlaufgeldes darstellte, da in diesem Gebiet keine Großsilbernominalen geprägt wurden.

- 1 Ludwig wurde zwar 1226 zum König gesalbt, da er jedoch noch nicht vollmündig war, übernahm seine Mutter bis zu seinem 21. Geburtstag, die Regierungsgeschäfte.
- 2 Diese Silberprägung stellt die Ausprägung der alten karolingischen Rechnungseinheit des Schillings dar, der gemäß „*denarius duodecim denarios valens*“ einem Pfennig zu 12 Pfennigen entsprach (Klüßendorf 2009, 83).
- 3 Ende des 13. Jahrhunderts kam es bei Kuttenberg zu immensen Silbererzfunden. Wenzel II. (1278–1305) nutzte diese Gelegenheit um eine einschneidende Münzreform in die Wege zu leiten. Ziel war es, den Umlauf ungeprägten Edelmetalls zu unterbinden und seinen Umtausch in geprägte Münzen durchzusetzen. Das nötige Wissen für solch eine Reform kam von drei florentinischen Geschäftsleuten, die zur Beratung nach Böhmen geholt worden waren (Nohejlová-Prátová 1973, 98). Entgegen früheren Reformversuchen für eine Dezentralisierung, ging diese Neuordnung endgültig in eine königliche Monopolisierung des Münzwesens über. Die Denarwährung wurde von der Groschenwährung abgelöst. Vorgesehen war, dass aus einer Prager Gewichtsmark, die einem Gewicht von 253,14 g entsprach, 64 Prager Groschen, zu je 3,975 g, geschlagen werden konnten. Ein Groschen entsprach nun 12 kleinen Denaren (Parvi). Die Feinheit betreffend, war ein Silbergehalt von 3,62 g vorgesehen, 0,937–0,930 fein (Castelin 1973, 2).

Diese Situation skizzierte Hubert Emmerig 2010 in seinem Beitrag „Prager Groschen in den mittelalterlichen Münzfunden in Österreich und Bayern“. Darin wurden Funde auf bayerischem und österreichischem Boden mit einer Verbergungsdatierung von 1300 bis 1500 untersucht.

Thema des vorliegenden Aufsatzes ist die nähere Auseinandersetzung mit Prager Groschen in neuzeitlichen Münzfunden des 16. und 17. Jahrhunderts mit einer Verbergungszeit ab 1500 in Österreich. Grund dafür war ein Münzfund, der im Oktober 2012 am Institut für Numismatik und Geldgeschichte der Universität Wien zur Bestimmung vorgelegt wurde. Für den Fund ergab sich ein Verbergungsjahr ab 1554 und ist mit 54 Prager Groschen in dieser Zeit einer der größten Funde an Prager Groschen in Österreich.

Es stellt sich also die Frage nach der Gültigkeit des Prager Groschens nach 1500 und weiters nach 1547, dem letzten Jahr seiner Prägung und seiner Rolle im neuzeitlichen Geldumlauf. Von Interesse scheint außerdem ein 1644 erlassenes Generalmandat, das den Prager Groschen endgültig verbot. Ob und wenn ja, wie sich diese Eckdaten als Zäsuren auf den Umlauf des Prager Groschens auswirkten und sich auch in der Fundsituation erkennen lassen, soll unter anderem geklärt werden. Die Münzfundanalyse wird in folgende Punkte gegliedert:

1. Analyse der relevanten Münzfunde
2. Zeitliche Verteilung des Prager Groschens
3. Regionale Verteilung des Prager Groschens
4. Vergesellschaftung des Prager Groschens mit neuzeitlichen Münzsorten
5. Geldgeschichtliche Einordnung der Münzfunde

Die Fundauswertung beschränkt sich hierbei ausschließlich auf Österreich. Im Anhang wird der neue Schatzfund von Mannersdorf vorgestellt; es folgt ein chronologisch sortierter Fundkatalog⁴ der relevanten Münzfunde mit einer Verbergungszeit ab 1500.

Analyse der relevanten Münzfunde

Grundlage für eine umfangreiche Fundrecherche und Auswertung war der Fundkatalog des Instituts für Numismatik und Geldgeschichte der Universität Wien.⁵ Es wurde eine Zeitspanne von 1500 bis 1650 untersucht. Für diesen Zeitraum sind insgesamt 49 Funde bekannt. Der früheste Fund hat eine Verbergungsdatierung von 1500, und der letzte Fund wird in das Jahr 1628 gelegt. Für das restliche 17. Jh. und darüber hinaus ins 18. Jh. sind im Fundkatalog des Instituts für Numismatik und Geldgeschichte (FK/ING) keine weiteren Prager Groschen in Münzfunden verzeichnet. Bei allen Funden handelt es sich ausschließlich um Schatzfunde; Einzelfunde für den untersuchten Zeitraum, also von Wladislaus II. (1471–1516) bis Ferdinand I. (1526–1547), waren nicht zu finden.

Zeitliche Verteilung des Prager Groschens

Die 49 für Österreich bekannten Schatzfunde lassen sich nach Jahrhunderthälften einteilen und im folgenden Abschnitt differenzierter betrachten.

Tab. 1. Fundzahlen nach Jahrhunderthälften

	1.Hälfte 16. JH	2.Hälfte 16. JH	1.Hälfte 17. JH.	Gesamt
Funde	26	7	16	49

Es scheint nicht verwunderlich, dass etwa die Hälfte der Münzfunde noch in die 1. Hälfte des 16. Jh. fällt, hatte doch Emmerig (2010) auf die Bedeutung des Prager Groschens in den mittelalterlichen

⁴ Soweit es möglich war wurden hier die Literaturangaben mit den Nummern des Fundkataloges von Šimek (1979) ergänzt.
⁵ FK/ING verweist auf den jeweiligen Eintrag im Fundkatalog am Institut für Numismatik und Geldgeschichte der Universität Wien. Diese Datenbank verzeichnet die Münzfunde des Mittelalters und der Neuzeit aus Österreich von 491 bis heute mit allen wichtigen Eckdaten sowie dem Inhalt und der weiterführenden Literatur. Hier im Fundkatalog als FK/ING (Fundkatalog / Institut für Numismatik und Geldgeschichte) zitiert.

Münzfunden Österreichs von 1300–1500 hingewiesen.⁶ Dass der Prager Groschen auch noch in das 16. Jh. hinein in größeren Mengen in den Münzfunden vorkommt, war zu erwarten. In den darauffolgenden Jahrhunderthälften mögen die Fundzahlen überraschen, da eher mit einem Verschwinden von Prager Groschen in den Münzfunden zu rechnen gewesen wäre. Trotzdem treten sie noch bis 1628 in den Münzfunden auf. In der folgenden Tabelle sind die in den relevanten Funden vorkommenden Prager Groschen nach Jahrhunderthälften und ihren Prägeherren aufgliedert dargestellt.

Tab. 2. Prager Groschen der Prägeherren nach Jahrhunderthälften

	1.Hälfte 16. JH	2.Hälfte 16. JH	2.Hälfte 17. JH.	Gesamtanzahl
Funde	26	7	16	49
Wenzel II. (1300–1305)	5	1	1	7
Wenzel IV. (1378–1419)	0	0	10	10
Georg von Podiebrad (1458–1471)	0	1	6	7
Wladislaus II. (1471–1516)	610	193	630	1433
Ludwig II. (1516–1526)	0	1	2	3
Ferdinand I. (1526–1547)	12	12	142	166
Gesamtanzahl	627	208	791	1626

Wie der tabellarischen Auflistung zu entnehmen ist, kommen am meisten Groschen von König Wladislaus II. und Kaiser Ferdinand I. vor. Das war auch zu erwarten, bedenkt man die Pragemassen die unter dem Jagiellonen-König ausgestoßen worden sind (*Castelin 1973*, 48). Die Prager Groschen Ferdinands I. prägen ebenfalls deutlich die Münzfunde im beginnenden 17. Jh., auch wenn sie im 16. Jh. erst noch zaghaft Einfluss in den österreichischen Geldumlauf finden. Grund dafür wird einerseits die Münzordnung von 1481 (*Nagl 1908*) gewesen sein, da mit ihr nun auch Groschen im Erzherzogtum Österreich geprägt wurden und die Notwendigkeit nach fremden Groschennominalen nicht mehr so stark gegeben war. Andererseits muss auch bedacht werden, dass sich die europaweite Ausbildung von umfangreichen Geld- und Nominalsystemen des 16. Jhs. in den neuzeitlichen Münzfunden niederschlägt, bedingt durch die Vielfalt an Münzsorten, die den Geldumlauf der Neuzeit bestimmt haben.

Dagegen erscheinen die Groschen der restlichen böhmischen Könige in ihrer vorhandenen Anzahl als verschwindend gering. Auffallend verhält es sich hier besonders mit den Groschen Wenzels IV., der in den Funden des gesamten 16. Jhs. gar nicht vorkommt, dann aber im 17. Jh. mit 10 Stück vertreten ist. Bei diesen alten Münzen kann angenommen werden, dass sie aufgrund ihres noch guten Silbergehaltes möglicherweise dem Umlauf entzogen worden sind, um eingeschmolzen zu werden.⁷ Diese Annahme

6 Für die untersuchte Zeitspanne von 1300–1500 ergaben sich 61 Funde von Prager Groschen; davon sind 43 Schatzfunde und 18 Einzelfunde (*Emmerig 2010*, 154).

7 Der Prager Groschen verlor ab 1300 stetig an Feingehalt. Hatte er unter Wenzel II. noch 3,97 g Raugewicht und war 930 fein, so wies er 45 Jahre später unter Johann von Luxemburg nur mehr einen Feingehalt von 880 bei 3,55 g Gesamtgewicht auf. 1485 war der Feingehalt auf 438 herabgesetzt worden. Unter Ferdinand hatte der Prager Groschen nur mehr ein Raugewicht von etwa 2 g und war ca. 422 fein. Der Prager Groschen verlor also in der Zeitspanne seiner Ausprägung von etwa 250 Jahren mehr als die Hälfte seines Feingehalts (vgl. *Castelin 1973*).

folgt dem Greshamschen Gesetz, demnach eine überbewertete Geldsorte („*schlechtes*“ Geld), unterbewertete Geldsorten („*gutes*“ Geld) aus dem Umlauf verdrängt (Hayek 1976, 42).

Das folgende Diagramm soll deutliche machen, welchen Prozentanteil die Prägungen der jeweiligen Herrscher, gemessen an der Gesamtanzahl der in den Münzfunden vorkommenden Prager Groschen, nach Jahrhunderthälften gegliedert, ausmachen.

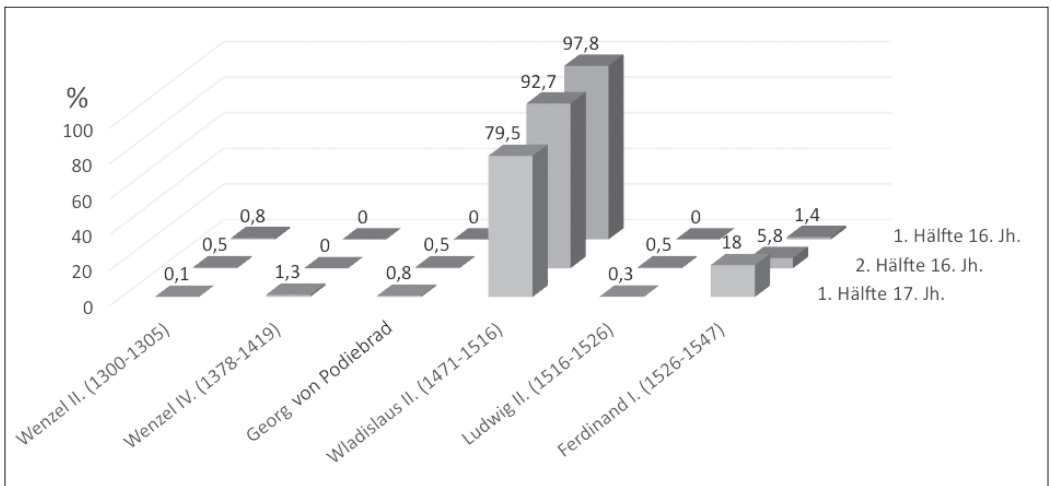

Abb. 1. Prozentanteil der Prägungen der Herrscher, gemessen an der Gesamtanzahl der in den Münzfunden vorkommenden Prager Groschen, nach Jahrhunderthälften gegliedert

Der Fokus liegt hier auf den Prägungen von Wladislaus II. und Ferdinand I.; die übrigen Herrscher sind wie bereits beobachtet kaum vertreten (hier nicht mehr als 2 %). Anhand der Säulen im Diagramm lässt sich mit jeder Jahrhunderthälfte ein deutlicher Rückgang an Prager Groschen Wladislaus II. herauslesen. Dafür verzeichnen die Prägungen Ferdinands I. einen klaren Anstieg in den Münzfunden. Es scheint, als würden die Groschen Ferdinands I. ein wenig von der dominanten Stellung von jenen Wladislaus II. übernehmen.

Anders als im Mittelalter, wo die Groschen Wenzels IV. die Funde von Prager Groschen dominierten, so sind es in der Neuzeit die Prägungen von Wladislaus II., die in großen Stückzahlen in den Münzfunden vorkommen (Emmerig 2010, 157).

Regionale Verteilung des Prager Groschens

In der folgenden Karte sind die Fundvorkommen der Prager Groschen auf österreichischem Boden verzeichnet. Wie auch für das Mittelalter schon bekannt, finden sich die Prager Groschen hauptsächlich in Funden im nördlichen Teil Niederösterreichs (Emmerig 2010, 158).

Tab. 3. Schatzfunde nach Bundesländern.

	Nieder- österreich	Kärnten	Oberösterreich	Burgenland	Steiermark	Summe
Schatzfunde	40	3	2	2	2	49

Von den 49 Funden stammen 40 aus Niederösterreich, jener Region, die auch direkt an das Königreich Böhmen grenzte. Über diesen Weg wird der Großteil der Prager Groschen auch in den österreichischen Raum gelangt sein. Mit einigen Ausreißern wie hier Oberösterreich, dem Burgenland sowie Kärnten muss immer gerechnet werden. Aus Tirol, Vorarlberg, Salzburg und Wien konnten für die Neuzeit keine Prager Groschen Funde erfasst werden. Kärnten nimmt schon seit dem Mittelalter eine Sonderstellung in den Münzfunden ein, da dieser Raum südlich der Alpen, durch die geographischen Gegebenheiten

bedingt, stärker dem norditalienischen Geldumlauf ausgesetzt war und als gesondertes Währungsgebiet behandelt wird.

Zudem ist erkennbar, dass ausschließlich die Groschen von Wladislaus II. weiter in das österreichische Kernland vordringen konnten. Die Prägungen von Ludwig und Ferdinand konzentrieren sich auf den niederösterreichischen Raum.

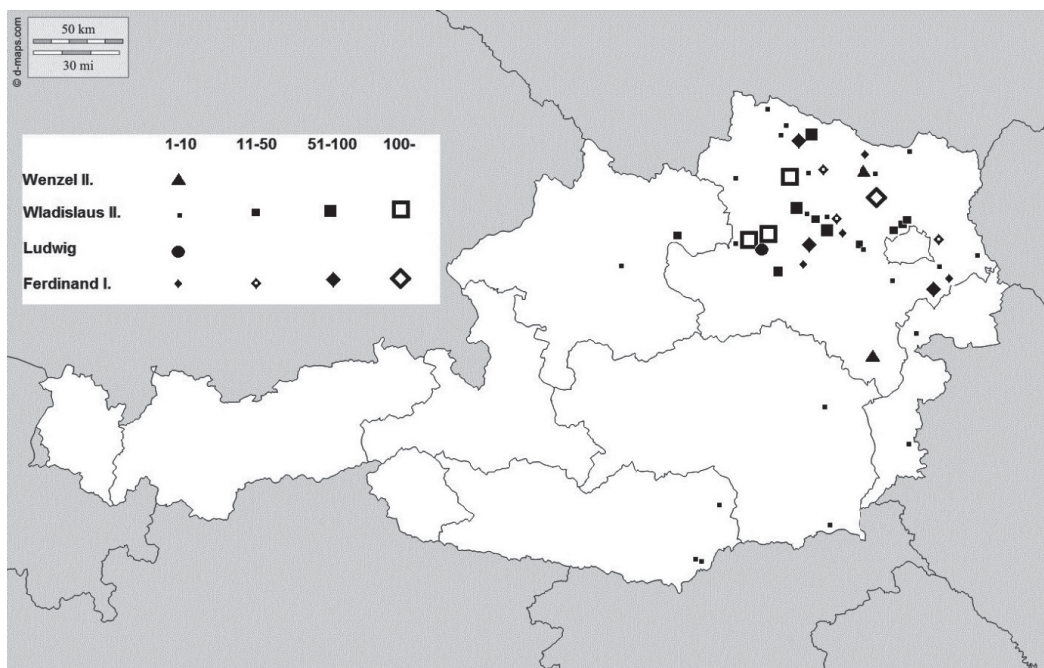

Abb. 2. Funde von Prager Groschen (ab 1500) in Österreich. Ein Fund mit Prager Groschen mehrerer Herrscher ist mit seiner gesamten Anzahl von Prager Groschen unter dem letzten vertretenen Prägeherrn eingetragen (www.d-maps.com).

Vergesellschaftung des Prager Groschens mit neuzeitlichen Münzsorten

Charakteristisch für die Münzfunde der Neuzeit ist deren Größe. Funde mit mehreren tausend Münzen sind nicht selten und stellen aufgrund ihrer vielfältigen Fülle an Münzsorten verschiedener regionaler Herkunft eine Herausforderung an ihre Bearbeiter dar.

So verhält es sich auch mit den Prager Groschen in österreichischen Funden. Von den 49 Funden befinden sich 12 mit ihrer Größe im dreistelligen Bereich. 6 Funde beinhalten bis zu 2000 Münzen, 3 Funde bis zu 3000 Münzen und 2 Funde etwa 3100 Münzen. Ein einziger Fund sticht mit 9879 Münzen hervor. Dabei ist festzuhalten, welchen Anteil der Prager Groschen in den Münzfunden ausmacht.

In einem Drittel dieser 49 Funde machen die Prager Groschen weniger als 1% des Gesamtfundes aus; beim zweiten Drittel hingegen bewegt sich ihre Zahl zwischen 1–9% und im letzten Drittel zwischen 10–40%.⁸ Nach Jahrhunderthälften gegliedert würde der Prager Groschen in den Funden der 1. Hälfte des 16. Jh. 3,35% ausmachen; in der 2. Hälfte 7,56%; und in der 1. Hälfte des 17. Jh. 3,49%.

Es zeigt sich, dass die großen Mengen an Prager Groschen, die in den Funden vorhanden sind, aufgrund der Größe des Fundes nur mehr einen geringen Anteil des Gesamtfundes ausmachen. Diese Werte können deswegen manchmal ein wenig irreführend sein.

Als Beispiel sei hier der Fund von Untergrub⁹ erwähnt.

⁸ Im Fund von Mannersdorf machen die Prager Groschen sogar 89,6% des Fundes aus. Siehe dazu den Anhang.

⁹ FK/ING 100359

Tab. 4. Fundzusammensetzung

Fund: Untergrub (Gem. Gänserndorf, PB Hollabrunn, NÖ); entdeckt 1961 / verborgen ab 1602	Anzahl der Münzen
Gold	0
Taler und Großsilber (Taler, ½ Taler, ¼ Taler, Guldiner, ½ Guldiner, ¼ Guldiner)	199
Mittelsilber (Groschen, 3 Kreuzer, 2 Kreuzer, Kreuzer)	6680
Prager Groschen	484
Batzengeld (10er, Batzen, ½ Batzen)	2231
Kleinsilber (3er, 2er, Pfennig, Heller)	285
Gesamtanzahl	9879

Dieser Fund stellt das größte Vorkommen an Prager Groschen in neuzeitlichen Münzfunden in Österreich dar. Dementsprechend ist er aber auch extrem umfangreich, weshalb die 484 Prager Groschen folglich nur einen geringen Prozentsatz des Fundes ausmachen – nämlich 4,8%. Ansonsten wird der Fund vom Mittelsilber und Batzengeld mengenmäßig dominiert. Der Prager Groschen befindet sich als Nominal im oberen Bereich des Mittelsilbers, wenn man annehmen darf, dass im 16. Jh. 1 Prager Groschen auf zwei Meissner Groschen kam (*Castelin 1973, 53*). Eine ähnliche Zusammensetzung der Prager Groschen mit weiteren Münzsorten findet sich auch in den übrigen größeren Münzfunden mit ähnlicher Zeitstellung; ab und zu können diese noch durch Goldnominale ergänzt werden.

Geldgeschichtliche Einordnung der Münzfunde

Wurde die Prägung des Prager Groschens 1547 zwar eingestellt, so kommt er dennoch mit 1626 Stück in den 49 österreichischen Münzfunden, ab 1500 bis 1628, noch in beachtlicher Menge vor. Auch wenn der Prager Groschen in dieser Zeit im österreichischen Raum nicht mehr als Haupthandelsmünze betrachtet werden kann, verlor er seine Bedeutung als alltägliches Zahlungsmittel anscheinend noch nicht. Diese Annahme wird durch ein Generalmandat¹⁰ Kaiser Ferdinands III. bestärkt, in dem er 1644 den Prager Groschen offiziell verbieten lässt. Wäre der alte Prager Groschen hingegen nicht mehr von Relevanz gewesen, stellt sich die Frage, weshalb es eines eigenen Dekrets bedarf ihn zu verbieten.

Das Generalmandat von Ebersdorf, vom 26. September 1644,¹¹ knüpft an ein Patent vom 24. November 1637 an, in dem der Import von schlechten Münzen¹² sowie der Export von guten böhmischen Münzen verboten wurde. Die verbotenen Münzen sollten in der Münzstätte abgegeben werden. Nun wird auf ein aktuelles Auftreten alter Prager Groschen, hier als „Blehmünzen“ bezeichnet, reagiert, die nun wieder in großen Mengen in den Geldumlauf geraten seien. Während früher ein Prager Groschen mit 3 Kreuzern bewertet worden sei, so kämen nun 4 Prager Groschen auf einen Ortsgulden zu 15 Kreuzern; das würde umgerechnet einem Prager Groschen zu 3,75 Kreuzern entsprechen. Da die Groschen aber stark beschnitten und stark abgegriffen seien, würden sie abermals auf 3 Kreuzer devalviert. Durch diese starke Abnutzung und unkontrollierte Beschneidung dürften sie für den Handel als weitgehend unbrauchbar und sogar schädlich betrachtet worden sein.¹³ Aus diesem Grund musste der Prager Groschen aus dem Umlauf gezogen werden. Ab dem 26. September 1644 dürfte der Prager Groschen zu 3 Kreuzern noch zwei Wochen, also bis 10. Oktober, in Verwendung bleiben. Danach wären die „Blehmünzen“ in der Münzstätte als Pagament¹⁴ abzugeben; entweder als ein ganzes Wiener Pfund¹⁵ für 15 Gulden oder ein halbes Pfund zu 7 Gulden und 30 Kreuzern. Wer dem nicht Folge leiste, werde „... an Hals, Ehr und Gut bestraft.“ Infolge dessen wurde der Prager Groschen verboten und ungültig erklärt.

10 Generalmandat von Ebersdorf, vom 26. September 1644. Siehe dazu: *Čermák – Skrbek 1891–1913, 388–390*.

11 An dieser Stelle sei Roman Zaoral für die deutsche Übersetzung des tschechischen Textes herzlich gedankt. Zwar sollte eine deutsche Originalfassung des Mandats vorhanden sein, doch war diese nicht auffindbar.

12 Ausgenommen vom Importverbot: Leopoldiner (möglicherweise Münzen Erzherzog Leopolds V. (1586–1632), Regent von Tirol) und Tiroler 10er. Eine exaktere Zuweisung war bisher nicht möglich.

13 Ähnliche Spuren der Beschneidung finden sich an den Fundstücken von Mannersdorf. Siehe Anhang.

14 Eine im 17./18. Jh. übliche Bezeichnung für einzuschmelzendes Rohmaterial zur Münzprägung, das hauptsächlich aus nicht mehr im Umlauf befindlichen Münzen bestand.

15 1 Wiener Pfund = 280,644 g (*Kisch 1966, 236*).

Zusammenfassung

Aus der vorhergehenden Untersuchung lassen sich nun die Ergebnisse zusammenfassen. Durch die einsetzenden fein differenzierten Münzsysteme der Neuzeit und der damit verbundenen Ausprägung neuer Großsilbermünzen, wurde der Prager Groschen von seiner dominierenden Position in Österreich durch andere Groschennominale verdrängt. Auch wenn seine Prägung 1547 eingestellt wurde, verlor er seine Bedeutung als alltägliche Handelsmünze dennoch nicht. Diese Situation schlägt sich auch in den neuzeitlichen Münzfunden in Österreich nieder, wo er noch in beachtlicher Menge bis 300 Jahre nach Ausbringen des ersten Prager Groschens in Kuttentberg im Geldumlauf vorhanden war. Wie bereits im Mittelalter, beschränkt sich sein Umlaufgebiet weitgehend auf das nördliche Niederösterreich; aber auch in Oberösterreich und dem Burgenland kommt er in wenigen Funden vor.

Erst das Generalmandat von Kaiser Ferdinand III. brachte der alten böhmischen Münze 1644 ein Ende. Die Ausfuhr des Prager Groschens aus Böhmen wurde verboten und seine Ablieferung und Einschmelzung in der Münzstätte veranlasst. Das dürfte auch der Grund sein, weshalb in den österreichischen Münzfunden nach 1628 auch kein einziger Prager Groschen mehr zu finden ist.

Wie es sich mit den Prager Groschen in den neuzeitlichen Münzfunden in Tschechien und Bayern zu dieser Zeit verhält, bedarf noch einer genauen Überprüfung. Eine Beantwortung dieser Frage steht noch aus und wäre überaus wünschenswert.

Anhang 1

Der Schatzfund von Mannersdorf (ab 1554)

Im Jahr 1993 wurde in der Nähe von Mannersdorf (Mannerdorf am Leithagebirge, Verwaltungsbezirk Bruck a. d. Leitha, Niederösterreich) an der Sommereinstraße in Richtung Eisenstadt ein Münzschatz gefunden. Nachdem der Fund am Institut für Numismatik und Geldgeschichte der Universität Wien 2010 vorgelegt worden war, wurde er 2012 bearbeitet und näher bestimmt. Im Zuge der Bearbeitung wurden die Münzen von Karl Herold (Österreichisches Archäologisches Institut, Wien) gereinigt.

Der Fundposten setzt sich aus 58 Münzen zusammen, von denen der Großteil mit 54 Stück aus Prager Groschen besteht (Kat. Nr. 1–21). Dazu gesellen sich drei Zinsgroschen des Kurfürstentums und Herzogtums Sachsen (Kat. Nr. 22–24) – zwei Groschen aus der Gemeinschaftsprägung (1507–1525) von Kurfürst Friedrich III., Herzog Johann und Herzog Georg, sowie ein Groschen (1531) nur von Georg. Ein 2 Reales-Stück von Ferdinand und Isabella (1474–1504) aus dem Königreich Spanien (Kat. Nr. 26) und eine Lira (Moceniga) 1530–1536 von Federico II. aus dem Herzogtum Mantua (Kat. Nr. 27), können in der Fundzusammensetzung des Fundes als Exoten angesehen werden. Die Schlussmünze ist ein Wiener Groschen Ferdinands I. von 1554 (Kat. Nr. 25). Daraus ergibt sich für die Verbergung ein *terminus post quem* mit dem Jahr 1554. Über ein Fundgefäß ist nichts bekannt. Dieser Fund stellt den größten fast rein aus Prager Groschen bestehenden Fund auf österreichischem Boden dar.

Tab. 5. Fundzusammensetzung

Kat.-Nr.	Groschen	Großsilber
Böhmen		
1.	– Georg von Podiebrad	1 Prager Groschen
2.–12.	– Wladislaus II.	40 Prager Groschen
13.–21.	– Ferdinand I.	11 Prager Groschen
Sachsen		
22.–23.	– Friedrich III., Johann und Georg	2 Zinsgroschen
24.	– Georg	1 Groschen
Haus Österreich		
25.	– Ferdinand I.	1 Groschen
Spanien		
26.	– Fernando V. und Isabel I.	1 x 2 Reales
Mantua		
27.	– Federico II.	1 Lira
Summen		1 x 2 Reales, 1 Lira
Summe gesamt		58 Münzen

Katalog¹⁶

BÖHMEN, Königreich

Georg von Podiebrad (1458–1471)

Münzstätte: *Kuttenberg*, Prager Groschen¹⁷

Av.: Königskrone, darum zwei Umschriftkreise, GEORGIVS PRIMVS / DEI GRATIA REX BOEMIE

Rv.: Böhmischer Löwe mit doppeltem Schweif nach links steigend, GROSSI PRAGENSES

1469–1471

Kat.-Nr. 1

Lit.: *Castelin 1973*, Abb. 87; *Hásková 1973*, 81, Nr. I.a/8 var.; *Hásková 1991*, vgl. Nr. 366–367.

1 Ex.; 2,48 g (3^h)

Wladislaus II. (1471–1516)

Münzstätte: *Kuttenberg*, Prager Groschen¹⁸

Av.: Königskrone, darum zwei Umschriftkreise, WLADISLAVS SECVNDVS / DEI GRATIA REX BOEMIE

Rv.: Böhmischer Löwe mit doppeltem Schweif nach links steigend, GROSSI PRAGENSES

1472–1477

Kat.-Nr. 2

Lit.: *Hásková 1971*, Typ I.

2 Ex.: 2,52 g (6^h); 2,38 g (10^h)

Kat.-Nr. 3

Lit.: *Hásková 1971*, Typ II.

1 Ex.: 2,84 g (5^h)

Kat.-Nr. 4

Lit.: *Hásková 1971*, Typ III.

2 Ex.: 2,57 g (3^h); 2,03 g (10^h; Doppelschlag; beschnitten)

Kat.-Nr. 5

Lit.: *Hásková 1971*, Typ IV.

1 Ex.: 1,97 g (4^h; beschnitten)

1477–1479

Kat.-Nr. 6

Lit.: *Hásková 1971*, Typ X.

16 Ex.: 2,83 g (10^h); 2,68 g (9^h); 2,62 g (8^h); 2,57 g (7^h; beschnitten); 2,56 g (6^h); 2,32 g (3^h); 2,24 g (8^h; beschnitten); 2,22 g (4^h; beschnitten); 2,13 g (8^h; beschnitten); 2,11 g (8^h); 2,08 g (11^h; beschnitten); 2,06 g (12^h); 2,04 g (4^h; beschnitten); 1,89 g (7^h; beschnitten); 1,87 g (12^h; beschnitten); 1,85 g (2^h; beschnitten)

16 An dieser Stelle sei Hubert Emmerig ganz besonders gedankt, der bei der Erstellung dieses Katalogs maßgebend beteiligt war.

17 Ein Teil der Prager Groschen des Fundes ist mehr oder weniger stark beschnitten. Die Entscheidung, ob beschnitten oder unbeschnitten, richtet sich nach optischen Kriterien, ob Teile der Legende fehlen, oder die Münze deutlich kleiner als andere Exemplare ist. Das Gewicht wurde dabei nicht berücksichtigt.

18 Die Prager Groschen Wladislaus II. sind nach der Typologie bei *Hásková (1971)* geordnet. Der Versuch, die Stücke feiner nach den dort verzeichneten Varianten zu bestimmen, war wenig erfolgreich, da die Merkmale der vorhandenen Exemplare unter den dort katalogisierten Varianten häufig nicht exakt zu finden waren. Die Stücke sind deshalb hier nur nach den Hauptgruppen der dortigen Typologie klassifiziert.

1479–1494

Kat.-Nr. 7

Lit.: *Hásková 1971*, Typ XI.

6 Ex.: 2,62 g (7^h); 2,40 g (3^h); 2,38 g (3^h); 2,37 g (12^h); 2,30 g (7^h); 1,96 g (7^h; beschnitten)

1502–1509

Kat.-Nr. 8

Lit.: *Hásková 1971*, Typ XIII.

5 Ex.: 2,64 g (10^h); 2,63 g (5^h); 2,59 g (1^h; Rv. Doppelschlag);
2,27 g (8^h; beschnitten); 1,67 (5^h; beschnitten)

Kat.-Nr. 9

Lit.: *Hásková 1971*, Typ XV.

4 Ex.: 2,75 g (3^h); 2,59 g (1^h); 2,32 g (9^h); 2,18 g (4^h; beschnitten)

Kat.-Nr. 10

Lit.: *Hásková 1971*, Typ XXII.

1 Ex.: 2,44 g (10^h)

1509–1516

Kat.-Nr. 11

Lit.: *Hásková 1971*, Typ XXIV.

1 Ex.: 2,49 g (5^h)

1472–1509

Kat.-Nr. 12

Lit.: *Hásková 1971*, Typ I–XVI (liegende S in GROSSI).

1 Ex.: 2,15 g (12^h; durch Schrötlingsfehler ein Stück Metall abgesplittert)

Ferdinand I. (1526–1564)

Münzstätte: *Kuttenberg*, Prager Groschen

1527–1533 (?)

Kat.-Nr. 13

Av.-Legende: FERDINANDVVS PRIMV(S) / DEI GRATIA REX BOEMIE

Rv.-Legende: GROSSI PRAGENSES

a. Lit.: *Chvojka 1997*, 44–49, T36 + s.

1 Ex.: 2,70 g (12^h)

b. Lit.: *Chvojka 1997*, 44–49, T39 + d.

1 Ex.: 2,40 g (7^h; beschnitten)

c. Lit.: *Chvojka 1997*, 44–49, T-- + g.

1 Ex.: 2,33 g (2^h; beschnitten)

1536

Kat.-Nr. 14

Av.-Legende: FERDINANDVVS PRI / DEI GRACIA REX BOEMIE

Rv.-Legende: GROSSI PRAGENSES 1536

Lit.: *Chvojka 1997*, 68–70, C9 + a.

1 Ex.: 2,75 g (3^h)

1538

Kat.-Nr. 15

Av.-Legende: FERDINANDVS PRI / DEI GRACIA REX BOEMIE

Rv.-Legende: GROSSI PRAGENSES 1538

Lit.: *Chvojka 1997*, 77–79, C14 + e.

1 Ex.: 2,48 g (7^h)

1539

Kat.-Nr. 16

Av.-Legende: FERDINANDVS PRI / DEI GRACIA REX BOEMIE

Rv.-Legende: GROSSI PRAGENSES 1539

Lit.: *Chvojka 1997*, 82–84, C5–6 var. + b.

1 Ex.: 2,75 g (5^h)

Kat.-Nr. 17

Av.-Legende: FERDINANDVS PR / DEI GRATIA REX BOEMIE

Rv.-Legende: GROSSI PRAGENSES 1539

Lit.: *Chvojka 1997*, 82–84, T1 + a.

1 Ex.: 2,45 g (3^h)

(1533–1539)

Kat.-Nr. 18

Av.-Legende: FERDINANDVS PRI / DEI GRACIA REX BOEMIE

Rv.-Legende: GROSSI PRAGENSES 153?

1 Ex.: 2,55 g (12^h)

1541

Kat.-Nr. 19

Av.-Legende: FERDINANDVS PRI / DEI GRATIA REX BOEMIE

Rv.-Legende: GROSSI PRAGENSES A 1541

Lit.: *Chvojka 1997*, 92–93, 6 + j.

1 Ex.: 2,38 g (10^h)

1542

Kat.-Nr. 20

Av.-Legende: FERDINANDVS PRI / DEI GRATIA REX BOEMIE

Rv.-Legende: GROSSI PRAGENSES A 1542

Lit.: *Chvojka 1997*, 96–97, 8 + g.

1 Ex.: 2,75 g (11^h)

Kat.-Nr. 21

Av.-Legende: FERDINANDVS PR / DEI GRATIA REX BOEMIE

Rv.-Legende: GROSSI PRAGENSES A 1542

Lit.: *Chvojka 1997*, 96–97, 3/13 + g.

1 Ex.: 2,02 g (5^h)

SACHSEN, Kurfürstentum und Herzogtum, Gemeinschaftsprägungen, Kurfürst **Friedrich III.** (1486–1525), Herzog **Johann** (1525–1532) und Herzog **Georg** (1500–1539)
Münzstätte: *Freiberg*, Zinsgroschen, 1507–1525

Kat.-Nr. 22

Av.: Behelmtes Kurwappen, FRI IO GE D G DVCES SAX

Rv.: Behelmtes Wappen des Herzogtums Sachsen, (Münzzeichen Doppellilie)

GROSSVS NOVVS DVCVM SAX

Lit.: *Keilitz 2002*, Nr. 57.

1 Ex.: 2,52 g (7^h)

Kat.-Nr. 23

Av.: Behelmtes Kurwappen, FRI IO GE D G DVCES SAXO

Rv.: Behelmtes Wappen des Herzogtums Sachsen, (Münzzeichen Doppellilie)

GROSSVS NOVVS DVCVM SAX

Lit.: *Keilitz 2002*, Nr. 57.

1 Ex.: 2,17 g (11^h)

SACHSEN, Herzogtum, **Georg** (1500–1539)

Münzstätte: *Annaberg*, Groschen 1531

Kat.-Nr. 24

Av.: Behelmtes Wappen des Herzogtums Sachsen, NAW GR HERZOG GEORG ZV SAXE
(Münzzeichen Kleeblatt)

Rv.: Behelmtes Wappen der Markgrafschaft Meißen, NACH DEM ALTEN SCHROT V K 1531

Lit.: *Keilitz 2002*, Nr. 117.

1 Ex.: 2,52 g (6^h)

ÖSTERREICH, Erzherzogtum, **Ferdinand I.** (1521–1564, ab 1558 Kaiser)

Münzstätte: *Wien*, Groschen (3 Kreuzer), 1554

Kat.-Nr. 25

Av.: Geharnischte Büste mit Krone nach rechts, FERDINAN D G RO HVN BO REX

Rv.: Adler mit Bindenschild auf der Brust auf einem die Legende durchbrechenden Kreuz,
INF – HI AR – CHID – AVST 15 – 54

Lit.: *Markl 1896*, Nr. 139; *Hahn 2011*, Nr. 50.

1 Ex.: 2,30 g (8^h)

SPANIEN, Königreich, **Fernando V.** und **Isabel I.** (1474–1504)

Münzstätte: *Sevilla*, 2 Reales, 1474–1504

Kat.-Nr. 26

Av.: Gekrönter dreizehnfeldiger Wappenschild, seitlich Münzzeichen und Wertzahl,
[...]*N*ANDV[...]*A*BET D

Rv.: Joch und Pfeilbündel, REX ET R[...]*C*ASTELE LE[...]*S*

Lit.: *Cayon – Castan 1979*, Nr. 2313; *Calicó – Calicó – Trido 1988*,

47, Nr. 217; *Montaner Amorós 2005*, RC-68.

1 Ex.: 6,84 g (1^h; grobe Schrötlingsform, aber wohl nicht nachträglich beschnitten)

MANTUA, Herzogtum, **Federico II. Gonzaga** (1519–1540, 1530 Hg., 1536 Mgf. v. Montferrat)

Münzstätte: *Mantua*, Lira (Moceniga), 1530–1536

Kat.-Nr. 27

Av.: Gekröntes geviertes Wappen mit geviertem Herzschild, FEDERICVS II MAN DVX I

Rv.: Der Hl. Longinus kniet nach links vor dem Hl. Andreas; dieser auf der Bodenleiste benannt:

S AND, NICHIL ISTO TRISTE RECEPTO

Lit.: *CNI 4*, 282, Nr. 160; *Bignotti 1984*, Nr. 17; *Slepova 1995*, Nr. 96.

1 Ex.: 6,44 g (6^h)

1

2.1

2.2

3

4.1

4.2

5

6.1

6.2

6.3

6.4

6.5

Abb. 3. Der Schatzfund von Mannersdorf (Fotos: Kristina Klein, Institut für Klassische Archäologie, Universität Wien).

6.6

6.7

6.8

6.9

6.10

6.11

6.12

6.13

6.14

6.15

6.16

7.1

Abb. 4. Der Schatzfund von Mannersdorf (Fotos: Kristina Klein, Institut für Klassische Archäologie, Universität Wien).

7.2

7.3

7.4

7.5

7.6

8.1

8.2

8.3

8.4

8.5

9.1

9.2

Abb. 5. Der Schatzfund von Mannersdorf (Fotos: Kristina Klein, Institut für Klassische Archäologie, Universität Wien).

9.3

9.4

10

11

12

13A

13B

13C

14

15

16

17

Abb. 6. Der Schatzfund von Mannersdorf (Fotos: Kristina Klein, Institut für Klassische Archäologie, Universität Wien).

18

19

20

21

22

23

24

25

26

27

Abb. 7. Der Schatzfund von Mannersdorf (Fotos: Kristina Klein, Institut für Klassische Archäologie, Universität Wien).

Anhang 2

Prager Groschen in den österreichischen Münzfunden der Neuzeit – chronologisch geordnet ab 1500

Erste Hälfte 16. Jahrhundert

1. **Klosterneuburg** (Gem. Klosterneuburg, PB Wien-Umgebung, NÖ)

1936-08-26 / 1500

49 Münzen

18 Prager Groschen (1 Wenzel II., 17 Wladislaus II.)

Quellen: FK/ING 100444

Lit.: *MFB 1936*, 191/9, Nr. 6; *Šimek 1979*, 307, Nr. 5.

2. **Thomasberg** (Gem. Thomasberg, PB Neunkirchen, NÖ)

1933-04-08 / 1500

460 Münzen

4 Prager Groschen (4 Wenzel II.)

Quellen: FK/ING 100322

Lit.: *MFB 1933*, 261–262/11–12; *Šimek 1979*, 307, Nr. 3.

3. **Unter-Oberndorf** (Gem. Maria Anzbach, PB Sankt Pölten, NÖ)

1958 / 1502

702 Münzen

49 Prager Groschen (49 Wladislaus II.)

Quellen: Fundkatalog des Instituts für Numismatik und Geldgeschichte 100675

Lit.: *MFB 1956–1960*, 223.

4. **Naarn im Machlande** (Gem. Naarn im Machlande, PB Perg, OÖ)

1963 Frühjahr / 1502

139 Münzen

38 Prager Groschen (38 Wladislaus II.)

Quellen: FK/ING 101450

Lit.: *MFB 1961–1965*, 265.

5. **Oberrohrbach** (Gem. Leobendorf, PB Korneuburg, NÖ)

1992 Juni / 1508

117 Münzen

14 Prager Groschen (?)

Quellen: FK/ING 101822

Lit.: *Luegmeyer 1992*, 15–18; *Luegmeyer 1993*, 12–13.

6. **Gamlitz** (Gem. Gamlitz, PB Leibnitz, Stmk)

1936-12-03 / 1510

354 bzw. 382 Münzen

5 Prager Groschen (5 Wladislaus II.)

Quellen: FK/ING 100445

Lit.: *MFB 1936*, 191.192/9–10; *MFB 1938–1939*, 214–215, Nr. 16.

7. **Niedergrünbach** (Gem. Krems an der Donau, PB Krems, NÖ)

1970 / 1515

1029 Münzen

117 Prager Groschen (117 Wladislaus II.)

Quellen: FK/ING 100968

Lit.: *MFB 1970*, 341–342; *Šimek 1979*, 307, Nr. 7.

8. Weißenkirchen an der Persching (Gem. St. Pölten, PB St. Pölten, NÖ)

1960 April / 1520

409 Münzen

63 Prager Groschen (63 Wladislaus II.)

Quellen: FK/ING 101434

Lit.: *MFB 1956–1960*, 231–232; *Šimek 1979*, 308, Nr. 10.

9. Matzleinsdorf (Gem. Matzleinsdorf, PB Melk, NÖ)

1955 / 1522

782 Münzen

150 Prager Groschen (150 Wladislaus II.)

Quellen: FK/ING 100640

Lit.: *MFB 1951–1955*, 200–201; *Šimek 1979*, 308, Nr. 12.

10. Traismauer (Gem. Traismauer, PB St. Pölten, NÖ)

1974 / 1523

395 Münzen

1 Prager Groschen (1 Wladislaus II.)

Quellen: FK/ING 101544

Lit.: *MFB 1975*, 267–268; *Šimek 1979*, 309, Nr. 14.

11. Pfaffstätten (Gem. Pfaffstätten, PB Baden, NÖ)

1975 / 1524

4 Münzen

1 Prager Groschen (1 Wladislaus II.)

Quellen: FK/ING 101540

Lit.: *MFB 1975*, 260.

12. Kohfidisch (Gem. Kohfidisch, PB Oberwart, Burgenland)

1931 vor / 1525

29 Münzen

5 Prager Groschen (5 Wladislaus II.)

Quellen: FK/ING 100251

Lit.: *MFB 1931*, 148/7, Nr. 12; *Šimek 1979*, 309, Nr. 16.

13. Kirchberg an der Pielach (Gem. Kirchberg an der Pielach, PB St. Pölten, NÖ)

1964 / 1525

1394 Münzen

9 Prager Groschen (9 Wladislaus II.)

Quellen: FK/ING 100922

Lit.: *MFB 1961–1965*, 236–238; *Šimek 1979*, 309, Nr. 15.

14. Eichgraben (Gem. Eichgraben, PB St. Pölten, NÖ)

1965-09-04 / 1526

478 Münzen

6 Prager Groschen (6 Wladislaus II.)

Quelle: FK/ING 100915

Lit.: *MFB 1961–1965*, 233–234; *Šimek 1979*, 309, Nr. 18.

15. Jaunstein /A/ (Gem. Globasnitz, PB Völkermarkt, Kärnten)

1974-03 / 1527

45 Münzen

1 Prager Groschen (Wladislaus II.)

Quellen: FK/ING 100110

Lit.: *MFB 1982*, 349 (hier als Globasnitz ; Denker/Grundner).

16. **Unterthumeritz** (Gem. Japons, PB Horn, NÖ)

1980 / 1527

1718 Münzen

83 Prager Groschen (83 Waldislaus II.)

Quellen: FK/ING 101164

Lit.: *MFB* 1980, 705–707.

17. **Jaunstein /B/** (Gem. Globasnitz, PB Völkermarkt, Kärnten)

1974 März / 1527

315 Münzen

1 Prager Groschen (1 Wladislaus II.)

Quellen: FK/ING 101231

Lit.: *MFB* 1974, 195–196; *Šimek* 1979, 309, Nr. 19.

18. **Mattersburg** (Gem. Mattersburg, PB Mattersburg, Burgenland)

1958-07-25 / 1529

2337 Münzen

2 Prager Groschen + halbierter Prager Groschen (2+1/2 Wladislaus II.)

Quellen: FK/ING 100627

Lit.: *MFB* 1956–1960, 208–210; *Šimek* 1979, 310, Nr. 21.

19. **Unterwölbling** (Gem. Wölbling, PB St. Pölten, NÖ)

1937-04-03 / 1529

792 Münzen

26 Prager Groschen (26 Wladislaus II.)

Quellen: FK/ING 100498

Lit.: *MFB* 1937, 302–304/10–12, Nr. 9; *Šimek* 1979, 310, Nr. 23.

20. **Egelsee** (Gem. Krems an der Donau, PB Krems, NÖ)

1972-04-20 / 1531

356 Münzen

7 Prager Groschen (7 Wladislaus II.)

Quellen: FK/ING 100053

Lit.: *MFB* 1984, 349 (hier als Egelsee/OÖ; Denk/Grundner).

21. **Vorderwölch** (Gem. Frantschach-St. Gertraud, PB Wolfsberg, Kärnten)

1961 April / 1531

655 Münzen

1 Prager Groschen (1 Wladislaus II.)

Quellen: FK/ING 100905

Lit.: *MFB* 1961–1965, 227–228 (dort als Frantschach-St. Gertraud).

22. **Enzersdorf an der Fischa** (Gem. Enzersdorf an der Fischa, PB Bruck-Leitha, NÖ)

1975 / 1535

3063 Münzen

1 Prager Groschen (1 Wladislaus II.)

Quellen: FK/ING 101220

Lit.: *MFB* 1975 244–246; *Šimek* 1979, 311, Nr. 26.

23. **Gulling** (Gem. Nöchling, PB Melk, NÖ)

1948 August / 1538

2313 Münzen

2 Prager Groschen (2 Wladislaus II.)

Quellen: FK/ING 100568

Lit.: *MFB* 1946–1950, 173–175/IX–XI (Holzmair/Koch); *Šimek* 1979, 311, Nr. 28.

24. **Raasdorf** (Gem. Enzersdorf an der Fischa, PB Bruck-Leitha, NÖ)
1936-Mai / 1541
136 Münzen
25 Prager Groschen (18 Wladislaus II., 7 Ferdinand I.)
Quellen: FK/ING 100448
Lit.: *MFB 1936*, 193/11, Nr. 10; *Šimek 1979*, 312, Nr. 32.

25. **Bruck an der Leitha** (Gem. Bruck/Leitha, PB Bruck-Leitha, NÖ)
1953 Mai / 1541
39 Münzen
7 Prager Groschen (5 Wladislaus II., 2 Ferdinand I.)
Quellen: FK/ING 100633
Lit.: *MFB 1951–1955*, 194–195; *Šimek 1979*, 312, Nr. 31.

26. **Busendorf** (Gem. Mank, PB Melk, NÖ)
1966 / 1546
606 Münzen
3 Prager Groschen (3 Ferdinand I.)
Quellen: FK/ING 101065
Lit.: *MFB 1966*, 50–52.

Zweite Hälfte 16. Jahrhundert

27. **Fohregg** (Gem. Ruprechtshofen, PB Melk, NÖ)
1964 Mai / 1550
2232 Münzen
130 Prager Groschen (130 Wladislaus II.)
Quellen: FK/ING 100932
Lit.: *MFB 1961–1965*, 243–244 (dort als Rubrechtshofen).

28. **Mannersdorf** (Gem. Mannersdorf am Leithagebirge, PB Bruck-Leitha, NÖ)
1993 / 1554
58 Münzen
52 Prager Groschen (1 Georg von Podiebrad, 40 Wladislaus II., 11 Ferdinand I.)
Quellen: FK/ING 102178
Lit.: Fundakten ING

29. **Gschaid** (Gem. Gschaid bei Birkfeld, PB Weiz, Stmk)
1966 / 1559
229 Münzen
2 Prager Groschen (2 Wladislaus II.)
Quelle: FK/ING 101074
Lit.: *MFB 1966*, 62–63.

30. **Pöchlarn** (Gem. Pöchlarn, PB Melk, NÖ)
1960-07-27 / 1560
6 Münzen
2 Prager Groschen (1 Wladislaus II., 1 Ludwig II.)
Quellen: FK/ING 100837
Lit.: *MFB 1956–1960*, 227; *Šimek 1979*, 313, Nr. 39.

31. **Klosterneuburg** (Gem. Klosterberg, PB, NÖ)
1928 oder früher / 1562
59 Münzen erfasst
18 Prager Groschen (1 Wenzel II., 17 Wladislaus II.)

Quellen: FK/ING 100209

Lit.: *MFB 1928–1929*, 30/2, Nr. 7; *Šimek 1979*, 314, Nr. 42.

32. **Oberstinkenbrunn** (Gem. Hollabrunn, PB Hollabrunn, NÖ)

1966 / 1582

112 Münzen

2 Prager Groschen (1 Wladislaus II., 1 Ferdinand I.)

Quellen: FK/ING 101068

Lit.: *MFB 1966*, 55–56; *Šimek 1979*, 315, Nr. 46.

33. **Laa an der Thaya** (Gem. Laa an der Thaya, PB Mistelbach, NÖ)

1970 / 1595

54 Münzen

1 Prager Groschen (1 Wladislaus II.)

Quellen: FK/ING 100966

Lit.: *MFB 1970*, 338–339; *Šimek 1979*, 316, Nr. 50.

Erste Hälfte 17. Jahrhundert

34. **Untergrub** (Gem. Göllersdorf, PB Hollabrunn, NÖ)

1961 Jänner / 1602

9879 Münzen

484 Prager Groschen (2 Georg von Podiebrad, 375 Wladislaus II., 2 Ludwig II., 105 Ferdinand I.)

Quellen: FK/ING 101375

Lit.: *MFB 1961–1965*, 250–256; *Šimek 1979*, 317, Nr. 54.

35. **Wiesen** (Gem. Böheimkirchen, PB St. Pölten, NÖ)

1934-04-05 / 1612

886 Münzen

1 Prager Groschen (1 Ferdinand I.)

Quellen: FK/ING 100359

Lit.: *MFB 1934*, 54–56/4–6, Nr. 6; *Šimek 1979*, 328, Nr. 85.

36. **Dietmannsdorf an der Wild** (Gem. Brunn an der Wild, PB Horn, NÖ)

1950 / 1612

436 Münzen

10 Prager Groschen (10 Wladislaus II.)

Quelle: FK/ING 100885

Lit.: *MFB 1951–1955*, 216–218.

37. **Thürneustift** (Gem. Krems, PB Krems, NÖ)

1943-04-19 / 1616

3090 Münzen

30 Prager Groschen (21 Wladislaus II., 9 Ferdinand I.)

Quellen: FK/ING 100541

Lit.: *MFB 1940–1945*, 102–107/16–21, Nr.14.

38. **Oberneustift** (Gem. Groß Gerungs, PB Zwettl, NÖ)

1975 / 1617

1490 Münzen

1 Prager Groschen (1 Wladislaus II.)

Quellen: FK/ING 101265

Lit.: *MFB 1976*, 379–383.

39. **Puch** (Gem. Waidhofen an der Thaya, PB Waidhofen-Thaya, NÖ)
 1975 / 1617
 143 Münzen
 1 Prager Groschen (?1 Prager Groschen)
 Quellen: FK/ING 101110
 Lit.: *MFB 1975*, 260–262; *Šimek 1979*, 321, Nr. 69.
40. **St. Pölten** (Gem. St. Pölten, PB St. Pölten, NÖ)
 1954-08-17 / 1618
 624 Münzen
 60 Prager Groschen (49 Wladislaus II., 11 Ferdinand I.)
 Quellen: FK/ING 100878
 Lit.: *MFB 1951–1955*, 209–211; *Šimek 1979*, 319, Nr. 61.
41. **Trasdorf** (Gem. Tulln an der Donau, PB Tulln, NÖ)
 1940 / 1619
 953 Münzen
 21 Prager Groschen (18 Wladislaus II., 3 Ferdinand I.)
 Quelle: FK/ING 100529
 Lit.: *MFB 1940–1945*, 92–95/6–9, Nr. 2; *Šimek 1979*, 325, Nr. 78.
42. **Reibers** (Gem. Dobersberg, PB Waidhofen-Thaya, NÖ)
 1984 / 1619
 362 Münzen
 5 Prager Groschen (4 Wladislaus II., 1 nicht näher bestimmt)
 Quellen: FK/ING 100067
 Lit.: *MFB 1984*, 367–368 (Denk/Grundner).
43. **Raschala** (Gem. Hollabrunn, PB Hollabrunn, NÖ)
 1928 / 1619
 1205 Münzen
 1 Prager Groschen (1 Wenzel II.)
 Quellen: FK/ING 100210
 Lit.: *MFB 1931*, 148/7, Nr. 12; *Šimek 1979*, 327, Nr. 83.
44. **Thunau am Kamp** (Gem. Gars am Kamp, PB Horn, NÖ)
 1969 / 1619
 465 Münzen
 1 Prager Groschen (Wladislaus II.)
 Quellen: FK/ING 101013
 Lit.: *MFB 1972*, 184–188; *Šimek 1979*, 325, Nr. 77.
45. **Japons** (Gem. Japons, PB Horn, NÖ)
 1933 / 1620
 437 Münzen
 92 Prager Groschen (10 Wenzel IV., 2 Georg Podebrad, 67 Wladislaus II., 13 Ferdinand I.)
 Quellen: FK/ING 101184
 Lit.: *MFB 1981*, 611–613.
46. **Hainburg an der Donau** (Gem. Heinburg an der Donau, PB Bruck-Leitha, NÖ)
 1956-06-18 / 1621
 1724 Münzen
 2 Prager Groschen (2 Wladislaus II.)
 Quellen: FK/ING 100642
 Lit.: *MFB 1956–1960*, 215–220 (Koch); *Šimek 1979*, 329, Nr. 87.

47. **Kremsmünster** (Gem. Kremsmünster, PB Kirchhof, OÖ)
1977-12-16 / 1623
106 Münzen
1 Prager Groschen (1 Wladislaus II.)
Quellen: FK/ING 101337
Lit.: *MFB 1978*, 483–485.

48. **Schildberg** (Gem. Böhheimkirchen, PB St. Pölten, NÖ)
1956 / 1628
257 Münzen
81 Prager Groschen (2 Georg von Podiebrad, 79 Wladislaus II.)
Quellen: FK/ING 101047
Lit.: *MFB 1973*, 207–208.

49. **Raschala** (Gem. Hollabrunn, PB Hollabrunn, NÖ)
1904-07-30 / 17. Jh. 1. Hälfte (~1620)
600 Münzen erfasst
1 Prager Groschen (1 Wladislaus II.)
Quellen: FK/ING 102271
Lit.: *Münsterberg 1918*; *Šimek 1979*, 323, Nr. 74.

Literatur

Bignotti, L. 1984: Manuale descrittivo della Zecca di Mantova dalle origini (circa 1150) alla chiusura (1848) e Casale Monferrato per il periodo della signoria gonzaghesca (1536–1707). Mantova.

Calicó, F. – Calicó, X. – Trigo, J. 1988: Monedas españolas desde Fernando e Isabel a Juan Carlos I. Años: 1474 a 1988. 7.ª edición. Barcelona 1988.

Castelin, C. O. 1934: Die Prager Groschen Wladislaus II. von Böhmen. Beilage zu: Der Münzensammler 7. B. Budweis.

Castelin, K. 1973: Grossus Pragensis. Der Prager Groschen und seine Teilstücke 1300–1547. Braunschweig.

Cayon, J. R. – Castan, C. 1979: Las monedas españolas desde D. Pelayo (718) a Juan Carlos I (1980). Madrid.

Čermák, K. – Skrbek, B. 1891–1913: Mince království Českého za panování rodu Habsburského od roku 1526. Díl I. Od nastoupení Ferdinandů I. až do úmrtí Leopolda I. (1526–1705). Pardubice.

CNI 4: Corpus Nummorum Italicorum. Primo tentativo di un catalogo generale delle monete medievali e moderne coniate in Italia o da Italiani in altri paesi. Volume IV. Lombardia (zecche minori). Roma 1910–1913.

Emmerig, H. 2010: Prager Groschen in den mittelalterlichen Münzfunden in Österreich und Bayern. Numismatický sborník 24 (2009), 151–202.

Hahn, W. 2011: Die Münzen der Habsburger im Österreichischen Reichskreis von Maximilian I. bis Ferdinand III. (1490–1657). Wien.

Hásková, J. 1968: Pražské groše z let 1471–1526. Sborník Národního muzea, řada A-Historie 22, 121–176.

– 1971: Pražské groše z let 1471–1526. Vladislav II.–Ludvík I. Hradec Králové.

– 1973: Příspěvek k typologii, váze a jakosti pražských grošů krále Jiřího z Poděbrad. In: Karel Castelin. Sborník příspěvků k oslavě jeho životního numismatického díla sestavený u příležitosti jeho 70. narozenin. Hradec Králové, 77–85.

– 1991: Pražské groše 1300–1526. České, moravské a slezské mince 10.–20. století. Národní muzeum v Praze. „Chaurova sbírka“. Svazek III. Praha.

Hayek, F. A. 1976: Denationalisation of Money. An Analysis of the Theory and Practice of Coucurrent Currencies. London.

Chvojka, J. 1997: Pražské groše Ferdinandů I. Praha.

Keilitz, C. 2002: Die sächsischen Münzen 1500–1547. Typenkatalog unter Einbeziehung der Goldgulden und Schreckenberger ab Beginn der Prägungen. Regenstauf.

- Kisch, B. 1966:* Sales and weights. A historical outline. New Haven.
- Klüßendorf, N. 2009:* Münzkunde. Basiswissen. Hahnsche Historische Hilfswissenschaften. Bd. 5. Hannover.
- Luegmeyer, A. 1992:* Der Schatzfund von Oberrohrbach. Universität Wien. Institut für Numismatik. Mitteilungsblatt 5, 15–18.
- 1993: Der Fund von Oberrohrbach. Universität Wien. Institut für Numismatik. Mitteilungsblatt 7, 12–13.
- Markl, M. 1896:* Die Münzen, Medaillen und Prägungen mit Namen und Titel Ferdinand I. Prag.
- Montaner Amorós, J. 2005:* Catálogo general de monedas españolas. 1474 –1556. Reyes Católicos hasta Carlos I. Valencia.
- Münsterberg, R. 1918:* Münzfunde. Monatsblatt der Numismatischen Gesellschaft in Wien 11, 19–21.
- MFB 1928–1929:* Loehr, A.: Münzfunde 1928/29. Fundberichte aus Österreich 1, 1920/33, 29–40.
- MFB 1931:* Loehr, A.: Fundberichte aus Österreich 1, 1920/33, 144–157.
- MFB 1933:* Loehr, A.: Münzfunde 1933 (mit Nachträgen). Fundberichte aus Österreich 1, 1920/33, 257–266.
- MFB 1934:* Loehr, A.: Münzfunde 1934 (mit Nachträgen). Fundberichte aus Österreich 2, 1934/37, 51–59.
- MFB 1936:* Loehr, A.: Münzfunde 1936 (mit Nachträgen). Fundberichte aus Österreich 2, 1934/37, 183–196.
- MFB 1937:* Loehr, A.: Münzfunde 1937 (mit Nachträgen). Fundberichte aus Österreich 2, 1934/37, 293–309.
- MFB 1938–1939:* Loehr, A.: Münzfunde 1938–1939 (mit Nachträgen). Fundberichte aus Österreich 3, 1938/39, 201–220.
- MFB 1940–1945:* Holzmaier, E.: Münzfunde 1940–1945 (mit Nachträgen). Fundberichte aus Österreich 4, 1940/45, 87–116.
- MFB 1946–1950:* Holzmaier, E.: Münzfunde 1946–1950 (mit Nachträgen). Fundberichte aus Österreich 5, 1946/50, 165–184.
- MFB 1951–1955:* Holzmaier, E.: Münzfunde 1951–1955 (mit Nachträgen). Fundberichte aus Österreich 5, 1951/55, 185–246.
- MFB 1956–1960:* Koch, B.: Münzfunde 1956–1960. Fundberichte aus Österreich 6, 1956/60, 203–261.
- MFB 1961–1965:* Koch, B.: Münzfunde 1961–1965. Fundberichte aus Österreich 8, 1961/65, 218–275.
- MFB 1966:* Koch, B.: Münzfunde 1966. Fundberichte aus Österreich 9, 1966/70, 1–63.
- MFB 1970:* Koch, B.: Münzfunde 1970. Fundberichte aus Österreich 9, 1966/70, 329–355.
- MFB 1972:* Koch, B.: 1972 eingelangte Münzfundberichte. Fundberichte aus Österreich 11, 1972, 162–196.
- MFB 1973:* Koch, B.: 1973 eingelangte Münzfundberichte. Fundberichte aus Österreich 12, 1973, 172–221.
- MFB 1974:* Koch, B.: Münzfundberichte 1974. Fundberichte aus Österreich 13, 1974, 191–224.
- MFB 1975:* Koch, B.: Münzfundberichte 1975. Fundberichte aus Österreich 14, 1975, 211–285.
- MFB 1976:* Koch, B.: Münzfundberichte 1976. Fundberichte aus Österreich 15, 1976, 351–416.
- MFB 1978:* Koch, B.: Münzfundberichte 1978. Fundberichte aus Österreich 17, 1978, 419–489.
- MFB 1980:* Koch, B.: Münzfundberichte 1980. Fundberichte aus Österreich 19, 1980, 637–728.
- MFB 1981:* Koch, B.: Münzfundberichte 1981. Fundberichte aus Österreich 20, 1981, 589–635.
- MFB 1982:* Koch, B.: Münzfundberichte 1982. Fundberichte aus Österreich 21, 1982, 333–376.
- MFB 1984:* Koch, B.: Münzfundberichte 1984. Fundberichte aus Österreich 23, 1984, 339–394.
- Nagl, A. 1908:* Die österreichische Münzordnung vom Jahre 1481. Numismatische Zeitschrift 41, 157–161.
- Nohejlová-Prátová 1973:* Grossi pragenses. Numismatický sborník 12, 91–115.
- Slepova, T. I. (ed.) 1995:* Kolekcijska mantuanskih monet v Ermitaze (*La collezione di monete mantovane dell'Ermitage*). Milano.
- Šimek, E. 1979:* Česká, moravská a slezská mince v cizích nálezech 16.–19. století. I. – Rakousko. Numismatický sborník 15, 301–408.

Summary

Johannes Hartner, Prague Grossi in coin hoards from the 16th and 17th centuries in the territory of Austria.

With the beginning of minting the Prague Grossi in Kuttenberg from 1300 on, a trade coin was created. It constituted a significant complement of circulating money in Austria and Bavaria in the 14th and 15th centuries.

In 2009, a new coin hoard was discovered in Mannersdorf, in Lower Austria (tpq. ca 1554), containing the Prague Grossi almost entirely. This newly found hoard raised the question which monetary-historical importance can be attributed to the Prague Grossi after 1500. Although its minting ended in 1547 during the reign of Ferdinand I (1521–1564), Prague Grossi can still be found in large quantities, altogether in 49 Austrian coin hoards until the mid-17th century. 26 hoards date back to the first half of the 16th century, 7 hoards to the second half of the 16th century and 16 hoards to the first half of the 17th century.

The appearance of the Prague Grossi in large numbers (627 pcs) in coin hoards of the first half of the 16th century could be expected. Whereas the quantity of finds in the following half century might, however, seem surprising, a decrease in numbers of these coins would rather be expected. To the second half of the 17th century, 208 Prague Grossi, and to the first half of the 17th century even 791 Prague Grossi were in hoards. These are mostly coins of Wladislaus II and Ferdinand I; all other rulers have been represented in less than 2% of the coin finds. Several discovered coins have been circulating and have probably still been used as a medium of exchange for three centuries. Viewed in a geographical sense, 40 out of 49 coin hoards were found in Lower Austria. The situation is similar in the case of the Austrian coin hoards from the middle ages.

It is an interesting fact that solely the Prague Grossi struck under Wladislaus II reached the Austrian inland. However, the finds suggest that the Grossi produced under Louis II and Ferdinand I were concentrated in the Lower Austrian territory. For that time, the Prague Grossus in Austria should no longer be seen as a maintrade coin, but the Prague Grossi didn't lose its importance as a daily means of payment.

This assumption is supported by a General-Mandate of Ferdinand III issued in 1644, which finally prohibited the use of the Prague Grossi in transactions. If the old Bohemian coin still have not been relevant, it may not have been banned by means of an official decree. The export of the Prague Grossus from Bohemia was then prohibited and its melting down in the mints was ordered. This is also likely the reason why the Prague Grossi can no longer be found in Austrian coin hoards after 1628.

English summary by J. Hartner

NÁLEZY MINCÍ NA ÚZEMÍ ČESKÉ REPUBLIKY

KOLEKCE JEDNOTLIVĚ NALEZENÝCH MINCÍ Z ARCHEOLOGICKÉHO VÝZKUMU V PRAZE 1-NOVÉM MĚSTĚ, KLIMENTSKÉ ULICI ČP. 1207/II

Petr JUŘINA – Jiří MILITKY

Abstract – Survey of single coin finds from the archaeological excavations in Prague 1 – New Town, Klimentská St. no. 1207/II.

Eleven coins found single were documented during the archaeological excavations in Klimentská Street no. 1207/II. The most valuable pieces in the group are represented by the coins struck in the 12th century, including one extremely rare denier of Vladislaus III Henry struck in 1197. There is only one coin produced in the 13th century (no. 11) in the collection – a contemporary silver plated forgery with copper core, copying a precisely unattributed pfennig from Lower Austria struck between 1230 and 1250. There are also some small coins dating to the period between the 14th century and 16th century, very likely lost in connection with existence of the New Town in Prague.

 Prague, New Town, Bohemia, denier, 12th century, monetary circulation

Lokalizace, historie a shrnutí výsledků výzkumu

Předstihový výzkum v Klimentské ulici na parcele zbouraného domu čp. 1207/II, realizovaný v roce 1997 společností Archaia pod vedením P. Juřiny, představoval první rozsáhlejší plošný odkryv v bezprostředním okolí kostela svatého Klimenta na Novém Městě pražském.¹ Recentní a novověké stavební zásahy naštěstí neporušily podložní středověké souvrství a zahloubené objekty do takové míry, aby nebylo možno rekonstruovat alespoň rámcový vývoj (případně i strukturu) nejstaršího osídlení v prostoru dnešní Klimentské ulice (Juřina 2005, 148–156, obr. 1–2).

K zásadním zjištěním patřil především objev zahloubených partií (skleпů) domů úctyhodných rozměrů (5,5–7,1 m). Datace staveb, opřená mimo jiné o dobře stratifikované mincovní nálezy pocházející z nadloží zánikového horizontu (č. k. 22035 a 22027), rámcově velmi dobře koresponduje s chronologickým zařazením tohoto stavebního typu ve vývojových řadách, jak byly definovány např. P. Vařekou (Vařeka 2002, 260–262, obr. 1–2) a V. Kašparem. Pohybujeme se tak spíše ve starším úseku předpokládaného využívání těchto stavebních konstrukcí, tedy pravděpodobně před polovinou 12. století, v období předcházejícím masivnímu nástupu kamenné architektury na území románské Prahy. Nálezy z nejspodnějších výplní skleпních partií dřevozemních domů z Klimentské ulice přes svou torzovitost poukazují na vysoký životní standard jejich obyvatel a umožňují tak spolu s dalšími indiciemi přisoudit zdejší nejstarší monumentální zástavbu právě příslušníkům movité kupecké nobility.

Změna v charakteru osídlení okolí kostela sv. Klimenta přichází bezprostředně po zániku výše popsaných domů, snad v souvislosti s některou z velkých povodní první poloviny 12. století. Klademe ji tudíž i v souladu se stratifikovanými mincovními nálezy někam před rok 1150. Velké stavební konstrukce nebyly na zkoumané ploše již nikdy obnoveny (narozdíl od okolí kostela sv. Petra) a v depresích na místě zaniklých skleпů se postupně hromadí materiál dokládající mimo jiné rozvoj pyrotechnologických aktivit. Lze tedy důvodně předpokládat, že na místo osob zabývajících dosud činnostmi výhradně nevýrobní-

1 Předložená práce vznikla za finanční podpory Ministerstva kultury v rámci institucionálního financování dlouhodobého koncepčního rozvoje výzkumné organizace Národní muzeum (DKRVO 2016/25, 00023272).

ho charakteru přicházejí na lokalitu řemeslníci, kteří se věnují především kovovýrobě. Z tohoto odlišného sídelního kontextu pak pochází další stratifikované mincovní nálezy (č. k. 11003 a 41004).

Pro druhou polovinu 13. a první polovinu 14. století nám chybí doklady výraznějšiho osídlení v okolí kostela sv. Klimenta, což svým způsobem potvrzuje i zde hodnocený soubor výzkumem získaných mincí. Po nejmladší denárové ražbě následuje v řadě platidel výrazný časový hiát a další ztracené mince (počínaje Janem Lucemburským) můžeme již spojovat s novým osídlením, počínajícím na lokalitě s lokací Nového Města pražského. Kolekce mincí z tohoto výzkumu byla doposud zpracována pouze formou nepublikovaného posudku (*Militký 1998*), vytvořeného pro potřeby celkového vyhodnocení výsledků archeologického výzkumu.

Katalog mincí

Č. kontextu 22035:

ČECHY, Vladislav I., 2. vláda (1120–1125)

AR denár

Av.: jezdec doprava střílející lukem zpět, + DV[.....]VJS

Rv.: dvě poprsí proti sobě (sv. Václav a sv. Vojtěch), mezi nimi kříž, .SCS [.]ENCEZL[.]S

Lit.: *Fiala 1895*, 362, č. 1584, tab. XVI:4; *Cach 1972*, 40, č. 562; *Šmerda 1996*, 84, č. 210a.

1. 0,79/0,394 g; 16,2 mm; zvlněný střížek, odlomený okraj (ev. č. AR Nu 1)

Č. kontextu 22027:

ČECHY, Vladislav II., jako král (1158–1174)

AR denár z let 1158–1174

Av.: v perlovci trůnící král se zdviženými rukama doprava, před ním modlí se (?) královna, opis nečitelný

Rv.: v perlovci polopostava světce čelně se štítem, oštěpem a pozdviženou levicí, [.]S W EN[.....]S

Lit.: *Fiala 1895*, 376, č. 1704, tab. XVIII:3; *Cach 1972*, 45, č. 615; *Šmerda 1996*, 90, č. 256.

2. 0,67/0,610 g; 15,6/15,3 mm (ev. č. AR Nu 2)

Č. kontextu 11003:

ČECHY, Vladislav III. Jindřich (1197)?

AE denár

Av.: v perlovci kráčeující lev doleva, [.]AD[.....]

Rv.: v nezřetelném perlovci špatně čitelná sedící postava čelně s mečem a křížkem, vlevo nezřetelný výjev, opis nečitelný

Lit.: *Fiala 1895*, 386, č. 1766, tab. XIX:10; *Cach 1972*, 48, č. 652; *Šmerda 1996*, 124, č. S 7.

3. 0,97/0,347 g; 17,4 mm; olámaný, prohnutý (ev. č. AR Nu 3)

Č. kontextu 31005 (blok):

ČECHY, Jan Lucemburský (1310–1346)

mincovna: *Kutná Hora*, AR parvus

Av.: v perlovci nezřetelný český lev doleva, + IOh[.....] BOEM

Rv.: v perlovci špatně zřetelné poprsí sv. Václava čelně s kopím v pravici, opis nečitelný

Lit.: *Castelin 1953*, 57, 60–61, jako č. 9–17 (přesné určení není vzhledem ke špatné zachovalosti nemožné).

4. 0,46/0,109 g; 12,7 mm; olámaný okraj, korozí (ev. č. AR Nu 5)

Č. kontextu 31003:

ČECHY, Jan Lucemburský (1310–1346)

mincovna: *Kutná Hora*, AR parvus

Av.: v perlovci nezřetelný český lev doleva, + I[.....]

Rv.: v perlovci špatně zřetelné poprsí sv. Václava čelně s kopím v pravici, opis nečitelný

Lit.: *Castelin 1953*, 57, 60–61, jako č. 9–17 (přesné určení je vzhledem ke špatné zachovalosti nemožné).

5. 0,72/0,225 g; 12,6 mm; mince je silně poškozena korozí (ev. č. AR Nu 6)

Č. kontextu 31005:

Karel I. (1346–1378)

mincovna: *Kutná Hora*, AR parvus let 1346–asi 1350

Av.: v perlovci český lev doleva, + KAROLVS ° PR[IM]VS

Rv.: v perlovci poprsí sv. Václava čelně s praporcem v pravici, hladká svatozář, °+° S WENCEZLAVS

Lit.: *Hána 2005*, 122, var. I.b/1.

6. 0,48/0,430 g; 13,1/13,5 mm (ev. č. AR Nu 4)

Č. kontextu 22032:

ČECHY, Václav IV. (1378–1419)

mincovna: *Kutná Hora*, mincmistr Kaplíř ze Sulevic, AR halěř z let 1383–1384

Av.: korunované poprsí panovníka čelně, [REX B]-OEMIE

Rv.: v perlovci český lev doleva

Lit.: *Hána 2005*, 123, var. VII.b/1–2.

7. 0,63/0,560 g; 12,4/12,8 mm; 6 h (ev. č. AR Nu 7)

Č. kontextu 42001:

ČECHY, Jiří z Poděbrad (1458–1471)

mincovna: *Kutná Hora*, AR peníz z let 1469–1471 (či později?)

Av.: v perlovci český lev doleva s hřívou složenou ze dvou řad půlměsíčků (3+4)

Rv.: hladký

Lit.: *Castelin 1953*, 254, č. 75; *Hásková 1991*, 114, č. 376, tab. 71:376.

8. 0,36/0,297 g; 13,7/14,7 mm (ev. č. AR Nu 8)

Č. kontextu 11013:

ČECHY, Ludvík I. Jagellonský (1516–1526)

mincovna: *Kutná Hora*, AR halěř

Av.: v perlovci korunované písmeno L mezi menšími písmeny R-P

Rv.: hladký

Lit.: *Gregor 2011*, 10, var. II.a/2.

9. 0,30/0,271 g; 13,1/12,4 mm (ev. č. AR Nu 9)

Č. kontextu 61003:

ČECHY, Leopold I. (1657–1705)

mincovna: *Praha*, mm. M. Weist (1688–1694), AR Vikrejcar 1693

Av.: nečitelné poprsí Leopolda I. doprava, opis nečitelný

Rv.: dvouhlavý korunovaný orel s českým znakem v prsním štítku, z opisu čitelný pouze letopočet 16-93

Lit.: *Halačka 2011*, 645–646, typ č. 1417; *Nechanický 1991*, 44, č. 163, jako tab. VI:161.

10. 1,21 g; 26,8 mm; mince je zcela zničena korozí (ev. č. AR Nu 10)

Č. kontextu 41004:

DOLNÍ RAKOUSY, neurčený panovník, asi 1230–1250

mincovna: „*Vídeňské Nové Město*“ – *neznámá falzátorská dílna*, AE feník – pokovené dobové falzum

Av.: kráčeující panter doleva

Rv.: kráčeující grýf doleva, kruh z hvězdiček nezřetelný

Lit.: *CNA I*, 76, č. B 139, Taf 17:B 139.

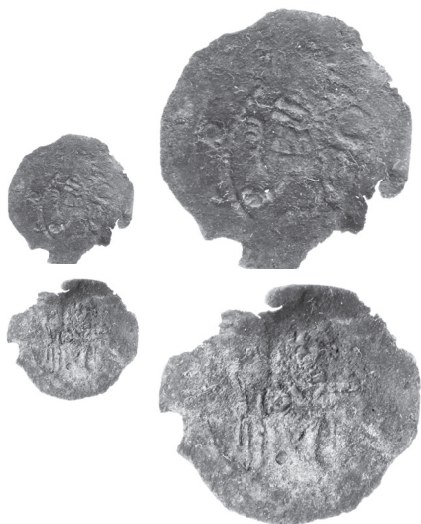
11. 0,56/0,44 g; 16,5/16,5 mm; prasklý, olámaný (AR Nu 11)

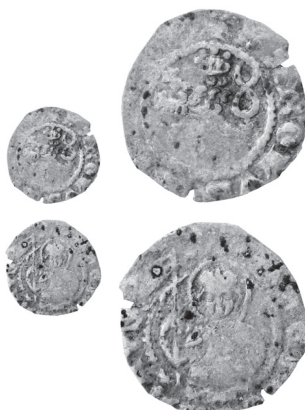
1

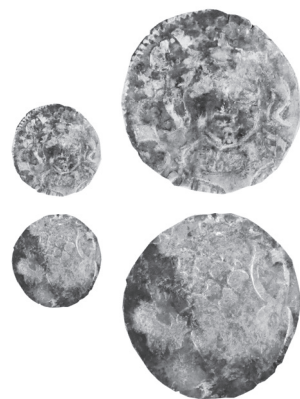
2

3

6

7

8

9

Obr. 1. Praha 1-Nové Město, Klimentská čp. 1207/II. Výběr mincí objevených při archeologickém výzkumu (čísla odpovídají katalogu; foto 1:1 a 1:2, foto Lukáš Funk).

Archeologický výzkum v Klimentské čp. 1207/II poskytl celkem 11 jednotlivě objevených mincí. Téměř všechny ražby (kromě č. 11) jsou české provenience. Mince lze rozdělit do následujících chronologických skupin:

12. století	č. 1–3	3 ks
13. století	č. 11	1 ks
14. století	č. 4–7	4 ks
2. polovina 15. století	č. 8	1 ks
1. polovina 16. století	č. 9	1 ks
2. polovina 17. století	č. 10	1 ks
Celkem		11 ks

Nejcennější část souboru reprezentují ražby 12. století. Nejstarší ražbou souboru je denár Vladislava I. z období jeho druhé vlády v letech 1120–1125 typu Cach (1972) č. 562 (č. 1). Mince s hmotností 0,394 g² je výtečně zachovaná, avšak druhotně deformovaná. Tento typ denáru je doložen ze dvou hromadných nálezů – Libotov (Cach 1972, 63, č. 228b) a Neustupov (Cach 1972, 67, č. 247).

Další ražbou 12. století je denár Vladislava II. z období jeho královské vlády v letech 1158–1174 typu Cach (1972) č. 615 (č. 2). Mince má hmotnost 0,610 g³ a je poměrně dobře zachovaná, avšak se špatně čitelnými opisy. Tento typ denáru je doložen ze dvou hromadných nálezů – Libotov (Cach 1972, 63, č. 228b) a Vilémov (Cach 1972, 79, č. 330). Doposud nepublikovaný jednotlivě nalezený exemplář pochází ze Stříhova (okr. Nymburk).⁴

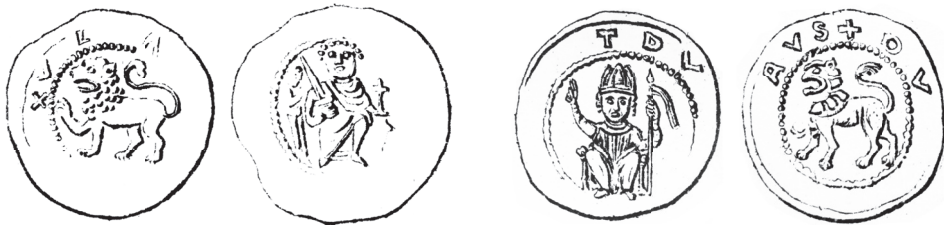
Třetí ražbou 12. století z výzkumu v Klimentské ulici je denár (č. 3), který se svojí fabrikou i zcela měděným jádrem řadí mezi ražby z konce 12. století. Mince je značně zkorodovaná, olámaná a zprohýbaná, s dochovanou hmotností 0,347 g.⁵ Ačkoliv je mince značně poškozena, její obrazy jsou zřetelné – na líci je kráčejší lev doleva a na rubu špatně čitelná sedící postava čelně s mečem a křížkem (obr. 2:1). E. Fiala (1895, 385–386, č. 1766) i F. Cach (1972, 48, č. 652) přiřadili tuto do nedávna unikátní minci Vladislavovi III. Jindřichovi, který jako kníže v Čechách vládl od 5. června do 6. prosince roku 1197. J. Šmerda (1996, 124–125, č. S 7) tuto ražbu blíže nepřidělil. Největší komplikací při snaze o bližší určení mince je skutečnost, že až do nedávné doby byl tento mincovní typ znám pouze jako jediný unikátní exemplář z neznámého nálezů (Fiala 1895, 385–386, č. 1766, tab. XIX:10). Tato mince však měla jen částečně čitelný opis -X VLA- (DVX VLADISLAVS). V opisu nově objeveného exempláře jsou čitelná pouze dvě písmena -AD- (DVX VLADISLAVS). Porovnáním Fialou (1895, tab. XIX:10) vyobrazeného exempláře s minci z Klimentské ulice je zřejmé, že alespoň líc obou denárů byl ražen různými razidly (rozdíly v umístění opisu a polohy pravé pozdvížené tlapy kráčejšího lva). Přesto, že opis mince je znám zatím jen ve dvou torzech, může být jeho čtení jako DVX VLADISLAVS či VLADISLAVS DVX správné. Pak je ovšem i připsání této mince Vladislavovi III. Jindřichovi velmi pravděpodobné – větší jistotu však získáme až po objevení dalších exemplářů tohoto typu s lépe čitelnými opisy. Nepřímým argumentem podporujícím uvedené připsání denáru je značná ikonografická blízkost s denárem knížete a biskupa Břetislava III. Jindřicha (Fiala 1895, 385, č. 1764, tab. XIX:9; Cach 1972, 39, č. 650; Šmerda 1996, 94–95, č. 290), vládnoucího jako kníže v Čechách v letech 1193–1197 (obr. 2:2). Tato ražba nese motiv sedícího biskupa na líci a kráčejšího lva na rubu. Především pojetí lva je až na drobné detaily téměř shodné se sledovanou mincí a naznačuje, že obě mince mohly vzniknout přibližně ve stejné době, tedy v roce 1197 nebo, v případě denáru Břetislava III. Jindřicha, krátce před tímto datem. Nálezový exemplář z Klimentské ulice je mimořádně cenným přírůstkem k bližšímu poznání českého mincovnictví sklonku 12. století a navazuje tak na zcela novou katalogizaci mincí Břetislava III. Jindřicha (Videman – Richtera – Zmrzlý 2014).

2 Hmotnostní ztráta čištěním: 0,39 g = 50 %, část hmoty však připadá na nečistoty.

3 Hmotnostní ztráta čištěním: 0,06 g = 9 %.

4 Za sdělení děkuji PhDr. J. Lukasoovi.

5 Mince mohla být původně plátována stříbrem, které však, pokud na povrchu bylo, při chemickém čištění zaniklo. Hmotnostní ztráta čištěním: 0,62 g = 64 %, část hmoty však připadá na nečistoty. Denár byl objeven pravděpodobně v druhotné pozici, neboť ze stejné vrstvy pochází také nález parvus Karla IV. (č. 6).

Obr. 2. 1. Vladislav III. Jindřich, denár typu Cach (1972) č. 652; 2. Břetislav III. Jindřich, denár typu Cach (1972) č. 650 (podle E. Fialy); zvětšeno.

Z období 13. století je v souboru zastoupena jediná ražba (č. 11). Jde o dobové měděné postříbřené falzum přesněji nepřířazeného dolnorakouského feniku, který napodobuje ražbu z mincovny Vídeňské Nové Město z let asi 1230 až 1250 (Koch 1983, 127, č. 136, Taf. 12:136; CNA I, 76, č. B 139, Taf. 17:B 139). Fenik je vzácným dokladem přítomnosti mince 13. století v archeologické situaci a cenným dokladem o pronikání a oběhu těchto mincí ve středověké Praze, kde je jinak předpokládán především oběh brakteátů. Dolnorakouské ražby jsou v průběhu 13. století běžně rozšířeny v nálezech především z oblasti jižních Čech (např. Radoměřský 1968; Militký 2007). Zároveň jde o jeden ze zajímavých dokladů výroby a oběhu falešné mince ze 13. století – pro vídeňské feniky jsou dobová falza velmi neobvyklá.

Čtyřmi exempláři jsou v rámci souboru reprezentovány drobné mince lucemburských panovníků z průběhu 14. století. Dvěma parvy (č. 4–5) je zastoupen Jan Lucemburský (1310–1346). Obě mince jsou silně poškozeny korozi způsobenou silně agresivním prostředím a mají výrazně sníženou hmotnost (0,109 a 0,225 g). Naopak velmi dobře je zachován je parvus Karla I. (1346–1378) ražený na počátku jeho vlády před rokem 1350 (č. 6). Nejstarší Karlovy drobné mince, označované také jako haléře, ikonograficky plynule navazují na parvy Jana Lucemburského a odlišují se pouze jménem Karla na líci. Jde o variantu s hladkou svatozáří nad hlavou sv. Václava (Hána 2005, 122, var. I.b/1).

Zajímavou ražbou (č. 7) je dobře zachovalý kutnohorský haléř Václava IV. (1378–1419) s hmotností 0,56 g. Jde o variantu bez perlovce na líci, avšak rozdělovací znaménko opisu není vyraženo (Hána 2005, 123, var. VII.b/1–2). Za současného stavu poznání je tato ražba datována do období 1383–1384 (Hána 2005, 123), tedy do doby bezprostředně předcházející zavedení beznápisových penízů a haléřů. Portrétní haléře s poprsím mladého krále jsou v rámci českého pozdně středověkého mincovnictví ražby značně atypické. Na líci sice nesou opis REX B-OCMIC, ale chybí zde panovníkovo jméno. Není pochyb, že jde o poprsí mladistvého Václava IV. Tyto umělecky mimořádně kvalitní mince s poprsím krále čelně na líci jsou svým pojetím velmi blízké soudobým britským ražbám Richarda II. (1377–1399), který je takto zobrazen na všech svých stříbrných nominálech (např. Seaby 1986, 101–102). Sledované haléře Václava IV. byly dlouho považovány za vzácné, dnes se však vyskytují v nových nálezech relativně často. Je tedy otázka, jestli byly skutečně raženy pouze v letech 1383–1384. V této souvislosti se v posledních letech objevil také názor, vycházející z jednoho nepublikovaného depotu, o možném zařazení této mince již do doby sklonku vlády Karla I.⁶ Je tedy zřejmé, že tomuto typu mince by měla být i nadále věnována pozornost.

Období 15. století je v rámci sledovaného souboru reprezentováno jedinou ražbou – kutnohorským kruhovým penízem se lvem v perlovci (č. 8). Taro ražba je tradičně řazena do závěrečné fáze vlády Jiřího z Poděbrad (1458–1471), do let 1469–1471, tedy do doby souběžné s obnovením ražby pražského groše. Zároveň jde o poslední emisi českých anonymních jednostranných mincí se lvem. Doposud nezodpovězenou otázkou je, jestli ražby se lvem v perlovci nemohly být raženy také v prvních letech vlády Vladislava II. Jagellonského před zaražením bílých penízů v roce 1483⁷ – této problematice je třeba věnovat v budoucnu pozornost.

Dvě ražby v souboru z Klimentské ulice pocházejí z raně novověkého období. Prvou z nich je kutnohorský haléř (č. 9) Ludvíka I. Jagellonského (1516–1526). Haléře byly v jagellonském období raženy v obrovském množství. Sledovaný exemplář reprezentuje v rámci nové typologie variantu Gregor (2011) II.a/2. Nejmladší ražbou v rámci tohoto souboru je 6krejcar Leopolda I. (1657–1705) z roku 1693

6 Konferenční příspěvek: Václav Bruna, Portrétní haléř Václava IV. jako reprezentace syna Karlem IV. (?). NÁLEZY MINCÍ (IV) – Procesy monetarizace u keltských, germánských a raně středověkých komunit a jejich odraz v mincovních nálezech, Bechyně, 10.–13. 9. 2014.

7 K počátkům ražby bílých peněz nejnověji: Brádle 2013, 20–29.

(č. 10), ražený v pražské mincovně za mincmistra Matyáše Weista (1688–1694). Mince je bohužel zcela zničena korozí, neboť byla uložena ve velmi agresivním prostředí a nemá zachováno kovové jádro.

Soubor mincí z Klimentské ulice čp. 1207/II představuje kolekci běžného oběživa z období od 12. do 17. století. I přes nevelký rozsah je tato kolekce z numismatického hlediska velmi cenná. Především rozšiřuje naše znalosti o oběhu denárů v románské Praze. Zcela jedinečný je výskyt denáru připsaného Vladislavu III. Jindřichovi. Významný je také nález dobového falza vídeňského feniku ze 2. čtvrtiny 13. století. Prezentovaný materiál tak rozšiřuje naše poznatky o peněžním oběhu v prostředí středověké Prahy.

Literatura

Brádle, V. 2013: Nález mincí z Radče. Poznámky k typologii bílých penízů Vladislava II. Jagellonského. *Fontes Musei Reginaehradecensis* 20. Hradec Králové.

Cach, F. 1972: Nejstarší české mince II. České a moravské denáry od mincovní reformy Břetislava I. do doby brakteátové. Praha.

Castelin, K. 1953: Česká drobná mince doby předhusitské a husitské (1300–1471). Praha.

CNA I: Koch, B. 1994: *Corpus Nummorum Austriacorum (CNA)*. Band I. Mittelalter. Wien.

Fiala, E. 1895: České denáry. Praha

Gregor, P. 2011: Varianty haléřů Ludvíka Jagellonského. *Numismatické zprávy ČNS* 3/2011, 5–11.

Halačka, I. 2011: Vládní mince zemí Koruny české (Čechy, Morava, Slezsko) 1526–1856 v době panování rodu Habsburského. Díl II. Brno.

Hána, J. 2005: Haléře „Rotleovovy“ a „Kaplířovy“. Příspěvek k chronologii české drobné mince z let 1346–1384. *Numismatický sborník* 20, 109–126.

Hásková, J. 1991: Pražské groše 1300–1526. České, moravské a slezské mince 10.–20. století. Národní muzeum v Praze. „Chaurova sbírka“. Svazek III. Praha.

Juřina, P. 2005: Předlokační zástavba v Klimentské ulici na Novém Městě pražském. In: *Forum Urbes Medii Aevi II*. Vrcholně středověká zděná měšťanská architektura ve střední Evropě. Brno, 148–156.

Koch, B. 1983: *Der Wiener Pfennig. Ein Kapitel aus der Zeit der regionalen Pfennigmünze*. Wien.

Militký, J. 1998: Zpráva o numismatickém zpracování souboru mincí z archeologického výzkumu na lokalitě: Praha 1 – Nové Město, Klimentská 10, čp. 1207/II. České Budějovice. Nепublikovaný rukopis.

– 2007: Poklad vídeňských feniků z 1. poloviny 13. století z neznámé české (?) lokality. *Numismatický sborník* 22, 209–222.

Radoměřský, P. 1968: Nález rakouských feniků 13. století v České Olešné u Jindřichova Hradce. *Numismatický sborník* 10, 111–121.

Seaby, H.A. a P.J. 1986: *Coins of England and the United Kingdom*. 22nd Edition. London.

Šmerda, J. 1996: Denáry české a moravské. Katalog mincí českého státu od X. do počátku XIII. století. Brno.

Vařeka, P. 2002: Zahloubené stavby v českých městech vrcholného středověku – zemnice nebo suterény nenalezených nadzemních domů? In: Neustupný, E. (ed.): *Archeologie nenalezaného*. Sborník přátel, kolegů a žáků k životnímu jubileu Slavomila Vencla, Plzeň – Praha, 148–156.

Videman, J. – Richtera, L. – Zmrzlý, M. 2014: Denár Břetislava III. Jindřicha nalezený u Mšena. *Numismatické listy* 69, 117–132.

Summary

Petr Juřina – Jiří Militký, Survey of single coin finds from the archaeological excavations in Prague 1 – New Town, Klimentská St. no. 1207/II.

Eleven coins found single were documented during the archaeological excavations in Klimentská Street no. 1207/II. With exception for one coin (no. 11), all remaining specimens are of the Bohemian origin. The most valuable pieces in the group are represented by the coins struck in the 12th century. The earliest coin is represented by a denier struck under Vladislaus I during his second reign in 1120–1125 (*Cach*

1972, type no. 562, coin listed in this article as no. 1). There is another denier of the 12th century in the group produced under Vladislaus II during his regnal years in 1158–1174 (*Cach 1972*, type no. 615, coin listed in this article as no. 2). The third coin (no. 3 here) because of its fabric and copper core also belongs to the coins struck at the end of the 12th century. It is an extremely rare denier struck under Vladislaus III Henry who ruled Bohemia as a duke since June 5 to December 6, 1197. The specimen found in Kliment-ská Street is the only physically surviving piece. There is only one coin produced in the 13th century (no. 11 here) in the collection – a contemporary silver plated forgery with copper core, copying a precisely un-attributed pfennig from Lower Austria struck in Vienna-New Town sometimes between 1230 and 1250. The coins from Lower Austria are quite frequent in hoards of the 13th century mainly in south Bohemia, but their appearance in Prague has been rather scarce till now. Parallely, it is an interesting evidence for production and circulation of the forged coins of the 13th century – contemporary forgeries of the pfennigs from Vienna are very unusual. There are also some small coins dating to the period between the 14th century and 16th century, very likely lost in connection with existence of the New Town in Prague. The group of coins from Klimentská Street no. 1207/ II represents an interesting sample of the monetary situation in medieval Prague.

English summary by V. Novák

ZLOMEK DENÁRU KONRÁDA OTY (CACH 641) NALEZENÝ U OBCE MALÝ ÚJEZD (OKR. MĚLNÍK)

Jan VIDEMAN

Abstract – Fragment of a denier produced under Conrad Otto (Cach no. 641) found near Malý Újezd (Mělník district).

At the end of 2014, a coin fragment was discovered in the field near the Malý Újezd Village. It is the denier struck under Conrad Otto listed by F. Cach under type no. 641 (Cach 1972). This denier type is known only from Vrbno near Mělník – a specimen found in 1870 (Fiala 1895, 196, 382, nos. 1739–1741; Cach 1972, 79, no. 334).

 Bohemia, Conrad Otto, denier

Na konci roku 2014 byl na poli u obce Malý Újezd¹ nalezen zlomek mince, podle charakteru střížku i dochované části ražby se jedná o český denár z druhé poloviny 12. století, ražený z nepříliš kvalitního kovu, jaké známe z doby královské vlády Vladislava II., tedy po roce 1158 a z doby panování jeho nástupců.

Obr. 1: Úlomek denáru Cach 641 z nálezu Malý Újezd v porovnání s kresbou celé mince.

¹ Přesné souřadnice místa nálezu jsou k dispozici u autora článku. Za poskytnutí mince ke zdokumentování náleží poděkování paní Jitce Vytinové. Podle informací, sdělených autorovi, nebyly na daném místě nalezeny žádné další artefakty, které by doplnily archeologický obraz dané lokality.

ČECHY, Konrád Ota (1182, 1189–1191)

AV denár

Av.: [...]ONR[...], vlevo stylizovaná klečící (?) menší postava přejímá praporec od postavy sedící vpravo
Rv.: opis nečitelný, sedící postava zprava drží před sebou v pravici křížek, levici má pozdviženou v zeh-
najícím gestu

Lit.: *Cach 1972*, 47, č. 641.

0,467 g; rozměr zlomku 17/9,7 mm

Minci se podařilo identifikovat jako pravděpodobný denár přemyslovského knížete Konráda Oty typu *Cach (1972)* č. 641. Určení je zde prezentováno s určitou výhradou, detail obrazu neodpovídá zcela publikované kresbě daného typu – poloha postavičky vlevo vůči perlovci. F. *Cach* má ovšem u denáru poznámku „někdy poněkud odchylné kresby“ (*Cach 1972*, 47). Opakované zkušenosti ukazují, že i vzácné české mince denárového období často pocházejí z více razidel. Samotná vzácnost je přitom relativní pojem, jehož obsah může změnit jediný hromadný nález. K dnešnému dni je denár typu *Cach (1972)* č. 641 v každém případě stále velmi vzácnou mincí, zaznamenanou doposud pouze v nálezu z Vrbna u Mělníka z roku 1870, o němž se dochovaly jen kusé informace (*Fiala 1895*, 196, 382, č. 1739–1741; *Cach 1972*, 79, č. 334). Na základě informací o jeho složení F. *Cach* minci zařadil mezi ražby z druhé vlády Konráda Oty 1189–1191. Pozoruhodné jistě je, že místo nálezu u Malého Újezdu je od obce Vrbno vzdáleno pouhých pět kilometrů.

Literatura

Cach, F. 1972: Nejstarší české mince II. České a moravské denáry od mincovní reformy Břetislava I. do doby brakteátové. Praha.

Fiala, E. 1895: České denáry. Praha.

Summary

Jan Videman, Fragment of a denier produced under Conrad Otto (Cach no. 641) found near Malý Újezd (Mělník district).

At the end of 2014, a coin fragment was discovered in the field near the Malý Újezd Village. The coin was identified as a denier struck under the Přemyslid Duke Conrad Otto listed by F. *Cach* under type no. 641 (*Cach 1972*). The attribution is presented with a certain reservation – one detail of the coin image does not fully correspond with drawing of the mentioned type. Recent information confirms that also rare Bohemian coins of the denier period were often made of more dies. This denier type is known only from Vrbno near Mělník – a specimen found in 1870 (*Fiala 1895*, 196, 382, nos. 1739–1741; *Cach 1972*, 79, no. 334).

English summary by V. Novák

NÁLEZ BRAKTEÁTU MAGDEBURSKÉHO ARCIBISKUPA WICHMANNNA ZE SEEBURGU Z OSTŘETÍNA (OKR. PARDUBICE)

Petr SCHNEIDER – David VÍCH

Abstract – A bracteate struck under Wichmann of Seeburg, the Archbishop of Magdeburg, found in Ostřetín (Pardubice district).

In May, 2014, Antonín Šimon found one medieval coin via amateur metal detecting activities in the territory of the cadaster of Ostřetín (Pardubice district). It was a bracteate struck under Archbishop of Magdeburg

– *Wichmann of Seeburg (1152–1192). Only one specimen of this coin type is known from the numismatic collection of the Herzog Anton Ulrich-Museum in Braunschweig.*

 Archbisporic of Magdeburg, Pardubice district, 13th century, bracteate

Dne 5. května 2014 objevil Antonín Šimon při privátní prospekci detektorem kovů na k. ú. Ostřetín (okr. Pardubice) brakteát magdeburského arcibiskupa Wichmanna ze Seeburgu (1152–1192).¹ Mince se nacházela na poli severně od obce pod Hradeckým lesem, v okolí bodu GPS – 50°03′15.68″N, 16°02′22.61″E. Jednalo se o solitérní exemplář, zřejmě ztrátový kus, neboť v bezprostředním okolí další doprovodné artefakty aspoň prozatím zjištěny nebyly. Mince je uložena ve Východočeském muzeu v Pardubicích.²

Ves Ostřetín leží v mírně zvlněné krajině východočeského Polabí, asi 3 km jihovýchodně od nynějšího města Holice. Obě obce se v písemných pramenech zmiňují až roku 1336 pod německými názvy *Tizmansdorf* a *Ekleinsdorf* (*RBM IV*, 114, č. 288), k jejich založení došlo tedy poměrně pozdě, patrně až v souvislosti s vnější kolonizací východních Čech na sklonku 13. století (*Kuča 2000*, 123; *Musil 2009*, 314). V úvahu za dnešního stavu poznání proto připadá souvislost se zázemím dvora Chvojno, známého z Letopisu tzv. Kanovníka vyšehradského k roku 1139 (*FRB II*, 231), po řadě diskuzí ztotožněného s lokalitou Vysoké Chvojno, vzdálenou od místa nálezu brakteátu cca 7,5 km severozápadně vzdušnou čarou. Zjišťovací archeologický výzkum zde přinesl četné doklady osídlení z 13.–14. století a stopově i nálezy z mladší doby hradištní (*Tichý – Wolf 2000*).

MAGDEBURG, arcibiskupství, Wichmann ze Seeburgu (1152–1192)

mincovna: *Halle*, AR brakteát

Av.: trůnící arcibiskup s mitrou, v pravici globus s křížkem navrchu, v levici vně obrácená biskupská berla, kolem postavy perličkami tvořený trojlístý (jetelový) oblouk, mezi obloukem a vnějším okrajem mincovního obrazu částečně čitelný opis [...]–WERT[1 ?]

Lit.: *Mehl 2011*, 493, č. 230; *Leschhorn 2015*, 616, č. 3057.

0,49 g; 22,5/23,5 mm (okrájený střížek?)

Pro mincovnictví arcibiskupa Wichmanna ze Seeburgu, které zaujímá poměrně dlouhý časový úsek čtyř desítek let, je charakteristická značná typologická a metrologická variabilita ražeb. Durynský evangelický farář a učenec Johann Jakob Leitzmann (1798–1877), který se magdeburskými brakteáty v první polovině 19. století zabýval, popsal celkem 43 Wichmannových mincovních typů (*Leitzmann 1842*, 100–102, 105–107, 117–118, č. 7–49), které však později kvůli chybějícím vyobrazením nebylo možné ve všech případech identifikovat. V polovině 20. století zpracoval Wichmannovo mincovnictví berlínský numismatik Arthur Suhle (1898–1974), který jeho rozsáhlou mincovní produkci rozdělil do tří základních skupin (*Suhle 1950*, 6): 1. ražby s vyobrazením a jménem arcibiskupa, v některých případech ještě společně s vyobrazením a jménem patrona diecéze sv. Mořice; 2. ražby pouze s vyobrazením a jménem sv. Mořice a 3. ražby se stylizovaným

1 Předložená práce vznikla za finanční podpory Ministerstva kultury v rámci institucionálního financování dlouhodobého koncepčního rozvoje výzkumné organizace Národní muzeum (DKRVO 2016/25, 00023272).

2 Nálezce Antonín Šimon z Holic po identifikování nálezu jako raně středověkého artefaktu a zjištění jeho významu pro poznání dějin regionu odevzdal brakteát do Regionálního muzea ve Vysokém Mýtě, aby byl následně předán do územně příslušného Východočeského muzea v Pardubicích. Za nevšední a příkladné jednání patří nálezci poděkování.

vyobrazením města (hrad s věžemi a branou). Dostatek oběživa na trzích zajišťovaly mincovny v Magdeburgu a Halle; právě do druhé jmenované bývá přiřazována většina brakteátů s postavou arcibiskupa. Toto členění respektuje také nejnovější typologie magdeburských středověkých ražeb od Manfreda Mehla, přičemž jako samostatnou skupinu vyčleňuje nominály se společným vyobrazením arcibiskupa a světce (Mehl 2011, 34).

Periodická proměna obrazů a parametrů mincí měla zřejmou a značně nepopulární příčinu, tzv. *renovatio monetae*, které v ekonomicky méně rozvinutých oblastech středověké střední Evropy představovalo efektivní formu zdanění (srov. Svensson 2013, 40, mapa 3, 44–53). Tato praxe byla v magdeburské arcidiecézi systematicky prováděna právě za Wichmanna, který se s ohledem na své četné politické aktivity s nedostatkem financí dlouhodobě potýkal (Suhle 1950, 4; Mehl 2011, 33–34). Dvakrát ročně, zpravidla na jaře a na podzim, docházelo na trzích k nucené směně mincí v nevýhodném kurzu, při které majitel peněžní hotovosti dostal za 12 starých feniků devět nových. Rozdíl tří feniků pak představoval pro mincovního pána zisk ve výši 25%. Nejednalo se vždy nutně o snižování obsahu stříbra v minci, jak bylo ve 12. a na počátku 13. století obvyklé například v přemyslovských Čechách, ale především o odlišení nové „platné“ emise od staré.

Ve starších zpracováních magdeburských středověkých ražeb od J. Leitzmanna nebo A. Suhleho prezentovaný mincovní typ z Ostřetína nenajdeme. Poprvé ho v literatuře popsal teprve nedávno M. Mehl (2011, 493, č. 230) s odkazem na jediný tehdy známý exemplář, uložený v numismatické sbírce Herzog Anton Ulrich-Museum v Braunschweigu. Ten je také uveden v obsáhlém katalogu tamější sbírky středověkých mincí od W. Leschhorna (2015, 616, č. 3057, inv. č. 293/15), ale poněkud překvapivě bez vyobrazení. Oba autoři se ovšem liší v transkripci popisu. Zatímco Mehl s ohledem na špatnou zachovalost mince považuje popis za sotva čitelný a spíše intuitivně v něm rozpoznal čtyři písmena VI.M...-...A..., tak Leschhorn ho doplnil do následujícího tvaru: WICMA[N-[NVS]A[.]. Rovněž exemplář z Ostřetína, byť je dochován v poměrně lepším stavu, má popis čitelný jen částečně. Písmena při arcibiskupově pravici jsou zcela nezřetelná, u levice lze rozeznat W, E, R, T a symbol I, který snad představuje písmeno I. Tato okolnost vzbuzuje pochybnosti, zda je přidělení magdeburskému arcibiskupovi Wichmannovi správné, když jeho jméno není v opise spolehlivě doloženo. Svou fabrikou sice tento typ do řady magdeburských brakteátů z mincovny v Halle zapadá, ikonograficky se mu ale podobají také brakteáty jiných duchovních mincovních pánů, např. arcibiskupů z Mohuče (Dobras 2005), biskupů z Hildesheimu (Mehl 1995) a Merseburgu (Mehl 2015), popřípadě ještě opatů z Fuldy (Gaettens 1957). Přezkoumání samotného určení jen na základě neúplně dochovaného popisu však přesahuje rámec tohoto příspěvku.

Zajímavé je, že z území Čech nemáme registrované žádné jiné nálezy cizích brakteátů, které by byly datovatelné ještě před konec 12. století. To je poněkud v kontrastu se situací v 13. století, kdy k nám v důsledku vrcholícího kolonizačního procesu proudí ve větší míře nominály zejména z Míšeňska (např. Nový 1974, 373). Ze širšího okolí Holic zatím postrádáme další rané a vrcholně středověké archeologické artefakty včetně mincovních depotů či jednotlivých ztrátových nominálů. Je to poněkud překvapivé, protože o několik kilometrů jižněji, přes Chrudim a Vraclav směrem na Litomyšl, vedla trasa Trstenické stezky (srov. Petrály 1966). Tato situace nejspíš odráží velmi špatný stav archeologického poznání Holicka, což ostatně neplatí pouze pro středověk. Z nálezů jednotlivé mince ovšem nelze vyvozovat hlubší závěry.

Prameny a literatura

Dobras, W. 2005: Münzen der Mainzer Erzbischöfe aus der Zeit der Staufer. Katalog der Brakteaten im Münzkabinett des Stadtarchivs Mainz. Beiträge zur Geschichte der Stadt Mainz 34. Mainz.

FRB II: Emler, J. (ed.) 1874: Fontes rerum Bohemicarum II. Praha.

Gaettens, R. 1957: Das Geld- und Münzwesen der Abtei Fulda im Hochmittelalter unter Auswertung der Münzen als Quellen der Geschichte und Kunstgeschichte, der Wirtschaftsgeschichte und des Staatsrechts. Fulda.

Kuča, K. 2000: Města a městečka v Čechách, na Moravě a ve Slezsku. II díl. H–Kole. Praha.

Leitzmann, J. 1842: Brakteaten des Erzbisthums Magdeburg. Numismatische Zeitung 9, 97–102, 105–107, 117–119, 126–128, 137–140, 165–166.

Leschhorn, W. 2015: Mittelalterliche Münzen. 2 Bände. Braunschweig.

Mehl, M. 1995: Die Münzen des Bistums Hildesheim. Teil 1. Vom Beginn der Prägung bis zum Jahre 1435. Quellen und Dokumentationen zur Stadtgeschichte Hildesheims 5. Hildesheim.

– 2011: Münz- und Geldgeschichte des Erzbistums Magdeburg im Mittelalter. 2 Bände. Hamburg.

– 2015: Die Münzen und Medaillen von Merseburg von den Anfängen bis 1738. Hamburg.

Musil, F. 2009: Vrcholná kolonizace a východní Čechy. In: Felcman, O. – Musil, F. (edd.): Dějiny východních Čech v pravěku a středověku (do roku 1526). Praha, 301–381.

Nový, R. 1974: Organizace a vývoj českého mincovnictví v 13. století do měnové reformy Václava II. Sborník archivních prací 24, 366–425.

Petryl, J. 1966: Nález mincí v oblasti Trstenické stezky na Litomyšlsku a jejich historická dokumentárnost. Knižnice Vlastivědného muzea v Litomyšli 1. Litomyšl.

RBM IV: Emler, J. (ed.) 1892: Regesta diplomatica nec non epistolaria Bohemiae et Moraviae IV. Praeae.

Suhle, A. 1950: Das Münzwesen Magdeburgs unter Erzbischof Wichmann 1152–1192. Magdeburger Forschungen 1. Magdeburg.

Svensson, R. 2013: Renovatio Monetae. Bracteates and Coinage Policies in Medieval Europe. London.

Tichý, R. – Wolf, V. 2000: Předběžná zpráva o výzkumu knížecího dvorce ve Vysokém Chvojně u Holic. Zpravodaj muzea v Hradci Králové 26, 97–106.

Summary

Petr Schneider – David Vích, A bracteate struck under Wichmann of Seeburg, the Archbishop of Magdeburg, found in Ostřetín (Pardubice district).

In May, 2014, Antonín Šimon found a bracteate struck under Archbishop of Magdeburg – Wichmann of Seeburg (1152–1192) via amateur metal detecting activities in the territory of the cadaster of Ostřetín (some 3 km to the south-east of Holice, Pardubice district). It was a single find without any other accompanying archaeological artifacts. The presented coin type was described in the numismatic literature even recently by M. Mehl (*Mehl 2011*) and W. Leschhorn (*Leschhorn 2015*) as a unique specimen from the numismatic collection of the Herzog Anton Ulrich-Museum in Braunschweig. Both authors read the Wichmann's name in the marginal legend, which is not legible in the case of the specimen from Ostřetín. Attribution of the coin from Ostřetín to Archbishop of Magdeburg is not fully secure, but because of its fabric, it evidently belongs to the Wichmann's bracteates produced in Halle. It is the only foreign bracteate documented in the Bohemian territory, which can be dated to the period before the end of the 12th century. At the same time, it is the very first medieval coin registered in the region of Holice, which is recently regarded – from the archaeological point of view – as the least explored territory in east Bohemia.

English summary by V. Novák

DEPOT VELKÝCH BRAKTEÁTŮ Z KATASTRU OBCE OLEŠNICE (OKR. HRADEC KRÁLOVÉ) Z ROKU 1935

Petr SCHNEIDER

Abstract – Large bracteates found in Olešnice (Hradec Králové district) in 1935.

In 1935, some twenty large bracteates were found during lumbering in the cadaster of Olešnice. Only seven of them survived up to date in the collection of the Municipal Museum Loreta in Chlumeč nad Cidlinou. They are represented by one Bohemian bracteate struck under King Wenceslas I (1230–1253) and six Meissen bracteates produced under Henry III the Illustrious (1221/1230–1288). The hoard from Olešnice was very likely buried during the 1230s or at the beginning of the 1240s.

 Bohemia, 13th century, hoard, bracteate

Nálezové okolnosti a stav zachování depotu

Nálezu brakteátů, učiněnému u východočeské obce Olešnice u Chlumce nad Cidlinou (okr. Hradec Králové), nebyla dosud v numismatické literatuře věnována větší pozornost.¹ Depot poprvé formou stručného regestu zmiňuje Pavel Radoměský s odkazem na písemné sdělení tehdejšího ředitele „Musea Chlumecka“ Jana Poláka (*Nálezy II/2*, 95, č. 1849, zde jako Chlumeck nad Cidlinou, okr. Nový Bydžov), který osm brakteátů získal do sbírek. Téměř totožné údaje ovšem s upřesněním lokalizace nálezů na k. ú. Olešnice uvádí Josef Petřtyl (1969, 110, č. 1): „27. 7. 1935 bylo nalezeno při kácení lesa pod kořeny pařezů asi 20 brakteátů. – Jde o velké brakteáty [...] Osobním průzkumem Jar. Šůly zjištěno, že se zachovalo pouze 7ex.“ K objevu mincí tedy došlo pravděpodobně severovýchodně od obce v zalesněném terénu zvaném pomístními jmény „Na Kopcích“ a „Holý vrch“, bližší okolnosti a osud větší části depotu nyní již nelze zjistit.

Koncem 80. let 20. století došlo v důsledku přerušení činnosti chlumeckého muzea k převedení brakteátů do numismatické sbírky Muzea východních Čech v Hradci Králové, kde byly bez přesného určení souhrnně zapsány pod př. č. H1081/1988, aniž by však později proběhla jejich faktická inventarizace. Po vzniku nástupnické organizace Městské muzeum Loreta v Chlumci nad Cidlinou roku 2002 bylo všech sedm kusů vráceno a jednotlivě zapsáno pod novými př. č. 92–98/2007.²

ČECHY, Václav I. (1230–1253)

mincovna: *Praha* (?), AR velký brakteát

Av.: trůnící korunovaný panovník čelně, v pravici prapor, v levici žezlo tvořené kroužkem a zakončené křížkem
Lit.: *Fiala 1895*, 407, č. 1996, tab. XXV:10; *Cach 1974*, 33, č. 714.

1. 0,74 g; 44,2 mm; MML, př. č. 92/2007

MÍŠEŇSKO, Jindřich III. Osvícený (1221/1230–1288)

mincovna: *Freiberg / Míšeň / Lipsko / Drážďany* (?), AR velký brakteát

Av.: trůnící nekorunovaný panovník čelně, v pravici prapor, v levici žezlo tvořené dvojitou lilií a zakončené kroužkem s kuličkou, u panovníkových nohou z každé strany po kroužku

Lit.: *Fiala 1895*, 399, č. 1911, tab. XXIV:5; *Schwinkowski 1931*, č. 467 (= č. 524); *Thieme 2011*, 128–129, č. 552.

2. 0,94 g; 43,2 mm; MML, př. č. 93/2007

3. 0,96 g; 43,5 mm; MML, př. č. 94/2007

4. 0,86 g; 43,2 mm; MML, př. č. 95/2007

5. 0,78 g; 41,2 mm; MML, př. č. 96/2007

–, Av.: trůnící nekorunovaný panovník čelně, v pravici dvojité liliovitě žezlo, v levici žezlo uprostřed zdobené dvěma kroužky vedle sebe a zakončené křížkem

Lit.: *Schwinkowski 1931*, č. 495.

6. 1,03 g; 42,0 mm; MML, př. č. 97/2007

–, Av.: trůnící nekorunovaný panovník na oblouku čelně, v pravici i levici meč s rukojetí zakončenou kroužkem
Lit.: *Fiala 1895*, 398, č. 1903; *Schwinkowski 1931*, č. 984–986; *Tornau 1940*, 31, č. 186; *Thieme 2011*, 212–213, č. 1289–1290.

7. 0,79 g; 41,7 mm; MML, př. č. 98/2007

1 Předložená práce vznikla za finanční podpory Ministerstva kultury v rámci institucionálního financování dlouhodobého koncepčního rozvoje výzkumné organizace Národní muzeum (DKRVO 2015/26, 00023272).

2 Za bližší informace o brakteátovém depotu z k. ú. Olešnice děkuji kurátorovi numismatické sbírky Muzea východních Čech v Hradci Králové Vojtěchu Bradlemu; za možnost studia dochované části tohoto depotu děkuji vedoucí Městského muzea Loreta v Chlumci nad Cidlinou Heleně Krátké.

Obr. 1. Mince z depotu z k. ú. Olešnice (foto: P. Schneider, čísla odpovídají katalogu); 1:1.

Zhodnocení depotu

Z původního počtu asi dvou desítek brakteátů se z olešnického depotu dochovalo ve sbírce chlumeckého muzea sedm kusů, tedy přibližně třetina. Vzhledem k popraskaným a pomačkaným střížkům pokrytým zbytky hlíny byly mince pravděpodobně před uložením do země pouze ovázané nezachovanou textilií či kůží, což byl ve středověku běžný způsob úschovy menších peněžních hotovostí. Jako schránku nemůžeme ani zcela vyloučit hliněnou nádobu, která se časem v důsledku růstu kořenů nebo působení změn teploty a vlhkosti půdy rozlomila; v takovém případě by došlo k deformaci střížků až druhotně.

Českou složku torza depotu reprezentuje jediný brakteát krále Václava I. (1230–1253) typu Cach (1974) č. 714 (viz katalog č. 1), zřejmě z pražské mincovny, který byl registrován v nálezech ze Zlončice (? ks; *Fiala 1895*, 202, č. 147; *Cach 1974*, 74, č. 438) a saského Lichtenau (5 ks; nepublikováno,³ předběžná zpráva *Arnold – Geupel 1992*, 41–45). Zda se přemyslovských ražeb v odkrytém souboru nacházelo původně více, již nelze ověřit.

Zbývající nominály jsou míšeňské brakteáty markraběte Jindřicha III. Osvíceného (1221/1230–1288), z nichž typ Schwinkowski (1931) č. 467 (= č. 524), zastoupený nejméně čtyřmi exempláři (viz katalog č. 2–5), patrně tvořil nálezový kmen. U tohoto mincovního typu je žezlo držené v panovníkově levé ruce zakončeno kroužkem s kuličkou, což někteří badatelé interpretují jako prsten s kamenem, který pak považují za značku mincovny Wolkenstein (srov. *Krug 1962*, 56–57, *Mehner 2006*, 5–8) a ražby s tímto atributem připisují durynsko-míšeňskému rodu pánů z Waldenburgu (*Thieme 2011*, 128–129, č. 552); pro toto určení však postrádáme hlubší zdůvodnění. Častý výskyt typu Schwinkowski (1931) č. 467 (= č. 524) v řadě saských a českých nálezových lokalit svědčí o vysokém objemu ražby, soustředěné především do wettinské markraběcí mincovny ve Freibergu: Reinhardtsgrimma (1 ks; *Arnold 1985*, 134, č. 15; *Leipner 1969*, neuvádí), Drážďany (1 ks; *Günther 1952*, 219, č. 16; *Leipner 1969*, 73, č. 43), Lichtenau (17 ks), Marienberg (10+2 ks; *Hollstein 2001*, 172–173, č. 6, 174, obr. 9–20), Vlašim (? ks; *Fiala 1895*, 201, č. 145; *Schneider 2009*, 66, č. 14), Chodouny (11 ks; *Smolík 1881*, 239, č. 3; *Fiala 1895* neuvádí), Zlončice (? ks; *Fiala 1895*, 202, č. 147), Okna u Doks (? ks; *Fiala 1895*, 202, č. 148), Tetín (6 ks; *Zaoral – Militký 2011*, 1664, č. II/1).

Míšeňský brakteát typu Schwinkowski (1931) č. 495 (viz katalog č. 6) je znám z nálezů Reinhardtsgrimma (1 ks; *Arnold 1985*, 134, č. 25; *Leipner 1969*, neuvádí), Marienberg (1 ks; *Hollstein 2001*, 173, č. 7, 175, obr. 2:21) a Lichtenau (3 ks). Lokalita Olešnice je tak dalším zdokumentovaným výskytem.

Výčet míšeňských ražeb uzavírá typ Schwinkowski (1931) č. 984–986 (viz katalog č. 7), známý ve víceru variant razidel s drobnými odlišnostmi mincovního obrazu, které zvláště u špatně zachovalých exemplářů není možné vždy rozpoznat. Ve starší literatuře bývají sice tyto anepigrafické nominály přidělovány hrabatům z Mansfeldu (např. *Tornau 1940*, 31, č. 186), nověji také pánům z Friedeburgu (*Thieme 2011*, 212–213, č. 1289–1290), ale jejich výskyt v nálezech z tehdejšího wettinského nebo přemyslovského území obě hypotetická určení zpochybňuje: Reinhardtsgrimma (9 ks; *Arnold 1985*, 133, č. 6; *Leipner 1969* neuvádí), Drážďany (2 ks; *Günther 1952*, 227, č. 64; *Leipner 1969*, 77, č. 43), Lichtenau (48+7/2 ks), Vlašim (? ks; *Fiala 1895*, 398, č. 1903; *Schneider 2009*, 72–73, č. 22), Chodouny (123+1/2 ks; *Smolík 1881*, 239, č. 1; *Fiala 1895*, 401, č. 1934), Tetín (1 ks; *Zaoral – Militký 2011*, 1664, č. II/7).

Dochované velké brakteáty odkryté na k. ú. Olešnice se zdají být prakticky soudobé. Společný je jim poměrně plochý střížek o průměru 42–43 mm, také v zobrazení trůnicího panovníka – jak českého krále, tak míšeňského markraběte – vykazují stylistickou shodu, což je v 1. polovině 13. století s ohledem na předpokládanou měnovou unii příznačné (srov. nejnověji *Arnold 2010*, 99–103). V souladu se zastoupením míšeňských mincovních typů Schwinkowski (1931) č. 467 (= č. 524), č. 495 a č. 984–986 v nálezech z Vlašimi a Marienbergu, které se datují do doby kolem 1230/1235, mohlo k uložení olešnického depotu dojít v průběhu 30. nebo nejpozději počátkem 40. let 13. století, kdy tyto brakteáty ještě obíhaly, ale začínají se vyskytovat ražby poněkud odlišné fabriky, vyznačující se zejména větším a plastičtější profilovaným střížkem.

Interpretace ukrytých středověkých peněžních hotovostí je obtížná. Šíření brakteátové mince je kladeho do souvislosti s procesem vnější (německé) kolonizace českých zemí, důležitou roli ale sehrály i další faktory, zejména pak odkrytí bohatých ložisek stříbrné rudy na Českomoravské vrchovině, které umožnilo Přemyslům podstatně zvýšit objem mincovní produkce a postupně tak eliminovat oběh zpočátku převažujících míšeňských nominálů (*Nový 1974*, 373). Majetek v podobě dvou desítek brakteátů jistě nepřestavoval dlouhodobé úspory nebo ani větší finanční obnos, mohlo se jednat nanejvýš o aktuální hotovost jednotlivce. Jelikož Chlumecko patřilo ke starému sídelnímu území (*Musil 2009*, 311–315), lze uložení depotu v lese u obce Olešnice spíše než se samotnou kolonizací spojovat s prosazujícím se užíváním peněz při tržní směně ve venkovském prostředí.

3 Za možnost studia nepublikovaného brakteátového nálezu z Lichtenau děkuji odborným pracovníkům Mincovního kabinetu v Drážďanech Wilhelmu Hollsteinovi a Janu-Eriku Beckerovi.

Literatura

- Arnold, P. 1985:* Die Rekonstruktion des Brakteatenfundes von Reinhardtsgrimma bei Dippoldiswalde. In: Nummus et Historia. Peniądz Europy średniowiecznej. Warszawa, 131–137.
- 2010: Der Brakteatenfund von Lichtenau (Kreis Aue-Schwarzenberg). Neue Erkenntnisse zur Währungsunion zwischen Meißen und Böhmen in der 1. Hälfte des 13. Jahrhunderts. In: Friebe, H. – Grau, Ch. (edd.): Die Münzstätte Freiberg von den Anfängen bis zu ihrer Aufhebung 1556 durch Kurfürst August von Sachsen. Band II. Freiberg in Sachsen, 99–103.
- Arnold, P. – Geupel, V. 1992:* Der Brakteatenschatz von Lichtenau, Lkr. Aue (Vorbericht). Ausgrabungen und Funde 37, 41–45.
- Cach, F. 1974:* Nejstarší české mince III. České a moravské mince doby brakteátové. Praha.
- Fiala, E. 1895:* České denáry. Praha.
- Günther, K. 1952:* Der Brakteatenfund von Dresden. Arbeits- und Forschungsberichte zur sächsischen Bodendenkmalpflege 2, 201–241.
- Hollstein, W. 2001:* Ein Brakteatenfund aus der Nähe von Marienberg/Erzgebirge. Arbeits- und Forschungsberichte zur sächsischen Bodendenkmalpflege 43, 141–169.
- Krug, G. 1962:* Meißenisch-dynastische Wappenschild-Brakteaten. Berliner Numismatische Zeitschrift 27, 54–59.
- Leipner, K. 1969:* Die Münzfunde in Sachsen aus der Zeit der regionalen Pfennigmünze (12. und 13. Jahrhundert) mit einem Exkurs über die Münzherren und Münzstätten in Sachsen bis zum Beginn der Groschenprägung. Numismatische Studien 7. Hamburg.
- Mehner, H. 2006:* Wolkenstein als Münzstätte. Freiburger Münzblätter 15, 5–8.
- Musil, F. 2009:* Vrcholná kolonizace a východní Čechy. In: Felman, O. – Musil, F. (edd.): Dějiny východních Čech v pravěku a středověku (do roku 1526). Praha, 301–381.
- Nálezy II/2: Radoměřský, P. 1956:* České, moravské a slezské nálezy mincí údobí brakteátového (13. století). In: Nohejlová-Prátová, E. (ed.): Nálezy mincí v Čechách, na Moravě a ve Slezsku. Díl II/2. Praha, 77–111.
- Nový, R. 1974:* Organizace a vývoj českého mincovnictví v 13. století do měnové reformy Václava II. Sborník archivních prací 24, 366–425.
- Petrtyl, J. 1969:* Nálezy brakteátů ve východních a severovýchodních Čechách (Rozbor nálezové struktury). Acta Musei Reginaehradecensis, serie B – Scientiae sociales 11, 101–113.
- Schneider, P. 2009:* Nové poznatky k nálezu mincí z Vlašimi (okr. Benešov). Numismatické listy 64, 51–74.
- Schwinkowski, W. 1931:* Münz- und Geldgeschichte der Mark Meißen und Münzen der weltlichen Herren nach meißnischer Art (Brakteaten) vor der Groschenprägung. I. Teil: Abbildungstafeln. Frankfurt am Main.
- Smolik, J. 1881:* České brakteaty. Památky archeologické a místopisné 11, 238–239.
- Thieme, K. 2011:* Brakteaten der Markgrafschaft Meißen und ihrer Nachbarn zwischen Saale und Neiße. Bestandskatalog. Leipzig.
- Tornau, O. 1940:* Die Brakteaten der Grafen von Mansfeld, der Edlen Herren von Friedeburg und der Herren von Schraplau. Grünberg.
- Zaoral, R. – Militký, J. 2011:* The Hoard of Tetín (Czech Republic) in the Light of Currency Conditions in the Thirteenth-Century Bohemia. In: Holmes, N. (ed.): Proceedings of the XIVth International Numismatic Congress, Glasgow 2009. Glasgow, 1664–1670.

Summary

Petr Schneider, Large bracteates found in Olešnice (Hradec Králové district) in 1935.

The bracteates found in July 1935 during lumbering in the forest near the East-Bohemian village Olešnice near Chlumec nad Cidlinou (Hradec Králové district) were not frequented very much in professional literature. Among some twenty coins originally, only seven of them survived up to date in the collection of the Municipal Museum Loreta in Chlumec nad Cidlinou, none of them have been attributed from the numismatic point of view.

The Bohemian part in the torso of the hoard is represented by one bracteate struck under King Wencelas I (1230–1253), listed by Cach (*Cach 1974*) under no. 714 (cat. no. 1), possibly produced in Prague. The remaining bracteates are of the Meissen type struck under Henry III the Illustrious (1221/1230–1288), in the Freiberg mint likely: Schwinkowski (*Schwinkowski 1931*) no. 467 (= no. 524) (cat. nos. 2–5), no. 495 (cat. no. 6) and nos. 984–986 (cat. no. 7).

The mentioned large bracteates seem to be practically contemporary. They all have relatively flat flan with diameter of 42–43 mm, and their image of sitting ruler shows a stylistic identity which is typical for the first half of the 13th century regarding the supposed Bohemian-Meissen monetary union. Taking in mind appearance of the Meissen coin types listed by Schwinkowski (*Schwinkowski 1931*) under no. 467 (= no. 524), no. 495 and nos. 984–986 in hoards from Vlašim and Marienberg (dating back to the period around 1230/1235), the hoard from Olešnice was buried very likely during the 1230s or at the beginning of the 1240s at the latest.

Possession of two dozens of large bracteates did not surely represent any long-term savings or any larger sum of money, but it could serve as current cash of an individual. And because of the fact that the Chlumec region belonged to the traditionally settled area, burial of the hoard near Olešnice could be connected with coming use of money in trade even in the rural milieu.

English summary by V. Novák

NÁLEZ FRAGMENTU „MĚDĚNÉHO“ BRAKTEÁTU U NOVÝCH KOPIST (OKR. LITOMĚŘICE)

Ondřej ČERNOHORSKÝ – Petr SCHNEIDER

Abstract – One fragment of a ‘copper’ bracteate found near Nové Kopisty (Litoměřice district).

In 2015, a fragment of a ‘copper’ bracteate (a fragment of two-part bracteate holder respectively) was found via amateur metal detecting activities in the territory of the cadaster of Nové Kopisty (local part of Terezín). Its image is evidently identical with the specimens found in Hradištko near Davle, Leipzig and Saalfeld showing the sitting Meissen Margrave with sword in right hand and lilly-shaped scepter in left hand. The mentioned ‘copper’ bracteate dates back to the 1250s–1260s very likely.

 Margraviate of Meissen, north Bohemia, 13th century, bracteate holder

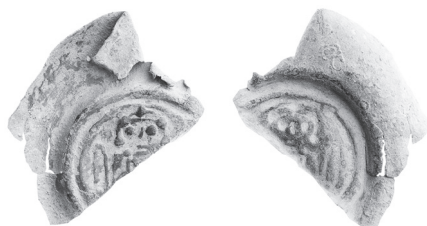
Dne 12. listopadu 2015 byl při amatérské detektorové prospekci objeven na k. ú. Nové Kopisty (místní část města Terezín, okr. Litoměřice) „měděný“ brakteát, resp. uzávěr dvoudílného pouzdra na dobová platidla – stříbrné brakteáty.¹ Nacházel se na poli jihovýchodně od obce ve svrchní vrstvě půdy v hloubce do 10 cm, v okolí bodu GPS – 50°29'52.921"N, 14°7'15.891"E. Místo nálezu je situováno v blízkosti železniční tratě 090 (Praha – Ústí nad Labem – Děčín) při hranici s k. ú. města Bohušovice nad Ohří, přibližně 3 km jihozápadně od soutoku Labe a Ohře.

Nové Kopisty byly založeny až v 80. letech 18. století poté, co byla roku 1781 stržena původní ves Německé Kopisty (Deutsch Kopist, do roku 1547 v písemných pramenech nazývána pouze Kopisty), na jejímž místě měla na základě císařského rozhodnutí z 10. ledna 1780 vzniknout pevnost Terezín (*Profous 1949*, 306; *Kuča 2008*, 531). Ovšem prostor volně vymezený Litoměřicemi, Lovosicemi a Bohušovicemi patřil ke starému sídelnímu území, obydlenému zřejmě již před koncem 11. století (*Žemlička 1978*, 72; *1980*, 38, 50, mapka 5). Bohušovice jsou poprvé zmíněny ve verzi A tzv. zakládací listiny litoměřické kapituly (*Bvsouici; CDB I*, 56, č. 55A), ve skutečnosti pamětním zápise z let 1057–1058 (srov. *Nový 1972*, 124–126; *Petráček 2012*, 168–173); v pozdější verzi B, zachycující stav kapitulního majetku z přelomu

1 Předložená práce vznikla za finanční podpory Ministerstva kultury v rámci institucionálního financování dlouhodobého koncepčního rozvoje výzkumné organizace Národní muzeum (DKRVO 2016/25, 00023272).

12. a 13. století, sice scházejí, naopak se ale uvádějí právě Kopisty a nedaleký Lukavec (*Copisteh, Lucovich; CDB I, 57, č. 55B*). Vytčené lokality pak společně vystupují ve verzi C, resp. falzu téže listiny ze 14. století (*Bussouici, Kopissstech, Lucovich; CDB I, 363–364, č. 383*).

V průběhu 13. století se Bohušovice a Kopisty několikrát uvádějí v souvislosti s majetkem ženského premonstrátského kláštera v Doksanech. Podle rozsáhlého privilegia Přemysla I. Otakara (1192–1193, 1197–1230) z roku 1226 konvent zakoupil za 42 hřiven stříbra od Buna, syna litoměřického kastelána Blaha, část Bohušovic (*Bussowic; CDB II, 282, 285, č. 286*), které zůstaly v držení kláštera i v dalších desetiletích, jak o tom svědčí papežská listina Řehoře X. (1271–1276) z 15. května 1273 (*Busowicz; CDB V/2, 347, č. 704*). Kopisty zase figurují 10. srpna 1262 ve sporu mezi doksanským konventem a litoměřickým měšťanem Janem o jez na Ohři (*Copiz; CDB V/1, 517, č. 347*), v následujícím roce pak premonstrátky odprodaly jisté tamější statky a pole měšťanům z Kravař (*Copiz; CDB V/1, 592, č. 397*).

MÍŠEŇSKO (?), „Jindřich III. Osvícený“ (1221/1230–1288)

AE fragment velkého brakteátu, resp. části brakteátového pouzdra²

Av.: trůnící nekorunovaný panovník čelně, v pravici meč, v levici liliovité žezlo (?)

Lit.: *Radoměřský 1966*, 153, obr. 2; *Haupt 1976*, 625, obr. 7; *Richter 1982*, tab. 26: 1a–b; *Spazier 2011*, 192, obr. 17. 1,621 g; 32,6/34,0 mm; plochý střížek

ED XRF: Cu 86,27%; Zn 6,44%; Pb 3,53%; Sn 2,77%; Fe 0,99 %³

U.: soukromá sbírka ČR⁴

„Měděný“ brakteát z Nových Kopist, byť je dochován pouze fragmentárně, je svým obrazem s velkou pravděpodobností shodný s exempláři z Hradišťa u Davle (*Radoměřský 1966*, 153, obr. 2; *Richter 1982*, 199–200, tab. 26: 1a–b), Lipska (*Haupt 1976*, 625–626, obr. 7) a Saalfeldu (*Spazier 2011*, 192, obr. 17), na kterých trůnící nekorunovaný panovník – míšeňský markrabě – rovněž drží v pravé ruce meč. V minulosti došlo zřejmě v důsledku zemědělské činnosti k šikmému odlomení zhruba poloviny střížku, tudíž atribut v levé ruce můžeme rekonstruovat výhradně podle uvedených analogií, na kterých postava třímá liliovité žezlo. Markantní je také proporční nepochopitelnost, kdy velká hlava a dlouhé nohy tvoří prakticky celou figuru, zatímco tělo je naznačeno jen perlovým opaskem. Celé vyobrazení působí primitivním dojmem, a to i ve srovnání s jednoduchým ztvárněním panovníka na skutečných mincích. Z toho lze usuzovat, že výrobu brakteátových pouzder obstarávali sice specializovaní řemeslníci, nikoliv však přímo pracovníci zeměpanských mincoven.

Atributy „meč“ a „liliovité žezlo“ jsou na brakteátech míšeňského markraběte Jindřicha III. Osvíceného (1221/1230–1288) v různých variantách poměrně časté (viz např. *Schwinkowski 1931*, č. 535, 557, 558, 592), není proto možné určit přímo mincovní typ, který posloužil jako ikonografická předloha pro tento uzávěr mincovního pouzdra. Tím je do značné míry ztížena datace, výraznější oporu nepředstavuje v tomto případě ani archeologický kontext. S ohledem na poměrně malý průměr obrazu (cca 23 mm) a na útes s pěti lokny – do roku 1247 byl totiž markrabě na mincích zobrazován převážně se třemi lokny (*Arnold 2010*, 93) – můžeme uvažovat o chronologickém zařazení zhruba do 50.–60. let 13. století.

2 Foto: Tomáš Smělý.

3 Měření provedla Petra Witoszková ve Středočeském muzeu v Roztokách u Prahy. Prvkové složení bylo zkoumáno metodou rentgenové fluorescence ED XRF na přístroji ElvaX Industrial s detektorem s rozlišovací schopností cca 180eV. Charakteristické záření prvků bylo buzeno Ti rentgenkou. Doba měření byla 180 sekund. Stabilizace výkonu rentgenky byla nastavena tak, aby tok do detektoru byl 1900 ± 100 impulsů za sekundu. Byl použit kolimátor 3 mm, přičemž analyzovaná plocha je vždy o něco větší. Při dobách měření od 3 minut je možné stanovovat obsahy prvků od přibližné spodní hranice 0,05%, ovšem pod 0,40% může být chyba v závislosti na podmínkách měření 20–40% udávané hodnoty. Jedná se o zcela nedestruktivní prvkovou analýzu povrchu, přičemž hloubka penetrace záření do vzorku je velmi malá a tak výsledek měření vypovídá pouze o složení povrchu. Naměřená spektra byla zpracována programem Elvax a vyhodnocena za použití modulu bezkalibrační analýzy využívajícího metody fundamentálních parametrů.

4 V průběhu roku 2017 bude předmět nálezcem odevzdán do Ústavu archeologické památkové péče severozápadních Čech v Mostu.

Obr. 1. „Měděné“ brakteáty. 1. Hradištko u Davle (podle: *Richter 1982*, tab. 26:1a); 2. Lipsko (podle: *Haupt 1976*, 625, obr. 7); 3. Saalfeld (podle: *Spazier 2011*, 192, obr. 17); zmenšeno.

Na základě analýzy kovu, provedené metodou nedestruktivní rentgenové fluorescence, se slitina „měděného“ brakteátu svým složením nejvíce podobá mosazi s nízkým obsahem zinku, olova a cínu. Fragment byl však testován neочиštěný, v nalezovém stavu, výsledky jsou proto ovlivněny silnou vrstvou povrchových korozních produktů (srov. pozn. 3). Obdobné složení kovu měl také brakteát odkrytý v centru Jeny (*Mecking – Schlapke 2008*, 104); naopak exemplář z Jihlavy-Staré Hory je spíše z bronzu, neboť obsahoval kromě převládající mědi (cca 80%) také výraznější podíl cínu, v menší míře pak ještě olova a zinku (*Hrubý – Jaroš – Kočár – Malý – Mihályiová – Militký – Zimola 2006*, 223; *Militký 2007*, 55). Zda se další chemické prvky do mědi přidávaly záměrně za účelem zlepšení vlastností slitiny nebo šlo o náhodné příměsi a nečistoty, nemůžeme zatím zodpovědně stanovit.

Z období asi 1230 až 1300 máme ze širšího teritoria střední Evropy v literatuře registrováno na pět desítek „měděných“ brakteátů či brakteátových pouzder (součet vychází z následujících studií: *Militký 2006*, 242–244; *Velínský 2006*, 65, 76, obr. 15; *Kučová – Schneider 2016*, 268–272), což není s ohledem na časový rozsah a funkci samotných předmětů při každodenní peněžní směně příliš vysoké číslo. Zajímavé je, že se motivy na publikovaných exemplářích opakují; zdá se dokonce, že některé kusy mohou pocházet z totožných razidel. To platí nejen pro exemplář z Nových Kopist, ale i pro další, a to jak s míšeňskými (trůnící markrabě, durynský lev), tak hornolužickými motivy (askánský orel, braniborský helm). Naopak měděné imitace českých velkých brakteátů s trůnícím králem jsou poměrně vzácné, doloženy je máme zatím pouze ze dvou lokalit: Štěpánov nad Svratkou a Jihlava-Staré Hory (*Hrubý – Jaroš – Kočár – Malý – Mihályiová – Militký – Zimola 2006*, 248–249; *Militký 2007*, 59).⁵ Pro komplexní zhodnocení problematiky schránek na křehké oběživo 13. století, zejména s ohledem na jejich výrobu a distribuci, by bylo žádoucí zdokumentovat dostupný materiál prostřednictvím kvalitních fotografií a exaktních metrologických údajů. Teprve z takových podkladů může vycházet další bádání.

Prameny a literatura

Arnold, P. 2010: Die Chronologie der meißnischen Brakteaten im 12. und 13. Jahrhundert. In: Friebe, H. – Grau, Ch. (edd.): Die Münzstätte Freiberg von den Anfängen bis zu ihrer Aufhebung 1556 durch Kurfürst August von Sachsen. Band II. Freiberg in Sachsen, 89–98.

CDB I: Friedrich, G. (ed.) 1904–1907: Codex diplomaticus et epistolaris regni Bohemiae I. Praegae.

CDB II: Friedrich, G. (ed.) 1912: Codex diplomaticus et epistolaris regni Bohemiae II. Praegae.

CDB V/1: Šebánek, J. – Dušková, S. (edd.) 1974: Codex diplomaticus et epistolaris regni Bohemiae V/1. Praegae.

CDB V/2: Šebánek, J. – Dušková, S. (edd.) 1981: Codex diplomaticus et epistolaris regni Bohemiae V/2. Praegae.

Haupt, W. 1976: Brakteatendosen – Brakteatenschalen – Kupferbrakteaten. Arbeits- und Forschungsberichte zur sächsischen Bodendenkmalpflege 20–21, 613–628.

Hrubý, P. – Jaroš, Z. – Kočár, P. – Malý, K. – Mihályiová, J. – Militký, J. – Zimola, D. 2006: Středověká hornická aglomerace na Starých Horách u Jihlavy. Památky archeologické 97, 171–264.

Kuča, K. 2008: Města a městečka v Čechách, na Moravě a ve Slezsku. VII. díl. Str–U. Praha.

5 „Měděný“ brakteát z Mostu, který uvedené studie považují za imitaci českých ražeb, zobrazuje panovníka nekorunovaného, předlouhou mu tedy byly míšeňské mincovní typy (srov. *Nemeškalová-Jiroudková 1975*, 673).

- Kučová, J. – Schneider, P. 2016:* Nález „měděného“ brakteátu z katastru obce Kuroslepy (okr. Třebíč). Numismatický sborník 29/2, 268–272.
- Mecking, O. – Schlapke, M. 2008:* Das Archäometrielabor am Thüringischen Landesamt für Denkmalpflege und Archäologie und dessen Nutzung für numismatische Fragestellungen. Abhandlungen der Braunschweigischen Wissenschaftlichen Gesellschaft 60, 97–109.
- Militký, J. 2006:* Nález „bronzového“ brakteátu z hradu Milštejn (okr. Česká Lípa). Numismatický sborník 21, 242–244.
- 2007: Příspěvek k poznání a interpretaci bronzových brakteátů na základě jejich nálezů ve střední Evropě. In: Grossmannová, D. – Krejčík, T. – Štefan, J. T. (edd.): Sborník konference věnované prof. Jiřímu Sejbalovi (1929–2004). Postavení Moravy v mincovnictví a peněžních vztazích ve střední Evropě. Ostrava, 55–68.
- Nemeškalová-Jiroudková, Z. 1975:* Brakteát z čp. 231 v Mostě. Archeologické rozhledy 27, 673–676.
- Nový, R. 1972:* Přemyslovský stát 11. a 12. století. Acta Universitatis Carolinae–Philosophica ethistorica. Monographia 43. Praha.
- Petráček, T. 2012:* Nevolníci a svobodní, kníže a velkostatek. Praha.
- Profous, A. 1949:* Místní jména v Čechách, jejich vznik, původní význam a změny. Díl II. Ch–L. Praha.
- Radoměřský, P. 1966:* Příspěvek k datování středověké osady na Sekance a problematika nálezů tzv. měděných brakteátů ve střední Evropě. Muzejní a vlastivědná práce 4, 151–157.
- Richter, M. 1982:* Hradištko u Davle. Městečko ostrovského kláštera. Praha.
- Schwinkowski, W. 1931:* Münz- und Geldgeschichte der Mark Meißen und Münzen der weltlichen Herren nach meißnischer Art (Brakteaten) vor der Groschenprägung. I. Teil: Abbildungstafeln. Frankfurt am Main.
- Spazier, I. 2011:* Saalfeld/Thüringen: Ein Werkplatz im Areal des Benediktinerklosters St. Peter und Paul. Mitteilungen der Deutschen Gesellschaft für Archäologie des Mittelalters und der Neuzeit 23. Religiosität in Mittelalter und Neuzeit, 181–196.
- Velínský, T. 2006:* K nejstarším dokladům středověkého spojení Čech s Budyšínskem. In: Šimůnek, R. (ed.): Historická geografie – Supplementum I. Historická krajina a mapové bohatství Česka. Prameny, evidence, zpřístupňování, využívání. Praha, 59–77.
- Žemlička, J. 1978:* Osídlení Litoměřicka do začátku 13. století. Historická geografie 17, 65–98.
- 1980: Vývoj osídlení dolního Poohří a Českého středohoří do 14. století. Praha.

Summary

Ondřej Černohorský – Petr Schneider, One fragment of a ‘copper’ bracteate found near Nové Kopisty (Litoměřice district).

On November 12, 2015, a fragment of a ‘copper’ bracteate (a fragment of two-part bracteate holder respectively) was found via amateur metal detecting activities in the territory of the cadaster of Nové Kopisty (local part of Terezín). The Nové Kopisty village was founded in the 1780s after the original village of Německé Kopisty (Deutsch Kopist) had been demolished in 1781. The larger territory around the finding place between the river Elbe and the river Eger used to be an old settled area even before the end of the 11th century.

The mentioned ‘copper’ bracteate – however it is preserved in form of a fragment – has its image identical with the specimens found in Hradištko near Davle, Leipzig and Saalfeldt showing the sitting Meissen Margrave with sword in right hand and lily-shaped (according to the published analogies at least) scepter in left hand. Disproportion of the whole figure is also significant – large head and long legs practically represent the whole figure, and the body is shown as a pearl belt only. The image looks very primitive, even in comparison with simple image of the ruler on real coins. The bracteate holders were evidently produced by specialized craftsmen, but possibly not by the employees of the mint directly. Because of similar look with issues of the Meissen bracteates struck under Henry III the Illustrious (1221/1230–1288), it is possible to date them to the 1250s–1260s.

Based on non-destructive x-ray fluorescence metal analysis, the alloy of the ‘copper’ bracteate is by its content very similar to brass with low volume of zinc, lead and tin. But the fragment was tested unclean, so the results have been influenced by thick layer of surface corrosive products.

English summary by V. Novák

DVA DEPOTY STŘEDOVĚKÝCH MINCÍ ZE ŠANOVA NAD JEVIŠOVKOU (OKR. ZNOJMO)

Ondřej ČERNOHORSKÝ

Abstract – Two medieval coin hoards from Šanov nad Jevišovkou (Znojmo district).

During 2013 and in spring 2014, two coin hoards dating back to 1276–1340 and 1365–1493, plus one single coin (possibly a contemporary copper forgery of 1164–1192) were found in the territory belonging to the cadaster of Šanov nad Jevišovkou. The finding place is located in the forest space on the right bank of the Jevišovka River, close to the Emma's Castle (constructed at the end of the 19th century), to the west of Hrušovany nad Jevišovkou. Content and scale of both coin hoards point to a short-term cash. Both hoards offer a view in a contemporary 'purse' of an individual – not too wealthy very likely – in two periods: at the end of the first half of the 14th century and at the end of 15th century. They document common circulation of Bohemian and Austrian coins.

 Bohemia, Lower Austria, hoard, High Middle Ages

Od začátku března do září roku 2013 bylo pomocí detektorové prospekce postupně nalezeno několik mincí drobných nominálů a pražských grošů z období 13. až 15. století. Při dohledávce na jaře a na podzim 2014 byly nalezeny další tři ražby. Nález byl učiněn v rovinaté lesní poloze *U zámku* na k. ú. Šanov nad Jevišovkou (okr. Znojmo), na pravém břehu řeky Jevišovky západně od Emina zámku, v okolí bodu GPS 48°49'43.547"N, 16°21'13.306"E.

Mince byly nalezeny rozprostřené na dvou místech, vzdálených od sebe jen několik metrů. První nález obsahoval celkem jedenáct mincí z let 1276–1340, které se nacházely jednotlivě na ploše asi 5 × 5 metrů v hloubce 0–20 cm v sypké písčité půdě.¹ Přibližně šest metrů severně pak bylo na ploše asi 1m² nalezeno jedenáct dalších mincí z období let 1365–1493, z toho tři kusy slepené k sobě. Vzhledem k místu uložení a chronologickému složení obou nálezů lze předpokládat, že se jednalo o dva na sobě nezávislé depoty, náhodně uschované nedaleko od sebe. Pozůstatky obalu, v němž mohly být mince uloženy, nebyly zjištěny. Několik metrů západně od obou těchto mincovních souborů byla nalezena ještě samostatně uložená olámaná mince, ražená nejspíše na měděném střížku. Jedná se tedy patrně o dobové falzum feniku Otakara IV. Štýrského z druhé poloviny 12. století. V blízkém okolí bylo dále nalezeno i větší množství keramických střepů, několik železných předmětů a dalších artefaktů z barevných kovů.² Skladba doprovodných nálezů by mohla indikovat zaniklé středověké sídliště či výrobní areál.

V porostní mapě LHC Znojmo odpovídá místo nálezu porostu 921 B12/7, který je tvořen akáty (stáří 57 let) a duby (104 let). To se nachází západně od porostu 921 B3, kde před dvaatřiceti lety došlo k vykácení původního lesa. V okolí místa nálezu tehdy procházela přibližovací linka, po které byly smykem taženy kmeny pokácených stromů. Dle popisu zdejšího revírníka byly tyto činnosti prováděny za deštivého počasí, čímž se vytvořily až půl metru hluboké koleje, které byly na závěr lesnických prací za sucha zarovnané.³ Je tedy možné, že tímto zásahem do povrchové vrstvy lesa mohl být starší z depotů částečně narušen.

- 1 Jedna z mincí ležela volně na povrchu pouze pod listím. Dvě mince z depotu byly nalezeny při dohledávce na jaře a na podzim roku 2014. Celkový počet nalezených mincí tohoto souboru tedy nemusí být zdaleka konečný.
- 2 Nelze zcela vyloučit, že některé z keramických střepů nalezených v okolí pocházely z nádoby, v níž mohly být mince staršího depotu původně uloženy. Mladší soubor byl nalezen na úzce vymezené ploše bez dalších doprovodných artefaktů, mince byly pravděpodobně uloženy volně nebo v organickém obalu (kůže, textil). Několik keramických střepů a dalších kovových předmětů (hřeby, sekera atd.) bylo dle tvrzení nálezce odevzdáno do Jihomoravského muzea ve Znojmě. Nálezová situace nebyla autorem tohoto článku na místě zkoumána, její popis je převzat z údajů, které poskytl nálezce.
- 3 Informace o lesnické činnosti v místě nálezu poskytl revírník Břetislav Karas (v tomto revíru pracuje od r. 1978), jemuž tímto děkuji.

Obr. 1. Zlomky keramických nádob a železné hřeby nalezené v okolí obou depotů.

Jednotlivě nalezená mince:

ŠTÝRSKO, Otakar IV. Štýrský (1164–1192)

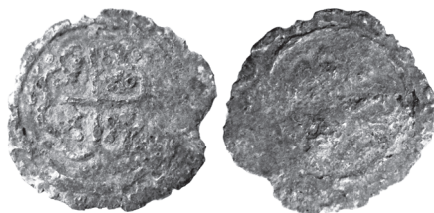
mincovna: „Fischau“, AE fenik – dobové falzum (?)

Av.: rozetový kříž v perlovci, uvnitř rozet křížek mezi dvěma tečkami, ve vnějších úhlech další tečky, po obvodu věnec z křížků

Rv.: stojící panter zprava v perlovci, po obvodu věnec z podkov

Lit.: *CNA I*, 63, č. B 67.

1. 0,61 g; 18,2/19,2 mm

Obr. 2. Dobové falzum feniku Otakara IV. Štýrského, ražené na měděném strážku (zvětšeno 1,5:1).

Depot č. 1

DOLNÍ RAKOUSY, Rudolf I. Habsburský (1276–1282)

mincovna: *Videň*, AR fenik se čtyřrázem

Av.: korunovaná poprsí krále Rudolfa I. a královny Anny čelem k sobě, mezi nimi svisle písmena W I N (unciální N), čtyřrás

Rv.: rakouský štít a kolem něj opis +AUSTRIE

fenik rozlomený na dvě části, slepený

Lit.: *CNA I*, 81, č. B 183.

A1. 0,62 g (po slepení); 15,1/17,6 mm

Rudolf III. Habsburský (1298–1306)

mincovna: *Videň*, AR fenik se čtyřrázem

Av.: kříž, v rozích kříže po jednom kroužku, čtyřrás

Rv.: po obvodu hůře zřetelné cípy šesticípé hvězdy

Lit.: *CNA I*, 83, č. B 202.

A2. 0,65 g; 15,8/17,0 mm

–, Rv.: čtyřřáz
A3. 0,74 g; 14,9/16,0 mm

–, Rv.: čtyřřáz
A4. 0,62 g; 15,7/17,4 mm

–, Av.: čtyřřáz
A5. 0,65 g; 14,2/16,5 mm

–, Av.: čtyřřáz
A6. 0,64 g; 16,2/16,9 mm

ČECHY, Václav II. (1278–1305)

mincovna: *Kutná Hora*, AR parvus, 1300–1305

Av.: královská koruna v perlovci, [✠W̃I]ᵛIᵛᵛBO[EM]⁴

Rv.: český dvouocasý lev, ✠PRA[.GᵛPARV]I

Lit.: *Castelin 1953*, 34, č. 1 nebo 2.

A7. 0,45 g; 14,1/14,9 mm

Jan Lucemburský (1310–1346)

mincovna: *Kutná Hora*, AR pražský groš

Av.: královská koruna; dvojráz, ✠IOHANNESᵛ[PR]IIVS,

✠BOIᵛGRA[T]IA·RE[X]ᵛBOEMIE

Rv.: český dvouocasý lev Hána (2007) typ II., rubní značka patrně Hána (1998) typ 2a-c,

[✠✠GROSSI·PRA[GE]NSᵛS

Lit.: *Castelin 1960*, 152, typ VI.36.

A8. 3,42 g; 28,1/28,8 mm

–, Av.: královská koruna; část plochy nese pozůstatky nálepu jiné mince (?)

✠IO[HA]NNESᵛ[P]RIIVS, ✠BOIᵛ[GRA]TIA[.RE]ᵛBOEMIE

Rv.: český dvouocasý lev Hána (2007) typ II., rubní značka patrně Hána (1998) typ 2; část

plochy nese pozůstatky nálepu jiné mince (?), ✠✠OR[OS]SI·PRA[GE]NSᵛ[S]

Lit.: *Castelin 1960*, 152, typ VI.36 (nebo VI.34).

A9. 3,31 g; 28,8/29,7 mm

–, Av.: královská koruna; excentrická ražba, značný dvojráz,

✠IOHANNESᵛPRIIVS, ✠BOIᵛ[I]ᵛGRA[T]IA[.]RE[X]ᵛBOEMIE

Rv.: český dvouocasý lev pravděpodobně Hána (2007) typ I.; rubní značka nečitelná; vět-

ší část plochy nese pozůstatky nálepu jiné mince (?), [✠✠GROSSI·PR]ᵛNSᵛS

Lit.: *Castelin 1960*, 151, pravděpodobně typ V.26 nebo *Hásková 1991*, 27, č. 50.

A10. 3,41 g; 27,9/29,7 mm

AR střížek pro fenik se čtyřřázem

A11. 0,36 g; 12,0/14,3 mm

4 Fonty pro reprodukci opisů na zde prezentovaných mincích zhotovil Mgr. Lukáš Kučera (Česká numismatická společnost, z. s. – pobočka Pražské groše), tímto mu chci vyjádřit poděkování za možnost jejich použití v tomto článku.

Obr. 3. Depot 1 (čísla odpovídají katalogu; zvětšeno 1:1,5).

Depot 2

DOLNÍ RAKOUSY, Albrecht III. Habsburský (1365–1395)

mincovna: *Videň*, AR fenik se čtyřrázem

Av.: hlava kozoroha zleva

Lit.: *CNA I*, 90, č. B 265.

B1. 0,61 g; 14,2/16,7 mm

–, mincovna: *Videň*, AR fenik se čtyřrázem (ražba po roce 1388)

Av.: rakouský štít uprostřed trojlístku, v jeho lalocích písmena AL B t, ve vnějších úhlech trojlístku gotické listky

Lit.: *CNA I*, 312, č. Fa2.

B2. 0,50 g; 14,9/16,9 mm

–, Rv.: excentricky stejná ražba jako na aversu

B3. 0,50 g; 14,9/16,4 mm

–, mincovna: *Videň*, AR 1/2fenik se čtyřrázem (ražba po roce 1388)

Av.: rakouský štít uprostřed trojlístku, v jeho lalocích písmena AL B t, ve vnějších úhlech trojlístku gotické listky

Lit.: *Radoměský 1976*, 131, č. VI:6.

B4. 0,19 g; 11,0/14,1 mm

DOLNÍ RAKOUSY, Vilém a Albrecht IV./V. (1395–1406)

mincovna: *Videň*, AR fenik se čtyřrázem

Av.: korunovaný rakouský štít uprostřed trojlístku, v jeho lalocích písmena W A, ve vnějších úhlech trojlístku gotické listky

Lit.: *CNA I*, 312, č. Fa3a.

B5. 0,51 g; 13,6/14,7 mm

–, mincovna: *Videň*, AR 1/2 fenik se čtyřrázem

Av.: korunovaný rakouský štít uprostřed trojlístku, v jeho lalocích písmena W A, ve vnějších úhlech trojlístku gotické listky, špatně čitelný

Lit.: *Radoměský 1976*, 131, č. VI:8.

B6. 0,18 g; 10,3/12,9 mm

–, mincovna: *Videň*, AR fenik se čtyřrázem

Av.: korunovaný rakouský štít uprostřed trojlístku, v jeho lalocích písmena W A, ve vnějších úhlech trojlístku jetelové listky

Lit.: *CNA I*, 312, č. Fa3b.

B7. 0,47 g; 14,3/15,8 mm

ŠTÝRSKO, Leopold IV. (1404–1406)

mincovna: *Štýrský Hradec*, AR fenik se čtyřrázem

Av.: korunovaný rakouský štít uprostřed trojlístku, v jeho lalocích písmena L P D, ve vnějších úhlech trojlístku gotické listky

Lit.: *CNA I*, 325, č. Fb1.

B8. 0,52 g; 14,9/16,0 mm

ČECHY, Václav IV. (1378–1419)

mincovna: *Kutná Hora*, AR peníz se lvem a čtyřrázem

Av.: v hladkém kruhu český lev, hlava složena ze dvou řad větších a z třetí řady menších měsíčků na krku, otevřená tlama, ocas uzavřený

Lit.: *Hána 2002*, 43–44, var. II.A3.

B9. 0,34 g; 12,6/14,0 mm

DOLNÍ RAKOUSY, Fridrich V. (III.) (1439–1493)

mincovna: *Vídeňské Nové Město*, AR fenik se čtyřřázem, po roce 1456

Av.: korunovaný rakouský štít uprostřed trojlístku, v jeho lalocích písmena FI, ve vnějších úhlech trojlístku písmeno V

Lit.: *CNA I*, 319, č. Fa38b.

B10. 0,60 g; 12,4/14,8 mm

AR střížek pro 1/2 fenik se čtyřřázem

Av.: excentricky část laloku trojlístku

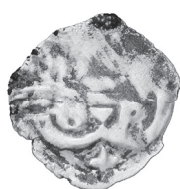
B11. 0,23 g; 11,3/14,3 mm

B1

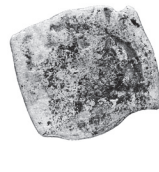
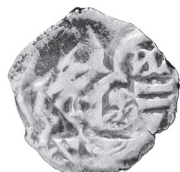
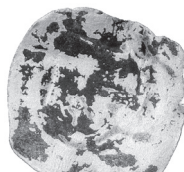
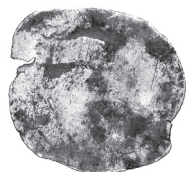
B2

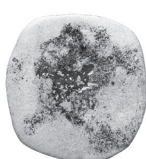
B3

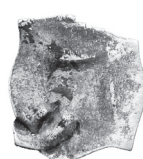
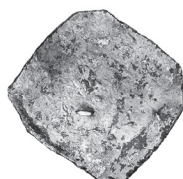
B4

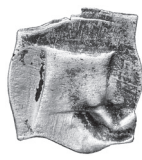
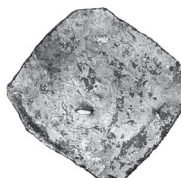
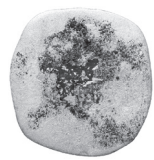
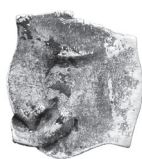
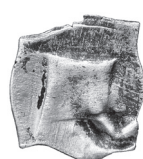
B9

B10

B11

B9

B10

B11

Obr. 4. Depot 2 (čísla odpovídají katalogu; zvětšeno 1:1,5).

Regionálně-historický nástin

Nedaleko místa nálezu stojící novobaroční Emin zámek (původně Emin dvůr) nechala roku 1882 postavit hraběnka Emanuela Khuen-Belassyová (*Hosák 1981*, 109). Jak však ukazuje I. vojenské mapování,⁵ před stavbou zámku zde ve druhé polovině 18. století, kromě nedalekého hostince, žádné osídlení nebylo. Na stejné mapě je podél toku řeky Jevišovky zakreslena soustava rybníků, zachycených již na Müllerově mapování Moravy z roku 1716.⁶ Jeden z těchto rybníků – Johanner Teich (též Johannes Teich), zasahoval svou rozlohou až k místu nálezu. L. Hosák uvádí, že v blízkosti této vodní plochy stála vesnice Johannesdorf, která je v pramenech k roku 1669 uváděna jako pustá (*Hosák 1972*, 23). Pokud dáme existenci této vesnice do souvislosti s nálezem obou depotů a dalších doprovodných artefaktů (keramika a kovové předměty), je možné říci, že se Johannesdorf s největší pravděpodobností nacházel právě zde, na jižním břehu rybníka.⁷

V širším okolí se nachází několik původně středověkých sídlišť, která místo nálezu obklopují dodnes: Pravice (cca 1,7 km severovýchodně), Hrušovany (cca 3,5 km východně), Šanov (cca 3,5 km jihovýchodně) a Božice (cca 4,7 km severozápadně). Hlavním historickým centrem v okolí nálezu byly bezesporu Hrušovany (*Grusouaz*), jež v pramenech poprvé vystupují spolu s nedalekým Šanovem (*Sanouici*) v roce 1131. Tehdy nalézáme obě vesnice ve výčtu příslušenství znojemského kostela, který získal celý Šanov a tři lány v Hrušovanech (*CDM I*, 207, č. 231; *CDB I*, 123, č. 115). Krátce po polovině 12. století daroval znojemský úředník Konrád II. Znojemský (1156–1161) část Hrušován knížecímu podkancléři a proboštovi řádu sv. Jiří Martinovi. Listinně tuto držbu potvrdil až v letech 1158–1169 král Vladislav II. (*Grusovan*; *CDB I*, 215, č. 245). V roce 1235 byl uveden jakýsi Vrš z Hrus jako svědek na listině moravského markraběte Přemysla (1228–1239), ve které panovník odevzdal patronátní právo na ves Tasovice premonstrátskému klášteru v Louce (*Werso de Hrus*; *CDM II*, 265, č. 242). O více než sto let později, v roce 1339, je v Hrušovanech připomínán farní kostel, jenž se dostal do sporu s ženským cisterciáckým klášterem v Oslavanech (*parrochie ecclesie in Gruspan*; *CDM VII/1*, 162, č. 225). Hrušovany vystupují rovněž roku 1349 ve výčtu sídlišť, kde měli svůj majetek bratři Hartleb, Jindřich a Smil z Bukoviny (*Cruspan*; *ZDB*, 8, č. 140). V roce 1350 se jistý Jan z Hrušován zřekl sta hřiven ze svého majetku v Hrušovanech ve prospěch své manželky Markéty (*Johan de Gruspan*; *ZDB*, 9, č. 215). V roce 1378 je zde doložena tvrz, která je i s dvorem a přilehlými vinicemi, loukami a dalším zbožím prodána Smilem z Lestnice Geblinovi z Kučerova (*villa Kruschpan Municionem cum Curia*; *ZDB*, 131, č. 552). V jiné listině z roku 1406 používají potomci tohoto Geblina predikátu z Hrušován (*Laurencius, Gewlinus, Stephanus et Johannes fratres de Hrusowan*; *ZDB*, 239, č. 416). Ve druhé polovině 15. století držel hrušovanskou tvrz i s příslušenstvím rakouský rod Eincingerů, v letech 1481–1524 ji vlastnili páni z Veitmile (*Hosák 1981*, 108, č. 382). Na žádost Vratislava z Perštejna byly v roce 1495 Hrušovany povýšeny českým králem Vladislavem II. Jagellonským na městečko (*Hosák 2004*, 965).

Výše zmíněný Šanov je zmíněn již dříve v listině Břetislava I., která je falzem z 12. století. Dokument se hlásí do roku 1046, kdy tato vesnice uzavírá výčet lokalit darovaných kapitule ve Staré Boleslavi (*Sanov*; *CDB I*, č. 362). V závěru 14. století drží Šanov jakýsi Henzlin z Gnastu, který vystupuje v roce 1390 v zápisu brněnských zemských desk (*Henslino de Gnast alias de Schanow*; *ZDB*, 189, č. 700) a později i v listině ze 13. dubna 1393 (*Hansslinus dictus de Gnest alias de Schanaw*; *CDM XII*, 118). V roce 1524 je již vesnice uváděna jako pustá (*AČ 20*, 325, č. 173), obnovena byla až před rokem 1750 (*Hosák 2004*, 112).

Místu nálezu nejbližší se na levé straně řeky Jevišovky nachází ves Pravice, jež je poprvé s jistotou písemně doložena k roku 1222, kdy zde byl farní kostel. To potvrzuje svědectví jistého plebána Sifrida z Pravic na listině olomouckého biskupa Roberta (*Sifridus plebanus de Prawicz*; *CDB II*, 227, č. 236). V roce 1293 získal od kapituly ve Staré Boleslavi desátky v Pravicích premonstrátský klášter v Louce (*Prawycz*; *CDM IV*, 403, č. 318). Roku 1336 koupila abatyše Markéta ves Pravice pro znojemský klášter klarisek od Smila a Čenka z Lichtenburka za 60 hřiven (*Prawicz*; *CDM VII/1*, 88, č. 127). Část vesnice měl později v držení Vilém z Police, za jehož působení zde byla patrně postavena tvrz, kterou v roce 1385 prodal i s osmi lány a dvorem Janovi z Kostník (*Browicz*; *ZDB*, 163, č. 203). Ten prodal ves Pravic s tvrzí i s dvorem roku 1390 Přibíkovi z Pravic. Během 15. století pravická tvrz změnila několikrát vlastníka – 1447 jím byl Jan Račický z Pravic, roku 1466 zajistil v Pravicích věno své manželce Mikuláš ze Zástřízl. Od té

5 I. vojenské mapování, mapový list č. 111.

6 Müllerova mapa Moravy, mapový list č. 14.

7 Prověření existence sídliště v místě nálezu by mělo zvážit nejbližší příslušné archeologické pracoviště.

doby již písemné prameny o tvrzi v Pravicích mlčí, patrně zanikla v období česko-uherských válek. Nedochovaly se z ní ani žádné hmotné pozůstatky (*Hosák 1981, 197*).

Poslední sídliště, jež se nachází v blízkosti nálezu obou depotů, jsou Božice. Ty se v písemných pramenech poprvé objevují v roce 1225 na seznamu šesti farních vsí, které náležely farnímu kostelu sv. Petra a Pavla v sousedních Křídlovicích (*Bosicz; CDB II, 260–261, č. 268*). Roku 1306 byly Božice a další tři vesnice předmětem sporu mezi želivským opatem Thylmanem a kounickým proboštem Jarlochem. Ze sporu vyšel vítězně Jarloch, který pro ženský klášter Rosa coeli získal právo vybírat daně a jiná královská břemena, božickou faru i s příslušenstvím a dále polovinu výnosu ze soudních pokut, přičemž druhá polovina patřila želivskému klášteru (*Bosycz; CDM VII/3, 789–790, č. 169*).

Závěr

V blízkém okolí nálezu obou depotů mincí se nachází čtyři vesnice, které dle nejstarších písemných pramenů existovaly již ve 12. nebo 13. století, kdy byly v majetku různých církevních institucí. Během 14. století se postupně dostávají do držení nižší šlechty, která v Hrušovanech a Pravicích staví též tvrze. Ve 14. a 15. století jsou všechna tato sídliště předmětem prodeje a mění několikrát své majitele. Hrušovany, jakožto nejdůležitější centrum tohoto mikroregionu, jsou v závěru 15. století povýšeny na městečko. Tento stručný výčet dokládá úroveň osídlení v okolí nálezu ve vrcholném a pozdním středověku.

Nálezy jednotlivé ztrátové mince z let 1164–1192 (navíc patrně dobového falza), dvou mincovních depotů (z období 1276–1340 a 1365–1493) i dalších doprovodných předmětů na jediném, úzce vymezeném úseku, dokládají, že místo jejich uložení nemohlo být náhodné. Množství i skladba artefaktů, stejně jako bezprostřední blízkost vody, indikují dlouhodobější lidskou činnost, lze tedy uvažovat, že se v okolí nacházelo nějaké sídliště či výrobní areál. V úvahu tu s největší pravděpodobností připadá vesnice Johannesdorf, která se měla nacházet poblíž rybníka stejného jména. Pokud tuto domněnku potvrdí i archeologický výzkum, nejstarší z nalezených mincí datuje její existenci minimálně do druhé poloviny 12. století.

Skladba i rozsah obou mincovních souborů ukazují, že se jednalo spíše o bezprostředně nastrádanou peněžní hotovost, nikoliv o dlouhodoběji ukládané peníze. Oba depoty tak představují pohled na momentální obsah „peněženky“ člověka, spíše z méně majetné vrstvy, ve dvou časových osách – v závěru první poloviny 14. století a na konci 15. století, a dokládají společný oběh českých a rakouských mincí na moravsko–rakouském pomezí. Okolnosti uložení dvou mincovních depotů, nacházejících se v relativně těsné blízkosti, neznáme. Může se jednat o ukrytou a z různých důvodů nevyzvednutou hotovost, ztrátu nebo i krátkodobé uložení peněz například pod podlahou dřevěného obydlí. Odpovědi na některé otázky může přinést jen budoucí archeologický výzkum. Nález obou mincovních souborů má svůj význam v poznání peněžních vztahů na jižní Moravě ve 14. a 15. století.⁸

Prameny a literatura

AC 20: Kalousek, J. (ed.) 1902: Archiv český. Díl XX. Praha.

Castelin, K. 1953: Česká drobná mince doby předhusitské a husitské (1300–1471). Praha.

– *1960*: O chronologii pražských grošů Jana Lucemburského. Numismatický sborník 6, 129–167.

CDB I: Friedrich, G. (ed.) 1904–1907: Codex diplomaticus et epistolaris regni Bohemiae I. Pragae.

CDB II: Friedrich, G. (ed.) 1912: Codex diplomaticus et epistolaris regni Bohemiae II. Pragae.

CDM I: Boček, A. (ed.) 1836: Codex diplomaticus et epistolaris Moraviae I. Olomucii.

CDM II: Boček, A. (ed.) 1839: Codex diplomaticus et epistolaris Moraviae II. Olomucii.

CDM IV: Boček, A. (ed.) 1845: Codex diplomaticus et epistolaris Moraviae IV. Olomucii.

CDM VII/1: Chytil, J. (ed.) 1858: Codex diplomaticus et epistolaris Moraviae VII/1. Brünn.

CDM VII/3: Chytil, J. (ed.) 1864: Codex diplomaticus et epistolaris Moraviae VII/3. Brünn.

8 Tento článek vznikl za pomoci kolegů MUDr. Jana Cihláře a Pavla Gregora (Česká numismatická společnost, z. s. – pobočka Pražské groše) a PhDr. Jiřího Kacetla (Jihomoravské muzeum ve Znojmě), jimž tímto děkuji.

- CDM XII*: Brandl, V. (ed.) 1890: Codex diplomaticus et epistolaris Moraviae XII. Brünn.
- CNA I*: Koch, B. 1994: Corpus Nummorum Austriacorum. Band I. Mittelalter. Wien.
- Hána, J.* 1998: Rubní značky pražských grošů. Plzeň.
- 2002: Obrazové analogie na mincích. Příspěvek k typologii českých peněz se lvelem a čtyřhrázem. In: Pavel Radoměřský. Sborník numismatických studií k 75. výročí narození. Praha, 40–61.
- 2007: Úvahy o typologii a chronologii pražských grošů Jana Lucemburského. Numismatický sborník 22, 107–114.
- Hásková, J.* 1991: České, moravské a slezské mince 10.–20. století. Národní muzeum – Chaurova sbírka III. Pražské groše (1300–1526). Praha.
- Hosák, L.* 1972: Lokalizace zaniklých sídlišť na Znojemsku. Jižní Morava 8, 21–29.
- Hosák, L. a kol.* 1981: Hrady, zámky a tvrze v Čechách, na Moravě a ve Slezsku I. Praha.
- Hosák, L.* 2004: Historický místopis země Moravskoslezské. Praha.
- Radoměřský, P.* 1976: Nález mincí z 15. století v Králově Dvoře u Berouna. Praha.
- ZDB*: Chlumecky, P. Ritter v. – Chytil, J. – Demuth, K. – Wolfskron, A. R. v. (edd.) 1856: Die Landtafel des Markgrathumes Mähren (1348–1466). Text der Brünnner Cuda. Brünn.

Summary

Ondřej Černohorský, Two medieval coin hoards from Šanov nad Jevišovkou (Znojmo district).

During 2013 and in spring 2014, two coin hoards dating back to 1276–1340 and 1365–1493, plus one single coin in autumn (possibly a contemporary copper forgery of 1164–1192), other metal artefacts and ceramic fragments were found in the territory belonging to the cadaster of Šanov nad Jevišovkou. The finding place is located in the forest space on the right bank of the Jevišovka River, close to the Emma's Castle (constructed at the end of the 19th century), to the west of Hrušovany nad Jevišovkou.

There are four villages in the very close surroundings of the locality where the hoards were found. They were documented in written sources even in the 12th century or 13th century as having been owned by the church. During the 14th century, they became a property of lower aristocracy. In the 14th and 15th centuries, all these settlements happened to be an object of transactions, and they changed their owners several times. This brief survey can well document the type of settlement in this micro-region.

Based on the map of Moravia by Müller (1716) and the first military mapping, there was a pond called 'Johanner Teich' close to the finding place together with a village called 'Johannesdorf', reported as deserted in 1669. Number and assortment of artefacts indicate long-term human activities. It is possible to assume existence of a settlement or a production centre near the finding place. Theory about the above-mentioned village Johannesdorf is very likely. If this surmise is confirmed by archaeological examinations, the earliest coin in the hoard can date its existence to the second half of the 12th century at the minimum.

Content and scale of both coin hoards point to a short-term cash. Both hoards offer a view in a contemporary 'purse' of an individual – not too wealthy very likely – in two periods: at the end of the first half of the 14th century and at the end of the 15th century. They document common circulation of Bohemian and Austrian coins and their ratio in the Moravian-Austrian borderland. Discovery of both coin hoards has its importance for research in the monetary situation of south Moravia in the 14th and 15th centuries.

English summary by V. Novák

NÁLEZ NEOBVYKLÉHO BRAKTEÁTU Z HRADU CVILÍN (K. Ú. OPAVSKÉ PŘEDMĚSTÍ, OKR. BRUNTÁL)

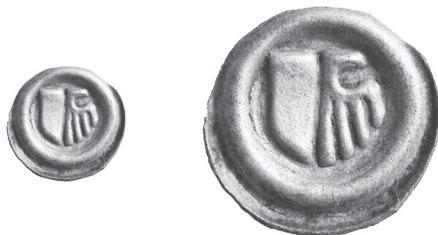
Samuel ŠPANIHEL

Abstrakt – Unusual bracteate found at the Cvilín Castle (cadastral area Opavské Předměstí, Bruntál district).

A silver coin was found at the hillside of the castle. The coin was classified as an interesting bracteate dating back roughly to the beginning of the 16th century. New theories connect it with Prince Sigismund, Duke of Opava, the later Polish King Sigismund I the Old Jagiellon.

 Early modern times, Silesia, bracteate

V roku 2014 bol na severovýchodnom svahu Zadného Cvilínského kopca na ktorom stojí hrad Cvilín-Šelenburk, nazývaný taktiež Lobenstein (k. ú. Opavské Předměstí) nájdený náhodným návštevníkom neobvyklý brakteát. Minca pochádza z priestoru, kde bola, podľa miestnej tradície, zhrnutá hlina z priestoru hradu niekedy na prelome 19. a 20. storočia, kedy miestny turistický spolok vyrovnával priestor hradu pre svoje účely – je teda nemožné použiť bežné archeologické metódy datovania.

OPAVSKO, kniežactvo, **Žigmund Jagellonský** (neskôr poľský kráľ Zygmunt I. Stary) (?)

AR brakteátový halier, 1501–1511 (?)

Av.: neúplný erb – polený (štiepený) štít, vľavo pole neznámej farby, v pravom poli polená orlica hladiaca doľava

Lit.: –.

0,26 g; 16/14,8 mm

Hrad Cvilín sa prvý krát spomína v roku 1253 v zakladacej listine Horného Benešova vydannej podkorníkom českého kráľa Benešom z Úvalna a Lobensteinu (od tohto prídومku je odvodený iný názov hradu Lobenstein). Benešovicom patrí hrad do roku 1284, kedy prechádza pod správu Mikuláša I. Opavského. Hrad následne patril rodom opavských Přemyslovcov z Opavského i Krnovského kniežactva. Cvilín v roku 1474 dobyli a výrazne poškodili vojská Mateja Korvína, ktorý sa snažil vybudovať v Sliezske domínium pre svojho nemanželského syna Jána, ktoré však po smrti uhorského kráľa nemá dlhé trvanie a posledný zostatok – Opavské kniežactvo musí Ján Korvín odstúpiť už v roku 1500 českému kráľovi Vladislavovi Jagellonskému (*Müller – Žáček – Čapský a kol. 2006, 394*) ktorý ho udelí Janovi zo Šelmberka a na Kosti (v tomto období vzniká ďalší názov hradu Šelenburk). Ten hrad nákladne rekonštruuje (*Spurný a kol. 1983, 47–48*).

V roku 1523 hrad i Krnovské kniežactvo kupuje Georg Branderburg-Ansbach a dáva Cvilín opevniť zo všeobecného strachu z tureckého ohrozenia. Nový pán však časom presídlil do renesančného krnovského zámku a hrad slúži ako lovecké sídlo. Po tridsaťročnej vojne je Cvilín však definitívne opustený a začína chátrať (*Spurný a kol. 1983, 47–48*).

Na hrade bolo, mimo iné, doložené razeenie mincí. Dielňa minciarov bola archeologicky zachytená v severovýchodnej časti hradu. Išlo o čiastočne obmurovaný objekt dnom zasekaný do skalnatého podlažia o rozmeroch 4 × 2,75 m. V jeho maltovej podlahe boli zasadené dva drevené kláty stiahnuté obručami. V piesčitom zásype objektu boli nájdené zlomky kovových trosiek, taviacich téglikov, jednostranne raze-

né duté haliere, raziace puzdrá, zlomok plechu s otvormi po vysekávaní priebojníkom a pôvodne päťdesiat mincových polotovarov. Predpokladá sa, že išlo o kráľom povolenú, mincovňu Přemka Opavského (1366–1433). Po jeho smrti sa presúva do Opavy a regál preberajú miestni mešťania s platobnou výmerou 100 hrivien ročne. Mincovňa stála na Hornom námestí pri farskom kostole (*Tymonová 2010*, 73–74).

Po druhý krát je mincovňa na hrade Cvilín spomenutá v roku 1517 – na zasadaní sliezskeho snemu priznal vrchný sliezsky hajtman, tešínske knieža Kazimír II, že s vedomím Žigmunda I. Starého tam razil falošné mince pre vojnu s Moskvou. Podoba týchto mincí je však neznáma (*Klose 1781*, 817–824).

Nájdenný brakteát je doložený približne v deviatich exemplároch, pričom všetky pochádzajú z oblasti Opavska a Krnovska. Päť je uložených v Sliezskom zemskom múzeu a pochádzajú práve z hradu Cvilín. Jeden bol nájdený v Sadoch pri Opave a tri sú v súkromnom vlastníctve. Bohužiaľ ani jeden nepochádza z relevantnej archeologickej situácie, či dokonca mincového depotu, nakoľko ide buď o staré výskumy s nedostatočnou dokumentáciou, alebo o náhodný nález.¹ V literatúre je tento typ brakteátu zmieny iba nepriamo v článku V. Šikulovej (*1987*, 3) pričom autorka neponúka vyobrazenie tohto typu mince.

B. Paszkiewicz (*2000*) predpokladá, že ide o regulárnu mincu Opavského kniežatva razenú za vlády Žigmunda I. Starého, ako opavského kniežaťa, t.j. v rokoch 1501–1511. Vzhľadom na vyššie zmienený presun cvilínskej mincovne do Opavy, je pravdepodobné, že razba brakteátu prebiehala skôr v meste, ako na hrade. Ľavá strana erbu na minci predstavuje najskôr ľavú stranu erbu Opavského kniežatva a na pravej strane ide o sliezsku, či jagellonskú orlicu,² čo by mohlo posunúť začiatok razby až do roku 1504, keď sa Zigmunt stane i miestodržiteľom celého Sliezska. Motív polovičnej orlice, prakticky rovnakého dizajnu, bol v Sliezsku použitý napríklad i na veľmi rozšírených opolských brakteátoch v polovici 15. storočia (*Friedensburg 1931*, č. 485).

Zigmunt Jagellonský, štvrtý syn poľského kráľa Kazimíra IV a mladší brat kráľov Vladislava a Alexandra začal svoju politickú kariéru v roku 1499 keď mu jeho najstarší brat Vladislav dáva, ako léno Hlohovské kniežatvo. O dva roky neskôr dostane i Opavské kniežatvo (*Žáček 2004*, 125). V roku 1504 je už Zigmunt najvyšším kráľovským miestodržiteľom Sliezska (*Fukala 2007*, 141–142). V roku 1507 sa, po smrti Alexandra, stane stáva poľským kráľom (*Duczmal 1996*, 548) a v roku 1511 vracia Opavské kniežatvo Vladislavovi.

V závere je možno povedať, že tejto neobvyklej minci stále chýba opora v dobre zdokumentovanej archeologickej nálezovej situácii, ktorá buď potvrdí, alebo vyvráti vyššie uvedený predpoklad o jej súvislosti s pôsobením Žigmunda I. Starého, ako opavského kniežaťa.

Literatura

Duczmal, M. 1996: Jagiellonowie: leksykonn biograficzny. Kraków.

Friedensburg, F. 1931: Die schlesischen Münzen des Mittelalters. Breslau.

Fukala, R. 2007: Sliezsko. Neznámá země Koruny české. Knižecí a stavovské Sliezsko do roku 1740. České Budějovice.

Klose, S. B. 1781: Von Breslau. Dokumentirte Geschichte und Beschreibung in Briefen. Dritter Band. Breslau.

Müller, K. – Žáček, R. – Čapský, M. a kol. 2006: Opava. Praha.

Paszkiwicz, B. 2000: Pieniądz górnośląski w średniowieczu. Lublin.

Spurný, F. a kol. 1983: Hradi, zámky a tvrže v Čechách, na Moravě a ve Sliezsku, severní Morava. Praha.

Šikulová, V. 1987: Doklady ražby dutých haléřů z hradu Cvilín. Numismatický dopis 36–39, 3.

Tymonová, M. 2010: Archeologické doklady každodenního života obyvatel hradu Cvilína v období středověku a raného novověku. *Archaeologia historica* 35, 63–79.

Žáček, R. 2004: Dějiny Sliezska v datech. Praha.

¹ Informácie pochádzajú z pripravovanej publikácie B. Paszkiewiczza – emailová komunikácia 19. 2. 2016.

² Informácie pochádzajú z pripravovanej publikácie B. Paszkiewiczza – emailová komunikácia 19. 2. 2016.

Summary

Samuel Španihel, Unusual bracteate found at the Cvilín Castle (cadastral area Opavské Předměstí, Bruntál district).

In 2014, an unusual bracteate was found by chance near the Cvilín Castle (cadastral area Opavské Předměstí, Bruntál district). The castle used to belong to the Duchy of Opava, and besides its fortification role, it served also as a mint. The coat of arms on obverse represents a halved shield with its empty left side and with half-eagle on the right side. Coins of this type have never been found in a relevant archaeological context, so their precise dating remains unknown.

All coins were discovered in the Opava and Krnov regions. Preliminary considerations connect the coin with brother of the Bohemian King Vladislaus Jagiellon – Sigismund I the Old, the Polish King, who was originally the Duke of Hlohovec and Opava (1501–1511). The coin was very likely struck for regular circulation in the Duchy of Opava during his reign.

English summary by V. Novák

NÁLEZ OSMANSKÉ ZLATÉ MINCE MURÁDA III. Z TVRDONICE (OKR. BŘECLAV)

Vlastimil NOVÁK

Abstract – Find of a gold Ottoman coin struck under Murad III from Tvrdonice (Břeclav district).

In August 2010, a gold coin struck under the Ottoman Sultan Murad III (AH 982–1003/ AD 1574–1595) in Egypt in AH 982 was found in Tvrdonice (Břeclav district).

 Gold coin, Ottomans, Murad III, Tvrdonice

Při povrchové prospekci byla v srpnu 2010 na zvláčeném poli (GPS 48°46'37.746"N, 16°58'51.557"E) v katastru obce Tvrdonice (okr. Břeclav) nalezena téměř při povrchu (2 cm hluboko) zlatá mince osmanského sultána Muráda III. (AH 982–1003/ AD 1574–1595) ražená v Egyptě a nese s největší pravděpodobností nástupní rok vlády.¹

Obec leží na hraně vysoké říční terasy ve výšce 176 m nad mořem, nad současnou nivou řek Kyjovky a Moravy. První písemná zmínka pochází z roku 1264, kdy obec náležela k Týneckému, později Lichtenštejnskému panství. Roku 1538 byly Tvrdonice povýšeny na městečko. Od středověku byly zemědělskou osadou, jejíž důležitou součástí bylo rybářství.

OSMANŠTÍ SULTÁNI, Murád III. (AH 982–1003/ AD 1574–1595)

mincovna: *Miṣr* (Egypt), AV sultání, [AH 982/ AD 1574].

¹ Předložená práce vznikla za finanční podpory Ministerstva kultury v rámci institucionálního financování dlouhodobého koncepčního rozvoje výzkumné organizace Národní muzeum (DKRVO 2015/39, 2016/32, 00023272).

Av.: v prostém mezikruží s perlovcem pětiřádkový arabský nápis – *sultān murād bin/ salīm chān 'azza/ naşruhu đuriba fī/ mişr sana/* [982] (sultán Murád, syn/ Salíma chána, necht' je zajištěno/ jeho vítězství, raženo v/ Egyptě roku/ [AH 982]), ornamenty v ploše, excentrická ražba.

Rv.: v prostém mezikruží s perlovcem třířádkový arabský nápis – *đārib an-nađr/ šāhib al-'izz wa an-naşr/ fī al-barr wa al-bađr* (ten, kdo rází drahý kov/ dobyvatel slávy a vítězství/ na souši i na moři), ornament v ploše, razidlo větší než střížek.

Lit.: Lane-Poole 1883, neuvádí; *Ghalib* 1890, 147, č. 388; *Østrup* 1938, 295, č. 2541; *Pere* 1968, 127, č. 273 var.; *Schaendlinger* 1973, 103; *Artuk* 1974, 548, č. 1624; *Sultan* 1977, 132, č. 1200 var.; *Mitchiner* 1977, neuvádí; *Album* 1998, 66, č. 1332;

3,51g; 19,1/19,2mm; 6 h; při okrajích zprohýbaný střížek, stopy celopříčného ohybu

Zlaté mince osmanských sultánů nejsou na českém, moravském i slezském území výjimečné (*Nálezy III/1*; *Novák* 2006; 2011). Tento jihomoravský nález však má vzhledem k distribuci osmanského zlata na území Koruny české ze dvou důvodů důležité postavení: a/ rozšiřuje moravské teritorium s dosud známými nálezy směrem na jih, b/ nemusí exkluzivně a nutně souviset s tezauračními aktivitami typickými pro období třicetileté války a těsně po ní.

Struktura nálezu tureckých mincí od konce 16. století do druhé poloviny 18. století v Čechách se liší od situace na Moravě a ve Slezsku, což vyplývá z odlišného historického vývoje obou teritorií. Čechy – na rozdíl od Moravy – nebyly nikdy tureckým nebezpečím bezprostředně ohroženy. Naprostá většina nálezu na území Čech, Moravy a Slezska je hromadného charakteru a souvisí s nejistým údobím třicetileté války (1618–1648) a obdobím těsně po ní. Zlaté turecké mince na výše zmíněném teritoriu nebyly taveny a znovu mincovány zejména z důvodu vysoké kvality ražebního kovu (zlato získané Osmany po dobytí Egypta v roce 1516) a objevují se v nálezech ukrytých od konce 16. století až po samý konec 18. století. Jejich přesná výrobní datace je vzhledem k intronizačním letopočtům komplikovaná. V zásadě jsou zde zastoupeny mince ražené mezi lety 1520–1640. Zlaté osmanské nominály typu sultání (těž altin či ašrafi) jsou ve valné většině obsaženy ve smíšených hromadných nálezech (v 39 případech z toho času více než 50 známých nálezu jde o hromadné depoty a zlaté osmanské mince jsou tam zastoupeny ve více exemplářích, *Novák* 2006, 182–183; 2011).

Ojediněle nalezené zlaté mince byly dosud omezeny na mimomoravské teritorium – Chvalkovice, okr. Náchod (*Novák* 2006), Třeština, okr. Šumperk (*Novák* 2006) a Praha 1 (*Frolík – Novák* 2007). Zlatá mince téhož panovníka, těže mincovny a téhož ročníku, jako je tvrdonická ražba, byla nalezena ojediněle ve Voticích, okr. Benešov (*Novák – Procházka* 2010). Nepublikovány zatím zůstaly následující české nálezy zlatých osmanských mincí z posledních let: Janovice u Kravař, okr. Česká Lípa (2013), Sulajmán I. (AH 926–974/ AD 1520–1566), AV sultání, mincovna: *Sidre Qapısı*, AH 926/ AD 1520 – hromadný nález zlatých mincí; Čechy (2011), Murád III. (AH 982–1003/ AD 1574–1595), AV sultání, mincovna: *Mişr*, AH 982/ AD 1574 – jednotlivý nález; Čechy (2011), Ahmad I. (AH 1012–1026/ AD 1603–1617), AV sultání, mincovna: *Mişr*, AH 1012/ AD 1603 – jednotlivý nález; jakož i kus ze soukromé vícegenerační sbírky – Čechy (2012), Murád IV. (AH 1032–1049/ AD 1623–1640), AV sultání, mincovna: *Mişr*, ročník neurčen.

Všechny tyto mince poukazují na teritorium přímo nedotčené tureckými aktivitami. Lze tedy v těchto případech odůvodněně spekulovat o nezachovaných hromadných nálezech či náhodných ztrátách v souvislosti s obdobím třicetileté války a dobou těsně po ní.

„*Nálezy [osmanských mincí] v Čechách jsou rovnoměrně rozptýleny po celém území, na Moravě se tyto nálezy vyskytují severně za linií Jihlava – Žďár – Kroměříž – Hodonín, což bylo patrně způsobeno únikem obyvatelstva před nájedníky z nížin jižní Moravy do hornatých úkrytů střední Moravy.*“ (*Novák* 2006, 184). Tento výrok je v souvislosti s tvrdonickým nálezem nutno poopravit v tom smyslu, že za zmíněnou linií se na Moravě nacházejí většinou hromadné smíšené nálezy ukryté víceméně jednoznačně v souvislosti se třicetiletou válkou či tureckými aktivitami – srovnej nově též nepublikovaný jednotlivý nález z Přerova/ 2012, Ahmad I. (AH 1012–1026/ AD 1603–1617), AV sultání, mincovna: *Qustantínija*, AH 1012/ AD 1603. Pozlacené falzum z Vrchoslavic, okr. Prostějov (*Novák – Videman* 2011) pak zřejmě představuje zvýšenou dobovou (17. století) ryze lokální poptávku po zlatě a je s největší pravděpodobností místní (středoevropské) provenience.

Tvrdonický ojedinělý nález však nejspíše souvisí pouze s tureckou agresí v druhé polovině 16. století a je buď pozůstatkem nezachovaného hromadného nálezu nebo náhodnou ztrátou. Toto hodnocení pak podporuje také existence dosud nepublikovaného nálezu tří stříbrných akče z Ivančic produkčně dato-

vaných rozmezím 1422–1520 (sic!, zmínka viz *Novák 2011*) a dalších dvou nepublikovaných jednotlivých nálezů: Mikulov/ 2014, Murád III. (AH 982–1003/ AD 1574–1595), AR akče, mincovna a ročník neurčeny a Znojmo/ 2014, Mehmed III. (AH 1003–1012/ AD 1595–1603), AR akče, mincovna a ročník neurčeny. Značnou oběhovou zátěží a pokus o dělení či testování tvrdonické mince prokazuje při okrajích zprohýbaný střížek a stopy celopříčného ohybu.

Mince nalezená v Tvrdonicích je také zajímavá svou výjimečnou osobitou kaligrafií a ornamentikou (zejména florální zakončení některých liter a ornamentů) a rozhojňuje již tak velmi širokou škálu používaných razidel pro zlaté mince ražené v Egyptě za vlády Muráda III., datované nástupním rokem vlády (AH 982). Velké množství variantních razidel téhož typu svědčí o značné mincovní produkci oné doby na egyptském území po relativně dlouhých 21 let vlády Muráda III. (srv. *Frolík – Novák 2007*, 265).

Literatura

Album, S. 1998: A Checklist of Islamic Coins. Santa Rosa (Calif.).

Artuk, I. – Artuk, C. 1974: Istanbul arkeoloji müzeleri teşhirdeki islami sikkeler katalogu. II. Istanbul.

Budaj, M. – Hunka, J. – Novák, V. 2005: Nové nálezy tureckých mincí ze Slovenska. Numismatický sborník 20, 127–138.

Frolík, J. – Novák, V. 2007: Nález turecké zlaté mince v Praze na Hradčanech. Numismatický sborník 22, 260–266.

Ghalib, I. 1890: Numismatique ottomane. Constantinople.

Lane-Poole, S. 1883: Catalogue of Oriental Coins in the British Museum. Vol. VIII. The Coins of the Turks in the British Museum. London.

Mitchiner, M. 1977: Oriental Coins and their Values. The World of Islam. London.

Nálezy III/1: Nemeškal, L. 1957: České, moravské a slezské nálezy mincí údobí tolarového (1519–1900). In: Nohejlová-Prátová, E. (ed.): Nálezy mincí v Čechách, na Moravě a ve Slezsku. Díl III/1. Praha, 7–266.

Novák, V. 2006: Struktura nálezů tureckých mincí v Českých zemích a na Slovensku, jejich interpretace s přihlédnutím k nově publikovanému materiálu. Numismatický sborník 21, 181–189.

– 2011: Nové nálezy tureckých mincí z území Čech, Moravy a Slovenska. In: Pecha, L. (ed.), *Orientalia Antiqua Nova*. XI. Sborník z vědeckého kolokvia, pořádaného v Plzni ve dnech 10. a 11. března 2011. Plzeň, 101–103.

Novák, V. – Procházka, Z. 2010: Nález zlaté osmanské mince Muráda III. z Votic (okr. Benešov). Numismatický sborník 25, 183–185.

Novák, V. – Videman, J. 2011: Nález zlomku osmanské stříbrné pozlacené mince od Vrchoslavic (okr. Prostějov). Numismatické listy 66, 36–40.

Østrup, J. 1938: Catalogue des monnaies arabes et turques du Cabinet royal des médailles du Musée national de Copenhague. Copenhague.

Pere, N. 1968: Coins of the Ottoman Empire. Istanbul.

Schaendlinger, A. C. 1973: Osmanische Numismatik. Braunschweig.

Sultan, J. 1977: Coins of the Ottoman Empire and the Turkish Republic. Thousand Oaks (Calif.)

Štěpková J. 1963: Coins of the Osmanli Sultans in the Coin-Hoards found on Czechoslovak Territory. *Annals of the Náprstek Museum* 2, 141–192.

– 1964: The Structure of the Finds of the Islamic Silver Coins in the Territory of Czechoslovakia. *Annals of the Náprstek Museum* 3, 113–128.

– 1968: Islámské mince v nálezech ze Slovenska. Numismatický sborník 10 (1967–1968), 278–282.

Summary

Vlastimil Novák, Find of a gold Ottoman coin struck under Murad III from Tvrdonice (Břeclav district).

In August 2010, a gold coin struck under the Ottoman Sultan Murad III (AH 982–1003/ AD 1574–1595) in Egypt in AH 982 was found in a freshly harrowed field in Tvrdonice (Břeclav district). This find from south Moravia plays an important role in new interpretation of distribution of the Ottoman gold coins in Bohemia, Moravia and Silesia for two reasons: a/ it enlarges the territory of the recently known finds in Moravia in its south direction, b/ it does not need to be exclusively and necessarily related to hoarding activities typical for the Thirty Years War and the following period. That single find from Tvrdonice could be most probably connected with the Ottoman aggression in the second half of the 16th century, and it represents either a part of a dispersed hoard or an accidental loss.

English summary by V. Novák

NÁLEZY MINCÍ ZE ZANIKLÉHO VODNÍHO MLÝNA ČP. 40 NA KATASTRU OBCE TOUCHOŘINY (OKR. LITOMĚŘICE)

Lucie GALUSOVÁ – Lukáš FUNK

Abstract – Coins found in the area of the disappeared water mill no. 40 in Touchořiny (Litoměřice district).

The rescue archaeological excavations in the mill room of the water mill no. 40 in Touchořiny (Litoměřice district) in 2011–2014 revealed early modern and modern constructions made of stone and bricks of local production, group of ceramic fragments dating back to the period between the late medieval times and the 19th–20th centuries, small relics connected with modern technologies of water mills and coins linked to the latest construction phase of the building. The coins were represented by the following pieces: one 4-kreuzer struck in 1861, one 10-centisimi produced in 1867 and one kreuzer minted in 1885. Only the 4-kreuzer piece – found in situ at the bottom of the latest floor of the mill room – could be connected with construction activities at the building site, and it could document construction of modern technological facilities in the water mill post quem.

 Water mill, 19th century, industrial archaeology, small change, north-west Bohemia

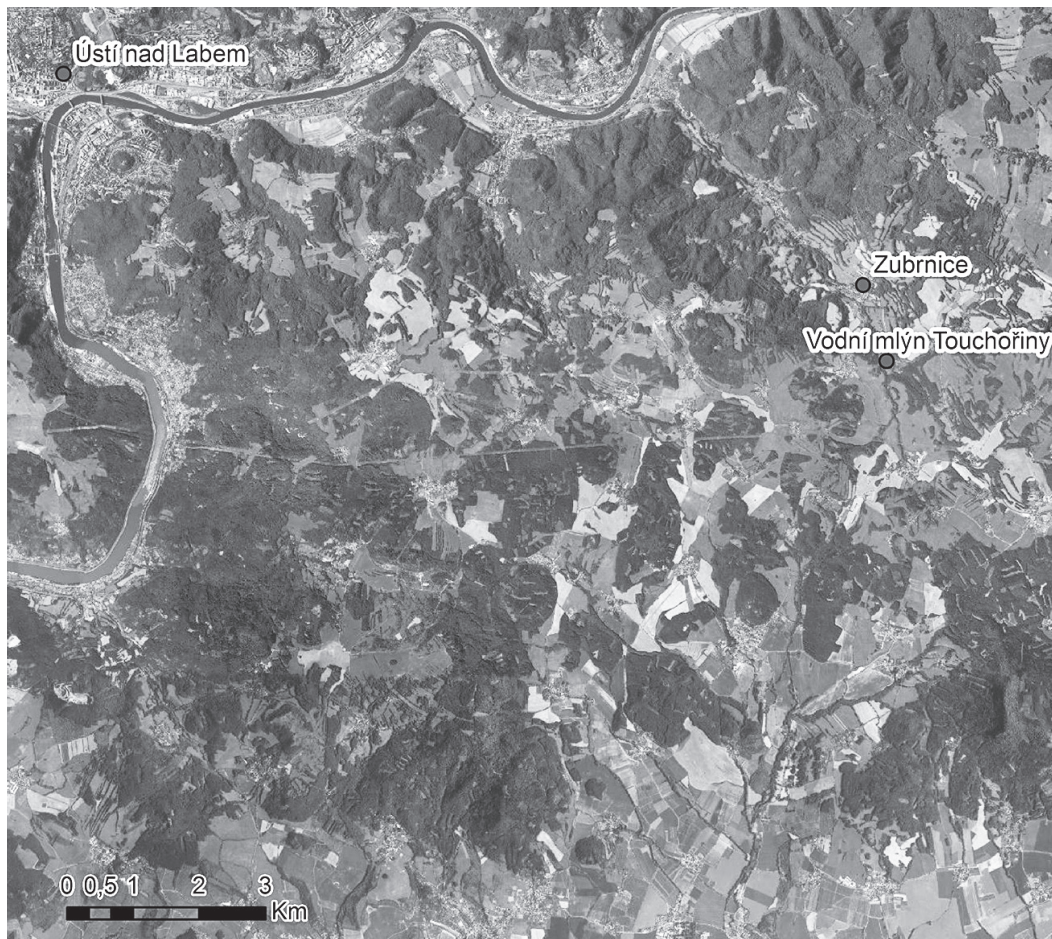
Pozůstatky vodního mlýna čp. 40 ležícího na katastrálním území Touchořiny, jinak též zvaného „Hutmühle“, se nalézají v severozápadních Čechách na hranici okresů Litoměřice a Ústí nad Labem, nedaleko obce Zubrnice (obr. 1), v nadmořské výšce 325 m n. m.¹ Vodní obilný mlýn, založený na sklonku středověku, fungoval až do druhé světové války. Jeho podobu v rámci této historické epochy zachycuje fotografie a její věrná kresebná rekonstrukce (obr. 2). Vodní mlýn však posléze zchátral a došlo k jeho úplné likvidaci těžkou technikou (Galusová 2015b, 81). V současnosti je mlýniště (obr. 3) ve vlastnictví Souboru lidové architektury Zubrnice. Vedoucí skanzenu inicioval provedení záchranného archeologického odkryvu z důvodu zapojení objektu do expozice formou archeologického muzea v přírodě v rámci plánovaného projektu „Mlýnská stezka“ (Galusová 2013, 43). V průběhu čtyř letních sezón exkavace vodního mlýna v letech 2011 až 2014 bylo vytyčeno 5 sond (obr. 4). Nejstarší situace, které prokázaly kontinuitu vodního mlýna až do sklonku pozdního středověku, obsahovala sonda 1, umístěná v síni (Galusová 2015, 276–278).

1 Předložená práce vznikla za finanční podpory Ministerstva kultury v rámci institucionálního financování dlouhodobého koncepčního rozvoje výzkumné organizace Národní muzeum (DKRVO 2016/25, 00023272).

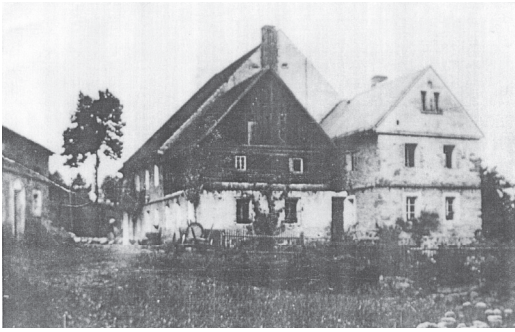
Z nejzajímavějších keramických tvarů v prostoru této sondy lze jmenovat oxidačně pálenou miniaturní keramickou konvičku, zdobenou červeným malováním (*Galusová 2016*, v tisku). Jedná se o speciální keramický tvar, v minulosti zvaný též „hubáček“, který se podařilo vyčlenit až v souvislosti se studiem keramických nádob sloužících jako schránka na mince (*Radoměský – Richter 1974*, 66). Platidla drobných nominálů ražená v průběhu 2. poloviny 19. století však souvisela s jinými archeologickými okolnostmi. Krejcar z roku 1885 a 10centesimi z roku 1867 ležely v druhotně přemístěných stratigrafických jednotkách. Pouze 4krejcar z roku 1861 byl objeven v hlinitém loži pro nejmladší dlažbu mlýnice vodního mlýna, v původní poloze.

Archeologické situace v kontextu nálezů drobných mincovních platidel

V roce 2011 započaly práce na vybírání bezmála dvou metrů mocné vrstvy sutin v mlýnici zaniklého vodního mlýna. Nejprve probíhaly ručně formou zjišťovacího výkopu a posléze pomocí těžké techniky. Z důvodu potřeby zaznamenání polohy získávaných artefaktů v rámci čistících prací se prostor mlýnice definoval jako sonda 5. V roce 2013 byla mlýnice z větší části vyklizena a zaměřena. Z destrukční vrstvy (SJ 500, 501 a 502) se podařilo vytřídit 14 fragmentů hrnčiny, 10 zlomků moderních kachlů, 7 kusů polokameniny, 2 zlomky porcelánu, 102 fragmentů skla (především pivních lahví), několik zlomků stavební keramiky, 123 relikvů železa (především pozůstatky strojního vybavení) a jednu minci. Drobný peníz – krejcar z roku 1885 (č. 2), ležel ve vrstvě 501 v blízkosti lopatovitého čepu hřídele při žlabu pro paleční kolo. Jednalo se o nejnižší partii zvrstvení v technické prostora mlýna, deponované v průběhu 2. poloviny 20. století v souvislosti s likvidací stavby.

Obr. 1. Touchořiny čp. 40. Poloha lokality na výřezu ortofotomapy. Provedeno v programu ArcMap. (podle: *Galusová 2015a*, 86, obr. 1).

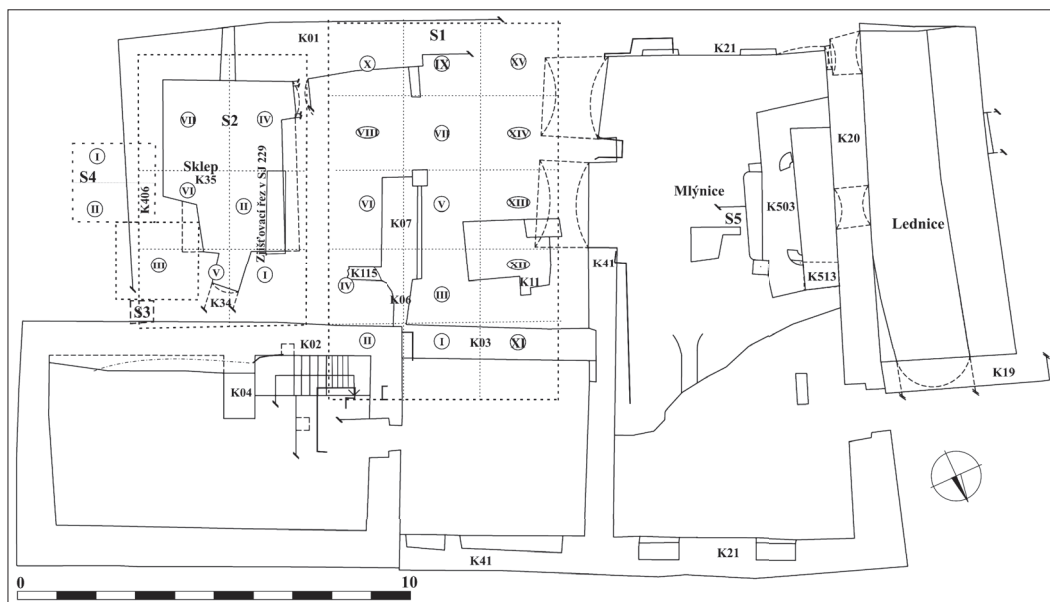

Obr. 2. Touchořiny čp. 40. Dobová fotografie lokality a její věrná kresebná rekonstrukce přibližují stav objektu před II. světovou válkou. Snímek domu byl pořízen od jihovýchodu. (podle: Galusová 2015b, 96, obr. 12).

Obr. 3. Touchořiny čp. 40. Kolmý snímek lokality z kvadrotéry typu Phantom před ukončením poslední fáze výzkumu ze dne 24. 07. 2014.

V sezóně 2014 v mlýnici započal archeologický odkryv nejmladších situací v poloze „*in-situ*“. Při návodní zdi výzkum odhalil žlab pro paleční kolo (Galusová 2015b, 88, obr. 7). V severní a střední části mlýnice ležel v úrovni 320,90 m n. m. beton (SJ 505), který nebyl odkrýván. V narušených partiích dlažby však proběhla drobná zjišťovací sondáž. Na tuto betonovou dlažbu od jihu navazovala cihlová konstrukce či fragment dlažby (SJ 510) o nivelitě 320,83 m n. m. V jižní části mlýnice však jakákoli dlažba chyběla a nebránila již provedení zjišťovací sondáže v rozsahu 2 × 2 m. Zde uložené hlinité vrstvy 509, 511 a 512 tmavě červeného zabarvení, které svým charakterem i úrovní korelovaly s jednotkami pod vrstvou narušeného betonu, byly interpretovány jako lože pro již odstraněné dlažby (SJ 509, 511, 512). Ve vrstvě 509, v úrovni 10 centimetrů pod jejím povrchem, byl zjištěn 4krejcar z roku 1861 (č. 1).

Obr. 4. Touchořiny čp. 40. Plán reliktů stavby vodního mlýna Touchořiny čp. 40 pořízený J. Horákem, K. Podroužkem a D. Skalickým v roce 2014 pomocí totální stanice. Do plánu promítnuta sondáž zaměřená totální stanicí a pásmem z let 2013 a 2014.

Obr. 5. Touchořiny čp. 40. Sonda 5 – poloha hlinitých vrstev (509, 511 a 512). Vrstva 509 označena bílou šipkou. Na snímku je dále patrná stratigrafická jednotka 510 (cihlová konstrukce či zbytek dlaby). Pohled od východu (foto L. Galusová 2014).

V roce 2014 archeologický odkryv pokračoval také v sondách 2 a 4. V obou výkopech se pozornost soustředila na podsklepený objekt, který od východu navazoval na síň vodního mlýna. Sonda 2 zasáhla pouze interiér stavby, avšak sonda 4 zčásti postihla i prostor mimo něj (obr. 4). Při rozšiřování sondy 2 jižním směrem byla odkryvem horních partií současného povrchu terénu získána mince 10centesimi z roku 1867 (č. 3). Mince se našla v sektoru VII (obr. 4), ve stratigrafické jednotce 200. Tato vrstva vznikla při likvidaci objektu a byla utužena pojezdem těžké techniky. Je tedy zřejmé, že výše zmíněné druhotně uložené artefakty nevypovídají nic o nálezovém kontextu a jsou pro interpretaci archeologických situací zcela nevyužitelné.

Katalog mincí

UHRY, František Josef I. (1848–1916)
 mincovna: *Kremnica*, AE 4krejcar 1861 B
 Lit.: *Moravec 1992*, 58, č. 46/5.
 1. 12,417 g; 26,8 mm

RAKOUSKO-UHERSKO, František Josef I. (1848–1916)
 mincovna: *Vídeň*, AE krejcar 1885
 Lit.: *Moravec 1992*, 56, č. 44/5.
 2. 3,259 g; 19,1 mm

ITÁLIE, Vittorio Emanuele II. (1861–1878)
 mincovna: *Neapol*, AE 10centesimi 1867 N
 Lit.: *KM 2012*, č. KM#11.4.
 3. 9,870 g; 30 mm

Vyhodnocení mincovních nálezů

První z nalezených mincí je masivní měděný 4krejcar s letopočtem 1861 (č. 1). I přes špatný stav je pod letopočtem zřetelné písmeno B, označující mincovnu v Kremnici (*Moravec 1992*, 58, č. 46/5). Čtyřkrejcar neboli „čtyřák“ byl drobnou mincí doplňující řadu nominálů zavedenou v rámci tzv. rakouské zlatníkové měny, a to císařským patentem dne 17. září 1857. Přesto, že se původně počítalo s vydáním mince hodnoty 3krejcarů a došlo i na její zkušební ražbu, byla roku 1860 upřednostněna mince čtyřkrejcarová (*Vorel 2004*, 302). Ačkoli všechny varianty těchto čtyřkrejcarů nesou označení ročníků 1860, 1861 i 1864, rozmezí let jejich skutečné ražby je výrazně širší. Konkrétně jsou to roky 1860–1864 i 1871–1872, realizované v mincovnách Vídeň, Kremnice a Královský Bělehrad. Objem ražby této mince v letech 1861–1862, kdy byl čtyřkrejcar s letopočtem 1861 v Kremnici ražen, činí 18.852.734 kusů a jedná se tedy o jednu z nejběžnějších mincí tohoto období v Rakouském císařství. V rozmezí let 1860–1872 se také poprvé a zároveň naposledy můžeme na území monarchie setkat s mincemi čtyřkrejcarové nominální hodnoty, a to ve zmiňované rakouské i roku 1868 ražené uherské variantě (*Moravec 1992*, 58).

Druhou nalezenou mincí je rakouský krejcar s letopočtem 1885 (č. 2; *Moravec 1992*, 56, č. 44/5). Jedná se o nominál vydaný na základě vyhlášky z roku 1873. Krejcar s letopočtem 1885 však nebyl ražen pouze v tomto roce, ale i v řadě let následujících, a to ve vysokých počtech. Mezi lety 1885–1890 bylo těchto krejcarů vyraženo 138.200.000 kusů (*Moravec 1992*, 57). Přesto, že známe přesné počty mincí

ražených v jednotlivých letech, nelze je díky identickému vzhledu konkrétně identifikovat. Ačkoli mince nenese označení mincovny, byla ražena ve Vídni.

Poslední nálezovou ražbou zachycenou během archeologického výzkumu je italské 10centesimi 1867 (č. 3). Lze ji dle čitelné mincovní značky N bezpečně přiřadit k produkci mincovny v městě Neapol (*KM 2012*, č. KM#11.4). Jedná se o jeden z posledních nominálů z produkce regionálních mincoven před sjednocením Itálie, a tím i celého monetárního systému země. Objem ražby této mince v posledním roce fungování neapolské mincovny (1867) činil 31.360.000 kusů (*KM 2012*, č. KM#11.4). Ačkoliv se jedná o zcela běžnou minci z pohledu numismatiky, její výskyt na území Rakouska-Uherska lze označit za nestandardní. Tato mince ve zmiňovaném teritoriu neobíhala a nebyla též volně směnitelná za jiné místní nominály. S největší pravděpodobností se tak jedná o ztrátový kus, který byl přivezen jako suvenýr přímo z Itálie.

Závěr

Vodní mlýn vznikl nejspíše na sklonku pozdního středověku a jeho vývoj byl zastaven až v průběhu 20. století likvidační stavby. Nejvíce pozůstatků movitých i nemovitých artefaktů pocházelo z nejmladší stavební fáze objektu. K této epoše se váže též nález tří drobných mincí. Pouze jediná z nich však umožnila přibližné datování poslední významné přestavby vodního mlýna. Jednalo se o 4krejcar vyražený v roce 1861 objevený v mlýnici, který ležel v poloze „*in-situ*“ v loži pro nejmladší dlažbu technické prostory (SJ 509). Na základě kontextu nálezů této mince a archivních i mapových pramenů se lze domnívat, že moderní podoba objektu vznikla mezi rokem 1861 až koncem 19. století.

Literatura

Galusová, L. 2013: Archeologický výzkum vodního mlýna Touchořiny čp. 40. In: Rožmberský, P. (red.): Dějiny staveb 2012. Plzeň, 43–49.

– *2015a: Vodní mlýn jako objekt archeologického výzkumu. Archaeologia historica 40, 267–293.*

– *2015b: Archeologický výzkum vodního mlýna Touchořiny čp. 40 (sezóna 2011–2014). Archeologia technica 26, 81–95.*

– *2016: Keramická konvička nalezená na vodním mlýně Touchořiny čp. 40 a teorie o dětské kojenecké „lahvi“. Ústecký sborník historický 2016/1, v tisku.*

KM 2012: Cuhaj, G. S. – Michael, T. (edd.): Standard Catalog of World Coins: 1801–1900. 7th Edition. Iola.

Moravec, J. 1990: Mince Františka Josefa I. a Karla I. (1848–1918). Praha.

Radoměřský, P. – Richter, M. 1974: Korpus české středověké keramiky datované mincemi. Sborník Národního muzea v Praze, řada A–Historie 28, 65–146.

Vorel, P. 2004: Od pražského groše ke koruně české: Průvodce dějinami peněz v českých zemích. Praha.

Summary

Lucie Galusová – Lukáš Funk, Coins found in the area of the disappeared water mill no. 40 in Touchořiny (Litoměřice district).

Archaeological excavations documented continuity of the mill room starting with the end of the late medieval times. This statement is based on discovery of the late medieval group of ceramics made via oxidizing firing and found in place of the hall in the water mill. The examined remains of the construction most likely come from the mid-17th century, from time of the first important reconstruction of the mill. Many construction and technical relics documented inside the building most frequently come from the 19th and 20th centuries, three coins inclusive. Two of these coins were unluckily found in the stratigraphic layers connected with the time of liquidation of the building in the second half of the 20th century. It is particularly the layer no. 501 (building rubble from the mill room) with one kreuzer struck in 1885 (no. 2) and the layer no. 200 (surface filling of the cellar in the living section) with one centesimi struck in 1867

(no. 3). Based on finding context of the coins, it is evident that they appeared there by chance during demolition and levelling of the construction, and they cannot be used for dating of the archaeological situations. On contrary, concerning the 4-kreuzer piece struck in 1861 (no. 1), it was found *in situ* at the bottom of the latest floor of the mill room (SJ 509). Deducing from the finding context of this coin and based on other sources, it is possible to assume that modernization of the water mill no. 40 in Touchořiny took place between 1861 and the end of the 19th century.

English summary by V. Novák

ZAHRANIČNÍ NÁLEZY MINCÍ Z ČESKÝCH ZEMÍ

DALŠÍ DODATKY K SOUPISU ZAHRANIČNÍCH NÁLEZŮ NEJSTARŠÍCH ČESKÝCH A MORAVSKÝCH MINCÍ

Eduard ŠIMEK

Abstract – Addendum to the list of the earliest Bohemian and Moravian coins found abroad.

The article summarizes data about appearance of the Bohemian and Moravian coins of the 10th–12th centuries in 35 coin-finds in Estonia, Norway, Poland, Slovakia and Sweden. It completes lists of foreign finds published by F. Cach in his survey classification of types and varieties of the Bohemian and Moravian deniers (Cach 1970; 1972; 1982). It confirms earlier information about their territorial and quantitative distribution outside their territory of origin. The catalogue of finds below follows the above-mentioned lists by Cach in form of regesta. It records the date of discovery of the particular find (abbreviation O), dating of the burial of the particular find (abbreviation U), content of the particular find (abbreviation Ol), reference to the original source (abbreviation Lit.).

 Early medieval times, coin-find, Estonia, Norway, Poland, Slovakia, Sweden, denier

Soupis zahraničních nálezů nejstarších českých a moravských mincí jsou opakovaným tématem české numismatické literární produkce od počátku osmdesátých let 19. století.¹ Tehdy Josef Smolík na stránkách Památek archeologických a místopisných zveřejnil v návaznosti na dílo Dannenbergovo poprvé v české literatuře informaci o 22 zahraničních nálezech českých denárů (Smolík 1882). Po sto letech jich František Cach mohl zaznamenat mnohonásobně více. Do prvního svazku svých Nejstarších českých mincí (Cach 1970) zařadil soupis 125 zahraničních lokalit, na nichž byly nalezeny české a moravské denáry. V druhém (Cach 1972) a zvláště ve čtvrtém svazku téhož díla, označeném jako Dodatky (Cach 1982), doplnil výčet lokalit o dalších 138 odkazů. Přitom šlo vždy pouze o hromadně i jednotlivě nalezené mince, určené podle současně prezentované autorovy typologie. Nezaznamenal tedy veškeré zahraniční nálezy nejstarších mincí české a moravské provenience, ale pouze ty, z jejichž popisů bylo možné jednotlivě exempláře přesně identifikovat. Tímto hlediskem limitovaný soupis dosáhl v roce 1982 celkového počtu 263 položek. Nejčastěji šlo o nálezy z území Polska (98 nálezů) a Švédska (94 nálezů). S velkým odstupem následovaly nálezy z Dánska (17 nálezů), Německa (15 nálezů), Ruska (13 nálezů), Finska (8 nálezů), Estonska (6 nálezů). Konečně jeden až tři nálezy českých a moravských denárů byly zaznamenány z Běloruska (3 nálezy), Maďarska (2 nálezy), Ukrajiny (2 nálezy), Islandu (1 nález), Lotyšska (1 nález), Norska (1 nález), Rakouska (1 nález). Tento výčet lze dnes po více než třech desetiletích doplnit dalšími 35 nálezy, jejichž popisy byly publikovány v zahraničním odborném tisku po zveřejnění Cachova soupisu, případně je autor soupisu neměl k dispozici v době jeho vydání.

I v tomto zde publikovaném dodatku převažují nálezy z Polska (11 nálezů) a Švédska (8 nálezů). Výrazněji jsou zastoupeny také nálezy z Estonska (8 nálezů) a Slovenska (6 nálezů). Dva nálezy rozhojňují doklady o přítomnosti českých denárů v Norsku. Přitom je třeba upozornit, že nejde vždy o nálezy odkryté v nedávné době. Řada z nich je staršího, či dokonce velmi starého data (č. 1, 3, 32, 33). U některých není doba odkrytí známa (č. 5, 7, 15, 18, 22, 26, 28, 30). Převážně to jsou depoty, zachované v různém stupni celistvosti, čítající desítky i sta celých mincí a jejich zlomků. Jsou mezi nimi však i doklady o jednotlivě náhodně nalezených mincích i nálezech hrobových (č. 2, 11–13, 15, 20). V jejich popisech je zahraničními zpracovateli registrováno nejméně 11750 mincí a zlomků. Podíl českých a moravských mincí je nepatrný. Českou produkci reprezentuje 73 exemplářů, moravskou 6. Dodatky nepřinášejí tedy pře-

1 Předložená práce vznikla za finanční podpory Ministerstva kultury v rámci institucionálního financování dlouhodobého koncepčního rozvoje výzkumné organizace Národní muzeum (DKRVO 2016/25, 00023272).

vratná zjištění o významu v Čechách a na Moravě zhotovovaných mincí 10. až 12. století a o jejich uplatnění mimo území jejich původu. Ražby jednotlivých českých a moravských knížat byly ve většině nově zveřejněných depotů zastoupeny jedním kusem. Dva kusy byly součástí 5 nálezu (č. 4, 16, 23, 26, 30), 3 kusy 2 nálezu (č. 10, 31), 4 kusy 4 nálezu (č. 3, 17, 20, 35), 5 kusů 3 nálezu (viz Katalog nálezu, č. 19, 27, 28), 11 kusů jednoho nálezu (viz Katalog nálezu, č. 14). Nejčastěji šlo o ražby Boleslava I., Boleslava II., Břetislava I. Jednotlivé typy a varianty vyskytujících se denárů těchto knížat a dále Soběslava Slavníka, Jaromíra, Oldřicha, Spytihněva II., Vratislava II., Oty I. Sličného, Bořivoje II., Svatopluka a Vladislava I. jsou uvedeny s odkazy na příslušné nálezy v přehledu na straně 304. Jde většinou o doklady výskytu jediného kusu v zaznamenaném depotu. S ohledem na tuto skutečnost ojedinělé přítomnosti by si nepochybně zasloužily větší pozornost typy a varianty zastoupené, třebaže jen jednotlivými kusy, v několika geograficky často velmi vzdálených nálezech, což by mohlo naznačit jejich obecnější rozšíření. Analýza veškerého náleзовého fondu by v těchto případech byla jistě plně na místě. Takovými typy a variantami se z hlediska zde prezentovaných doplňků seznamu zahraničních nálezu českých a moravských denárů zdají být mince uvedené v Cachově typologii pod čísly 24 (ražby Boleslava I. – č. 9, 14, 17, 27: nálezy z území Estonska, Polska, Švédska), 26 (ražby Boleslava I. – č. 14, 20: nálezy z území Polska), 40 (ražby Boleslava II. – č. 23, 28: nálezy z území Švédska), 121 (ražby Boleslava II. – č. 7, 27: nálezy z území Švédska), 153 (ražby Soběslava Slavníkovce – č. 3, 26: nálezy z území Polska, Švédska), 293 (ražby Oldřicha – č. 1, 10: nálezy z území Norska, Estonska), 300 (ražby Jaromíra – č. 17, 24: nálezy z území Polska), 313 (ražby Jaromíra – č. 13, 17, 34: nálezy z území Polska), 324 (ražby Jaromíra – č. 2, 35: nálezy z území Slovenska, Polska).

Zpracování zveřejňovaných dodatků formálně navazuje na výše citované Cachovy soupisy nálezu. Každý regist obsahuje údaje o době odkrytí nálezu (zkratka: O), o datování jeho uložení (zkratka: DU), výčet jeho obsahu (zkratka: OI), odkaz na literaturu, z níž jsou převzaty zveřejňované informace (zkratka: Lit.), a místo jeho současného uložení (zkratka: U.). Pouze v některých případech (určení denárů Boleslava I. a Boleslava II.) je v poznámkách upozorněno na rozdíl v přidělení ražeb v Cachově typologii a v určení podle autora popisu nálezu, v němž se odráží postup bádání a jeho nové možnosti. Nelze nevidět, že každé doplňování seznamu zahraničních nálezu mincí jakékoliv provenience je limitováno kvalitou badatelské práce a odpovědností původních zpracovatelů a je odkázáno na dostupnost náleзовé dokumentace a zveřejňovaných informací. Pokračující studium českého a moravského mincovnictví a úlohy české a moravské mince v hospodářském a sociálním dění středověku i novověku však sotva může rezignovat na využití těchto svědectví. Přes všechny překážky a omezení by bylo proto vítané, kdyby se registrace zahraničních nálezu českých a moravských mincí stala pravidelně systematicky sledovaným tématem výzkumu s cílem průběžného doplňování potřebné a dosud scházející databáze. V této souvislosti je jistě třeba ocenit rozšíření obsahu několika posledních svazků Numismatického sborníku o oddíl Zahraniční nálezy mincí z českých zemí.

Katalog nálezu

1. Årstad, Ksp. Egersund, Rogaland (Norsko)

O: 1836; DU: po 1029

OI: 1849 mincí a zlomkové stříbro – z toho:

Čechy (1): **Oldřich** (1012–1033, 1034), AR denár – *Cach 1970*, 42, č. 293; – Orient (6); Anglie (1014); Německo (okolo 690); Itálie (1); Polsko (1); Norsko (8); Dánsko (76); Švédsko (8); napodobeniny byzantské (3); francké (3); anglosaské (38).

Lit.: *Skaare 1976*, 152; *Hatz 1986*, 274.

2. Borovce, okr. Trnava (Slovensko)

O: 1988, 1993 při archeologickém výzkumu; DU: 1001–1116

OI: 13 mincí (hrobové nálezy) – z toho:

Čechy (1): **Břetislav I.** (1037–1055), AR denár – *Cach 1972*, 18, č. 324; – Uhry (12).

Lit.: *Staššíková-Štukovská 1994*; *Hunka 1994*.

U.: Archeologický ústav SAV v Nitre (*Kolníková – Hunka 1994*, 98, č. 193).

3. Dębczyno, pow. Białogard (Polsko)

O: 1889; DU: po 1068

Ol: 239 mincí, 209 mincovních zlomků, 31 zlomků stříbrných předmětů a 7 zlomků blíže neurčených předmětů, z nichž určeno 38 mincí – z toho:

Čechy (3): **Soběslav Slavníkovce** (985–995), AR denár – *Cach 1970*, 30, č. 153; **Jaromír** (1003, 1004–1012, 1033–1034), AR denár (zlomek) – *Cach 1970*, 37, č. 232; **Břetislav I.** (1037–1055), AR denár – *Cach 1970*, 44, č. 310. – Morava (1): **Břetislav I.** (1028–1034), AR denár – *Cach 1970*, 43, č. 303; – Německo (27); Anglie (1); Skandinávie (2 – napodobeniny anglických typů); Dánsko (4).

Lit.: *Kluge 1985*.

Pozn.: Denár Soběslava Slavníkovce a moravský denár Břetislava I. jsou vyobrazeny (*Kluge 1985*, Taf. IV:28 a 31).

4. Edise (Etz), Ksp. Johvi (Jewe), o. Ida-Virumaa (Estonsko)

O: 1903; DU: po 1060

Ol: 525 mincí – z toho:

Čechy (2): **Oldřich** (1012–1033, 1034), AR denár – bez bližšího určení; **Vratislav II.** (1054–1061–1092), AR denár – bez bližšího určení; – Orient (7); Byzanc (1); Německo (381); Uhry (1); Anglie (110); Skandinávie (23).

Lit.: *Molvögin 1994*, 209.

5. Gniezno (Polsko)

O: v neznámé době; DU: počátek 11. století (?)

Ol: neznámý větší počet mincí, z nichž 6 bylo vybráno – z toho:

Čechy (1): **Boleslav II.** (967/972–999), AR denár – av.: kříž, mezi rameny 4 kuličky a 2 malé trojúhelníky, *Cach 1970*, neuvádí, rv.: *Cach 1970*, 19, č. 34; – Německo (4); Polsko (1).

Lit.: *Schmidt 1995*.

Pozn.: Podle sdělení majitele byly mince nalezeny v okolí katedrály. Určení českého denáru převzato z literatury (vyobrazen: *Schmidt 1995*, 41), rv.: *Cach (1970)*, č. 34 odpovídá v *Cachově* typologii českých denárů ražbě Boleslava I.

6. Holíč, okr. Senica (Slovensko)

O: kolem 1920; DU: 1061–1092

Ol: neznámý počet mincí, z nichž je zachována 1:

Čechy (1): **Vratislav II.** (1061–1092), AR denár – *Cach 1972*, 20, č. 348.

Lit.: *Kraskovská 1990*.

U: Záhoranské muzeum Skalica (*Kolníková – Hunka 1994*, 97, č. 189).

7. Juves, Ksp. Väte, Gotland (Švédsko)

O: neuvedeno; DU: konec 10. století

Ol: 28 mincí – z toho:

Čechy (1): **Boleslav II.** (967/972–999), AR denár – *Cach 1970*, 27, č. 121; – Orient (14); Německo (13).

Lit.: *Nordisk Numismatisk Årsskrift 1982*, 143.

8. Karby, Össeby Garn sn, Uppland (Švédsko)

O: 2004; DU: kolem 995

Ol: 8 zlomků mincí – z toho:

Čechy, **Boleslav II.** (967/972–999), AR denár (zlomek) – *Cach 1970*, 27, č. 123; – Orient (7).

Lit.: *Lukas 2010*.

9. Kehra, Ksp. Harju-Joani (St. Johannis), o. Harjumaa (Estonsko)

O: 1940; DU: po 979

Ol: 421 mincí – z toho:

Čechy (1): **Boleslav I.** (935–967/972), AR denár – *Cach 1970*, 18, č. 24 var.; – Orient (412); Byzanc (5); Německo (2); Anglie (1).

Lit.: *Molvögin 1994*, 36; *Lukas 2013*.

10. Kose (Kosch), Ksp. Kose (Kosch), o. Harjumaa (Estonsko)

O: 1982; DU: po 1121

Ol: 1723 mincí – z toho:

Čechy (3): **Boleslav II.** (967/972–999), AR denár – *Cach 1970*, 24, č. 83; **Oldřich** (1012–1033, 1034), AR denár – *Cach 1970*, 42, č. 293; **Svatopluk** (1107–1109), AR denár – *Cach 1972*, 31, č. 460; – Orient (20); Byzanc (3); Německo (1463); Uhry (3); Anglie (168); Irsko (1); Skandinávie (napodobeniny anglických typů 21, napodobeniny byzantských typů 3); Dánsko (30); Švédsko (1); Blankette (7).

Lit.: *Molvögin 1994*, 442.

Pozn.: České denáry byly publikovány s vyobrazeními (*Molvögin 1994*, Taf. 27:1487–1489).

11. Kostofany pod Tribečom, okr. Nitra (Slovensko)

O: 2006 při archeologickém výzkumu; DU: po 1012

Ol: 1 mince (hrobový nález):

Čechy (1): **Oldřich** (1012–1033, 1034), AR denár – *Cach 1970*, 42, č. 284.

Lit.: *Baxa – Polanský – Bisták 2006*.

U: Památkový úřad Slovenské republiky Bratislava.

12. Košúty, okr. Galanta (Slovensko)

O: 1951 při archeologickém výzkumu; DU: 12. století

Ol: 2 mince (hrobové nálezy) – z toho:

Čechy (1): **Boleslav II.** (967/972–999), AR denár – bez bližšího určení; – Uhry (1).

Lit.: *Chropovský 1955*; *Kraskovská 1964*.

U: Archeologický ústav SAV v Nitře (*Hlinka – Kraskovská – Novák 1968*, 52, č. 41).

13. Łąd nad Wartą, pow. Słupceki, woj. wielkopolskie (Polsko)

O: 2008 při archeologickém výzkumu hradiště; DU: 1.–2. polovina 11. století

Ol: 3 jednotlivě nalezené mince – z toho:

Čechy (1): **Břetislav I.** (1037–1055), AR denár – *Cach 1970*, 44, č. 313; – Morava (1 – hrobový nález): **Ota I. Sličný** (1061–1087), AR denár – *Cach 1972*, 23, č. 373; – **Blíže neurčeno** (1 – hrobový nález).

Lit.: *Samela 2011*; *Lukas 2013a*.

14. Lasowice, woj. opolskie (Polsko)

O: od 1982 postupně a při archeologickém výzkumu 1993; DU: po 983

Ol: neznámý počet mincí, z nichž známo 178 (153 celých a 25 zlomků) a zlomek ozdoby – z toho:

Čechy (11): **Boleslav I.** (935–967/972) nebo **Boleslav II.** (967/972–999), AR denár (3) – *Cach 1970*, 17, č. 11 var. (2); *Cach 1970*, 18, č. 14 var. (1); – **Boleslav II.** (967/972–999), AR denár (8) – *Cach 1970*, 17, č. 7 (1); *Cach 1970*, 17, č. 9 (1); *Cach 1970*, 17, č. 10 (1); *Cach 1970*, 18, č. 23 (rv) / 24 (av) (1); *Cach 1970*, 19, č. 26 (1); *Cach 1970*, 19, č. 27 (1); *Cach 1970*, 19, č. 32 var. (1); *Cach 1970*, 20, č. 42 var. (1); – Orient (15); Německo (148); Lombardsko (1); neurčeno (4 zlomky).

Lit.: *Bartczak – Butent-Stefaniak 1997*.

Pozn.: 2. část nálezu byla pravděpodobně dána v roce 1997 do prodeje firmou Johannes Diller v Mnichově. Mince zpracoval W. Hahn (*Bartczak – Butent-Stefaniak 1997*, 69 – poznámka redakce WN).

U: Muzeum Nisa.

15. Leksand, Ksp. Leksand, Dalarna (Švédsko)

O: nevedeno; DU: 11. století

Ol: 1 mince (hrobový nález):

Čechy (1): **Břetislav I.** (1037–1055), AR denár – *Cach 1970*, 44, č. 317.

Lit.: *Hatz 1986*, 276.

16. Linnakse, Ksp. Harju-Joani, o. Harjumaa (Estonsko)

O: 2010; DU: po 1065

Ol: 1329 mincí, 9 stříbrných ozdob, stříbrný ingot – z toho:

Čechy (2): **Boleslav II.** (972–999), AR denár – *Cach 1970*, 27, č. 122; **Oldřich** (1012–1034), AR denár – *Cach 1970*, 42, č. 296; – Orient (14); Německo (1072); Anglie (161); Dánsko (55); Švédsko (11); Uhry (10); Irsko (3); Itálie (1).

Lit.: *Leimus – Kiudsoo 2011; Lukas 2013b.*

Pozn.: Nález odkryt pomocí detektoru kovů – mince byly předány nálezcem spolu se zlomky hliněné nádoby k odbornému zpracování.

17. Lubraniec, pow. Włocławek (Polsko)

O: 1964; DU: po 1046

Ol: 109 mincí, 21 mincovních zlomků, zlomkové stříbro a slitky – z toho:

Čechy (3): **Boleslav II.** (967/972–999), AR denár (zlomek, asi 1/4) – jako *Cach 1970*, 18, č. 19, 22, 24; **Břetislav I.** (1037–1055), AR denár (2) – *Cach 1970*, 44, č. 313 (1); *Cach 1970*, 45, č. 319 (1); – Morava (1): **Břetislav I.** (1028–1034), AR denár (zlomek, asi 1/2) – *Cach 1970*, 43, č. 300; – Německo (96); Anglie (6); Skandinávie (6 – napodobeniny anglických typů); Uhry (3); Polsko (1); Burgundsko (1); Blíže neurčeno (29).

Lit.: *Butent-Stefaniak 1994.*

Pozn.: Určení denáru Boleslava II. (*Cach 1970*, 18, č. 19, 22, 24) odpovídá v Cachově typologii českých denárů ražbě Boleslava I.

U: Gabinet Numizmatyczno-Sfragistyczny Biblioteki Ossolineum ve Wrocławu (české denáry Břetislava I., BOSS B 7152, 7180); Muzeum Ziemi Kujawskiej i Dobrzyńskiej ve Włocławku (zlomky českého denáru Boleslava II. a moravského denáru Břetislava I.).

18. Milanovce, okr. Nové Zámky (Slovensko)

O: v neznámé době za neznámých okolností; DU: po 999

Ol: neznámý počet mincí, z nichž je zachována 1:

Čechy (1): **Boleslav** (bez bližšího určení), AR denár – bez bližšího určení.

Lit.: *Ratkoš 1965.*

U: Archeologický ústav SAV v Nitře (*Hlinka – Kraskovská – Novák 1968*, 46, č. 13).

19. Naruszewo, pow. płoński (Polsko)

O: 1985; DU: po 1085

Ol: neznámý počet mincí, z nichž pro muzejní sbírky získáno 872 mincí a mincovních zlomků, 16 zlomků sekaného stříbra a 6 zlomků stříbrných slitků – z toho:

Čechy (4): **Boleslav II.** (967/972–999), AR denár (zlomek, asi 1/4) – typ ruka / kříž; **Spytihněv II.** (1055–1061), AR denár (3 – zlomky, bez bližšího určení); – Morava (1): **Břetislav I.** (1028–1034), AR denár (zlomek, bez bližšího určení); – Anglie (1 + 1); Dánsko (1 + 1); Německo (21 + 30); křížové denáry (703 + 89); Uhry (1 + 3); napodobeniny (10 + 6).

Lit.: *Mitkova-Szubert 2001.*

20. Niemcza, woj. Walbrzych (Polsko)

O: 1979 při archeologickém výzkumu pohřebiště – hrob 91; DU: po 978

Ol: 17 zlomků mincí a 2 zlomky ozdob – z toho:

Čechy (4): **Boleslav I.** (935–967/972) nebo **Boleslav II.** (967/972–999), AR denár (zlomek, asi 2/3) – *Cach 1970*, varianta chybí v dosavadní literatuře: bavorský typ I – av. mezi rameny kříže 3 skupiny po 3 kuličkách, rv: v kaplici ERG; denár (zlomek, asi 1/5) – provedení písmen jako *Cach 1970*, 17, č. 12; denár (zlomek, asi 1/6) – jako *Cach 1970*, 17, č. 12; – **Boleslav II.** (967/972–999), AR denár (zlomek, nejméně 1/2) – *Cach 1970*, 19, č. 26; – Orient (4); Dánsko (1); Německo (6); neurčeno (1); blankiet (1).

Lit.: *Suchodolski 1984.*

21. Niemcza, woj. Walbrzych (Polsko)

O: 1981 při archeologickém výzkumu pohřebiště – objekt č. 5 (ohniště); DU: 12. století

Ol: 1 zlomek mince:

Čechy (1): **Bořivoj II.** (1100–1120), AR denár (zlomek, asi 1/3) – *Cach 1972*, č. 418.

Lit.: *Suchodolski 1984.*

Pozn.: Nálezy českých mincí z 12. století náleží v Polsku k velmi vzácným. V literatuře je dosud registrován pouze jeden případ, rovněž denár Bořivoje II., ve slezském nález ze Smolic (*Suchodolski 1984*, 103).

22. Nitra, okr. Nitra (Slovensko)

O: při bližšie nedatovaném archeologickém výzkumu u kostela sv. Štěpána; DU: polovina 12. století

Ol: 1 mince:

Čechy (1): **Vladislav I.** (1109–1125), AR denár – bez bližšího určení.

Lit.: *Hlinka – Kraskovská – Novák 1968*, 50, č. 32.

23. Övide, Ksp. Eskelhem, Gotland (Švédsko)

O: 2012; DU: po 1137

Ol: 712 mincí a 80 stříbrných předmětů, především šperků a slitků stříbra – z toho:

Čechy: **Boleslav II.** (972–999), AR denár (2) – *Cach 1970*, 20, č. 40/43 (1); *Cach 1970*, 26, č. 117 (1); – Orient (16); Německo (514); Anglie (142); Byzanc (3); Francie (1); Uhry (3); Irsko (1); Skandinávie (5); Dánsko (15); Norsko (1); Švédsko (8).

Lit.: *Jonsson 2012; Lukas 2013c*.

24. Przeradowo, gm. Szelków, pow. Maków Mazowiecki (Polsko)

O: 2005 při povrchovém výzkumu; DU: 11. století

Ol: 1 mince:

Morava (1): **Břetislav I.** (1028–1034), AR denár – *Cach 1970*, 43, č. 300.

Lit.: *Widawski 2005*.

U: Państwowe Muzeum Archeologiczne w Warszawie.

25. Raadimois? (Rathshof), Ksp. Tartu-Maarja (Dorpat St. Marien), o. Tartumaa (Estonsko)

O: před 1904; DU: po 1125

Ol: 191 mincí – z toho:

Morava (1): **Břetislav I.** (1028–1034), AR denár – *Cach 1970*, 43, č. 302; – Německo (126); Francie ?/ (1); Uhry (2); Anglie (50); Skandinávie (3 – napodobeniny anglických typů); Dánsko (8).

Lit.: *Molvögin 1994*, 489.

Pozn.: *Cach (1970, 43)* k moravskému denáru uvádí „naleziště neznámo“. V *Dodatcích (Cach 1982, nález č. 604)* tento typ uvádí ve švédském nálezu z Gotlandu (Sandegarda II).

26. Riddare, Ksp. Hejnum, Gotland (Švédsko)

O: neuvědno; DU: konec 10. století

Ol: 54 mincí – z toho:

Čechy (2): **Boleslav II.** (967/972–999), AR denár – *Cach 1970*, 26, č. 108; **Soběslav Slavníkovec** (985–995), AR denár – *Cach 1970*, 30, č. 153; – Orient (3); Anglie (10); Německo (3); neurčeno (35).

Lit.: *Nordisk Numismatisk Årsskrift 1985–86*, 140.

27. Skåne H VI, neznámé naleziště Everlöf (Švédsko)

O: před 1945; DU: 1018–1035

Ol: 912 mincí (889 celých, 23 zlomků), a šperky – z toho:

Čechy (5): **Boleslav I.** (935–967/972), AR denár – *Cach 1970*, 18, č. 24; **Boleslav II.** (967/972–999), AR denár – *Cach 1970*, 27, č. 121; **Jaromír** (1003, 1004–1012, 1033–1034), AR denár (2) – *Cach 1970*, 40, č. 264 (1), *Cach 1970*, 40, č. 269 (1); **Oldřich** (1012–1033, 1034), AR denár – *Cach 1970*, 41, č. 281; – Orient (11); Byzanc (2); Německo (443); Itálie (12); Uhry (2); Anglie (335); Irsko (14); Skandinávie (napodobeniny – 72); Dánsko (9); Švédsko (4).

Lit.: *CNS IX–XI*, 147–180.

28. Sälle, Ksp. Fröjel, Gotland (Švédsko)

O: neuvědno; DU: konec 10. století

Ol: 1045 mincí – z toho:

Čechy (5): **Boleslav II.** (967/972–999), AR denár (5) – *Cach 1970*, 20, č. 40 (1); *Cach 1970*, 23, č. 78 var. (1); *Cach 1970*, 28, č. 127 (1); neurčeno (2). – Orient; Byzanc; Anglie; Irsko; Německo; Skandinávie (napodobeniny); Švédsko.

Lit.: *Nordisk Numismatisk Årsskrift 1989–90*, 198–200.

29. Trondheim, Sör-Trøndelag (Norsko)

O: 1959; DU: po 1035

Ol: 964 mincí a zlomkové stříbro – z toho:

Čechy (1): **Boleslav II.** (967/972–999), AR denár – *Cach 1970*, 24, č. 82; – Orient (8); Anglie (372); Německo (572); Norsko (4); Dánsko (14); Švédsko (12); napodobeniny anglosaské (40).

Lit.: *Skaare 1976*, 166; *Hatz 1986*, 274.

30. Tummelbos, Jsp. Levide, Gotland (Švédsko)

O: neuvedeno; DU: konec 10. století

Ol: 24 mincí – z toho:

Čechy (2): **Boleslav II.** (967/972–999), AR denár – *Cach 1970*, 21, č. 54 (1); neurčeno (1); – Anglie (11); Německo (9); Skandinávie (2).

Lit.: *Nordisk Numismatisk Årsskrift 1983–84*, 204–205.

31. Uduvere, ostrov Saaremaa (Estonsko)

O: před 2003; DU: 1. polovina 90. let 10. století

Ol: 20 mincí – z toho:

Čechy (3): **Boleslav II.** (967/972–999), AR denár – *Cach 1970*, 23, č. 70 (1), 103 (zlomek) (1); *Cach 1970*, 26, č. 112 (zlomek, 1/2) (1); – Orient (5); Německo (12).

Lit.: *Leimus 2005*; *Lukas 2011*.

32. Vaida, Ksp. Jüri (St. Jürgens), o. Harjumaa (Estonsko)

O: 1896; DU: po 1153

Ol: 446 mincí – z toho:

Čechy (1): ? – mince není popsána; – Orient (1); Německo (223); Anglie (206); Skandinávie (7 – napodobeniny anglických typů); Dánsko (7); Neurčeno (1).

Lit.: *Molvögin 1994*, 498.

33. Vonnu (Venden), Ksp. Ridala (Röthel), o. Läänamaa (Estonsko)

O: 1863; DU: po 1037

Ol: 16 mincí – z toho:

Čechy (1): **Břetislav I.** (1037–1055), AR denár – *Cach 1970*, 44, č. 316; – Orient (1); Německo (14).

Lit.: *Molvögin 1994*, 147.

34. Władzimirow, gm. Kazimirz Biskupi, pow. Konin, woj. Wielkopolskie (Polsko)

O: okolo 1960; DU: 60., 70. léta 11. století

Ol: neznámý počet mincí, z nichž jsou zachovány 4 – z toho:

Čechy (1): **Břetislav I.** (1037–1055), AR denár – *Cach 1970*, 44, č. 313; – Německo (1), křížový denár (1); napodobenina (1).

Lit.: *Murawska 2001*.

U: Muzeum Narodowe w Poznaniu, Gabinet Numizmatyczny.

35. Zbiersk, woj. Kaliskie (Polsko)

O: 1937 v nádobce v lese; DU: 80. léta 11. století

Ol: 120–130 mincí a 3 stříbrné slitky, z nichž je zachováno 65 – z toho:

Čechy (4): **Břetislav I.** (1037–1055), AR denár (zlomek, asi 1/2) – *Cach 1970*, 44, č. 312 (1); denár (zlomek, 1/2) – *Cach 1972*, 18, č. 324 (1); – **Spytihněv II.** (1055–1061), AR denár (zlomek, 1/3) – *Cach 1972*, 18, č. 330 (1); – **Vratislav II.** (1061–1086), AR denár (zlomek, 3/5) – *Cach 1972*, 20, č. 346 var. (1); – Anglie (1); Skandinávie (1 – napodobenina); Německo (54); napodobenina křížového denáru (1); západoslovanská napodobenina saského denáru (1); Uhry (3).

Lit.: *Mitkova-Szubert 1997*.

U: Państwowe Muzeum Archeologiczne w Warszawie.

Přehled nalezišť podle jednotlivých zemí

Estonsko: č. 4, 9–10, 16, 25, 31–33.

Norsko: č. 1, 29.

Polsko: č. 3, 5, 13–14, 17, 19–21, 24, 34–35.

Slovensko: č. 2, 6, 11–12, 18, 22.

Švédsko: č. 7–8, 15, 23, 26–28, 30.

Přehled nalezišť mincí jednotlivých panovníků

Čechy, Boleslav I.: č. 9, 14, 20, 27.

Boleslav II.: č. 5, 7–8, 10, 12, 14, 16–17, 19–20, 23, 26–31.

Soběslav Slavníkovec; č. 3, 26.

Jaromír: č. 3, 27.

Oldřich: č. 1, 4, 10–11, 16, 27.

Břetislav I.: č. 2–3, 13, 15, 17, 33–35.

Spytihněv II.: č. 19, 35.

Vratislav II.: č. 4, 6, 35.

Bořivoj II.: č. 21.

Svatopluk: č. 10.

Vladislav I.: č. 22.

Morava, Břetislav I.: č. 3, 17, 19, 24–25.

Ota I. Sličný: č. 13.

Dodatky nalezišť k Cachovu soupisu typů a variant jednotlivých mincí (Cach 1970, 1972, 1982) – tučně výtiskovaná čísla = typy a varianty mincí; čísla v závorkách = naleziště

Boleslav I.: 7 (14), **9** (14), **10** (14), **11** (14), **12** (20), **14** (14), **19** (17), **22** (17), **23** (14), **24** (9; 14; 17; 27), **26** (14; 20), **27** (14), **32** (14), **34** (5) – bez bližšího určení (18), neznámá varianta (20).

Boleslav II.: **40** (23; 28), **42** (14), **43** (23), **54** (30), **70** (31), **78** (28), **82** (29), **83** (10),

103 (31), **108** (26), **112** (31), **117** (23), **121** (7; 27), **122** (16), **123** (8), **127** (28).

Soběslav Slavníkovec: **153** (3; 26).

Jaromír: **232** (3), **264** (27), **269** (27).

Oldřich: **281** (27), **284** (11), **293** (1; 10), **296** (16) – bez bližšího určení (4).

Břetislav I., úřední kníže na Moravě: **300** (17; 24), **302** (25), **303** (3), bez bližšího určení (19); kníže v Čechách **310** (3), **312** (35), **313** (13, 17; 34), **316** (33), **317** (15), **319** (17), **324** (2; 35).

Spytihněv II.: **330** (35) – bez bližšího určení (19).

Vratislav II.: **346** (35), **348** (6) – bez bližšího určení (4).

Ota I. Sličný: **373** (13).

Bořivoj II.: **418** (21).

Svatopluk: **460** (10).

Vladislav I.: bez bližšího určení (22).

Literatura

Bartczak, A. – Butent-Stefaniak, B. 1997: Skarb monet z X wieku z miejscowości Lasowice, woj. opolskie. Wiadomości Numizmatyczne 41, 29–69.

Baxa, P. – Polanský, L. – Bisták, P. 2006: Hrobový nález denáru Oldřicha I. (1012–1033, 1034) v Kostofanoch pod Tribečom (Slovensko). Příspěvek k česko-uherským kontaktům na přelomu 10. a 11. století. Numismatický sborník 21, 304–309.

Butent-Stefaniak, B. 1994: Wczesnośredniowieczny skarb z Lubrańca, woj. wrocławskie. Wiadomości Numizmatyczne 38, 169–188.

Cach, F. 1970: Nejstarší české mince I. České denáry do mincovní reformy Břetislava I. Praha.

– 1972: Nejstarší české mince II. České a moravské denáry od mincovní reformy Břetislava I. do doby brakteátové. Praha.

– 1982: Nejstarší české mince IV. Dodatky. Praha.

CNS IX–XI: Corpus Nummorum Saeculorum IX–XI. 3. Skäne 4. Maglarp–Ystad.

- Hatz, G. 1986: Funde mährischer und böhmischer Münzen des 11. Jahrhunderts in Skandinavien. In: Denárová měna na Moravě. Sborník prací z III. numismatického symposia 1979. Ekonomicko-peněžní situace na Moravě v období vzniku a rozvoje feudalismu (8.–12. století). Brno, 266–279.
- Hlinka, J. – Kraskovská, L. – Novák, J. 1968: Nálezy středověkých a novovekých mincí na Slovensku. Bratislava.
- Hunka, J. 1994: Katalóg mincí nájdených pri výskume včasnostredovekého pohrebiska v Borovciach, okres Trnava. Balneologický spravodajca 32. Piešťany, 214–217.
- Chropovský, B. 1955: Výskum staromaďarského pohrebišťa v Košútoch. Slovenská archeológia 3, 264–275.
- Jonsson, K. 2012: Myntfynd – Eskelhelm, Övide sn., Gotland. Myntstudier 2012/2 – december, 39–40.
- Kluge, B. 1985: Der Hacksilberfund von Denzin / Dębczyno (1889). In: Nummus et historia, Peniądz Europy sredniowiecnej. Warszawa, 73–81.
- Kolníková, E., Hunka, J. 1994: Nálezy mincí na Slovensku IV. Bratislava.
- Kraskovská, L. 1964: Datovanie ranohistorických a historických pamiatok mincami. Sborník Slovenského národného múzea 4, 126.
- 1990: Nálezy mincí v Holiči. Slovenská numizmatika 11, 257.
- Leimus, I. 2005: Crux, Köln Häv. 34/67 und Otto-Adelheid-Pfennige. Ihr Vorkommen in der Funden aus dem Ende des 10. Jh. In: Asins, C. A. – Alonso, C. M. – Moran, P. O. (ed.): XIII. Congreso Internacional de Numismática, Madrid 2003: Actas – Proceedings – Actes II. Madrid, 1205–1215.
- Leimus, I. – Kiudsoo, M. 2011: Skatten från Linnakse. Mynstudier 2011/1, 17–18.
- Lukas, J. 2010: Nález denáru Boleslava II. ethelredského typu (Cach 123) ve švédském Karby (Össeby Garn sn, Uppland). Numismatický sborník 25, 191–195.
- 2011: Nález českých denárů Boleslava II. v Uduvere (ostrov Saaremaa, Estonsko). Numismatický sborník 26/2, 316–318.
- 2013: Denár mladšího bavorsko-švábského typu Cach 24 z nálezů Kehra (Estonsko). Numismatický sborník 27/2, 253–256.
- 2013a: Nález českého a moravského denáru na hradišti Łąd nad Wartą (Polsko). Numismatický sborník 27/2, 256–258.
- 2013b: Česká složka nálezů Linnakse (Estonsko). Numismatický sborník 27/2, 259–260.
- 2013c: České denáry z nálezů Övide (Gotland). Numismatický sborník 27/2, 261–264.
- Mitkova-Szubert, K. 1997: Skarb XI-wiecznych monet ze Zbierska, woj. kaliskie. Wiadomości Numizmatyczne 41, 71–93.
- 2001: Jedenastowieczny skarb z miejscowości Naruszewo pod Płońskiem. Wiadomości Numizmatyczne 45, 167–176.
- Molvögin, A. 1994: Die Funde westeuropaischer Münzen des 10. bis 12. Jahrhunderts in Estland. Numismatische Studien 10. Hamburg.
- Murawska, A. 2001: Skarb monet wczesnośredniowiecznych z Władzimirowa pod Koninem. Wiadomości Numizmatyczne 45, 75–78.
- Nordisk Numismatisk Årskrift 1982: Finds incorporated with the collections of the Royal Coin Cabinet in 1981, 143.
- Nordisk Numismatisk Årskrift 1983–84: The Royal Coin Cabinet Stockholm 1982, 204–205.
- Nordisk Numismatisk Årskrift 1985–86: The Royal Coin Cabinet Stockholm 1984, 140.
- Nordisk Numismatisk Årskrift 1989–90: The Royal Coin Cabinet Stockholm 1989, 198–200.
- Ratkoš, P. 1965: Podmanenie Slovakov Maďarmi. O počiatkoch slovenských dejín. Bratislava, 148.
- Samela, K. 2011: Cmentarzysko wczesnośredniowieczne w Łądzie nad Wartą stan. 9, pow. Slupski, woj. Wielkopolskie. Fontes Archaeologici Poznaniensis 47, 129–158.
- Schmidt, A. 1995: Nowy exemplarz denara „PRINCES POLONIE“ i skarby wczesnośredniowieczne z Gniezna i okolic. Wiadomości Numizmatyczne 39, 40–44.
- Skaare, K. 1976: Coins and Coinage in Viking-Age Norway. Oslo.
- Smolík, J. 1882: Nálezy českých denárů mimo zemi českou. Památky archeologické 11, 474–477.
- Štaščíková-Štukovská, D. 1994: Nálezy ranouhorských mincí na pohrebisku v Borovciach. Balneologický spravodajca 32, 208–213.

Suchodolski, S. 1984: Skarb monet i ozdób z X wieku oraz inne monety znalezione na cmentarzysku w Niemczy. *Wiadomości Numizmatyczne* 28, 92–105.

Widawski, M. 2005: Prezaradowo, Gm. Szelków, pow. Maków Mazowiecki. *Wiadomości Numizmatyczne* 49, 227.

Summary

Eduard Šimek, Addendum to the list of the earliest Bohemian and Moravian coins found abroad.

Lists of foreign finds of the Bohemian and Moravian coins of the 10th–12th centuries occupied very important position in the Bohemian numismatics since the beginning of the 1880s. At that time, J. Smolík published the first information in the Czech literature about 22 finds of the Bohemian deniers discovered abroad (*Smolík 1882*). The latest list of these finds was published one hundred years later by F. Cach (*Cach 1970; 1972; 1982*), and it recorded some 263 entries limited by precise attribution of the Bohemian and Moravian coins based on contemporary typological classification by Cach. The list registers finds from the following territories: Poland (98 finds), Sweden (94 finds), Denmark (17 finds), Germany (15 finds), Russia (13 finds), Finland (8 finds), Estonia (6 finds), Belorussia (3 finds), Hungary (2 finds), Ukraine (2 finds), Iceland (1 find), Latvia (1 find), Norway (1 find), Austria (1 find). Some thirty years later, the survey was enriched with some more 35 finds from Poland (11 finds), Sweden (8 finds), Estonia (8 finds), Slovakia (6 finds) and Norway (2 finds). They are represented by finds of different completeness. There are also single finds and grave finds there (see *Katalog nálezů*, nos. 2, 11–13, 15, 20). Foreign scholars registered at least 11,750 coins and their fragments. Percentage of the Bohemian and Moravian coins is very small. The Bohemian production is represented by 73 pieces and the Moravian production is represented by 6 pieces. The coins of the individual Bohemian and Moravian dukes were mostly represented by one piece in the majority of the newly registered finds. Two pieces were found in five finds (see *Katalog nálezů*, nos. 4, 16, 23, 26, 30), three pieces in two finds (see *Katalog nálezů*, nos. 10, 31), four pieces in four finds (see *Katalog nálezů*, nos. 3, 17, 20, 35), five pieces in three finds (see *Katalog nálezů*, nos. 19, 27, 28), eleven pieces in one find (see *Katalog nálezů*, no. 14). The coins were most frequently represented by products of Boleslaus I, Boleslaus II, Břetislaus I. Individual types and varieties of the mentioned deniers with references to the particular finds can be found in the survey on page 304. It is necessary to see that any addition to the list of foreign finds of any provenance depends on quality of scholarly work and responsibility of primary producers, and it is also dependent on accessibility of documentation about finds and public character of information. In spite of all troubles and limits, registration of the foreign finds of the Bohemian and Moravian coins should become a systematically studied topic aimed on gradual addition to a recently non-existing database.

The published addenda formally copy the above-mentioned lists by Cach with the following entries: the date of discovery of the particular find (abbreviation *O*), dating of the burial of the particular find (abbreviation *U*), content of the particular find (abbreviation *Ol*), reference to the original source (abbreviation *Lit.*).

English summary by V. Novák

OBSAH

Kristian Elschek – Eva Kolníková

- Laténske a rímske mince zo Zohora na západnom Slovensku. Príspevok k problematike laténskeho a germánskeho osídlenia Pomoravia
La Tène and Roman coins from Zohor, west Slovakia. Contribution to problems of the La Tène and Germanic settlements in the floodplain of the Morava River 171–204

Jiří Militký – Hubert Emmerig

- Funde frühmittelalterlicher Münzen aus Oberleiserberg (Niederösterreich)
Early medieval coins found on the Oberleiserberg hill (Lower Austria) 205–221

Luboš Král – Zdeněk Petráň – Filip Velímský

- Depot pražských grošů Václava II. a Jana Lucemburského z kostela sv. Jana Křtitele v Malíně (okr. Kutná Hora)
Hoard of Prague grossi of Wenceslas II and John of Luxembourg from the Church of St. John the Baptist in Malín (Kutná Hora district) 222–230

Johannes Hartner

- Prager Groschen in den neuzeitlichen Münzfunden in Österreich – der Schatzfund von Mannersdorf am Leithagebirge (NÖ)
Prague Grossi in coin hoards from the 16th and 17th centuries in the territory of Austria 231–255

Nálezy mincí na území České republiky

Coin Finds in the territory of the Czech Republic

Petr Juřina – Jiří Militký

- Kolekce jednotlivě nalezených mincí z archeologického výzkumu v Praze 1-Novém Městě, Klimentské ulici čp. 1207/II
Survey of single coin finds from the archaeological excavations in Prague I – New Town, Klimentská St. no. 1207/II 256–263

Jan Videman

- Zlomek denáru Konráda Oty (Cach 641) nalezený u obce Malý Újezd (okr. Mělník)
Fragment of a denier produced under Conrad Otto (Cach no. 641) found near Malý Újezd (Mělník district) 263–264

Petr Schneider – David Vích

- Nález brakteátu magdeburského arcibiskupa Wichmanna ze Seeburgu z Ostřetína (okr. Pardubice)
A bracteate struck under Wichmann of Seeburg, the Archbishop of Magdeburg, found in Ostřetín (Pardubice district) 264–267

Petr Schneider

- Depot velkých brakteátů z katastru obce Olešnice (okr. Hradec Králové) z roku 1935
Large bracteates found in Olešnice (Hradec Králové district) in 1935 267–272

Ondřej Černohorský – Petr Schneider

- Nález fragmentu „měděného“ brakteátu u Nových Kopist (okr. Litoměřice)
One fragment of a ‘copper’ bracteate found near Nové Kopisty (Litoměřice district) 272–275

Ondřej Černoهورský

Dva depoty středověkých mincí ze Šanova nad Jevišovkou (okr. Znojmo)

Two medieval coin hoards from Šanov nad Jevišovkou (Znojmo district) 276–284

Samuel Španihel

Nález neobvyklého brakteátu z hradu Cvilín (k. ú. Opavské Předměstí, okr. Bruntál)

Unusual bracteate found at the Cvilín Castle (cadastral area Opavské Předměstí,

Bruntál district) 285–287

Vlastimil Novák

Nález osmanské zlaté mince Muráda III. z Tvrdonic (okr. Břeclav)

Find of a gold Ottoman coin struck under Murad III from Tvrdonice (Břeclav district) 287–290

Lucie Galusová – Lukáš Funk

Nálezy mincí ze zaniklého vodního mlýna čp. 40 na katastru obce Touchořiny

(okr. Litoměřice)

Coins found in the area of the disappeared water mill no. 40 in Touchořiny

(Litoměřice district) 290–296

Zahraněční nálezy mincí z českých zemí

Finds of Bohemian, Moravian and Silesian Coins Abroad

Eduard Šimek

Další dodatky k soupisu zahraničních nálezů nejstarších českých a moravských mincí

Addendum to the list of the earliest Bohemian and Moravian coins found abroad. 297–306

SEZNAM AUTORŮ

Mgr. Ondřej Černohorský

Česká numismatická společnost, z. s. – pobočka Pražské groše, Arménská 1372/10, 101 00 Praha 10
e-mail: ondrej.cernohorsky@email.cz

PhDr. Kristian Elschek, CSc.

Archeologický ústav SAV, Akademická 2, 949 21 Nitra / Slovensko
e-mail: kristian.elschek@savba.sk

ao. Univ.-Prof. Dr. Hubert Emmerig M. A.

Universität Wien – Historisch-Kulturwissenschaftliche Fakultät, Institut für Numismatik und Geldgeschichte, Franz Klein-Gasse 1, A-1190 Wien / Rakousko
e-mail: hubert.emmerig@univie.ac.at

Mgr. Lukáš Funk, Ph.D.

Národní muzeum-Historické muzeum, Numismatické oddělení, Vinohradská 1, 110 00 Praha 1
e-mail: lukas_funk@nm.cz

Mgr. Lucie Galusová, Ph.D.

e-mail: kaluc@centrum.cz

MA Johannes Hartner

Universität Wien – Historisch-Kulturwissenschaftliche Fakultät Institut für Numismatik und Geldgeschichte, Franz Klein-Gasse 1, Wien / Rakousko
e-mail: johannes.hartner@univie.ac.at

PhDr. Petr Juřina, Ph.D.

ARCHAIA o.p.s., Vratislavova 20, 128 00 Praha 2
e-mail: jurina@varchaia.cz, www.archaia.cz

PhDr. Eva Kolníková, CSc.

Výstavná 17, 949 01 Nitra / Slovensko
e-mail: titusaeva@atlas.sk

Ing. Luboš Král

Česká numismatická společnost, z. s., Arménská 1372/10, 101 00 Praha 10
e-mail: kral.lu@seznam.cz

PhDr. Jiří Militký, Ph.D.

Centrum medievistických studií Akademie věd České republiky a Univerzity Karlovy v Praze, Jilská 1, 110 00 Praha 1 / Národní muzeum-Historické muzeum, Numismatické oddělení, Vinohradská 1, 110 00 Praha 1
e-mail: militky.jiri@seznam.cz

PhDr. Vlastimil Novák, Ph.D.

Národní muzeum-Náprstkovo muzeum, Betlémské nám. 1, 110 00 Praha 1
e-mail: vpnovak@seznam.cz

MUDr. Zdeněk Petráň

České muzeum stříbra, Barborská 28, 284 01 Kutná Hora
e-mail: petran.zdenek@volny.cz

PhDr. Eduard Šimek, CSc.

Národní muzeum-Historické muzeum, Numismatické oddělení, Vinohradská 1, 110 00 Praha 1
e-mail: simeked@seznam.cz

Mgr. Petr Schneider

Národní muzeum-Historické muzeum, Numismatické oddělení, Vinohradská 1, 110 00 Praha 1
e-mail: petr_schneider@nm.cz; schneider.p@centrum.cz

Mgr. Samuel Španihel

Muzeum regionu Valašsko, p. o., Horní náměstí 2, 755 01 Vsetín
e-mail: spanihel@muzeumvalassko.cz

Mgr. Filip Velímský, Ph.D.

Archeologický ústav AV ČR, Praha, v.v.i., pracoviště Kutná Hora, Hloušecká 609, 284 01 Kutná Hora
e-mail: velimsky@arup.cas.cz

Ing. Jan Videman

Stoličkova 1968/31, 767 01 Kroměříž
e-mail: jan.vid@seznam.cz

POZNÁMKY

Komplexní služby ve stavebnictví

Silniční stavby • Mostní stavby • Kolejové stavby
Projekční inženýring • Pozemní stavby • Svařování
Doprava a mechanizace

Chládek & Tintěra
PARDUBICE
člen skupiny enteria

MACHO & CHLAPOVIČ

aukcie, numizmatický obchod, investičné zlato

VÝKUP & PREDAJ

MINCE • MEDAILY • BANKOVKY

BRATISLAVA

Dunajská 48, tel.: +421 239 020 432
email: bratislava@machochlapovic.com

PRAHA

Slunná 560/11, tel.: +420 220 560 563
email: praha@machochlapovic.com

